ηται, ὅσοι μὲ ζυγία, ἢ μέτρα ἄδικα ζημιόνσι τὸν πλησίον των. δ. οἱ ἀμελεῖς ἐργάται, καὶ δόλιοι προσαίται, οἵτινες πλάττονται δυσυχίαν τινὰ, ἢ νόσον σώματος διὰ νὰ φανῶσιν ἐλεεινοὶ, ἢ ζητῶσιν ἐλεημοσύνην μὲ πλασὰ ὀνόματα, οἷον νοσοκομείων, ἢ ἐχμαλώτων ἐξαγοράν· ε. οἱ πλασογράφοι, ὅσοι ψευδεῖς γράφοντες ὁμολογίας, ἢ διαθήκας, ἢ ὁλίως τὰς ἀληθεῖς μεταγράφοντες, ἢ περιξέοντες, ἢ ἄλλως πως νοθεύοντες, ζημιόνσι τὸν ἀδελφόν των· ς. οἱ μιαροὶ ἐκκλησιασικοὶ ἐκεῖνοι, οἵτινες ἢ μὲ πλασὰς θαυματεργίας εἰκόνων, ἢ λειψάνων ἁγίων πεποιημένων, ἢ μὲ ὑπόκρισιν ἁγιότητος καὶ εὐλογίας πλεονεκτικῆς, ἢ μὲ ὁποιανδήποτε ἄλλην πανεργίαν πλανῶσι τὸν ἁπλοῦν λαὸν, καὶ συνάζωσι χρήματα, πωλοῦντες τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ· Τοῦ αὐτοῦ κόμματος εἶναι καὶ οἱ Σιμωνιακοὶ, οἵτινες διὰ χρημάτων ἢ δώρων, πωλοῦσι τὰς Ἐκκλησιασικὰς ἱερὰς ἀξίας. Ὅλων τούτων τῶν ἐναγῶν τὸ ἁμάρτημα τόσον εἶναι βαρύτερον τῆς ἱεροσυλίας, ὅσον ἐκείνη ἀπὸ πᾶν εἶδος ἁπλῆς κλεψίας· διὰ τοῦτο ἡ μερὶς αὐτῶν θέλει εἶναι μετὰ τοῦ προδότου Ἰούδα εἰς τὴν γέενναν τοῦ πυρός α). Εἶναι καὶ ἄλλοι διάφοροι τρόποι κλοπῆς, τὰς ὁποίους δύναται νὰ συμπεράνῃ καθεῖς ἀπὸ τὰ εἰρημένα.

Σημ. Β'. Ἡ κλοπὴ δὲν εἶναι δυνατὸν ἄλλως νὰ συγχωρηθῇ, εἰμὴ διὰ τῆς ἀποδόσεως τοῦ ἀλλοτρίου πράγματος εἰς τὸν κύριόν του, ἢ, ἂν τοῦτο εἶναι ἀδύνατον, διὰ τῆς κατ' ἄλλον τρόπον ἀντικαταστάσεως τῆς ζημίας· εἰ δὲ καὶ ὁ κλέπτης εἶναι πάμπτωχος, ὁ Θεὸς τοῦ ἐλέους τότε δέχεται τὴν εἰλικρινῆ ὁμολογίαν τῆς ἁμαρτίας του, καὶ μετάνοιαν, ὅταν ἦναι ἡνωμένη μὲ σερεὰν ἀπόφασιν νὰ ἀποδώσῃ τὸ ξένον δίκαιον, ὅταν ἐμπορέσῃ. Ὁ παλαιὸς νόμος διορίζει διπλῆν, ἢ τριπλῆν, ἢ καὶ πενταπλῆν ἀπότισιν τοῦ κλαπέντος β)· ὁ Ζακχαῖος ὑπόσχεται τετραπλῆν ἀποζημίωσιν τῶν ὑπ' αὐτοῦ ἀδικη-

---

α) Ταρασ. Κωνσαντιν. Ἐπισ. πρὸς Ἀδριαν. Ῥώμ. καὶ Κανόν. Συνοδ. παρὰ Λεϋγκλαβ. τομ. 1. σιλ. 6, 7, 20, 23, 287, 290. β) Ἔξοδ. 22, 1—4.

τῶν χαρίτων των γινόμενοι ἐνοχλητικοὶ καὶ ἀηδεῖς μὲ τὴν συνεχῆ αὐτῶν ἀνάμνησιν.

ε. Νὰ ἀγαπῶσιν αἱ γυναῖκες τὲς ἄνδρας αὐτῶν σεβόμεναι, ϗ ὑπακέσσαι εἰς αὐτὲς μετὰ χαρᾶς ϗ εἰλικρινείας, ϗ φροντίζσται ἐπιμελῶς περὶ τῆς τὲ οἴκετων σωτηρίας α)· ὡσαύτως δὲ ϗ οἱ ἄνδρες χρεωςᾶσι ν᾽ ἀγαπῶσιν ὡς ἑαυτοὺς τὰς ἰδίας γυναῖκας, συμπεριφερόμενοι μὲ αὐτὰς, ϗ ὑποφέροντες πράως τὰ ἐλαττώματά των β).

ς. Νὰ τιμῶσιν οἱ δᾶλοι τὲς δεσπότας αὐτῶν· ὑφίσαται δὲ ἡ τιμὴ αὕτη· α. εἰς τὸ πρὸς αὐτὲς σέβας, τὸ ὁποῖον θέλεσι μάλιςα φυλάττειν εἰς τὰς μετ᾽ αὐτῶν προσδιαλέξεις, ἀποδίδοντες εἰς αὐτὲς τὴν ἀνήκεσαν τιμήν. β. εἰς τὴν πίςιν, διὰ τὴν ὁποίαν ϗ παρουσας ϗ ἀπόντας θέλεσι τὲς ὑπηρετεῖν φιλάττοντές τες ἀπὸ πᾶσαν ζημίαν, ϗ σπεδάζοντες πιςῶς διὰ τὸ κέρδος των· γ. εἰς τὴν ὑπακοὴν, μὲ τὴν ὁποίαν θέλεσιν ὑποδέχεσθαι τὰς προσαγάς των, ἐκτελᾶντες αὐτὰς προθύμως ϗ ὑποφέροντες ἀγογγύσως, ἂν τύχη, τὴν σκληρότητα ϗ δυσκολίαν των χωρὶς ἀντιλογίας γ). Οἱ δεσπόται πάλιν ἀμοιβαίως χρεωςᾶσι νὰ προσφέρωνται πρὸς τὲς ὑπηρέτας των ὡς πατέρες χρηςοὶ ϗ προσηνεῖς· α. ἀγαπῶντες αὐτὲς, ϗ μεταχειριζόμενοι φιλανθρώπως εἰς πᾶσαν ὑπηρεσίαν, ϗ εἰς τὰς κολάσεις αὐτὰς, ἂν τύχη, τὰς ὁποίας δι᾽ ἄδὲν ἄλλο τέλος πρέπει νὰ μεταχειρίζωνται, εἰμὴ πρὸς διόρθωσιν τῶν ἠθῶν των· β. φυλάττοντες πρὸς αὐτὲς δικαιοσύνην, ϗ ἀποδίδοντες τὸν ἀνήκοντα μιθόν των, ϗ τὴν ἀναγκαίαν τροφὴν μὲ αὐτάρκειαν· γ. φροντίζοντες περὶ τῆς ψυχικῆς αὐτῶν σωτηρίας, ϗ διδάσκοντες αὐτὲς τὸν νόμον τᾶ Θεᾶ δ).

α) Ἐφεσ. 5, 22. Α΄ Κορινθ. 7, 3—5. β) Κολασσ, 3, 18—19. γ) Ἴδε τὰ καθήκοντα τῶν δούλων Ἐφεσ. 6, 5—8. Κολασσ. 3, 22—25. Α΄. Τιμ. 6, 1—2 Τιτ. 2, 9. 10. Α΄ Πέτρ. 2, 18. 19. δ) Κολασσ. 4, 1. Ἐφεσ. 6, 9.

Αρείε (βλ. §. ιή. Σημ. β'.) ἔτη ἀπὸ Χριςῦ 325. ἐπὶ τῆς βασιλείας Κωνςαντίνε τῦ μεγάλε. Β) ἡ ἐν Κωνςαντινε-πόλει ἐξ ἑξακοσίων πεντήκοντα πατέρων κατὰ Μακεδονίε, ϗ Σαβελλίε, ϗ Ἀπολλιναρίε τῶν αἱρετικῶν (αὐτόθι) τὸ 381, ἐπὶ Θεοδοσίε τῦ μεγάλε. Γ) ἡ Ἐφέσῳ ἐκ διακοσίων πατέρων κατὰ Νεςορίε (αὐτόθ.) τὸ 431, ἐπὶ Θεοδοσίε τῦ μικρῦ. Δ) ἡ ἐν Χαλκηδόνι ἐκ πατέρων ἑξακοσίων ϗ τριάκοντα κατὰ Διοσκόρε ϗ Εὐτυχοῦς (αὐτόθι) τὸ 451, ἐπὶ Μαρκιανῦ. Ε) ἡ ἐν Κωνςαντινεπόλει τὸ β', ἐξ ἑκατὸν ἑξήκοντα πέντε πατέρων κατὰ Ὠριγένες ϗ Εὐαγρίε, ϗ ἄλλων, τὸ 553, ἐπὶ Ἰεςινιανῦ. ς) ἡ ἐν Κωνςαντινεπόλει τὸ γ'., ἐκ διακοσίων ὀγδοήκοντα ἐννέα πατέρων, ἢ κατ' ἄλλες ἑκατὸν ἑβδομήκοντα κατὰ μονοθελητῶν, τὸ 680, ἐπὶ Κωνςαντίνε τῦ Πωγωνατου. Ζ) Ἡ ἐν Νικαίᾳ τὸ β', ἐκ τριακοσίων πεντήκοντα πατέρων κατὰ τῶν εἰκονομάχων, τὸ 787, ἐπὶ Εἰρήνης τῆς βαρων κατὰ τῶν εἰκονομάχων, τὸ 787, ἐπὶ Εἰρήνης τῆς βασιλίσσης. Αὗται αἱ Σύνοδοι ἐβεβαίωσαν τὴν Εὐαγγελικὴν ἀλήθειαν, ϗ ταύτας μόνας ἀποδέχεται ἡ τῶν εὐσεβῶν ἐκκλησία, κρατῦσα τὰς διαταγάςτων, ὡς λόγια τῦ παναγίε Πνεύματος. Ἔγειναν δὲ ϗ ἄλλαι μερικαὶ ϗ τοπικαὶ Σύνοδοι περὶ διαφόρων ὑποθέσεων, τὰς ὁποίας ἐξισορεῖ ἀκριβῶς ἡ ἐκκλησιασικὴ Ἱςορία.

§. ιθ'. Ὁ Ἰηςοῦς Χριςὸς διέταξεν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν αὐτοῦ μυςήρια, ἤτοι τοιαύτας πνευματικὰς τελετὰς, διὰ τῶν ὁποίων δίδει εἰς τοὺς πιςοὺς τὴν ἀόρατον χάριν τοῦ παναγίου πνεύματος ὑποκάτω εἰς ὁρατὰ σημεῖα.

Σημ. Α'. Ὁ ἄνθρωπος εἶναι σύνθετος ἐκ ψυχῆς ϗ σώματος, ἦγαν ἐξ ἑνὸς ὄντος ἀοράτε ϗ ἀΰλε, ϗ ἑτέρε ὁρατῦ ϗ ὑλικῦ. Διὰ τῦτο ὁ προνοητὴς τῆς ἡμετέρας σωτηρίας ἐδιώρισε μέσα ὑλικὰ, ϗ ὁρατὰ, ὑποπίπτοντα εἰς τὴν αἴσθησιν, α. διὰ νὰ δεικνύωμεν ἡμεῖς δι αὐτῶν, ὡς δι ἐξωτερικῶν τινῶν σημείων, τὴν ἐσωτερικὴν ἐπιςροφὴν ϗ μετάνοιαν τῆς ἀΰλε ψυχῆς μας, ϗ β. νὰ παριςάνηται λαμπρῶς εἰς τὴν διάνοιάν μας ἡ ἀόρατος αὐτῦ χάρις, τὴν ὁποίαν, κατὰ τὰς ἀψευδεῖς αὐτῦ ἐπαγγελίας, ἐχχέει εἰς τὰς πιςὰς, ὄχι διότι δὲν ἐμπορεῖ νὰ γνωρίσῃ τὴν ἐτιςρο-

Ακαδημία Αθηνών / Academy of Athens

ΟΙΚ. 914 5381

ΚΑΤΗΧΗΣΙΣ

Η

ΟΡΘΟΔΟΞΟΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ

ΤΗΣ

ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΠΙΣΤΕΩΣ.

ΕΚΔΟΘΕΙΣΑ

ΥΠΟ

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ
ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΥ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ,

Διδασκάλου τῆς Φιλολογίας κατὰ τὸ Φιλολογικὸν τῆς Σμύρνης Γυμνάσιον.

Εἰς χρῆσιν τοῦ αὐτοῦ Γυμνασίου.

ΕΝ ΒΙΕΝΝΗ, ΤΗΣ ΑΥΣΤΡΙΑΣ,
ΕΚ ΤΗΣ ΤΥΠΟΓΡΑΦΙΑΣ ΙΩ. ΣΝΥΡΠΡ.
1813.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

ἀγαθοποιήσω ὅλως ἐξ ἴσου, ἀλλ' ὅταν τοῦτο εἶναι ἀδύνατον, πρέπει νὰ προτιμήσω πάντοτε τὸν συγγενῆ καὶ ὁμόφυλον, ἀπὸ τὸν ξένον, τὸν ὀρθόδοξον, ἀπὸ τὸν ἑτερόδοξον κτλ. Ταύτην τὴν διάκρισιν προσάσσει καὶ ὁ Ἀπόστολος, ὅταν λέγῃ „Ἐργαζώμεθα τὸ ἀγαθὸν πρὸς πάντας, μάλιστα δὲ πρὸς τοὺς οἰκείους τῆς πίστεως (Γαλάτ. β, 10) καὶ, Εἴτις τῶν ἰδίων, καὶ μάλιστα τῶν οἰκείων οὐ προνοεῖ, τὴν πίστιν ἤρνηται, καὶ ἔστιν ἀπίστου χείρων (Α. Τιμόθ. 5, 8.)." Τὴν αὐτὴν διάκρισιν πρέπει νὰ φυλάττωμεν καὶ μεταξὺ τῆς πρὸς ἑαυτούς, καὶ τῆς πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπης· διότι ὁ πλησιέστατος εἰς ἑαυτὸν εἶναι αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος. Ἀλλ' ἡ ἀγάπη αὕτη εἶναι ἐκ φύσεως ἰσχυρά· διὰ τοῦτο καὶ διδασκόμεθα ν' ἀγαπῶμεν τὸν πλησίον ὡς ἑαυτούς, καὶ ὄχι περισσότερον· χρεία ὅμως μεγάλης προσοχῆς ἐνταῦθα, μήποτε καταντήσωμεν εἰς ὑπερβολὴν φιλαυτίας, ἀπὸ τὴν ὁποίαν πηγάζουσιν ὀλέθρια πάμπολλα κακά. Δίδονται δὲ καὶ περιςάσεις, εἰς τὰς ὁποίας ἡ ἀγάπη τοῦ κοινοῦ καλοῦ, ὁ ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τῶν ὁμογενῶν ἀδελφῶν *) ἀληθινὸς καὶ προφανῶς ὠφέλιμος ζῆλος, πρέπει νὰ προτιμᾶται περισσότερον ἀπὸ τὴν πρὸς ἑαυτὸν ἀγάπην.

Σημ. Δ'. Πρὶν ἔμβωμεν εἰς τὴν μερικὴν τῶν ἐντολῶν θεωρίαν, πρέπει νὰ ἐνθυμίσωμεν τὸν ἀναγνώστην, ὅτι πρὸς ἀκριβῆ αὐτῶν κατανόησιν, πρέπει νὰ ἐντυπώσῃ εἰς τὸν νοῦν τὰ τέσσαρας τὰς τρεῖς κανόνας· α. δὲν πρέπει νὰ ἐννοῶμεν τὴν δεκάλογον κατὰ τὸ γράμμα μόνον ἁπλῶς, μήτε νὰ περιορίζωμεν τὴν ἔννοιαν τῶν ἐντολῶν εἰς μόνας τὰς ἐξωτερικὰς πράξεις, ἀλλὰ νὰ τὴν ἐκτείνωμεν καὶ εἰς αὐτὰς τὰς ἐσωτερικὰς, ἤγουν εἰς τοὺς λογισμοὺς καὶ εἰς τὰς ἐπιθυμίας. „Ὅτι ὁ νόμος πνευματικός ἐστι" (Ρωμ. 7, 14.) καὶ πνευματικῶς ἐξηγήθη καὶ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Σωτῆρος εἰς τὴν πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ θαυμασὴν ἐκείνην ὁμιλίαν τὴν ἐπὶ τοῦ ὄρους (Ματθ. 5, 7.). Ὅταν μία τις ἐντολὴ προσάσσῃ μίαν τινα ἀρετήν, ἀπαγορεύει ἐνταυτῷ τὴν ἐναντίαν αὐτῆς κακίαν, καὶ ὁπόταν ῥητῶς ἀπαγορεύῃ μίαν

---

*) ηὐχόμην ὑπὲρ τῶν ἀδελφῶν μου ἀνάθεμα εἶναι. Γαλατ. 3, 6.

Ακαδημία Αθηνών / Academy of Athens

δύναται νὰ τὸ καυχηθῇ ἐν ὅσῳ ἔχει συνειδησιν α); Ἐντεῦθεν φαίνεται ἡ κοινὴ τῶ ἀνθρωπίνω γένως διαφορὰ, περὶ τῆς ὁποίας ἐσυμφώνων προσέτι ϗ αὐτοὶ οἱ ἐθνικοὶ β), καὶ τὴν ὁποίαν ϗ αὐτοὶ ἡμεῖς πολλάκις συναισθανόμεθα πολεμόμενοι ἀφ' ἑαυτῶν, ὁπότε θέλομεν μὲν ϗ γνωρίζομεν τὸ ἀγαθὸν, πραττομεν δὲ ὡς αἰχμάλωτοι τὸ κακὸν, μ' ὅλον ὅτι τὸ κρίνομεν ὡς τοιοῦτον γ). Ἐκ τούτω φαίνεται, ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἐξ οἰκείας δυνάμεως μόνης δὲν δύναται νὰ εὐαρεσήσῃ εἰς τὸν Θεόν.

§. ιή. Ἀφ' ὅλα ταῦτα γίνεται φανερὸν, ὅτι ὁ ἄνθρωπος δὲν ἔχει πλέον ἐκείνην τὴν τελειότητα, εἰς τὴν ὁποίαν ἐκτίσθη ἀπὸ τὸν δημιουργόν του, ἀλλ' ὅτι ὑπέπεσεν, ὡς παραβάτης τοῦ νόμου, εἰς τὸ βάρος τῆς Θείας ὀργῆς.

Σημ. Ὁ Θεὸς ἔκτισε τὸν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ϗ ὁμοίωσιν ἑαυτῶ (§. ί.), τουτέσιν ἐσόλισμένον μὲ ἁγιότητα, ϗ τὰς λοιπὰς τελειότητας. Ἀλλ' ἡμεῖς βλέπομεν σήμερον εἰς τὸν ἄνθρωπον πολλὰς ἐλλείψεις ϗ ἀδυνείας, μὲ τὰς ὁποίας δὲν ἤθελε βέβαια τὸν δημιουργήσειν ἂν ἔποτε τὸ παντέλειον ϗ πανάγαθον Ὄν. Συμπεραίνομεν λοιπὸν, ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἔχασεν ἐξ ἑαυτῆ, ὅσας ἐχάρισεν εἰς αὐτὸν ὁ Θεὸς τελειότητας, τὰς ὁποίας ἡ Θεία γραφὴ εἰκόνα Θεῦ ὀνομάζει· ϗ ἀκολούθως ἔχασε τὴν χάριν τῶ δημιουργῶ του, καθὼς ἀπαιτεῖ ἡ αἰώνιος αὐτῶ δικαιοσύνη.

§. ιθ'. Διὰ τὴν ὀτέλειάν του ταύτην ὁ ἄνθρωπος, ἀδύνατον ἦτο πλέον νὰ εὕρῃ τὸ μέσον τοῦ ν' ἀποκτήσῃ καὶ πάλιν τὴν Θείαν χάριν, καὶ ν' ἀνακαινίσῃ τὴν διεφθαρμένην αὐτοῦ φύσιν. Τοῦτο τὸ μέσον ἀπεκάλυψεν εἰς αὐτὸν πάλιν ὁ πανάγαθος δημιουργός του.

Σημ. Πῶς ἤθελε δυνηθῆν ποτὲ ὁ ἄνθρωπος πλέον νὰ συλλογισθῇ μέσον τῆς πρὸς Θεὸν διαλλαγῆς, ἀφ' ὃ τυφλωθεὶς ἅπαξ τὰς ὀφθαλμὰς τῆς ψυχῆς τω, ἐπλανᾶτο

α) Α'. Ἰωάν. 1—8 Ἡσαϊ. 64, 6. 6) Οἱ πλοῦτοι κακοί. Βλαντ. φιλ. ἀποφθ. γ) Ῥωμ. 7. 23.

ςολοι, ἐμπνευσθέντες ἑκάτεροι ὑπὸ τῦ θεῦ τὰ εἰς αὐτὰς ἀποκαλυφθέντα μυςήρια διὰ Πνεύματος ἁγίυ α). Διὰ τῦτο ἀμφότεραι αἱ διαθῆκαι εἶναι ἀληθὴς λόγος τῦ θεῦ, ᾗ κοινῶς ὀνομάζονται ἁγία Γραφή. Σύγκειται δὲ ἡ μὲν παλαιὰ διαθήκη ἀπὸ κανονικὰ βιβλία ταῦτα· α) τὴν Πενταπάτευχον, ἤτοι Γένεσιν, Ἔξοδον, Λευϊτικὸν, Ἀριθμὸς, Δευτερονόμιον. β) Ἰησῦν τῦ Ναυῆ. γ) Κριτάς. δ) Ῥὺθ. ε) Βασιλειῶν βιβλία τέσσαρα. ς) Παραλειπομένων βιβλία δύω. ζ) Ἔσδραν. η) Νεεμίαν. θ) Ἐσθήρ. ι) Ἰώβ. ια) Ψαλτήριον Δαυίδ. ιβ) Παροιμίας Σολομῶντος. ιγ) Ἐκκλησιαςήν. ιδ) Ἆσμα Ἀσμάτων. ιε) Προφήτας, ἐκ τῶν ὁποίων τέσσαρες εἶναι οἱ μεγάλοι· Ἡσαΐας, Ἱερεμίας, Ἰεζεκιὴλ, Δανιὴλ, δώδεκα δὲ οἱ λοιποὶ, οἱ ὁποῖοι ᾗ δωδεκαπρόφητον ὀνομάζονται. Τῆς δὲ νέας Διαθήκης τὰ κανόνικὰ βιβλία εἶναι ταῦτα. α) Τὰ τέσσαρα Εὐαγγέλια. β) Πράξεις τῶν Ἀποςόλων. γ) Παύλυ ἐπιςολαὶ δεκατέσσαρες. δ) Ἰακώβυ μία. ε) Πέτρυ δύω. ς) Ἰωάννυ τρεῖς. ζ) Ἰύδα μία· η) ἡ Ἀποκάλυψις τῦ Ἰωάννυ.

Σημ. Β΄. Ἀποδείκνυται δὲ ἡ ἁγία Γραφὴ ὅτι εἶναι λόγος τῦ θεῦ θεῖος τῷ ὄντι ᾗ ἀληθὴς, ἐκ τῶν ἐφεξῆς μάλιςα ἀποδείξεων.

Α΄. Ἀπὸ τὰς σαφεςάτας τῶν προφητειῶν ἐκπληρώσεις. Αἱ προφητεῖαι τῦ Ἰακώβ, τῦ Δαυὶδ, τῦ Ἡσαΐυ, τῦ Μαλαχίυ, ᾗ τῶν ἄλλων προφητῶν διὰ τὴν γέννησιν τῦ Μεσσίυ, ᾗ τὴν ἐπιςροφὴν τῶν ἐθνῶν· αἱ προφητεῖαι τῦ Δανιὴλ διὰ τὸ πάθος τῦ Σωτῆρος, διὰ τὴν μεταβολὴν τῶν μοναρχιῶν, κτλ. β)· τελευταῖον αἱ προῤῥήσεις αὐταὶ τῦ Χριςῦ περὶ καταςροφῆς τῆς Ἱερυσαλὴμ, ᾗ τῆς διασπορᾶς τῦ τῶν Ἰυδαίων ἔθνυς, κανεὶς δὲν ἐμπορεῖ νὰ ἀντιςαθῇ ὅτι δὲν ἐπληρώθησαν.

Β΄. Ἀπὸ τὴν ἁγιότητα τῶν δογμάτων, ᾗ τῶν ἐντολῶν. Πῦ ποτε ἀλλῦ παρὰ εἰς τὴν ἁγίαν γραφὴν ἐμπορῦσι

α) Ἡ Ἐκκλησία ἐπῳκοδομημένη ἐπὶ τῷ θεμελίῳ τῶν Ἀποςόλων, ᾗ Προφητων. Ἐφεσ. 2, 20. β) Ἡσ. 2, 2. 11. 53. 60. Μαλαχ. 1, 10, 11. κτλ. Δαν. 9, 26. 2. 31. κτλ. Μιχ. 5. 24, 2, ᾗ 23, 35. κτ.

κτισμάτων ὅλων, ὡς Δημιουργὸς αὐτῶν καὶ προνοητής α). β. ἡ τοῦ νόμου, διὰ τῆς ὁποίας ἐβασίλευσεν ἐξαιρέτως εἰς τοὺς Ἰουδαίους· γ. ἡ τῆς χάριτος, ἥτις ἤρχησε μετὰ τὴν ἀνάληψιν τοῦ Σωτῆρος, ὁπότε οἱ Ἀπόστολοι διὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐκήρυξαν τὸ Εὐαγγέλιον, καὶ ἐθεμελίωσαν τὴν Χριστιανικὴν ἐκκλησίαν β), καὶ δὲν παύει προχωροῦσα, ἕως ἂν φθάσῃ εἰς τὴν τελείωσίν της καὶ βασιλεύσῃ ἡ ἀλήθεια καὶ εἰρήνη, ὁπόταν ἔλθῃ πάλιν ὁ Σωτὴρ νὰ ἀνταμείψῃ τοὺς πιστοὺς αὐτοῦ μὲ τὴν οὐράνιον δόξαν, καὶ νὰ καθαιρέσῃ τοὺς ἐχθρούς του· δ. τέλος ἡ βασιλεία τῆς δόξης, ἥτις εἶναι ἀτελεύτητος, καὶ ἀκατάλυτος, ἀπὸ τῆς παγκοσμίου κρίσεως ἀρχομένη, καὶ διαμένουσα εἰς αἰῶνας. Ἐνταῦθα λοιπὸν διὰ τῆς δευτέρας αἰτήσεως παρακαλοῦμεν τὸν Θεὸν διὰ τὴν τρίτην, καὶ τετάρτην αὐτοῦ βασιλείαν, ἤγουν νὰ φανερώσῃ τὸ εὐαγγέλιόν του εἰς ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, καὶ νὰ μᾶς ἁγιάσῃ ὅλους βασιλεύων εἰς τὰς καρδίας μας, καὶ ὁδηγῶν αὐτὰς εἰς ἐκλογὴν τοῦ ἀγαθοῦ, καὶ τέλος νὰ μᾶς εἰσάξῃ εἰς τὴν δόξαν τοῦ πατρός του, ὁπόταν πάλιν ἔλθῃ νὰ ἐξολοθρεύσῃ τὸν θάνατον, τὴν ἁμαρτίαν δηλονότι, καὶ τὸν Διάβολον.

ΑΙΤΗΜΑ Γ'.

§. ζ'. **Γενηθήτω τὸ θέλημά σου, ὡς ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ τῆς γῆς.**

Σημ. Διὰ τοῦ αἰτήματος τούτου ζητοῦμεν ἀπὸ τὸν ὕψιστον βασιλέα νὰ ἐκπληρόνηται καὶ εἰς τὴν γῆν τὸ πανάγιον αὐτοῦ θέλημα διὰ τῆς ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων ἐκπληρώσεως τῶν θείων αὐτοῦ ἐντολῶν, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἐκπηγάζει καὶ ἡ δόξα τοῦ Θεοῦ, καὶ ἡ κοινὴ τῶν ἀνθρώπων εὐδαιμονία. Τρία δέτινα εἶναι ἀξιοσημείωτα εἰς τὴν αἴτησιν ταύτην· α. ὅτι χρεωστοῦμεν νὰ κάμνωμεν ἡμεῖς αὐτοὶ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, ὑποτάσσοντες εἰς αὐτὸ τὰς ἰδικάς μας

α) Ψαλμ. 103, 16. καὶ 145, 12. β) Ψαλμ. 110, 2.

Ακαδημία Αθηνών / Academy of Athens

„ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ λόγος, καὶ ὁ λόγος ἦν πρὸς τὸν θεὸν, καὶ θεὸς ἦν ὁ λόγος," (Ἰωάν. Α΄. 1.) καὶ πρὸ τοῦ Ἀβραὰμ γενέσθαι ἐγὼ εἰμί· (Ἰωάν. Η, 58.). ἄλλοτε δὲ ἀπαντῶμεν ῥήσεις, τὰς ὁποίας πρέπει νὰ ἐννοῶμεν διὰ τὴν ἀνθρωπίνην μόνον, καὶ ὄχι διὰ τὴν θείαν αὐτοῦ φύσιν. Τοιοῦτο εἶναι τὸ, ὅτι ὁ Χριστὸς δὲν γνωρίζει τὴν τελευταίαν ἡμέραν, καὶ ὥραν· καὶ ὅτι ὁ πατὴρ αὐτοῦ εἶναι μείζων αὐτοῦ (Ἰωάν. ΙΔ΄. 28.) καὶ ὅτι ἐδειήθη ἐκείνου, ὅςις ἐδύνατο νὰ τὸν λυτρώσῃ ἐκ τοῦ θανάτου (Ἑβρ. Ε, 7.) καὶ τὰ τοιαῦτα.

Σημ. Γ΄. Διὰ τέσσαρας τινὰς αἰτίας παραδίδουσιν οἱ θεολόγοι, ὅτι ἔπρεπε νὰ ἐνανθρωπήσῃ ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ.

α) Διὰ νὰ τὸν μεταχειρισθῇ ὁ οὐράνιος πατὴρ τὸν μεσίτην τοῦτον, καὶ ἐγγυητὴν ἡμῶν εἰς τὸ ἔργον τῆς ἀπολυτρώσεως ἕτως, ὡς νὰ ἦτο αὐτὸς ἐκεῖνος ὁ ἁμαρτήσας ἄνθρωπος, τοῦ ὁποίου τὴν φύσιν προσέλαβε. Τοῦτο δὲ ἄλλως ἦτο ἀδύνατον, ἂν αὐτὸς δὲν ἐγίνετο ἀληθῶς ἄνθρωπος α).

β) Διὰ νὰ ἑλκύσῃ πρὸς ἑαυτὸν ὁ Σωτὴρ εὐκολώτερα τοὺς ἀνθρώπους μὲ τὴν ὁρατὴν αὐτοῦ παρουσίαν, καὶ νὰ τοὺς φανερώσῃ ἐκ σώματος τὴν θέλησιν τοῦ οὐρανίου πατρὸς, καὶ τὴν πρὸς τὴν εὐδαιμονίαν ὁδόν β).

γ) Διὰ νὰ πληρώσῃ ἐντελῶς τὸν θεῖον νόμον, καὶ διὰ τοῦτο, ὄχι μόνον νὰ ἀναπληρώσῃ τὰς ἡμετέρας ἐλλείψεις εἰς τὴν πλήρωσιν τοῦ νόμου, ἀλλὰ νὰ μᾶς ἀφήσῃ προσέτι παράδειγμα καὶ κανόνα εἰς ὅλας ἡμῶν τὰς πράξεις τὴν ἁγιωτάτην αὐτοῦ ζωὴν, τὴν ὁποίαν χρεωστοῦμεν νὰ μιμώμεθα, ἂν θέλωμεν νὰ σωθῶμεν· τοῦτο δὲ νὰ πράξῃ δὲν ἠδύνατο, χωρὶς νὰ προσλάβῃ τὴν ἀνθρώπινον φύσιν γ).

δ) Διὰ νὰ ἀποθάνῃ, καὶ μὲ τὸν θάνατόν του ἱκανοποιήσας τὴν δικαιοσύνην τοῦ θεοῦ, νὰ μᾶς ἐλευθερώσῃ ἀπὸ τὴν πρέπουσαν τιμωρίαν, καὶ ἀξιώσῃ ἡμᾶς τῆς αἰωνίου ζωῆς δ).

α) Τὸν μὴ γνόντα ἁμαρτίαν ὑπὲρ ἡμῶν ἁμαρτίαν ἐποίησεν, ἵνα ἡμεῖς γενώμεθα δικαιοσύνη θεοῦ ἐν αὐτῷ. Β. Κορινθ. 5, 21. β) Πάντα ἃ ἤκουσα ἀπὸ τοῦ πατρός μου ἐγνώρισα ὑμῖν· διὰ τοῦτο οὐκέτι ὑμᾶς λέγω δούλους — ὑμᾶς δὲ εἴρηκα φίλους. Ἰωάν. 15, 15. γ) Ἐξαπέστειλεν ὁ θεὸς τὸν υἱὸν αὐτοῦ γενόμενον ἐκ γυναικὸς, γενόμενον ὑπὸ νόμον, ἵνα τοὺς ὑπὸ νόμον ἐξαγοράσῃ. Γαλατ. 4, 4. δ) Ἵνα διὰ τοῦ

Ακαδημία Αθηνών / Academy of Athens

Αὕτη εἶναι ἡ ζῶσα ὀνομαζομένη πίστις α). Ὅσις δὲν ἔχει τὰ τρία ταῦτα, ἀλλ' εἶναι καθ' ἓν τἐλάχιστον ἐλλειπὴς, τότε ἡ πίστις εἶναι νεκρὰ ϗ καθ' ὑπόκρισιν. Ταῦτα πρέπει νὰ σημειώσῃ καθεῖς, ϗ νὰ ἐνθυμῆται καλῶς, ὅτι εἰς ταῦτα θεμελιόνεται ὅλη τῆς Χριστιανικῆς πίστεως ἡ οἰκοδομή.

ΑΡΘΡΟΝ Α'.

Α'. Μέρος τῦ Συμβόλε.

§. ς'. Τὸ πρῶτον ἄρθρον τοῦ Συμβόλου τῆς Πίστεως μᾶς διδάσκει.

Α'. Ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι εἷς κατ' οὐσίαν ἐν τρισὶ προσώποις, τουτέστι Θεὺς ὁ πατὴρ, Θεὸς ὁ υἱὸς, Θεὸς τὸ ἅγιον Πνεῦμα. Ἀγέννητος μὲν ὁ πατὴρ, γεννητὸς δὲ ἐκ τοῦ πατρὸς ὁ υἱὸς πρὸ αἰώνων, ἐκπορευτὸν δὲ ἐκ μόνου τοῦ πατρὸς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. Μία δύναμις. Μία οὐσία. Μία Θεότης ἐν τρισὶν ὑποστάσεσι. Διὰ τοῦτο ὁ εἷς Θεὸς εἶναι ἁγία Τριὰς, τῆς ὁποίας τὸ Α'. πρόσωπον ὀνομάζεται πατὴρ, ὡς γεννήσας τὸν συνάναρχον υἱὸν αὐτοῦ πρὸ αἰώνων, καὶ διὰ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ ἀναγεννήσας ἡμᾶς τοὺς Χριστιανοὺς (Ἐφ. 1. 2—5) καὶ ἐκ τοῦ μὴ ὄντος παραγαγὼν εἰς τὸ εἶναι τὰ σύμπαντα. β)

Β'. Ὅτι ὁ ἐν τρισὶ προσώποις προσκυνούμενος Θεὸς παντοδύναμος ὢν, πάνσοφος, πανάγαθος, δικαιότατος, ἄπειρος, αἰώνιος, ἔκτισε μὲ τὸν λόγον του ἐκ τοῦ μηδενὸς τὸν Κόσμον, καὶ τὰ ἐν αὐτῷ ὁρατὰ, καὶ ὑλικὰ ὄντα, καὶ τὰ ἀΰλα, καὶ ἀόρατα, ἤγουν τὰ πνεύματα, εἰς ἡμέρας ἑξ. γ)

α) Πίστιν ἔχειν δι ἀγάπης ἐνεργουμένην, Γαλατ. 5. 6. β) Τρεῖς εἰσὶν οἱ μαρτυροῦντες ἐν τῷ οὐρανῷ ὁ Πατὴρ, ὁ Λόγος, ϗ τὸ ἅγιον Πνεῦμα· ϗ οὗτοι οἱ τρεῖς ἓν εἰσίν. Ἰωάν. 5, 7. βλεπ. ϗ Ματθ. 28' 19, ϗ 3, 16, 17, ϗ Α'. Πετρ. 1, 2, ϗ Α'. Κορινθ. 13' 13. γ) Γενεσ. 2. 2.

διότι ἕτω μᾶς διατάσσει ὁ Θεὸς, καὶ διὰ λόγου, καὶ μὲ τὸ πρὸς ἡμᾶς αὐτοῦ παράδειγμα· καὶ β. διότι καὶ ἡμεῖς ἔτως ἐπιθυμοῦμεν νὰ προσφέρηται πρὸς ἡμᾶς ὁ Θεός. Ὅταν λοιπὸν προσφέρῃς, πιστὲ, τὴν αἴτησιν ταύτην, εἶσαι ἀναγκασμένος νὰ συγχωρῇς τὸν ἐχθρόν σου ἀπὸ καρδίας, εἰδεμὴ εἶσαι αὐτοκατάκριτος ἀπαγγέλλων αὐτὸς κατὰ σεαυτοῦ ὄχι εὐχὴν ἀλλὰ κατάραν α), καὶ ἐκ τῶν ἰδίων σου λόγων κρινόμενος, καὶ καταδικαζόμενος, ὡς ὁ πονηρὸς ἐκεῖνος δοῦλος, ὅςις ἐλεηθεὶς ὑπὸ τοῦ κυρίου του, δὲν ἠλέησε τὸν σύνδουλόν του β).

ΑΙΤΗΜΑ ς'.

§. θ'. Καὶ μὴ εἰσενέγκῃς ἡμᾶς εἰς πειρασμὸν, ἀλλὰ ῥῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ.

Σημ. Α'. Δύω εἶναι τὰ εἴδη τῶν πειρασμῶν, οἱ μὲν πρὸς δοκιμὴν, οἱ δὲ πρὸς ἀπάτην. Οἱ πρῶτοι εἶναι ἐκ τοῦ Θεοῦ, ἔτως ἐπείρασε τὸν Ἀβραὰμ, ζητήσας τὸν Ἰσαὰκ εἰς θυσίαν, καὶ ἔτω πειράζει τοὺς πιστοὺς διὰ πολλοτάτων θλίψεων, ὥςε νὰ φανῇ ἡ ἀρετή των, καὶ νὰ ἀνταμειφθῶσι δικαίως. Ἐν ᾧ τὸν παρακαλοῦμεν λοιπὸν νὰ μὴ μᾶς εἰσενέγκῃ εἰς τοιούτους πειρασμοὺς ἐννοοῦμεν νὰ μὴ συγχωρήσῃ, ὥςε νὰ ὑποκύψωμεν εἰς αὐτοὺς, καὶ νικηθῇ ἡ πίστις ἡμῶν, ἀλλὰ νὰ μᾶς ἐνδυναμώνῃ μὲ τὴν χάριν του, διὰ νὰ τοὺς ὑπομένωμεν γενναίως, καὶ νὰ μᾶς ἐλευθερώσῃ γρήγορα ἐξ αὐτῶν γ). Οἱ δεύτεροι, οἱ πρὸς ἀπάτην πειρασμοὶ προέρχονται α. ἐκ τοῦ Διαβόλου δ)· β. ἐκ τοῦ κόσμου ε)· γ. ἐκ τῆς σαρκὸς ς), καὶ ἐξ ἡμῶν αὐτῶν οἱ δεινότεροι· ὁ διάβολος μᾶς ἐρεθίζει, καὶ συνεργεῖ εἰς τὸ κακὸν, δὲν ἐμπορεῖ ὅμως νὰ μᾶς ῥίψῃ εἰς τῆς ἁμαρτίας τὸν βυθὸν, ἐὰν ἡμεῖς αὐτοὶ δὲν θελήσωμεν. Ὁ κόσμος μᾶς πειράζει διὰ λόγων, διὰ πρά-

---

α) Ματθ. 6, 14—15 καὶ Α. Τιμοθ. 2—8 καὶ Ἰακώβ. 2, 13. β) Ματθ. 18, 27—35. 8 Α'. Κορινθ. 10, 13. δ) Ματθ. 4, 1. καὶ Β. Κορινθ. 2, 12. ε) Παροιμ. 1, 10. ς) Ἰακώβ. 1, 4.

Ακαδημία Αθηνών / Academy of Athens

ΤΩΙ

ΠΑΝΙΕΡΩΤΑΤΩΙ ΚΑΙ

ΘΕΟΠΡΟΒΛΗΤΩΙ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗΙ

ΑΓΙΩΙ ΕΦΕΣΟΥ,

ΚΥΡΙΩΙ ΚΥΡΙΩΙ

ΔΙΟΝΥΣΙΩΙ

ΚΑΛΛΙΑΡΧΗΙ

ΠΑΤΡΙ ΣΕΒΑΣΜΙΩΤΑΤΩΙ

ΚΑΙ ΦΙΛΟΓΕΝΕΣΤΑΤΩΙ ΠΑΙΔΕΙΑΣ

ΠΡΟΣΤΑΤΗΙ

Ἱερόν.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

αὐτὰς „Τὰ πάντα ἐν πᾶσιν (A. Κορινθ. 15, 28) ἤγαν νὰ ἦναι εἰς τὸν νοῦν αὐτῶν φῶς, εἰς τὴν καρδίαν χαρὰ, εἰς τὲς ὀφθαλμὲς ἡδονὴ, εἰς τὰ ὦτα εὐφροσύνη, εἰς τὸ σῶμα κάλλος, ἀνάπαυσις, τροφὴ, σολὴ, καὶ, „πάντα ἐν πᾶσι“ κατὰ τὴν προφητείαν τᾶ Ἡσαΐα) Τόσον δὲ μεγαλητέρα θέλει εἶθαι ἡ αἰώνιος αὐτὴ χαράμας, ὅσον λαμπροτέρα θέλει γίνεθαι διὰ τῆς συγκατοικίας τῶν ἁγίων Ἀγγέλων, κ Προφητῶν, κ Ἀποσόλων, κ Μαρτύρων, κ ὅλων τῶν δικαίων ψυχῶν, μετὰ τῶν ὁποίων συναναστρεφόμενοι θέλομεν συνευφραίνεθαι αἰωνίως ὑμνοῦντες ἀκαταπαύστως τὸν Θεόν. Εἰς τοιαύτην λοιπὸν κατάστασιν θέλει εἶθαι μετὰ τὴν παγκόσμιον κρίσιν αἰωνίως οἱ δίκαιοι, ἤγουν ἐντελῶς ἅγιοι, κ ἐντελῶς εὐδαίμονες. Τὸ πρῶτον μὲν, διότι δὲν θέλουσιν εἶθαι πλέον ὑποκείμενοι εἰς τὴν ἁμαρτίαν, ἢ τὰ ἐλαττώματα τῆς παρούσης ζωῆς, ὅτε εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν καθηκόντων, κ τὴν ξενοχωρίαν τῆς ἐναρέτου διαγωγῆς, ἀλλὰ θέλουσιν ἀπολαύειν ἄλλης τινὸς φύσεως ἁγιότητα ὑψηλοτέραν, κ τελειοτάτην. Τὸ δεύτερον δὲ, διότι θέλουσιν εἶθαι ἐλεύθεροι ἀπὸ τὰ κακὰ τῆς παρούσης ζωῆς, κ μέτοχοι τῶν ἀνεκφράστων ἐκείνων ἀγαθῶν, τῶν ὁποίων τὸ πρωτίστον εἶναι τὸ νὰ ἦναι ἐνωμένοι μὲ τὸ ἄκρον τῶν ἐφετῶν, τὸν Θεόν. Συμπεραίνω τὸν περὶ τῶν δικαίων λόγον μὲ τὴν μαρτυρίαν τᾶ ἀποσόλου Παύλου „Ὅτι ὀφθαλμὸς οὐκ εἶδε, κ ὖς οὐκ ἤκουσε, κ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη, ἃ ἡτοίμασεν ὁ Θεὸς τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν“ (A. Κορινθ. 2, 9). Οἱ δὲ ἀσεβεῖς, ὡς καταφρονήσαντες τὴν ἀλήθειαν, κ τὴν πίστιν, κ καταστρίψαντες τὴν ζωὴν αὐτῶν εἰς τὴν ἁμαρτίαν, θέλουσιν εἶθαι εἰς φρικωδεστάτην κ ἀθλιωτάτην κατάστασιν 6)· θέλουσιν ἀποβληθῆν αἰωνίως μακρὰν ἀπὸ τὸν θεὸν, τὸ ἀκρότατον ἀγαθὸν, στερημένοι διηνεκῶς πᾶσαν ἐλπίδα τῆς εὐσπλαγχνίας τε, κ θέλουσιν ἐξοριθῆν εἰς τὸν τόπον τᾶ κλαυθμᾶ κ τᾶ βρυγμᾶ τῶν ὀδόντων, εἰς τὴν κατοικίαν τῶν πονηρῶν πνευμάτων γ), εἰς τὸν τό-

---

α) Κεφ. 51, 11. 6) Ἑβρ. 10, 31. Ἰωάνν. 5. γ) Ματθ. 25, 41.

Ακαδημία Αθηνών / Academy of Athens

διάθεσιν τῆς καρδίας, τὰ δὲ ἔργα των εἶναι παντάπασιν ἀσύμφωνα μὲ τὰς λόγες των· βδελυρώτατοι δὲ ἐξ αὐτῶν εἶναι, ὅσοι σπεδάζεσιν εἰς πᾶσαν εὐκαιρίαν νὰ φαίνωνται ζηλωταὶ τῆς τιμῆς τᾶ Θεᾶ, ζηλωταὶ τῆς πίςεως, ζηλωταὶ τῆς ὠφελείας τῆς Ἐκκλησίας, ϗ εἰς πᾶσαν συναναςροφὴν ἀνθρώπε διαλέγονται περὶ πνευματικῶν πραγμάτων, ὄχι κατὰ Θεὸν, ἀλλ' ἢ διὰ τὸ ἴδιον αὐτῶν συμφέρον, ἢ διὰ κενοδοξίαν. Οἱ αὐτόκλητοι ἔτοι ἀπόςολοι τᾶ Θεᾶ, ἀφ' ἃ μεγαλορρήμονήσωσι σοβαρῶς περὶ τῶν ἐρανίων παγμάτων, ςρέφονται ἀκολάθως κατὰ τᾶ πλησίον των, ϗ καθυβρίζεσι τὲς ἀδελφές των διὰ σφάλματα, εἰς τὰ ὁποῖα πολλάκις ὑπόκεινται αὐτοὶ, καταγινόμενοι εἰς τὰ ἐρείπια τῆς ὑπολήψεως τᾶ πλησίον των νὰ οἰκοδομήσωσι τὴν ἰδίαν τιμήν των, ϗ μεταχειριζόμενοι ἀσεβῶς τᾶ Θεᾶ τὸ ὄνομα ϗ τῶν πιςῶν αὐτᾶ δέλων, διὰ νὰ πλανῶσι τὲς ἁπλεςέρες πρὸς τὸ ἴδιον συμφέρον· διότι κατὰ τᾶτο μάλιςα διαφέρει ὁ ὑποκριτὴς ἀπὸ τὸν ἀληθῆ ζηλωτὴν, καθότι ἔτος μὲν πράττει ϗ διδάσκει τὴν ἀρετὴν διὰ τὸν Θεόν· ὁ δὲ ὑποκριτὴς τὴν διδάσκει πάντοτε, ϗ ἐνίοτε τὴν πράττει, μόνον δι ἑαυτὸν, ἤγεν διὰ κέρδος, ἢ ὑπολήψεως, ἢ χρημάτων, ἢ ϗ ἀμροτέρων ἐντάμα. Πρὸς τὲς τοιάτες, ὅταν τρανῶς λαρυγγίζωσι περὶ Θεᾶ ϗ θείων πραγμάτων, ἁρμόζει τὸ ὑπὸ τᾶ πονηρᾶ πνεύματος ῥηθὲν πρὸς τὲς ἐξορκισὰς Ἰουδαίους. „Τὸν Ἰησᾶν γινώσκω, καὶ τὸν Παῦλον ἐπίσαμαι, ἡμεῖς δὲ τίνες ἐσέ; (Πραξ. 19, 13)."

γ'. Οἱ ὑποκριτικοὶ νησευταὶ, οἵτινες νησεύσι μὲν ἀπό τινων βρωμάτων, τρώγεσι δὲ τὰς σάρκας τᾶ ἀδελφᾶ των μὲ τὴν καταλαλιὰν, ἢ μεθύσκονται, ϗ πράττεσιν ἄλλας ἀσεβείας, μὲ τὰς ὁποίας βεβηλόνεται ἡ ἀληθὴς νησεία, ἥτις εἶναι ἡ ἐγκράτεια τῶν παθῶν. Τοιᾶτοι εἶναι ὅσοι τὴν τεσσαρακοςὴν ἐγκρατευόμενοι ἀπὸ καφὲν, ἢ καπνὸν, γίνονται ἀνομίλητοι, καὶ κατασπαράττεσιν ὡς λυσσῶντες τὸν πλησίον των χάριν εὐλαβείας ϗ τῆς πρὸς τὴν νησείαν τιμῆς. Εἰς τέτων τὸν ἀριθμὸν ὡσαύτως ὑπάγονται, ϗ ὅσοι σολίζεσιν ἁγίων εἰκόνας, ϗ ναὲς, ἔπειτα καταδυναςεύσι τὲς ἀθώες, ἢ παρ-

γῆς, ϗ ἦσαν ὅλοι οἱ ἄνθρωποι καταχωσμένοι εἰς τὰ πάθη· ἀλλ' οἱ τοιοῦτοι Ἀπόστολοι, μὲ τοιοῦτον κήρυγμα, εἰς τοιοῦτον καιρὸν, ἠδυνήθησαν νὰ καθαιρέσωσι τὴν πλάνην τῆς εἰδωλολατρείας, ϗ νὰ σύρωσιν εἰς τὴν πίστιν τὰς τρυφηλὰς, τὰς τυράννας, τὰς σοφὰς, τὰς δυνατὰς, ὅλας τὰς πεπλανημένας ἀνθρώπας, καταστρέψαντες ἐξ ὁλοκλήρα ὅλας τὰς δυνάμεις τᾶ ᾅδα, τὰς ὁποίας μετεχειρίσθη νὰ ἐμποδίσῃ διαφόρως τὴν κοσμοσωτήριον ταύτην ἐπιχείρησιν. Εἶναι κανεὶς φρόνιμος νὰ ἀμφιβάλλῃ, ὅτι τὸ κατόρθωμα τοῦτο ἦτο τῆς δεξιᾶς τᾶ ὑψίστα, ϗ ὅτι ἡ πίστις ἐθεμελιώθη εἰς τὴν πέτραν, ἥτις εἶναι ὁ Χριστός;

Σημ. Β'. Ἀφ' ἧ ἐδέχθησαν τὸ Εὐαγγέλιον ὅλα τὰ ἔθνη εἰς ὅλα τὰ μέρη τᾶ κόσμου, ἐκ τῶν πιστευσάντων συνεκροτήθη ἡ ἁγία κοινότης τῶν ἐκλεκτῶν τοῦ θεᾶ, ἤγουν ἡ Χριστιανικὴ ἐκκλησία, ἡ ὁποία δὲν εἶναι περιωρισμένη εἰς ἓν μόνον ἔθνος, καθὼς ἡ Ἰουδαικὴ, ἀλλὰ συνίσταται ἀπὸ διάφορα γένη πανταχᾶ τῆς γῆς εὑρισκόμενα. Διὰ τοῦτο ἐπληρώθη ἡ πρὸς τὸν Ἀβραὰμ ὑπόσχεσις τᾶ θεᾶ, ὅτι διὰ τᾶ σπέρματός τα ἔμελλον νὰ εὐλογηθῶσιν ὅλα τὰ ἔθνη τῆς γῆς. (Γενέσ. 22, 18.)

ΑΡΘΡΟΝ Θ'.

§. ιζ'. Αὕτη ἡ ἐκκλησία κατὰ τὸ ἔνατον ἄρθρον τοῦ Συμβόλου τῆς πίστεως εἶναι μία, ἁγία, καθολικὴ, καὶ ἀποστολικὴ.

Σημ. Α'. Ἡ εἰς Χριστὸν πίστις ἔλαβε τὴν ἀρχὴν ἀπὸ τὴν ἀρχὴν αὐτὴν τᾶ κόσμα (Μερ. Α'. Τμ. Β'. §. Β'. Σημ. Α'.)· δὲν εἶναι λοιπὸν εἰς τὸν κόσμον ἀρχαιότερον ἄλλο, παρὰ τὴν πίστιν τῶν εὐσεβῶν, ϗ τὴν ἐκκλησίαν, ἥτις κατέχει τὸν θησαυρὸν τῆς πίστεως. Αὕτη ἡ ἐκκλησία εἶναι μία ϗ ἡ αὐτὴ ἀπὸ καταβολῆς μέχρι τῆς συντελείας τᾶ αἰῶνος, διότι μία εἶναι ϗ αἰώνιος ἡ, τὴν ὁποίαν κατέχει, πίστις· μία μόνη κεφαλὴ τῆς Ἐκκλησίας ὁ Χριστὸς, μία μόνη πρὸς σωτηρίαν ὁδὸς, εἰς τὴν ὁποίαν ὅλοι ἐλπίζασιν, „Ἓν σῶμα, ϗ ἓν πνεῦμα, εἷς Κύριος, μία πίστις (Ἐφεσ. 4, 4.) ϗ, Ἰησοῦς Χριστὸς χθὲς, ϗ σήμερον ὁ

ρεόνονται εἰς τὴν ἀρετὴν, καὶ γίνονται παῖδες μὲν κόσμιοι, νέοι δὲ σώφρονες, ἄνδρες δὲ δίκαιοι, γέροντες δὲ συνετώτατοι· καὶ πρὸ πάντων, εὐσεβεῖς πρὸς Θεὸν, γνησιώτατα τέκνα τῆς Ἐκκλησίας, καὶ τῆς Πολιτείας μέλη τίμια, καὶ χρησιμώτατα.

Γνωρίζοντες λοιπὸν ἀκριβῶς, ὅτι ἀπὸ τὴν παιδείαν τῶν υἱῶν σας χρέμαται τῶν οἰκιῶν σας ἡ εὐτυχία, *) χρέος ἔχετε πρῶτον νὰ προβάλλητε ἑαυτοὺς εἰς τὰ τέκνα σας ζῶσαν παντοίας ἀρετῆς εἰκόνα, πάντοτε καὶ πανταχοῦ προτεθειμένην εἰς μίμησιν, καὶ νὰ ἐπαγρυπνῆτε εἰς τὰς συναναστροφὰς, καὶ τὴν ἄλλην διαγωγήν των. Ἔπειτα χρεωστεῖτε καὶ κατ' ἰδίαν εἰς τὰς οἰκίας σας νὰ γίνησθε σεῖς αὐτοὶ ἐπιστάται εἰς τὰς μελέτας τῶν μαθημάτων των, ἐξετάζοντές τα πᾶσαν ἑσπέραν νὰ σᾶς λέγωσι τί καλὸν ἔμαθον τὴν ἡμέραν εἰς τὸ Σχολεῖον, καὶ βραβεύοντες μὲν μὲ ἐπαίνους καὶ δῶρα, ἂν τύχῃ, τὴν περὶ τὴν ἐπίδοσιν εἰς τοὺς λόγους φιλοτιμίαν των, παιδεύοντες δὲ μὲ πατρικοὺς ἐλέγχους, καὶ σωτηριώδεις κολάσεις ἐνίοτε, τὴν ἀμέλειαν καὶ ἀκηδίαν περὶ τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν ἰδίων αὐτῶν καθηκόντων. Εἰς τὴν παροῦσαν, ὦ φίλοι, τοῦ γένους ἡμῶν κατάστασιν οἱ γονεῖς αὐτοὶ πρέπει νὰ γίνωνται παιδονόμοι, καὶ ἔφοροι τῆς παιδείας τῶν τέκνων των. Ταύτην δὲ τὴν περὶ τὰ μαθήματά των πατρικήν σας πρόνοιαν καὶ ἐπιμέλειαν πολὺ πρὸ τῶν ἄλλων πρέπει νὰ ἐπιτείνητε εἰς τῆς ἱερᾶς Κατηχήσεως τὴν ἀνάγνωσιν, ἀπαιτοῦντες παρὰ τῶν παιδίων εὐκρινεῖς τῆς πίστεως ἰδέας, ἀναλόγως τῆς ἡλικίας των, καὶ φροντίζοντες ἀδιακόπως νὰ ἐντρέψητε εἰς τὰς ψυχάς των τοῦ Θεοῦ τὸν φόβον, καὶ τὴν μελέτην τῶν

---

*) Τίνων γάρ ποτε χρηστῶν, ἢ τἀναντία γενομένων, ἂν πόλις ὁ οἶκος τοῦ πατρὸς ἅπας οἰκήσεται, ὁποῖοι ἄν τινες οἱ παῖδες γένωνται. Πολλὴν ἄρα δεῖ προμήθειαν αὐτοῦ ἔχειν. Πλάτ. Λάχητ.

Α'. Τὴν φυσικὴν Θεογνωσίαν.

Β'. Τὴν εὐαγγελικὴν Πίστιν.

Σημ. Τὸ Α'. τμῆμα θεμελιόνεται εἰς τὰς ἀρχὰς τῆ φυσικῆ λόγου, περιέχον ὅσας ἀποδείξεις αὐτὴ ἡ φύσις μᾶς χορηγεῖ, περί τε Ὑπάρξεως, ϗ Φύσεως, ϗ Προνοίας τῆ Θεῆ. Τὸ Β'. τμῆμα θεμελιόνεται εἰς τὸν λόγον τῆ θεῆ, δηλονότι εἰς τὴν ἁγίαν Γραφὴν, ϗ συνοπτικώτερον εἰς τὸ ἅγιον Σύμβολον.

§. δ'. Τὸ Β'. τῆς Κατηχήσεως μέρος περιέχει τοὺς κανόνας, διὰ τῶν ὁποίων διακρίνονται τὰ καλὰ ἔργα ἀπὸ τὰ κακά.

Σημ. Οἱ κανόνες ἤτοι θεμελιόνονται εἰς τὸν Δεκάλογον, ἤτοι εἰς τὰς δέκα ἐντολὰς, τὰς ὁποίας ἔδωκεν ὁ Θεὸς εἰς τὸν Μωϋσῆν α), αἱ ὁποῖαι ὅλαι περικλείονται εἰς τὴν πρὸς θεὸν, ϗ τὴν πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπην β).

§. ε'. Ἐκ τῶν λεχθέντων εὐκόλως συμπεραίνεται, ὅτι τὸ Α'. τῆς Κατηχήσεως μέρος σκοπὸν ἔχει νὰ ἐμφυτεύσῃ εἰς τὰς καρδίας τῶν κατηχουμένων τὴν μεγάλην ἀρετὴν τῆς πίστεως, τὸ δὲ Β'. τὴν μεγάλην ἀρετὴν τῆς ἀγάπης. Ἐπειδὴ δὲ ἀπὸ τὴν πίστιν καὶ τὴν ἀγάπην γεννᾶται καὶ τρέφεται καὶ τρίτη μεγάλη ἀρετὴ ἡ Ἐλπὶς, ἀναφύεται καὶ τρίτον τῆς κατηχήσεως μέρος, διδάσκον ἡμᾶς τί πρέπει νὰ ζητῶμεν μὲ θάρρος ἀπὸ τὸν Θεὸν εἰς τὰς προσευχάς μας, καὶ τί νὰ ἐλπίζωμεν παρ' αὐτοῦ.

Σημ. Τὸ τρίτον μέρος τῆτο θεμελιόνεται μάλιστα εἰς τὴν Κυριακὴν προσευχὴν, ἥτις περικλείει πᾶν ὅ,τι εἶναι ἀναγκαῖον νὰ ζητῶμεν παρὰ τοῦ Θεῆ γ).

§. ς'. Ἀπὸ τὰ προρρηθέντα γενικῶς συνάγεται καὶ ἄλλος τῆς Κατηχήσεως ὁρισμὸς οὗτος. Κατήχησις εἶναι σύντομος διδασκαλία περὶ τῶν τριῶν ἀρετῶν Πίστεως Ἀγάπης καὶ Ἐλπίδος. Λέγομεν δὲ πρῶτον περὶ τοῦ πρώτου αὐτῆς μέρους, δηλονότι περὶ Πίστεως.

α) Ἔξοδ. 20. 2 — 17. Δευτερον. 5, 6 21. β) Ματθ. 22, 38. Λευιτ. 19, 18, Δευτερον. 6, 5. γ) Ματθ. 6, 9.

Ζ'. Οὐ μοιχεύσεις.

Η'. Οὐ κλέψεις.

Θ.' Οὐ ψευδομαρτυρήσεις κατὰ τοῦ πλησίον σου μαρτυρίαν ψευδῆ.

Ι'. Οὐκ ἐπιθυμήσεις τὴν γυναῖκα τοῦ πλησίον σου· οὐκ ἐπιθυμήσεις τὴν οἰκίαν τοῦ πλησίον σου, οὔτε τὸν ἀγρὸν αὐτοῦ, οὔτε τὸν παῖδα αὐτοῦ, οὔτε τὴν παιδίσκην αὐτοῦ, οὔτε τοῦ βοὸς αὐτοῦ, οὔτε τοῦ ὑποζυγίου αὐτοῦ, οὔτε παντὸς κτήνους αὐτοῦ, οὔθ' ὅσα τῷ πλησίον σου ἐστί.

Σημ. Α'. Εἰς ὅλων τῶν ἀνθρώπων τὰς καρδίας εἶναι τετυπωμένος ὁ θεῖος νόμος, ἤγουν ἡ φυσικὴ δύναμις τᾶ διακρίνειν τὸ καλὸν ἀπὸ τὸ κακόν. Ὅσον ἄν ἦναι τις ἀμαθὴς, γνωρίζει ὅτι εἶναι καλὸν τὸ λατρεύειν & ἀγαπᾶν τὸν θεὸν, τὸ τιμᾶν τὰς γονεῖς, τὸ εὐχαριστεῖν τὰς εὐεργέτας, τὸ βοηθεῖν τὸν πλησίον, & ἐξ ἐναντίας, ὅτι εἶναι κακὸν τὸ βλασφημεῖν τὸν θεὸν, τὸ κακοποιεῖν τὸν πλησίον, & τὰ τοιαῦτα· κανεῖς δὲν ἀμφιβάλλει διὰ τὰ δύω ταῦτα ἀξιώματα „Ὃ σὺ μισεῖς, ἑτέρῳ μὴ ποιήσης" & „Ὅπως θέλετε ἵνα ποιῶσιν ὑμῖν οἱ ἄνθρωποι, ποιεῖτε & ὑμεῖς αὐτοῖς ὁμοίως" δηλαδὴ, α. ὅ,τι δὲν θέλεις νὰ κάμνωσιν ἄλλοι πρὸς σὲ, μὴ κάμνῃς & σὺ πρὸς τὰς ἄλλας· & β. ὅ,τι θέλεις νὰ κάμνωσιν ἄλλοι πρὸς σὲ, κάμνε & σὺ πρὸς τὰς ἄλλας. Τὸ πρῶτον εἶναι ἀξίωμα τᾶ δικαίᾳ· τὸ δεύτερον εἶναι ἀξίωμα τᾶ καθήκοντος. Ἀπὸ ταῦτα τὰ δύω ἀξιώματα πηγάζει & τρίτον τᾶ τιμίᾳ λεγόμενον, ἤγουν ὅ,τι θέλεις νὰ πράττωσιν ἄλλοι πρὸς ἑαυτὰς, πράττε & σὺ πρὸς ἑαυτόν. Οὗτος ὁ νόμος ὀνομάζεται Φυσικὸς, & Ἔμφυτος, & ἡ κρίσις, τὴν ὁποίαν κάμνει τις περὶ ἑαυτᾶ κατὰ τοῦτον τὸν νόμον, ὀνομάζεται Συνείδησις. Ὁρίζεται δὲ ἡ Συνείδησις ἐνέργεια τῆς ψυχῆς, διὰ τῆς ὁποίας κρίνει, ἂν αἱ πράξεις αὐτῆς ἦναι σύμφωνοι μὲ τὸν νόμον, ἢ ὄχι. Εἰς τὴν ἐνέργειαν ταύτην κάμνει ἡ ψυχὴ τέλειον συλλογισμὸν, τᾶ ὁποίᾳ μείζων πρότασις εἶναι ὁ νόμος, & ἐλάσσων ἡ πρᾶξις, & συμπέρασμα ἡ ψῆφος περὶ τῆς πράξεως. π.χ. ὁ νόμος λέγει, ὁ κλέπτων ἁμαρτάνει,

ΑΡΘΡΟΝ Η'.

Γ'. Μέρος τᾶ Συμβόλα.

§. ιε'. Τὸ ὄγδοον ἄρθρον τοῦ Συμβόλου τῆς πίςεως περιέχει τὴν διδασκαλίαν περὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, τοῦ τρίτου προσώπου τῆς ἁγίας τριάδος, τὸ ὁποῖον ὁμολογοῦμεν ὅτι εἶναι ἀληθὴς Θεὸς ὁμοούσιος μὲ τὸν πατέρα, καὶ τὸν υἱὸν, ἐκ μόνου τοῦ πατρὸς ἀῤῥήτως ἐκπορευόμενον α), πανάγιον, κύριον, καὶ ζωοποιὸν, ζωογονοῦν πνευματικῶς ὅλους τοὺς πιςούς. Ἐκ τούτου ἐμπνευσθέντες οἱ προφηται ἐλάλησαν τὰς μυςηριώδεις αὐτῶν προφητείας.

Σημ. Α'. Τὸ πανάγιον πνεῦμα εἶναι συνάναρχον μετὰ τᾶ πατρὸς ϗ τᾶ υἱᾶ, συμπροσκυνέμενον μετ' αὐτῶν, ϗ συνδοξαζόμενον ἀπ' αἰῶνος. Δι αὐτᾶ ἐδημιουργήθη, ϗ συντηρεῖται ὁ κόσμος β), ϗ τᾶτο ἔςειλεν ὁ Ἰηςᾶς Χριςὸς μετὰ τὴν ἀνάλημψίν τα εἰς τὰς Ἀποςόλας γ), ϗ δι αὐτῶν εἰς ὅλην τὴν ἐκκλησίαν, δηλονότι εἰς ὅλας τὰς πιςὰς κατὰ τὴν προφητείαν τᾶ Ἰωὴλ δ). Διάφοροι δὲ εἶναι τᾶ παναγίου Πνεύματος αἱ ἐνέργειαι, διὰ τῶν ὁποίων ἀπηρτίσθη τῶν ἀνθρώπων ἡ σωτηρία, ϗ α. εἶναι ὁ λόγος τᾶ Θεᾶ, διὰ τᾶ ὁποίᾳ ὁδηγεῖ τὰς πλανωμένας εἰς τὴν πίςιν· ἐπιςρέφει τὰς ἁμαρτωλὰς εἰς μετάνοιαν, ϗ ςερεόνει τὰς πιςὰς εἰς τὴν ἀρετήν· β. εἶναι ὁ ἁγιασμὸς τῶν πιςῶν διὰ τῶν μυςηρίων τῆς ἁγίας Ἐκκλησίας, περὶ τῶν ὁποίων θέλομεν ὁμιλήσειν ἐφεξῆς· γ. εἶναι ἡ παραμυθία τῶν δικαίων εἰς τὰς θλίψεις των· δ. ὁ φωτισμὸς εἰς τὰς πράξεις τῆς ἀρετῆς διὰ τῆς ὀρθῆς βελῆς, διὰ τᾶ θείᾳ φόβᾳ, ϗ δι ἄλλων μέσων διαφόρων. Ἐπειδὴ δὲ αἱ ἐνέργειαι αὗται τᾶ παναγίᾳ πνεύματος εἶναι διάφοροι, λαμβάνει ϗ διαφόρας ὀνομασίας ἡ ἐξ αὐτῆς προχεομένη χάρις. Ὅθεν ὀνομάζεται

α) Ἰωάν. 15, 26 β) Τῷ λόγῳ Κυρίᾳ οἱ ὐρανοὶ ἐςερεώθησαν, ϗ τῷ πνεύματι τᾶ ςόματος αὐτᾶ πᾶσα ἡ δύναμις αὐτῶν. Ψαλ. 33, 6. γ) Πράξ. 1. δ) Ἰωήλ. 2, 28.

ρωπίνης ἀθλιότητος ἑκάστ. β. ἡ σύγκρισις τῶν ἰδίων ρετῶν πρὸς τὰς τῶν μεγαλητέρων ϗ τὰς ἐντολὰς αὐτάς. γ. ἡ περὶ τὰς παρὰ τῶν ἄλλων ἐπαίνες μετρία χαρὰ, ϗ ἡ ὑπομονὴ εἰς τὰς ἐξεβενήσειστων. δ. ἡ περὶ τὴν δίαιταν μετριότης ϗ ἀποφυγὴ τῆς ὑπερβολικῆς λαμπρότητος καὶ πολυτελείας.

ΑΡΘΡΟΝ ΙΑ'.

§. ιϑ'. Εἰς τὴν ὀγδόην ἐντολὴν ἀπαγορεύει ὁ Θεὸς πᾶν εἶδος κλοπῆς καὶ ἀδικίας, καὶ προσάσσει νὰ φροντίζωμεν διὰ τὴν ὠφέλειαν τοῦ πλησίον ἐξίσου καθὼς καὶ διὰ τὴν ἡμετέραν, διὰ νὰ διατηρῆται ἡ πολιτικὴ κοινωνία.

Σημ. Α'. Εἷς ἀπὸ τὰς ὀλεθριωτάτας λυμεῶνας τῆς πολιτικῆς κοινωνίας ϗ εὐδαιμονίας εἶναι ϗ ὁ κλέπτης· εἶναι δὲ κλέπτης, ὅςις σφετερίζεται ἀδίκως τὸ ξένον πρᾶγμα καθ' ὁποιονδήποτε τρόπον. Ἡ κλοπὴ θεωρεῖται τριχῶς, ἢ ὡς φανερὰ, ἢ ὡς κρυπτὴ, ἢ ὡς ἁπατηλή. α. Φανερὰ κλοπὴ λέγεται, ὅταν τις δυνασικῶς ἁρπάζῃ τὰ ἀλλότρια· τοιοῦτοι εἶναι α. οἱ καθ' ὁδὸν λῃσταὶ ϗ ἀνδραποδισταί· β. οἱ δωροφάγοι ἄρχοντες, ϗ ἄδικοι κριταὶ, ϗ τελῶναι· γ. οἱ πλεονέκται πλέσιοι, ϗ δανεισταὶ, οἵτινες ἀναγκάζουσι τὸς ὀφειλέτας νὰ πωλῶσι τὰ ἐνέχυρα· τὸς ἐργάτας νὰ ἐργάζωνται παρὰ τὸ συμφωνημένον, τὸς πτωχὸς νὰ πωλῶσι τὸς οἴκους ϗ ἀγρές των παρὰ τιμὴν, ϗ προσέτι ὅσοι μὲ πλειότερον μισθὸν ἐκμαυλίζουσι τὸς τῶν ἄλλων δούλους ϗ ὑπηρέτας· δ. οἱ παροριταὶ, ὅσοι δηλονότι ὑπερβαίνουσι τὰ σύνορα τῶν ἀγρῶν, ϗ ἀμπελίων διὰ νὰ κλέψωσι μέρος γῆς τοῦ γειτονόστων· ε. οἱ καταχρώμενοι τὰ ξένα πράγματα· οἷον γεωργοῦντας ξένας ἀγρὸς, ἀναβαίνοντες ξένος ἵππους κρυφίως τὸ κυρίστων, ϗ τὰ τοιαῦτα· ς. Οἱ τιμιολκηταὶ, ὅσοι δηλονότι εἰς ἀνάγκην πωλοῦσι

---

*) Λυκ. 18, 14.

ΑΡΘΡΟΝ Δ'.

§. ε'. Μετὰ τὸ προοίμιον ἄρχονται τὰ αἰτήματα, τὰ ὁποῖα εἶναι ὅλα ἓξ· ἐξ αὐτῶν δὲ τὰ μὲν τρία τὰ πρῶτα ἀναφέρονται εἰς δόξαν θεοῦ, τὰ δὲ ὕστερα τρία ἀποβλέπουσι τὴν ἡμετέραν ὠφέλειαν, καθὼς φαίνεται ἐφεξῆς.

ΑΙΤΗΜΑ Α'.

Ἁγιασθήτω τὸ ὄνομά σου.

Σημ. Ἁγιάζεται τὸ ὄνομα τοῦ θεοῦ, εἶναι ταὐτὸ, ϗ δοξάζεται διὰ τῆς ἀληθοῦς αὐτοῦ ἐπιγνώσεως, ϗ τοῦ πλατυσμοῦ τῆς ὀρθοδοξίας. Εὐχόμεθα λοιπὸν νὰ ἁγιασθῇ, ἤτοι νὰ δοξασθῇ τὸ πανάγιόν τε ὄνομα ἐφ' ὅλες τὲς ἀνθρώπες, ἐλθόντας εἰς ἐπίγνωσιν τοῦ ἀληθινοῦ θεοῦ διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὅσις μόνος ἐδίδαξε τὸν τρόπον τοῦ γινώσκειν, ϗ δοξάζειν ἀληθῶς τὸν θεόν. Δύω δέ τινα πρέπει νὰ συνδράμωσιν εἰς ἁγιασμὸν τοῦ θείου ὀνόματος· α. νὰ γνωρίσωσιν οἱ ἄνθρωποι τὸν θεὸν, καὶ ὃν ἀπέστειλεν εἰς τὸν κόσμον Ἰησοῦν Χριστόν· β. ἀφ' οὗ τὸν γνωρίσωσι νὰ ὑποτάσσωνται θερμῶς, ϗ νὰ ἐκπληρῶσιν εἰλικρινῶς τὰς ἐντολάς τε· τὸ πρῶτον ἀφορᾷ ὅλες τὲς πεπλανημένες εἰς τῆς ἁμαρτίας τὰς ἀνοδίας, ὑπὲρ τῶν ὁποίων παρακαλεῖ ἡ Ἐκκλησία νὰ ἐπιστρέψωσιν εἰς τὴν ὁδὸν τῆς ἀληθείας. Τὸ δεύτερον εὔχεται ὑπὲρ τῶν πιστῶν διὰ ν' ἀπομακρύνωνται ἀφ' ὅλα τὰ κακὰ ἔργα, δι' ὅσα βλασφημεῖται τὸ ὄνομα τοῦ θεοῦ, ϗ ὁδηγούμενοι ἀπὸ τὸ φῶς τῆς ἀληθείας νὰ προκόπτωσιν εἰς τὴν ἀρετὴν, διὰ νὰ βλέπῃ ὁ κόσμος τὰ καλά των ἔργα, ϗ νὰ δοξάζῃ τὸν ἐπουράνιον αὐτῶν πατέρα, ϗ θεόν.

ΑΙΤΗΜΑ Β'.

§. ς'. Ἐλθέτω ἡ βασιλεία σου.

Σημ. Τέσσαρες ἀριθμοῦνται αἱ τοῦ θεοῦ βασιλεῖαι· α. ἡ τῆς φύσεως, διὰ τῆς ὁποίας βασιλεύει ἐπὶ τῶν

Σημ. Α'. Ἡ ἐσωτερικὴ λατρεία ὑφίσαται εἰς τὴν ἀγάπην καὶ τὸν φόβον τοῦ θεοῦ· εἰς τὴν δοξολογίαν καὶ εὐχαριςίαν τοῦ ὀνόματός του· εἰς τὴν ὁμολογίαν τῆς ἀδενείας ἡμῶν καὶ ἀλλιότητος· καὶ εἰς τὴν ἐπίκλησιν τῆς θείας αὐτοῦ βοηθείας. Ἡ ἐξωτερικὴ λατρεία γίνεται διὰ πέντε μάλιςα πράξεων.

Α'. Διὰ τῆς προσκυνήσεως καὶ γονυκλισίας, διὰ τῆς ὁποίας φανερόνομεν τὴν πρὸς θεὸν ὑποταγήν μας.

Β'. Διὰ τῆς ἀπὸ βίβλου, ἢ ἐκ ςήθους γινομένης προσευχῆς, ἡ ὁποία τότε μόνον κατακρίνεται ὑπὸ τοῦ ἱεροῦ Εὐαγγελίου, καὶ εἶναι ἀλήθης βαττολογία, ὅταν γίνεται μόνον διὰ τῶν χειλέων καὶ καθ' ὑπόκρισιν, χωρὶς νὰ αἰθανθῇ ἡ καρδία ἐδὲ παραμικρὰν νύξιν α)· ἄλλως εἶναι εὐπρόσδεκτος εἰς θεὸν, καὶ ἀναγκαιοτάτη πρὸς σωτηρίαν.

Γ'. Διὰ τῶν δακρύων καὶ ςεναγμῶν, διὰ τῶν ὁποίων σπεδάζομεν νὰ ἐξιλεώσωμεν τὸν δικαιοκρίτην θεὸν, ὅταν συναισθανώμεθα ὅτι τὸν παροργίσαμεν καθ' ἡμῶν μὲ τὰς ἁμαρτίας μας.

Δ'. Διὰ τῆς χαρᾶς καὶ εὐφροσύνης, τὴν ὁποίαν αἰσθάνεται ἡ καρδία μας ἀναλογιζομένη τὰς περὶ ἡμᾶς εὐεργεσίας καὶ τὴν ἀγάπην τοῦ δημιργοῦ μας. Οὕτως ἐχόρευε καὶ ἔχαιρεν ὁ Δαυὶδ προπορευόμενος τῆς κιβωτοῦ τοῦ θεοῦ β).

Ε'. Διὰ τῆς εἰς τὰς ἱερὰς ναὰς συχνῆς εἰσόδου, καὶ ἐπιφοιτήσεως, ὅπου οἰκοδομεῖται ὁ πλησίον ἡμῶν μὲ τὸ καλὸν ἡμῶν παράδειγμα, καὶ ὅπου συνενόνομεν τὰς φωνάς μας ὅλοι οἱ ἀδελφοὶ, συναινοῦντες ἐν ἑνὶ ςόματι, καὶ μιᾷ καρδίᾳ τὸν ὕψισον δημιργόν μας καὶ πατέρα γ).

Σημ. Β'. Ἡ ἐσωτερικὴ λατρεία γίνεται καὶ χωρὶς τῆς ἐξωτερικῆς, ὅταν ἀνυψόνωμεν νοερῶς τὴν ψυχήν μας πρὸς τὸ πνεῦμα τῶν πνευμάτων τὸ ὕψισον. Ἀλλ' ἡ ἐξωτερικὴ χωρὶς τῆς ἐσωτερικῆς εἶναι καθαρὰ ὑπόκρισις, καὶ βδελυγμία ἐνώπιον τοῦ θεοῦ δ). Καθὼς δὲ πρέπει ταύτην μόνην

α) Ματθ. 6, 7. β) Β'. Βασιλ. 6, 21. γ) Εὐφράνθητι ἐπὶ τοῖς εἰρηκόσι μοι εἰς οἶκον Κυρίου πορευσόμεθα. Ψαλμ. 121, 1. δ) Οὐ πᾶς ὁ λέγων μοι Κύριε Κύριε εἰσελεύσεται εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ

δὲ ἡ ἕνωσις αὕτη διὰ τῆς ἀδιακόπε καὶ καθαρᾶς μνείας τοῦ Θεοῦ, καὶ διὰ τῆς ἀρετῆς. Τῆς πρὸς Θεὸν ἀγάπης τὰ χαρακτηριστικὰ εἶναι ἕξ· α. τὸ ὀρθῶς φρονεῖν περὶ τῆς θείας μεγαλωσύνης, συνημμένον μετὰ τῆς ἐξασκήσεως εἰς τοῦ θείου νόμε τὰς ἐντολάς· β. ὕψωσις τῆς καρδίας πρὸς τὸν Θεὸν, καὶ πλησίασις εἰς τὸν θρόνον τῆς χαριτός τε διὰ θερμῆς προσευχῆς. γ. ζῆλος ὑπὲρ τῆς δόξης τοῦ θείου αὐτοῦ ὀνόματος· δ. εὐχάριστος εὐγνωμοσύνη δι' ὅλας τὰς παρ' αὐτοῦ χάριτας, καὶ ἡ μετὰ παῤῥησίας κήρυξις καὶ ἐξομολόγησις τῆς ἀληθοῦς πρὸς αὐτὸν λατρείας· ε. ἀφιέρωσις πάσης ἐλπίδος εἰς τὴν πατρικὴν αὐτοῦ πρόνοιαν, καὶ παντελὴς ὑποταγὴ μετὰ χαρᾶς εἰς τὰ ὕψισα προσάγματά τε· ς. ἀγάπη πρὸς τὸν πλησίον ἴση μὲ ὅσην ἐπιθυμοῦμεν νὰ ἀγαπώμεθα καὶ ἡμεῖς αὐτοὶ ἀπὸ τὸν Θεόν· διότι, ἐάν τις εἴπῃ ὅτι ἀγαπᾷ τὸν Θεὸν, καὶ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ μισεῖ, ψεύστης ἐστί (Α. Ἰωάνν. 4, 20).

Ἐναντίαι εἰς ταύτας τὰς ἀρετὰς εἶναι αἱ ἑπόμεναι κακίαι· α. ἡ πρὸς Θεὸν ἔχθρα, ἥτις ὑφίσταται εἰς τὴν παράβασιν τῶν ἐντολῶν τε· β. ἡ πνευματικὴ ὀκνηρία, ἢ ἀκηδία, ἥτις εἶναι τὸ ν' ἀμελῇ τις τὰ καθήκοντα τῆς εὐσεβείας, οἷον τὴν μνήμην τοῦ Θεοῦ, τὴν προσευχὴν, τὴν φοίτησιν εἰς τὰς θείας ναὸς, κτλ. γ. ἡ πρὸς Θεὸν ἀχαριστία, καὶ γογγυσμός· δ. ἡ ἄμετρος πεποίθησις εἰς τὴν εὐσπλαγχνίαν τοῦ θεοῦ· ε. ἡ παντελὴς ἀπόγνωσις. Τὰ δύω ταῦτα καὶ ἁμαρτίαι κατὰ τοῦ ἁγίε πνεύματος λέγονται.

Σημ. Δ'. Τὸ δεύτερον ἐσιῶδες μέρος τῆς θείας λατρείας εἶναι ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ, ὄχι δουλικὸς, ἀλλ' υἱϊκὸς, ὅστις ὑφίσταται εἰς τὸ νὰ συλλογίζηται καθ' ἑκάσην ὁ ἄνθρωπος τὴν παντοδυναμίαν καὶ δικαιοσύνην τοῦ Θεοῦ, καὶ νὰ φυλάττηται ἀπὸ τὸ νὰ πράττῃ πᾶν ὅ, τι ἀποβλέπει εἰς ὕβριν καὶ καταφρόνησίν τε· ἐὰν δὲ πράξῃ τι τοιοῦτον νὰ λυπῆται· διότι παρώργισε τὸν εὐεργετικὸν αὐτοῦ Θεὸν καὶ πατέρα. Τοῦ θείου φόβου χαρακτηριστικὰ σημεῖα εἶναι· α. ἡ πνευματικὴ πτωχεία, ἥτις ὑφίσταται εἰς τὸ νὰ ταπεινόνῃ τις τὸ φρόνημά τε ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, καὶ νὰ γνωρίζῃ ὅτι εἶναι

κολουθήματα τῆς ἀγνοίας τῶν δογμάτων καὶ ἐντολῶν τῆς ἀμωμήτου ἡμῶν Πίςεως.

Διὰ ταῦτα, ὦ σεβασμιώτατοι ἄνδρες, ἀνάςητε ζηλώσαντες ἐνθεώτατον ζῆλον, καὶ ἀναλάβετε γενναιότερον τῶν πνευματικῶν σας τέκνων τὴν φροντίδα, μελετῶντες μὲν αὐτοὶ σεῖς πρῶτον συνεχῶς τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ, διδάσκοντες δὲ αὐτὸν καὶ εἰς τὸ λογικὸν ποίμνιόν σας πρὸς δόξαν Θεοῦ καὶ τῆς ἐκκλησίας αὐτοῦ, καὶ διόρθωσιν ἠθῶν, καὶ φωτισμὸν ἀληθινὸν τοῦ εὐσεβεςάτου ἡμῶν γένους *). Μέσον δὲ τοῦ καλοῦ τούτου δραςικώτατον νομίζω μάλιςα, οἵτε πνευματικοὶ πατέρες, καὶ οἱ ἐνορίας ἔχοντες ἱερεῖς νὰ κατηχῆτε εἰς ὥραν διωρισμένην τὰ μικρὰ παιδία τῶν ἐνοριτῶν σας, καὶ μάλιςα τῶν πτωχῶν, διὰ τὰ ὁποῖα ἐξαιρέτως ἐκδίδεται ἡ παροῦσα κατηχητικὴ βίβλος· ἀπαιτοῦντες παρ' αὐτῶν νὰ σᾶς λέγωσιν ἀπὸ ςήθους τ' ἀναγκαιότερα τῆς κατηχήσεως ἄρθρα, ἀφίνοντες δὲ τὰς ὑψηλοτέρας σημειώσεις διὰ τοὺς τελειοτέρους τὴν ἡλικίαν. Οὕτω, λόγου χάριν, ἀπὸ τὰ ἱερὸν τῆς Πίςεως Σύμβολον θέλουσι λέγειν διακεκριμένως τὰς κυριωτέρας ἐννοίας τῶν ΙΒ. ἄρθρων· ὡσαύτως καὶ ἀπὸ τὸν Θεῖον Νόμου τὰς ἀνηκούσας εἰς τὴν ἡλικίαν των ἐντολὰς, καὶ τίνες ἁμαρτίαι ἀντίκεινται εἰς αὐτάς· ὥςε, γυμναζομένων αὐτῶν κατὰ μικρὸν εἰς τὴν μελέτην τῶν Θείων δογμάτων καὶ ἐντολῶν, νὰ ῥιζωθῶσιν εἰς τὰς καρδίας των ὀρθὰ μὲν περὶ Θεοῦ φρονήματα, ἀποςροφὴ δὲ πρὸς τὴν κακίαν, ὅσον τὸ δυνατόν· καὶ ἔρως ἐγκάρδιος πρὸς τὴν ἀρετήν. Οὕτω δὲ τὰ παιδία προδιατεθειμένα, ἐὰν τύχωσιν ὄντα πτωχὰ, μὴ

---

*) Καὶ τὸν λαόν μου διδάξουσι πᾶς ἱερεὺς ἀναμέσον ἁγίου καὶ βεβήλου, καὶ ἀναμέσον ἀκαθάρτου καὶ καθαροῦ γνωριοῦσιν αὐτοῖς. Ἰεζεκιήλ. ιδ, 24, 23.

τεύσει τὴν ζωήν των, ἢ κολυμβῶντες, ἢ φιλοχωρῶντες εἰς τόπον, ὅπου κυριεύει τὸ θανατικὸν, ἢ καταχρώμενοι τὰς σαρκικὰς ἡδονὰς κτλ.

Σημ. Β'. Ἐν ᾧ ἀπαγορεύει τὸν φόνον αὕτη ἡ ἐντολὴ, ἐμποδίζει ἐντάμα ϗ ὅσα δίδουσιν ἀφορμὴν εἰς τὸν φόνον, ϗ ὁδηγοῦσι τὸν ἄνθρωπον βαθμηδὸν εἰς αὐτὸν, εἶδον τὴν συνερισίαν, τὴν διχόνοιαν, τὴν μάχην, τὸ φιλέχθικον, τὸ μῖσος, τὰς ἀρὰς; τοὺς ὑβριστικοὺς λόγους α), τὴν σκληρότητα, ϗ τὰ τοιαῦτα. Διατάσσει δὲ ἐξ ἐναντίας τὸ νὰ προσφέρηταί τις εὐνοϊκῶς ϗ εἰλικρινῶς εἰς ὅλους, ἂν ἦναι δυνατὸν, τὴν φιλανθρωπίαν, τὴν εὐσπλαγχνίαν, τὴν μακροθυμίαν, τὴν μεγαλοψυχίαν, τὴν ἀμνησικακίαν, ϗ τὴν πρὸς ἅπαντας τὰς πλησίον προσηκόντως γινομένην συνομιλίαν, καθὼς ῥητῶς παραγγέλλει περὶ τούτων ὁ θεῖος Ἀπόστολος β), καὶ συντόμως νὰ εἴπω τὴν πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπην.

Σημ. Γ'. Τῆς πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπης δύω εἶναι τὰ μέρη, ψυχῆς διάθεσις, ϗ ἀποτελέσματα. Τῆς ψυχῆς ἡ διάθεσις συνίσταται εἰς δύω· α. εἰς τὸ ν' ἀγαπᾷ τις τὸν πλησίον τε, ἐπιθυμῶν μὲν τὸ ἀγαθόν τε, ἀπεχόμενος δὲ ἀφ' ὅσα πάθη ἀντίκεινται εἰς τὴν διάθεσιν ταύτην· λέγω δὲ φθόνον, σκληροκαρδίαν, ὑπερβολικὴν φιλαυτίαν, κτλ· β. εἰς τὸ νὰ ἐπιθυμῇ νὰ ἀνταγαπᾶται ὑπ' αὐτοῦ, ἀπεχόμενος ἀπὸ πᾶν ὅ,τι ἐμποδίζει τὴν ἀνταγάπησιν ταύτην ϗ σκανδαλίζει τὸν πλησίον τε, λέγω δὲ ὀργὴν κατ' αὐτοῦ, ἐρεθισμὸν, καταφρόνησιν, ἀντεκδίκησιν διά τινα λύπην, ἢ ἀδικίαν ἐλαφρὰν, ϗ τὰ τοιαῦτα· διότι χρέος τῆς ἀγάπης εἶναι ϗ νὰ ὑποφέρωμεν μὲ ὑπομονὴν τὰς παρὰ τῶν πλησίον ὑποφερτὰς ἀδικίας, νικῶντες μὲ τὸ ἀγαθὸν τὸ κακόν. Τῶν δὲ ἀποτελεσμάτων τῆς ἀγάπης τὰ εἴδη εἶναι τρία· α. εὐποιΐα περὶ τὸ σῶμα, ὁποῖα εἶναι τῆς ἐλεημοσύνης τὰ ἔργα, ὅσα ἀποβλέπουσι τὴν διατήρησιν τῆς ζωῆς, ϗ ὑ-

---

α) Ματθ. 5, 21 — 22. ϗ Α'. Ἰωάνν. 3, 15. Πᾶς ὁ μισῶν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ ἀνθρωποκτόνος ἐστί. β) Κολασσ. 3, 12 — 13.

ὑποσχόμενος καὶ εἰς ἄλλων καλῶν βιβλίων τύπωσιν τὴν φιλάδελφον συνδρομήν του,

Ἀνδρῶν δὲ χρηστῶν ἔργα θεοφιλέστατα.

αωιϚ. Δεκεμβρίου δ. ἐν Σμύρνῃ.

Κωνσταντῖνος Πρεσβύτερος καὶ Οἰκονόμος.

Ακαδημία Αθηνών / Academy of Athens

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

νες ἐκτίσθησαν μὲν καὶ αὐτοὶ ἀγαθοὶ κατ᾽ ἀρχὰς ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, ἔχασαν δὲ διὰ τῆς προαιρετικῆς αὐτῶν πτώσεως τὴν, εἰς τὴν ὁποίαν ἐπλάσθησαν, ἀγαθότητα, καὶ ἐξέπεσαν ἀπὸ εὐδαιμονεσάτης εἰς ἀθλιωτάτην κατάςασιν α).

Γ'. Ὅτι ὁ Θεὸς προνοεῖ διὰ τὸν ὑπ᾽ αὐτοῦ κτισθέντα κόσμον, καὶ κυβερνᾷ τὰ πάντα παντόφως (Μέρ. Α'. §. ιβ'.), ἐξαιρέτως δὲ πάντων τὸν ἄνθρωπον. Πρῶτον δὲ ἄνθρωπον εἰς τὸν κόσμον ἔπλασεν ὁ Θεὸς τὸν Ἀδὰμ, δημιουργήτας μὲν τὸ σῶμα του ἐκ χοὸς, ἐμφυσήτας δὲ εἰς αὐτὸ τὴν ἄϋλον καὶ ἀθάνατον ψυχήν β). Τοῦτο τῆς ζωοποιοῦ πνοῆς τὸ φύτημα δὲν πρέπει νὰ νοῆται ὑλικῶς γ), μήτε νὰ νομίζωμεν, ὅτι ἡ ἡμετέρα ψυχὴ συνίσαται ἀπὸ ἀέρα ἢ ἀτμὸν, ἀλλ᾽ οὔτε ἐξ ἐναντίας, ὅτι εἶναι μέρος τῆς Θείας οὐσίας δ), ἐπειδὴ ὁ Θεὸς δὲν ἔχει μέρη ὡς ἁπλούςατον ὄν. Τροπολογικῶς δὲ διὰ τοῦ ἐμφυσήματας ἐξέφρασεν ἡ Γραφὴ τὴν εἰς τὸ ὑλικὸν σῶμα ἐμφύτευσιν τῆς ἄϋλου οὐσίας, ἡ ὁποία τὸ ζωογονεῖ. Ἐκ τῆς πλευρᾶς τοῦ Ἀδὰμ ἐπλάσθη ὕςερον καὶ ἡ γυνὴ αὐτοῦ Εὔα ε)· ἐπλάσθηταν δὲ ἀμφότεροι κατ᾽ εἰκόνα, καὶ καθ᾽ ὁμοίωσιν τοῦ Θεοῦ, ἥτις ὑφίςατο εἰς τὴν ἁγιότητα τῆς θελήσεώς των, εἰς τὴν καθαρότητα καὶ γαλήνην τοῦ νοός των, εἰς τὴν ἀθανασίαν, εἰς τὴν δεσποτείαν τῶν ζώων, εἰς τὴν σοφίαν, καὶ εἰς τὰς λοιπὰς τελειότητας, ὅσαι συγκροτοῦσι τοῦ Θεοῦ τὴν εἰκόνα ς)· καὶ τῆς εὐδαιμονίας των ταύτης ἀξίως διωρίσθη εἰς κατοικίαν των τόπος κάλλιςος, καὶ μυρίας γέμων τρυ-

---

πάντες εἰσὶ λειτουργικὰ πνεύματα εἰς διακονίαν ἀποςελλόμενα διὰ τοὺς μέλλοντας κληρονομεῖν σωτηρίαν. Ἑβρ. 1, 14. ϗ Ψαλμ. 102, 21.

α) Ἐπις. Ἰούδ. σίχ. 6 Λκ. 10, 18. β) Γεν. κεφ. 2, 7. Ματθ. 10, 28 γ) Ὡς ἐδόξαζον κακοφρόνως οἱ Ἀνθρωπομορφῖται. Θεοδωρ. Ἐκκλ. ἱςορ. ιδ. δ) Ὡς ἐφρόνευν οἱ Μανιχαῖοι Φωτ. Βιβλ. Κωδ. 179. ε) Γενεσ. 1. 18 — 27. ς) Ἐνδύσαθε τὸν καινὸν ἄνθρωπον τὸν κατὰ Θεὸν κτισθέντα ἐν δικαιοσύνῃ ϗ ὁσιότητι ἀληθείας. Ἐφεσ 4, 24. εἰς ἐπίγνωσιν κατ᾽ εἰκόνα τοῦ κτίσαντος αὐτόν. Κολοσσ. 3, 10.

πρὸς καθαρισμὸν τῶν ἁμαρτιῶν μας εἶναι δύω τὰ ἐξαίρετα, ἡ Εὐχαριςία, ϗ τὸ ἅγιον Βάπτισμα, τὸ ὁποῖον εἶναι μόνον ἓν τὸ εὐσεβῶς γινόμενον, ϗ δεύτερον ἐπὶ τῦ αὐτῦ προσώπυ δὲν ἐμπορεῖ νὰ γείνῃ, ὅτι „εἷς ὁ χριςὸς, μία ἡ πίςις, ἓν τὸ βάπτισμα τῶν πιςῶν (Ἐφεσ. 4, 4 — 16) ϛ. διὰ τῶν ἀγαθῶν, τὰ ὁποῖα ὑφίςανται εἰς τῦ θείυ νόμυ τὴν ἐκπλήρωσιν α).

Σημ. Β'. Ἐναντία λοιπὸν τῆς Ἐκκλησίας ἦτο ἡ αἵρεσις τῶν ἡμεροβαπτιςῶν, ϗ ἄλλων διαφόρων παλαιῶν αἱρετικῶν, οἵτινες βλασφήμως ἐδογμάτιζον, ὅτι ὁσάκις ἁμαρτήσῃτις, τοσάκις πρέπει ϗ νὰ βαπτίζεται, ἐν ᾧ τῶν πιςῶν αἱ ἁμαρτίαι καθαρίζονται διὰ τῦ δευτέρυ βαπτίσματος, τῶν ἐκ μετανοίας δακρύων δηλονότι, κατὰ τὸ δόγμα τῆς ἁγίας Ἐκκλησίας.

ΑΡΘΡΟΝ ΙΑ'.

§. λα'. Κατὰ τὸ ἑνδέκατον ἄρθρον, ὅσοι ἐφύλαξαν τὴν πίςιν ἀμώμητον, καὶ ἔπραξαν τὰ ἀγαθὰ, θέλουν ἀναςαθῆν εἰς ἀνάςασιν ζωῆς, ὅσοι δὲ ἔπραξαν τὰ φαῦλα, εἰς ἀνάςασιν κρίσεως.

Σημ. Α'. Ἐπειδὴ ὁ ἄνθρωπος εἰς τὸν ἀγῶνα τῆς εὐσεβείας γυμνάζεται ὄχι μόνον κατὰ ψυχὴν, ἀλλὰ ϗ διὰ σώματος· διὰ τῦτο, ἂν ϗ τὸ σῶμα χωρίζεται ἀπὸ τὴν ψυχὴν διὰ τῦ θανάτυ, ϗ ὑπάγῃ εἰς τὴν φθοράν, θέλει πάλιν ὅμως ἀναςαθῆν εἰς τὸν καιρὸν τῆς κρίσεως, ϗ ἑνωθῆν μετὰ τῆς ψυχῆς, διὰ νὰ ἀπολαύσωσιν ἐντάμα τὰς ἀμοιβὰς τῶν πράξεών των β), ϗ νὰ γενῇ ἐντελῶς ὁ ἄνθρωπος, ϗ κατὰ σῶμα δηλονότι ϗ κατὰ ψυχὴν, ἢ εὐδαίμων, ἢ ἄθλιος διὰ τὰ ἔργατυ. Τῆς κοινῆς ἀναςά-

---

α) Οὐ πᾶς ὁ λέγων μοι, Κύριε, Κύριε, εἰσελεύσεται εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, ἀλλ' ὁ ποιῶν τὸ θέλημα τῦ Πατρός μυ τῦ ἐν οὐρανοῖς. Ἰακώβ. 2, 24. ϗ Ματθ. 7, 21. β) Β. Κορινθ. 5, 10, ϗ Ἰωάνν. 5, 25.

Ακαδημία Αθηνών / Academy of Athens

πρὸς Θεὸν λαμβάνομεν παρ αὐτοῦ τὴν χάριν εἰς πλήρωσιν
τῶν ἁγίων αὐτοῦ ἐντολῶν, καὶ ἐνδυναμόνομεν τὴν ἐκ τῆς
σαρκικῆς πίστεως εἰλικρινῆ πρὸς αὐτὸν ἐλπίδα, διὰ τῆς ὁ-
ποίας περιμένομεν καὶ τὴν εἰς ταύτην τὴν ζωὴν πατρικὴν
αὐτοῦ κυβέρνησιν καὶ περίθαλψιν, καὶ τὴν εἰς τὸν μέλλου-
τα αἰῶνα ἀνταμοιβὴν τῶν πράξεών μας, καὶ ἐπιτυχίαν τῶν
ὁποίων ἡτοίμασεν ἀγαθῶν διὰ τὰς ἐκλεκτὰς αὐτοῦ θερά-
πόντας. „Ὁ δὲ θεὸς τῆς ἐλπίδος πληρώσαι ἡμᾶς πάσης
χαρᾶς καὶ εἰρήνης ἐν τῷ πιστεύειν, εἰς τὸ περισσεύειν ἡ-
μᾶς ἐν τῇ ἐλπίδι, ἐν δυνάμει πνεύματος ἁγίου. Ἀμήν!
(Ρωμ. 15, 13).

ΤΕΛΟΣ.

Ακαδημία Αθηνών / Academy of Athens

Κατηχήσεως μέρη τρία.

Προοίμον.

§. α. Κατήχησις εἶναι σύντομος διδασκαλία τῆς ὀρθοδόξου πίσεως.

Σημ. Α'. Ὠνομάσθη Κατήχησις παρὰ τὸ Κατηχεῖν ῥῆμα, τὸ ὁποῖον σημαίνει τὸ διδάσκειν τινὰ διὰ φωνῆς ἠχητικῆς ϗ ζώσης τὴν θρησκείαν, ὡς φαίνεται εἰς τὴν θείαν γραφήν α). Ὅθεν ϗ Κατηχούμενοι ὠνομάσθησαν οἱ μαθηταὶ τῆς πίσεως τῶν Χρισιανῶν, οἱ ὁποῖοι κατ' ἀρχὰς αὐτὸ τοῦτο Μαθηταὶ ὀνομάζοντο β)· καὶ Κατηχηταὶ οἱ μετὰ τοὺς Ἀποσόλους διδάσκαλοι αὐτῆς.

Σημ. Β'. Πρῶτος ἀρχηγὸς ϗ διδάσκαλος τῆς Κατηχήσεως εἶναι αὐτὸς ὁ τῆς πίσεως ἀρχηγὸς ϗ τελειωτὴς Ἰησοῦς, τοῦ Προδρόμου πρότερον ϗ ταύτης τὴν ὁδὸν προοδοποιήσαντος γ). Ὑπὸ τοῦ σωτῆρος Χριςοῦ ἐπέμφθησαν εἰς ὅλον τὸν κόσμον Κατηχηταὶ οἱ ἅγιοι Ἀπόσολοι δ). Μετὰ δὲ τούτους ἐκατήχουν αὐτοὶ οἱ Ἐπίσκοποι, ϗ μετ' αὐτῶν οἱ Πρεσβύτεροι ϗ οἱ Διάκονοι. Τοιοῦτοι κατηχηταὶ ἦσαν, ὁ Χρυσόσομος εἰς τὴν Ἀντιόχειαν ε) ϗ ὁ Κύριλλος εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα, ἐν ὅσῳ ἦσαν πρεσβύτεροι. Κατηχητὴς ἦτο ϗ ὁ Θεοχάρης διάκονος τῆς ἐν Καρθαγένῃ ἐκκλησίας. Πολλάκις δὲ ϗ ἐκ τῶν κατωτέρων ταγμάτων τοῦ Κλήρου προεχειρίζοντο Κατηχηταὶ, ὁποῖος ἦτο ὁ Ὠριγένης εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν, ϗ Ὀπιάτος, Ἀναγνώσης ἐκά-

---

α) Λυκ. 1, 4. Πράξ. 18, 25. Ρωμ. 2, 18 Α. Κορινθ. 14, 19. Γαλατ. 6, 6. ϗ τὸ παθητικὸν Κατηχοῦμαι σημαίνει ὄχι μόνον τὸ διδάσκομαι Λυκ. 1, 4. ἀλλὰ ϗ τὸ ἁπλῶς ἀκούω τι παρ' ἄλλων· Πράξ. 21, 21 — 24. β) Πράξ 11, 26. γ) Ματθ. 3, 1 — 12. Λυκ. 3, 7 — 18. δ) Ματθ. 28, 19. Μαρκ. 16, 15 — 16. ε) Εὐσ. ἐκκλ. ἱσ. βιβ. 6, κεφ. 3.

πίσεως διδασκομένην καὶ διὰ τῆς θείας χάριτος προκόπτουσαν καὶ τελεσφοροῦσαν; Δι' αὐτῆς ἐμφυτεύεται εἰς τῶν νέων τὰς ψυχὰς ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ, τὸ θεμέλιον πάσης σοφίας, καὶ τὸ πρὸς τοὺς νόμους σέβας, ὅλων τῶν ἀγαθῶν πράξεων ἡ πηγὴ, καὶ βάσις τοῦ ὀρθοῦ πολιτεύματος καὶ τῆς ὁσιότητος· πρᾶγμα, τὸ ὁποῖον, ὄχι μόνον ἡ θεόπνευστος ἐκκλησιαστικὴ Σοφία κηρύττει τρανῶς α), ἀλλὰ καὶ αὐτῶν τῶν ἔξω φιλοσόφων οἱ φρονιμώτεροι, ὁδηγούμενοι ἀπὸ τῆς φυσικῆς θεογνωσίας τὸ φῶς, ἐζήτουν νὰ εὕρωσιν εἰς τὴν κατ' αὐτοὺς θρησκείαν 6).

Αὕτη εἶναι ἡ αἰτία, ὦ φιλόκαλοι Σμυρναῖοι, διὰ τὴν ὁποίαν ἐν ἀπὸ τὰ κυριώτερα μαθήματα εἰς τὸ φιλολογικὸν Γυμνάσιόν σας διετάχθη ἡ ἱερὰ Κατήχησις τῆς ὀρθοδόξου ἡμῶν Πίστεως, κατὰ πᾶν Σάββατον μετὰ μεσημβρίαν διδασκομένη, ὡς δυναμένη νὰ ἐμπνεύσῃ εἰς τὰς ἁπαλὰς τῶν τέκνων σας ψυχὰς τὴν ἐπίγνωσιν καὶ ἀγάπην τῆς τῶν δογμάτων ἀληθείας, εἰς τὴν ὁποίαν, ὡς εἰς θεμέλιον ἀῤῥαγὲς, ἐποικοδομεῖται ἡ νόμιμος ἀγωγή των, τὸ σκοπιμώτατον τέλος τῶν εἰς σύστασιν τοῦ Γυμνασίου κοινωφελῶν σας ἱδρώτων, καὶ ὁ κυριώτατος σκοπὸς τοῦ κατ' αὐτὸ φρονιμωτάτου Σχολάρχου, τοῦ σοφοῦ λέγω καὶ φιλογενεσάτου Κούμα. Ἐπειδὴ δὲ πρὸς παράδοσιν τῆς Κατηχή-

---

α) Μακάριος ἀνὴρ, ὃς ἐν τῷ νόμῳ κυρίου μελετήσῃ ἡμέρας καὶ νυκτὸς — καὶ ἔσται ὡς τὸ ξύλον τὸ πεφυτευμένον παρὰ τὰς διεξόδους τῶν ὑδάτων — καὶ πάντα, ὅσα ἂν ποιῇ, κατευοδοθήσεται. Ψαλμ. 1, 1—4. Ἐν τίνι κατορθώσει νεώτερος τὴν ὁδὸν αὐτοῦ; ἐν τῷ φυλάξασθαι τοὺς λόγους σου. Ἀπὸ τῶν ἐντολῶν σου συνῆκα, διὰ τοῦτο ἐμίσησα πᾶσαν ὁδὸν ἀδικίας. Λύχνος τοῖς ποσί μου ὁ νόμος σου, καὶ φῶς τοῖς τρίβοις μου. Ψαλμ. 119, 9. 104. 105. 6) Διδάσκειν ἂν δεῖ τοὺς νέους ἐξ ἀρχῆς τά τε θεῶν τιμὰν, καὶ τὰν τῶν γονέων, ἐκ τῶνδε γὰρ φανερὸν εἴη ὅτι πᾶν ἔργον ἀνθρώπινον, καὶ βίος, ὁσιότητός τε καὶ εὐσεβείας μεθέξει, αἴκε ὀρθοπλοίσει. Κλειν. Πυθαγ. παρὰ Στοβ. λόγ. α'. σελ. 9.

τῦ πνεύματος. Διὰ τῦτο ἡ Ἐκκλησία, εἰς ὅσα ἀφρῶσι τὴν πίςιν, δὲν δύναται ν' ἀκολεθήσῃ ἄλλον τινὰ παρ' αὐτὸν, ϗ τῶν θείων αὐτῦ λόγων τὴν σαφεςάτην μαρτυρίαν ἀ). Διπλῦν δὲ εἶναι τὸ ἔργον τῶν πνευματικῶν τέτων ποιμένων ϗ διδασκάλων· α. νὰ διδάσκωσι τὴν Ἐκκλησίαν τῶν πιςῶν κηρύττοντες τὴν ἀλήθειαν τῦ Εὐαγγελίε, ϗ τὲς μὲν πιςὲς ςηρίζοντες εἰς τὴν ἀρετὴν, τὲς δὲ πεπλανημένες ἐπιςρέφοντες εἰς τὴν ὁδὸν τῆς σωτηρίας· β. νὰ ἱεραργῶσι τὰ μυςήρια, ἁγιάζοντες δι' αὐτῶν τὲς πιςές. Ἐνταῦθα ἀνήκει ϗ ἡ καλὴ οἰκονομία τῆς τῶν κλειδῶν διακονίας, ἡ ὁποία ὑρίζαται εἰς τὸ δεσμεῖν ϗ λύειν, ἤγεν εἰς τὸ νὰ ἀροριζωσιν, ἤτοι νὰ ἀποκλείωσιν ἀπὸ τὴν Ἐκκλησίαν τῶν πιςῶν, ϗ νὰ κηρύττωσιν ὡς ἐθνικὸν, κατὰ τὴν διαταγὴν τῦ Χριςῦ β), ἕνα τινὰ χριςιανὸν ἄπιςον, ἢ πεπωρωμένον ἁμαρτωλὸν, ϗ παντάπασιν ἀδιόρθωτον διὰ συμβελῶν· τῦτο σημαίνει τὸ δεσμεῖν. Ὅταν δὲ πάλιν ὁ δεσμευθεὶς ἔτι ἐπιςρέψῃ διὰ τῆς χάριτος τῦ θεῦ, ϗ ἀληθῶς μετανοήσῃ, νὰ λύωσι τὸν δεσμόντε, ϗ νὰ τὸν ὑποδέχωνται πάλιν εἰς τὸν κόλπον τῆς Ἐκκλησίας· τῦτο σημαίνει τὸ λύειν. Ἡ ἀξιόλογος αὕτη ἐξεσία πρέπει νὰ θεμελιόνηται εἰς μόνον τὸν θεῖον λόγον, ϗ νὰ γίνηται πρὸς σωτηρίαν ἐν ὀνόματι τῦ Χριςῦ, ὄχι διὰ τὰ τέλη τῦ κόσμε. Τῦτο δὲ μάλιςα γίνεται κατὰ τῶν διαςρεφόντων τὴν Ἐκκλησίαν, ϗ σπευδόντων νὰ τὴν μολύνωσι μὲ τὸ φαρμάκιον τῆς κακοδοξίας των, οἱ ὁποῖοι ϗ διὰ συνόδων οἰκεμενικῶν, ἤγεν διὰ συνελεύσεων ἐπισκόπων, ἀπ' ὅλα τὰ μέρη τῆς γῆς εἰς ἕνα τινὰ τόπον γινομένων, ἢ ϗ μερικῶν, καταχρίνονται, ϗ ἀποκλείονται ἀπὸ τὸν ἀριθμὸν τῶν Χριςιανῶν, ἀφ' ἧς ἡ δόξα των ἐξελεγχθῇ ἐναντία εἰς τὴν ἀλήθειαν τῦ θεῦ. Τοιαῦται οἰκεμενικαὶ Σύνοδοι μετὰ τὴν σύνοδον τῶν Ἀποςόλων γ) συνηθροίσθησαν ἑπτὰ, ἐκ σοφῶν ϗ ἐναρέτων ἀνδρῶν συγκροτηθεῖσαι· α. ἡ ἐν Νικαίᾳ ἐκ τριακοσίων δέκα ὀκτὼ θεοφόρων πατέρων κατὰ

α) Ἐφες. 5, 29. β) Ματθ. 18, 15—19. γ) Πράξ. 15, 6.

Σημ. Γ'. Προσευχόμεθα δὲ ὐ μόνον ὑπὲρ τῆς ἑαυτῶν σωτηρίας, ἀλλὰ ϗ ὑπὲρ τῆς τῦ πλησίον μεριχῶς, ϗ κοινῶς ὑπὲρ πάντων α), ϗ εἰς πάντα καιρὸν β) ϗ εἰς πάντα τόπον γ).

ΑΡΘΡΟΝ Β'.

§. δ'. Τὸ ἔργον τῆς προσευχῆς ὄχι μόνον διὰ λόγων, ἀλλὰ καὶ διὰ τοῦ ἁγίου αὐτοῦ παραδείγματος τὸ ἐνομοθέτησεν εἰς ἡμᾶς ὁ Σωτὴρ ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς, καὶ ῥητῶς ἐξέθηκεν εἰς τοὺς μαθητάς του τὸν τύπον τοῦ προσεύχεσθαι.

Σημ. Εἰς πάμπολλα μέρη τῆς ἁγίας Γραφῆς, εἴτε τῆς παλαιᾶς εἴτε τῆς νέας, ἀπαντῶνται θεῖαι παραγγελίαι περὶ τῆς προσευχῆς. Αὐτὸς ὁ Σωτὴρ ἡμῶν εἰς τὴν γῆν διατρίβων προσηυχήθη πολλάκις πρὸς τὸν οὐράνιον αὐτῦ πατέρα δ), ἀφίνων εἰς ἡμᾶς ὑπογραμμὸν τὸ ἁγιώτατον αὐτῦ παράδειγμα ϗ εἰς ταύτην τὴν ἀρετὴν καθὼς ϗ εἰς τὰς λοιπάς. Διώρισε δὲ ϗ τὸν τρόπον αὐτὸν τῦ προσεύχεσθαι, διὰ νὰ δώσῃ τὸν κανόνα τῆς προσευχῆς, διδάσκων δι αὐτῦ τὸς μαθητάς τε ἁπλῶς καὶ συντόμως ὅλα, ὅσα πρέπει νὰ ζητῶμεν παρὰ Θεῦ.

§. γ'. Ὁ παρὰ τοῦ Κυρίου διαταχθεὶς τύπος τῆς προσευχῆς ὀνομάζεται Κυριακὴ προσευχὴ, καὶ εἶναι ἡ ἀκόλουθος.

„Πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. Ἁγιασθήτω τὸ ὄνο-
„μά σου. Ἐλθέτω ἡ βασιλεία σου. Γενηθήτω τὸ θέλημά σου,
„ὡς ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ τῆς γῆς. Τὸν ἄρτον ἡμῶν τὸν ἐπιού-
„σιον δὸς ἡμῖν σήμερον. Καὶ ἄφες ἡμῖν τὰ ὀφειλήματα ἡ-
μῶν, ὡς καὶ ἡμεῖς ἀφίεμεν τοῖς ὀφειλέταις ἡμῶν, καὶ μὴ εἰσενέγκῃς ἡμᾶς εἰς πειρασμὸν, ἀλλὰ ῥῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ

α) Α. Τιμοθ. 2, 1—2. β) Λυκ. 21, 36. χ) Α. Τιμοθ. 2, 8. δ) Λυκ. 11, 1, ϗ 22, 41. κτλ.

Ακαδημία Αθηνών / Academy of Athens

ϗ προτίμησις τῦ πρὸς ἀνθρώπους φόβυ, παρὰ τὸ πρὸς Θεὸν, τὴν ὁποίαν ῥητῶς ὁ Σωτὴρ ἀπηγόρευσεν α). Ὅσις τηρήσῃ ἀκριβῶς ὅσα χαρακτηριστικὰ εἴπομεν τῆς πρὸς Θεὸν ἀγάπης ϗ φόβυ, ἐκεῖνος εἶναι ϗ ὀνομάζεται ἀληθῶς Θεοσεβής.

ΑΡΘΡΟΝ ζ.

§. η΄. Ἡ τετάρτη ἐντολὴ μᾶς προσάσσει νὰ συνερχώμεθα ἐπὶ τὸ αὐτὸ τὰς Κυριακὰς, καὶ τὰς λοιπὰς ἑορτὰς, διὰ νὰ ἀποδίδωμεν εἰς τὸν κτίσην τὴν ἀπὸ τῶν κτισμάτων εἰς αὐτὸν ὀφειλομένην τιμὴν καὶ λατρείαν, οἰκοδομοῦντες ἀλλήλους εἰς τὴν πίστιν διὰ τοῦ Θείου λόγου.

Σημ. Α΄. Ἓξ ἡμέρας τῆς ἑβδομάδος ἐχάρισεν εἰς ἡμᾶς ὁ Θεὸς διὰ νὰ ἐργαζώμεθα τὰ νενομισμένα ἐπίγεια ἔργα μας· διώρισε δὲ ἀπ' ἀρχῆς κόσμυ β) μόνην τὴν ἑβδόμην νὰ τὸν λατρεύωμεν, ἐκπληρόντες εἰς αὐτὸν χρέος δικαιότατον ϗ παντοτινόν γ)· ὠνομάσθη δὲ ἡ ἑβδόμη ἡμέρα Σάββατον, τὸ ὁποῖον ἑρμηνεύεται κατάπαυσις· διότι ὁ Θεὸς κατέπαυσεν ἀπὸ πάντων τῶν ἔργων τυ, ϗ ἡμεῖς πρέπει νὰ καταπαύωμεν ἀπὸ πᾶσαν ἐργασίαν· ϗ ἡ περὶ τῦ Σαββάτυ νομοθεσία ἀνήκει ὄχι μόνον εἰς τὸν ἱερατικὸν τῶν Ἰουδαίων νόμον (διότι ἕως ἔπρεπε ϗ τῦτο μετὰ τὴν ἔλευσιν τῦ Σωτῆρος παντάπασι νὰ καταργηθῇ) δ), ἀλλὰ ϗ εἰς τὸν ἠθικὸν, ὡς ἡμέρα μία τῆς ἑβδομάδος ἀφωσιωμένη εἰς τὴν Θείαν λατρείαν· διὰ τῦτο παρὰ τῆς ἀρχαίας ἐκκλησίας μετετέθη εἰς τὴν Κυριακὴν, εἰς ἀνάμνησιν τῆς ἀναστάσεως τῦ σωτῆρος Χριστῦ, διὰ τῆς ὁποίας κατέπαυσε, ϗ ἐτελείωσε τὸ ἔργον τῆς ἡμετέρας ἀπολυτρώσεως, ϗ εἰς ἀνάμνησιν τῆς ἀπὸ τῦ νοητῦ Φαραὼ τῶν πιστῶν ἐλευθερίας. Ἑωρτάζετο δὲ ἡ

α) Λυκ. 12, 4. β) Γενέσ. 2, 2. γ) Ἀδιαλείπτως προσεύχεσθε. Α, Θεσσαλ. 5, 17. δ) Κολασσ. 2, 16—17.

πταίσης ἔμπροσθεν τᾶ δικαίᾳ τᾳ κριτηρίᾳ. Ἐναντία τῆς πνευματικῆς πτωχείας εἶναι ἡ Φαρισσαικὴ ὑπερηφάνεια, διὰ τὴν ὁποίαν θαρρεῖτις εἰς τὰς ἀρετάς τᾳ, ᾗ ὑψόνεται ὑπὲρ τὰς λοιπὰς τῶν ἀνθρώπων· β. ἡ Μετάνοια, ἤγουν ἡ μετ' ἐλπίδος εἰς τὴν θείαν εὐσπλαγχνίαν ὁμολογία τῶν ἰδίων ἁμαρτημάτων, ἥτις, ὅταν γίνεται διὰ στόματος, λέγεται ἐξομολόγησις. Ἐναντία εἰς ταύτην εἶναι ἡ ἀμετανοησία, ἤγουν ὁ βαθὺς ὕπνος εἰς τὴν ἁμαρτίαν· γ. ἡ Νηψεία, ἤγαν ἡ δι' ἀποχῆς βρωμάτων χαλίνωσις τῶν παθῶν, ὅταν ἐξαγριόνωνται ἀπὸ τὴν ὑπέρμετρον τροφὴν ᾗ τρυφήν α)· εἰς ταύτην ἐναντία εἶναι ἡ ἀκολασία, ἤγαν ἡ ἀπόλυτος ἐλευθερία εἰς τὰς τᾶ σώματος ὀρέξεις, ἐκ τῆς ὁποίας γεννᾶται ἡ ἀκρασία, ᾗ γαστριμαργία, ᾗ ὅλα τὰ βαρύνοντα τὸν νᾶν ἁμαρτήματα, ἐκ τῶν ὁποίων μᾶς παραγγέλλει νὰ προσέχωμεν ὁ Σωτήρ β)· δ. ἡ ἄρνησις ἑαυτᾶ, ἤγαν ἡ ἀποφυγὴ τῶν ἐμποδίων τῆς σωτηρίας μας, ὅσον ἀρεσὰ ᾗ ἂν ἦναι ταῦτα εἰς ἡμᾶς· ἔτω καταφρονᾶμεν τιμὰς, πλέτη, ᾗ ὅλα τὰ ἀνθρώπινα πολλάκις, ὅταν μᾶς ἐμποδίζωσιν εἰς ἐργασίαν τῶν πρὸς Θεὸν καθηκόντων. Ἐναντία εἰς τᾶτο εἶναι ἡ δι' ὅλα προσπατάλευσις εἰς τὰ βιωτικὰ, ᾗ ἡ ἀνθρωπαρέσκεια,

---

α) Διὰ τᾶτο ἡ ἀρχαία Ἐκκλησία διώρισε κατ' ἀρχὰς τὰς νηστησίμους ἡμέρας δύω μὲν ἑβδομαδικὰς, καθ' ἑκάστην ἑβδομάδα δηλ. τελουμένας, τὴν Τετράδα ᾗ τὴν παρασκευὴν, μίαν δὲ μόνην ἐτήσιον τὴν πρὸ τᾶ Πάσχα, ἥτις κοινῶς ὠνομάζετο Τεσσαρακοστὴ, εἰς ἄλλους μὲν τόπων τεσσαράκοντα ἡμέρας ἐπικρατᾶσα, εἰς ἄλλους δὲ ὀλιγωτέρας, ᾗ εἴστινας μίαν μόνην ἡμέραν (Εὐσέβ. Ἐκκ. Ἱστορ. 5, 26). Ἐκ δὲ τῶν νηστευόντων οἱ μὲν ἐγκρατεύοντο ἀφ' ὅλα τὰ ἔμψυχα· οἱ δὲ ἔτρωγον ἰχθύας μόνον, οἱ δὲ ᾗ πτηνὰ, οἱ δὲ ξηρὸν ἄρτον, ᾗ ἄλλοι τέλος νηστεύοντες ἕως τῆς Θ. ὥρας, ἔτρωγον ὕστερον διάφορα βρώματα (Σωκρ Ἐκκλ. Ἱστορ 5, 22). Πρεϊόντος τᾶ χρόνου, ἐπεκράτησεν εἰς ὅλας τὰς εὐσεβεῖς ἡ μὲν νηστεία ἡ πρὸ τᾶ Πάσχα νὰ ἦναι 40 ἡμερῶν· μετὰ ταῦτα εἰσήχθησαν ᾗ αἱ λοιπαὶ Δ. νηστεῖαι ἐτήσιοι ἑπταήμεροι πᾶσαι, ὁποία εἶναι ἡ πρὸ τῆς κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου, ὡς βεβαιόνει ὁ Βαλσαμ. (Ἐρωτησ. 53). Τὴν δὲ εἰς Ῥώμην ἐκπαλαι συνειθισθεῖσαν νηστείαν τᾶ Σαββάτου (Σωκρ. αὐτόθ.) ἐμπόδισεν ὕστερον ῥητῶς ἡ ἐν Τρούλλῳ Οἰκουμενικὴ Κανὼν 55.

β) Λουκ. 21, 34. Α΄. Θεσσαλ. 5, 6.

ἰδὲ ἡ πρώτη πρότασις· ἐγω ἔκλεψα, λέγει ἡ συνείδησις, ἰδὲ ἡ δευτέρα· λοιπὸν ἁμαρτάνω, ἰδὲ τὸ συμπέρασμα, τὸ ὁποῖον ἀφ' ἑαυτῆς ἐπιφέρει πάλιν ἡ συνείδησις· διὰ τοῦτο αὕτη ὀνομάζεται κανὼν τῶν πράξεων, κατήγορος, μάρτυς, ϗ κριτὴς *), ὡς ἀνταμείβσα μὲν τὴν ψυχὴν, ὅταν πράττῃ τὸ καλὸν, μὲ χαρὰν παντοτεινὴν, ἥτις εἶναι φυσικὴ ἀνταμοιβὴ τῆς ἀρετῆς, τιμωρῆσα δὲ πάλιν ἐξ ἐναντίας, ϗ κεντῶσα τὴν καρδίαν, ὅταν πράττῃ τὸ κακὸν, μὲ λύπην πικρὰν, ἥτις εἶναι κόλασις τῆς κακίας.

Σημ. Β'. Γνωστὸν εἶναι ἐκ τῆς ἱερᾶς ἱστορίας, ὅτι ὁ Θεὸς ἐδιάλεξε τὸν Ἰσραὴλ, ἤτοι τὰς Ἰουδαίους, ὡς ἀπογόνους τῦ Ἀβραὰμ, ϗ ἐφανέρωσε δι' αὐτῶν τὴν θείαν αὐτῦ βουλὴν εἰς ὅλον τὸν κόσμον. Εἰς τὸν Ἰσραὴλ διὰ τῦ ἐκλεκτῦ αὐτῦ Μωϋσέως ἔδωκε νόμον, διὰ τῦ ὁποίου ἠθέλησε νὰ τὰς διδάξῃ τὰς ἀρχὰς τῆς ἁγιότητος ϗ δικαιοσύνης. Τριπλοῦς δὲ ἦτο ὁ νόμος ἐτος, Ἱερουργικὸς, ϗ Πολιτικὸς, ϗ Ἠθικός. Ὁ ἱερουργικὸς ἀπέβλεπε τὰ ἔθιμα ϗ τὰς ἱεροτελεσίας τῆς Ἰουδαϊκῆς ἐκκλησίας, τύπος ὢν ϗ χειραγωγία πρὸς τὴν εὐαγγελικὴν χάριν· διὰ τοῦτο ϗ κατηργήθη μετὰ τὴν ἔλευσιν τῦ Χριστῦ. Ὁ δὲ πολιτικὸς περιεῖχεν ὅσας διαταγὰς ἔπρεπε νὰ φυλάξῃ ὁ Ἰουδαϊκὸς λαὸς, καθὼς ἀπῄτει ἡ πολιτικήτε τότε διοίκησις· διὰ τοῦτο δὲν ὑποχρεόνει εἰς ἑαυτὸν οὐδὲν ἄλλο ἔθνος, εἰμὴ τὸ τῶν Ἰουδαίων. Ὁ δὲ ἠθικὸς νόμος περιέχει τὰ τῦ ἀνθρώπε καθήκοντα τὰ πρὸς τὸν Θεὸν, ϗ πρὸς ἑαυτὸν, ϗ πρὸς τὸν πλησίον· διὰ τοῦτο εἶναι ἀμετάβλητος, ϗ αἰώνιος, ϗ ὑποχρεόνει ὅλες τὰς ἀνθρώπες νὰ τὸν φυλάττωσι, ϗ τόσον μᾶλλον, ὅσον εἶναι σύμφωνος μὲ τὴν φύσιν αὐτῦ τῦ ἀνθρώπε, ἔκτυπον ὢν, ϗ ἀντίγραφον τρόπον τινὰ τῦ φυσικῦ νόμε, ἐπειδὴ δὲν περιέχει οὐδεμίαν διαταγὴν, περὶ τῆς ὁποίας δὲν εἶναι πληροφορημένη ἡ συνείδησις ἑκάστε. Ἠθέλησε δὲ ὁ Θεὸς νὰ φανερώσῃ ϗ ἐγγράφως τὸν φυσικὸν νόμον, α. διὰ νὰ δείξῃ φανερὰ, πόσον εἶναι ἀ-

---

*) Ῥωμ. 2, 14.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

Τριάδος. Α. Τὸ περὶ τῦ πατρὸς διαλαμβάνον, ϗ εἰς μόνον τὸ Α. Ἄρθρον περικλειόμενον. Β. Τὸ περὶ τῦ υἱῦ μέχρι τῦ τέλες τῦ Ζ'. ἄρθρα τὰ προσήκοντα δογματίζον, ϗ Γ. τὸ ὑπόλοιπον ὅλον, περὶ τῦ ἁγίε πνεύματος ϗ τῶν αὐτῦ χαρισμάτων θεολογῶν.

§. ε'. Ἀρχὴ τοῦ Συμβόλου εἶναι ἡ πίςις αὐτὴ, ἥτις ὑρίσαται εἰς τὴν ἐγκάρδιον ὑποδοχὴν τοῦ Εὐαγγελίου.

Σημ. Α'. Μόνη ἡ πίςις διδάσκει τὸν ἄνθρωπον πῶς ἐμπορεῖ νὰ διαλλαχθῇ μὲ τὸν Θεὸν α), τὸ ὁποῖον εἶναι τὸ τέλος τῆς ἀποκαλύψεως. Εὐλόγως λοιπὸν τὸ Συμβολον ἄρχεται ἀπὸ τὴν πίςιν. Εἶναι δὲ Πίςις ἡ ἐγκάρδιος ἀποδοχὴ τῆς εὐφροσύνε διδασκαλίας περὶ τῆς διὰ τῦ μονογενῦς υἱῦ τῦ Θεῦ σωτηρίας τῶν ἀνθρώπων, ϗ ἡ ἐκ ταύτης ἀδίσακτος πληροφορία περὶ τῆς μελλόσης τῶν πιςῶν εὐδαιμονίας, κατὰ τὸν ὁρισμὸν τῦ Ἀποςόλε β).

Σημ. Β'. Εἰς τὴν ἀληθινὴν πίςιν τρία τινὰ ἀπαιτῦνται.

Α'. Νὰ γνωρίςῃ ὁ ἄνθρωπος, ὅτι πταίςης ὤν, ϗ ὑποκείμενος εἰς τὴν δικαίαν ὀργὴν τῦ Θεῦ, δὲν δύναται νὰ δικαιωθῇ ἀφ' ἑαυτῦ. Τῦτο εἶναι τῆς ἰδίας ἀθλιότητος συναίσθησις γ).

Β'. Νὰ δεχθῇ ἀδισάκτως τὸ κήρυγμα τῶν Προφητῶν, ϗ Ἀποςόλων, ϗ νὰ πιςεύςῃ βεβαίως, ὅτι ὁ κηρυχθεὶς ὑπ' αὐτῶν Ἰησῦς Χριςὸς εἶναι ὁ σωτὴρ τῦ κόσμε. Αὕτη εἶναι ἡ πίςις ἡ δικαιῦσα, διότι δι' αὐτῆς δικαιύνεται ὁ ἄνθρωπος ἐνώπιον τῦ Θεῦ, ἀφ' ἣ πρῶτον ὁμολογήσῃ τὴν ἰδίαν ἀθλιότητα δ).

Γ'. Νὰ ἐμψυχόνῃ ταύτην τε τὴν πίςιν μὲ ἔργα ἐνάρετα, ϗ σύμφωνα μὲ τὰ ὑψηλὰ τῆς πίςεως δόγματα.

α) Χωρὶς πίςεως ἀδύνατον εὐαρεςῆσαι τῷ Θεῷ. Ἑβρ. 11, 6. β) Πίςις ἐςὶν ἐλπιζομένων ὑπόςασις, πραγμάτων ἔλεγχος, ἀ βλεπομένων. Ἑβρ. 11, 1. γ) Διὰ τῦτο ϗ ὁ Πρόδρομος (Ματθ. 3, 2.) ϗ αὐτὸς ὁ Σωτὴρ (αὐτοῦ 4, 17) ϗ ὁ Πέτρος ὕςερον (Πρᾶξ. 2. 38.) ἄρχονται τῦ κηρύγματος μὲ τὸ Μετανοεῖτε. δ) Εἰς Χριςὸν Ἰησῦν ἐπιςεύσαμεν ἵνα δικαιωθῶμεν ἐκ πίςεως Χριςῦ, ϗ ὄχ ἐξ ἔργων νόμε. Γαλατ. 2, 16, ϗ Ῥωμ. 3, 22, ϗ 11, 6.

προσεκτικοὶ περὶ τὰς πράξεις των· β. ὅσοι φονεύσι τὲς ἐχθρὲς μαχόμενοι καλῶς ϗ νομίμως ὑπὲρ πατρίδος· γ. ὅσοι ἀναγκάζονται νὰ φονεύσωσι δικαίως, ὑπερασπίζοντες τὴν ἰδίαν ζωήν των· δ. οἱ καταδικάζοντες τὲς ἐνόχες εἰς θάνατ ν δίκαιοι κριταί· διότι ἐκπληρῶσι τὰ καθήκοντα τῆ ἐπαγγέλματός των *).

β. Οἱ συμβαλεύοντες, ἢ συνεργᾶντες εἰς φόνον ἢ εἰς ζημίαν ὁποιανδήποτε τῆ πλησίον, γινόμενοι αἴτιοι νὰ φονευθῇ ὁ ἀδελφός των ἢ σωματικῶς, ἢ πολιτικῶς μὲ τὴν ςέρησιν τῆς τιμῆς τε. Μὲ τέτες συναριθμῶνται ϗ οἱ βιάζοντες τὸν πλησίον εἰς οἰνοποσίαν, ἢ ἄλλας ἀτοπίας, διὰ τῶν ὁποίων ἢ χάνει, ἢ ἐλαττόνει τὴν ζωήν τε, ἢ τὴν τιμήν τε.

γ. Οἱ ἄδικοι κριταὶ, οἵτινες, ἢ διὰ κέρδος, ἢ διὰ φιλίαν, ἢ διὰ φόβον ἀπολύσι τὲς πταίσας, ϗ καταδικάζσι τὲς ἀθώες, προδίδοντες τὸ δίκαιον, τῆ ὁποίᾳ ἐδιωρίσθησαν ἄνωθεν φύλακες ϗ ὑπερασπισαί. Μὲ τέτες συναριθμῶνται ϗ ὅσοι δύνανται νὰ πράξωσι καλὸν, ϗ δὲν τὸ πράττσιν· οἷον νὰ βοηθήσωσιν ἄρρωςον κινδυνεύοντα, νὰ περιβάλψωσι πτωχὲς ἀποθνήσκοντας διὰ πεῖναν, ἢ κρύος, νὰ παρηγορήσωσιν ὀλιγοψύχες ϗ ἀπηλπισμένες. Τοιῆτοι εἶναι ϗ ὅσοι ἐμπορᾶντες δὲν ἐμποδίζσι τὰ κακὰ, οἷον φόνες, μάχας, πυρκαϊὰς, ϗ τὰ τοιαῦτα.

δ. Οἱ βαρεῖς δεσπόται, ὅσοι τυραννικῶς καταφορτίζσι τὲς δέλες ϗ ὑπηκόες των μὲ κόπες ϗ φόρες, ϗ κολάσεις ἀνυποφόρες, αἱ ὁποῖαι πράξεις ὀλίγον διαφέρσιν ἀπὸ τὸν φόνον.

ε. Οἱ αὐτόχειρες, ὅσοι δηλαδὴ φονεύσιν αὐτοὶ ἑαυτές· διότι σφετερίζονται οὗτοι θρασέως τὴν ἐξσίαν τῆ Θεῆ, ὅςις μόνος ὢν κύριος ζωῆς ϗ θανάτου, ἔχει τὸ προνόμιον ὅταν θελήσῃ νὰ τὲς σηκώσῃ τὴν ζωὴν καθὼς ϗ τὴν ἔδωκεν εἰς αὐτές. Διὰ τῆτο οἱ τοιῆτοι κολάζονται βαρύτατα, ὡς φανερῶς ἀντίθεοι· συναριθμῶνται δὲ μὲ αὐτὲς ϗ οἱ ριψοκίνδυνοι, οἵτινες παραβόλως ταλαν-

---

*) Γεν. 13, 7.

Ακαδημία Αθηνών / Academy of Athens

Μόνος ὁ υἱὸς τῦ Θεῦ ἔπρεπε νὰ ἀναδεχθῇ τὸ ἐνδοξότατον καὶ σπλαγχνικώτατον τοῦτο ἔργον τῆς ἀπολυτρώσεως τῦ ἀνθρωπίνε γένες, καθὼς μᾶς διδάσκει τὰ ἑπόμενα ἄρθρα τῦ ἁγίε Συμβόλε.

΄ΑΡΘΡΟΝ Β΄.

Β΄. Μέρος τοῦ Συμβόλε.

§. ζ΄. Ὁ μονογενὴς υἱὸς τοῦ Θεοῦ, καὶ Θεὸς κατὰ τὸ β΄. ἄρθρον τοῦ ἁγίου Συμβόλου, εἶναι τὸ δεύτερον πρόσωπον τῆς ἁγίας Τριάδος, συνάναρχος μὲ τὸν προάναρχον αὐτοῦ πατέρα, ὡς πρὸ αἰώνων ἐξ αὐτοῦ γεννηθεὶς, οὐχὶ ποιηθείς α)· ὁμοούσιος δὲ καὶ σύνθρονος τοῦ πατρὸς, καὶ παντοδύναμος β) καὶ παντογνώστης γ) καὶ πανταχοῦ παρὼν δ) καὶ κύριος τοῦ παντός ε)· δι' αὐτοῦ ἐδημιούργησεν ὁ Θεὸς καὶ πατὴρ τὸν σύμπαντα κόσμον ς).

Σημ. Ἀπὸ πολλὰς μαρτυρίας τῆς ἁγίας Γραφῆς βεβαιόνεται ἡ περὶ τῦ υἱῦ καὶ λόγε τῦ Θεῦ, καὶ πατρὸς Θεολογία τῆς ἐκκλησίας· ὡς πρωαιώνιος υἱὸς τῦ Θεῦ ἐξ ἀνάγκης ἔπεται νὰ ἦναι καὶ τῆς αὐτῆς φύσεως μὲ τὸν πατέρα· ὁ πατὴρ ἐγέννησεν ἀρρεύσως· ὁ υἱὸς ἐγεννήθη ἀχρόνως, πρὸ τῶν αἰώνων, ὑπὲρ πᾶσαν ἔννοιαν καὶ κατάληψιν ἀν-

---

α) Υἱός μου εἶ σὺ ἐγὼ σήμερον γεγέννηκά σε. Ψαλμ. 2. καὶ, ἐγὼ καὶ ὁ πατὴρ ἓν ἐσμέν. Ἰωάν. 10, 30, καὶ 14, 9. 10. καὶ 1, 1. καὶ 8, 58. κτλ. β) Ἐδόθη μοι πᾶσα ἐξουσία ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς Ματθ. 28, 18 γ) Αὐτὸς δὲ εἰδὼς αὐτῶν τὰ διανοήματα. Λουκ. 11, 17. καὶ ὡσαύτως τὰ τῆς Σαμαρείτιδος κρυπτὰ ἐξελέγχει. Ἰωάν. 4, 18 — 19. καὶ τὴν τοῦ Ἰούδα προδοσίαν (αὐτ. 13, 11.) καὶ τὸ πάθος, καὶ τὸν θάνατον, καὶ τὴν ἀνάστασιν αὐτῦ προθεσπίζει. Λουκ. 18, 31 — 33. καὶ τὴν καταστροφὴν τῆς Ἱερουσαλὴμ προκηρύττει. Ματθ. 24. 2, κτλ δ) Καὶ ἰδοὺ ἐγὼ μεθ' ὑμῶν εἰμὶ πάσας τὰς ἡμέρας ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος Ματθ. 28, 20. ε) Ὑμεῖς φωνεῖτέ με ὁ διδάσκαλος καὶ ὁ κύριος, καὶ καλῶς λέγετε· εἰμὶ γαρ. Ἰωάν. 13, 13. ς) Πάντα δι' αὐτοῦ ἐγένετο. Ἰωάν. 1, 3. καὶ Α΄. Κορινθ. 8, 6.

ΚΑΤΗΧΗΣΕΩΣ ΜΕΡΟΥΣ Α'.

Περὶ Πίστεως.

ΤΜΗΜΑ Α'.

Περὶ τῆς Φυσικῆς Θεογνωσίας.

ΑΡΘΡΟΝ Α'.

Περὶ τῆς τοῦ Θεοῦ ὑπάρξεως.

§. α'. Ἀπ' αἰῶνος ὑπάρχει Θεὸς, ὃν ἄκτισον, παντοδύναμον, ὅλου τοῦ κόσμου δημιουργόν.

Σημ. Ὁ Θεὸς εἶναι πνεῦμα ἀόρατον, καὶ εἰς αἰσθήσεις μὴ ὑποπίπτον· ἀποδείκνυται ὅμως ἡ ὕπαρξίς του ἀπὸ ἄλλα γνωρίσματα σαφέσατα, ἐκ τῶν ὁποίων κυριώτερα εἶναι τὰ ἀκόλουθα πέντε.

Α'. Ἡ τοῦ Θεοῦ ὕπαρξις ἀποδείκνυται ἀπὸ τὴν φύσιν ἡμῶν αὐτῶν. Ἐὰν ἐπισήσωμεν τὸν νοῦν εἰς τὴν ἰδίαν ἡμῶν ὕπαρξιν, πληροφορούμεθα, ὅτι ἀδύνατον ἦτο νὰ κτίσωμεν ἡμεῖς αὐτοὶ ἑαυτούς· συνάγομεν λοιπὸν ἀναγκαίως, ὅτι ὑπάρχει τι Ὄν ἄκτιστον, ἀπὸ τὸ ὁποῖον ἐδημιουργήθη ὁ ἄνθρωπος *).

Β'. Ἀπὸ τὴν ἀκριβῆ θεωρίαν ὅλου τοῦ κόσμου. Ἐὰν θεωρήσωμεν ὅλα τὰ ὄντα ὅσα μᾶς περικυκλόνουσιν, εἴτε οὐράνια, εἴτε ἐπίγεια, εἴτε θαλάσσια, ὅλα ἔχοντα καὶ τέλος, καὶ ἀρχήν, εὐκόλως καταλαμβάνομεν, ὅτι τίποτ' ἄλλο δὲν εἶναι ὅλος ὁ κόσμος, εἰμὴ βιβλίον θαυμάσιον,

*) Σὺ ἐποίησας ἡμᾶς καὶ οὐχ ἡμεῖς. Ψαλμ. 99, 3.

Ακαδημία Αθηνών / Academy of Athens

εἰς τὴν γῆν· ἀμήτωρ εἰς τὸν οὐρανόν· ἀγενεαλόγητος· αἰώνιος α).

Σημ. Β'. Τρεῖς ἰδιότητες ἄπειροι τῦ Θεῦ φανερόνονται ἀπὸ τὸν θάνατον τῦ θεανθρώπου Ἰησῦ. α. ἡ ἄπειρος εὐσπλαγχνία τυ, διὰ τὴν ὁποίαν παρέδωκεν εἰς θάνατον τὸν μονογενῆ χ, ὁμοούσιον αὐτῦ ὑὸν δι ἡμᾶς τῦ ἐχθρύς τυ β)· β. ἡ ἄπειρος δικαιοσύνη τυ, ἥτις δὲν ἐσυγχώρησε τὸ ἡμέτερον πταῖσμα, πάρεξ διὰ τελειοτάτης ἱκανοποιήσεως γ). γ. ἡ ἄπειρος σοφία τυ, διὰ τῆς ὁποίας εὕρηκε τόσον θαυμάσιον μέσον νὰ ἐκχύσῃ εἰς ἡμᾶς τὸν ποταμὸν τῆς ἀγαθότητός τυ, χωρὶς νὰ βλάψῃ τὴν δικαιοσύνην τυ δ). Ἀπέθανε δὲ ὁ Χριστὸς ὑπὲρ πάντων (Β. Κορινθ. 5., 15.), χ δὲν εἶναι κἀνεῖς, ὅσον ἂν ἦναι ἁμαρτωλὸς, ὅστις δὲν δύναται νὰ σωθῇ διὰ ταύτης τῆς χάριτος· φθάνει μόνον νὰ δείξῃ τὴν θέλησίν τυ διὰ τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως, τὸν ὁποῖον πρέπει ἀδιστάκτως νὰ ὁμολογήσῃ σωτῆρα τῦ κόσμυ, χ μεσίτην θεῦ χ ἀνθρώπων· εἰδὲ μὴ ἄλλως, χωρὶς δηλονότι τῆς πίστεως ταύτης, δὲν ἐμπορεῖ ἀδεὶς νὰ σωθῇ, ὅτι δὲν εἶναι σωτηρία, εἰμὴ διὰ Ἰησῦ Χριστῦ ε). Ὅταν δὲ λέγω πίστιν, ἐννοῶ τὴν ζῶσαν, χ δι ἀγάπης ἐνεργουμένην. (Γαλάτ. 5, 6.)

ΑΡΘΡΟΝ Ε'.

§. ιϑ'. Τὸ πέμπτον ἄρθρον τοῦ συμβόλου τῆς πίστεως μᾶς διδάσκει, ὅτι ὁ σαρωθεὶς, καὶ ταφεὶς θεάνθρωπος Ἰησοῦς ἀνέστη τὴν τρίτην ἡμέραν.

Σημ. Ἀδύνατον ἦτο νὰ κρατήσῃ τάφος τὴν ζωήν ς)· διὰ τῦτο, ἀφ' ἧς ἐτάφη ὁ Σωτὴρ τὴν παρασκευὴν, χ ἔμεινεν εἰς τὸν τάφον τὸ σάββατον, ἀνέστη καθὼς προεῖπε ζ) τὴν τρίτην ἡμέραν, ἥτις Κυριακὴ, χ Ἀνάστασις ἀπὸ τὲς πιστὲς ὀνομάζεται, ὡς μνήμην ἔχυσα τῆς τῦ Κυρίυ

α) Ἑβρ. 5. 10. β) Ἰωάν. 3, 16. γ) Ῥωμ. 3, 21, 22. δ) Ῥωμ. 11, 33. ε) Ἰωάν. 3, 18. ς) Πραξ. 2, 24. ζ) Μάρκ. 9, 31.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

§. ι΄. Ἡ ἡμετέρα ἐκκλησία ἐν τῇ νέᾳ Διαθήκῃ ἔχει πτὰ μυςήρια· α. τὸ Βάπτισμα· β. τὸ Χρίσμα· γ. τὴν ἀγίαν Εὐχαριςίαν· δ. τὴν Ἐξομολόγησιν· ε. τὴν Ἱερωσύνην· ς. τὸν Γάμον· ζ. τὸ Εὐχέλαιον.

Σημ. Δύω εἶναι τὰ κυριώτατα ϗ ἐξαίρετα τῆς νέας Διαθήκης μυςήρια, τὸ Βάπτισμα ϗ ἡ Εὐχαριςία. Ἐκ δὲ τῶν λοιπῶν τὸ μὲν Χρίσμα ϗ ἡ Ἐξομολόγησις λαμβάνονται παρ' ἑνὸς ἑκάςε Χριςιανῦ ὡς μυςήρια εἰς πᾶσαν τὴν ἐκκλησίαν τῶν πιςῶν ἐπίσης κοινά· ἡ δὲ Ἱερωσύνη, ϗ ὁ Γάμος, ϗ τὸ Εὐχέλαιον δὲν ὑποχρεῦσιν ἐξ ἀνάγκης ὅλας τὰς Χριςιανάς. Λέγομεν δὲ περὶ ἑνὸς ἑκάςε τῶν μυςηρίων τύτων κατὰ μέρος.

§. κα΄. Τὸ Βάπτισμα εἶναι μυςήριον, εἰς τὸ ὁποῖον, ὅταν τὸ σῶμα πλύνεται βαπτιζόμενον εἰς τὸ ὕδωρ, καθαρίζεται ἡ ψυχὴ τοῦ βαπτιζομένου διὰ τοῦ αἵματος τοῦ Χριςοῦ.

Σημ. Α΄. Τὸ μυςήριον τῦτο διέταξεν αὐτὸς ὁ Χριςὸς, ὅτε ἀπέςειλε τὰς μαθητάς τε νὰ διδάξωσι τὴν Εὐαγγελικὴν πίςιν εἰς ὅλον τὸν κόσμον α)· ἦτο δὲ σύνηθες ϗ πρότερον εἰς τὰς Ἰεδαίας, οἵτινες ἐβάπτιζον τὰς ἐκ τῶν ἐθνῶν εἰς τὴν θρησκείαν των προσηλύτας, ϗ τὰς μετανοῦντας πολλάκις, ὡς ἐβάπτιζεν ὁ Πρόδρομος β) εἰς τὰ ὕδατα Βηθαβαρὰ ϗ Αἰνών γ). Ἀλλὰ τὸ βάπτισμα τῶν Ἰεδαίων ἦτο τύπος, ϗ προτέλεσμα τρόπον τινὰ τῦ πνευματικῦ ϗ ὑπερφυεςάτε ἡμετέρε βαπτίσματος δ). Γίνεται δὲ τῦτο τὸ μυςήριον διὰ πράξεων τριῶν. α. ὁ μέλλων νὰ βαπτιςθῇ, πρέπει νὰ κατηχηθῇ ἱκανῶς τὴν Εὐαγγελικὴν διδασκαλίαν· β. μετὰ τὴν κατήχησιν νὰ ἀρνηθῇ τὸν διάβολον, ϗ τὸν κόσμον, ϗ ἑαυτὸν, ἤγεν τὰ θελήματα τὰ Σατανικὰ, ϗ τὰς τῶν αἰσθήσεων ἡδονὰς

α) Ματθ. 28, 19. β) Ἰωάννης μὲν ἐβάπτιζε βάπτισμα μετανοίας τῷ λαῷ, λέγων, εἰς τὸν ἐρχόμενον μετ' αὐτὸν ἵνα πιςεύσωσι, τυτέσιν εἰς τὸν Ἰησῦν Χριςόν. Πράξ. 19, 4. γ) Ἰωάνν. 1. 28, ϗ 3, 23. δ) Ἰωάννης μὲν ἐβάπτισεν ὕδατι, ὑμεῖς δὲ βαπτισθήσεσθε ἐν Πνεύματι ἁγίῳ. Πράξ. 11, 16. ϗ Μάρκ. 1, 8.

Ακαδημία Αθηνών / Academy of Athens

νὰ πίωσιν ὅλοι. Ἀπαραλλάκτως κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ἱερεργεῖ τὸ μυςήριον τοῦτο ἡ ὀρθόδοξος ἡμῶν Ἐκκλησία. Εὐθὺς ἀφ' οὗ συναθροισθῇ ἡ κοινότης τῶν πιςῶν, ψάλλονται εἰς δοξολογίαν τοῦ ὑψίςου οἱ ψαλμοὶ, καὶ προσεύχονται κοινῶς οἱ πιςοὶ κατὰ τὸ παράδειγμα τῶν Ἀποςόλων, οἵτινες ἐτελείωσαν τὸν δεῖπνον τὸν μυςικὸν μὲ κατάλληλον θεῖον ὕμνον α). Ἔπειτα ὁ ἱερεὺς ἄρχεται κατὰ τὸ παράδειγμα τοῦ Χριςοῦ νὰ δοξολογῇ τὸν οὐράνιον Πατέρα, διηγούμενος τὰς πρὸς τὸ ἀνθρώπινον γένος εὐεργεσίας του. ἐξαιρέτως δὲ τὴν διὰ τοῦ μονογενοῦς αὐτοῦ Υἱοῦ ἀπολύτρωσιν τῶν πιςῶν, καὶ εὐχαριςῶν τὸν θεὸν διὰ τὴν ἄκραν αὐτοῦ εὐσπλαγχνίαν καὶ ἀγαθότητα ἐξ ὀνόματος ὅλης τῆς Ἐκκλησίας. Μετὰ ταῦτα εὐλογεῖ τὰ ἅγια δῶρα, ἐπικαλούμενος ἐπ' αὐτὰ τὸ πανάγιον Πνεῦμα, καὶ πρῶτος αὐτὸς μεταλαμβάνει τὴν ἁγίαν Εὐχαριςίαν, ἔπειτα τὴν μεταδίδει καὶ εἰς τοὺς πιςοὺς καὶ κατὰ τὰ δύω εἴδη.

Σημ. Β'. Πᾶς Χριςιανὸς πρέπει νὰ πιςεύῃ ἀδιςάκτως, ὅτι, ἐν ᾧ μεταλαμβάνει τὸν ἡγιασμένον ἄρτον τοῦ μυςηρίου, μεταλαμβάνει αὐτὸ τὸ σῶμα τοῦ Χριςοῦ, τὸ ὁποῖον κατεκλάθη ὡς ἄρτος διὰ τῶν διαφόρων παθῶν, καὶ ἐθυσιάθη δι' ἡμᾶς ἐπὶ τοῦ ςαυροῦ. Ὡσαύτως καὶ ἐν ᾧ μεταλαμβάνει τὸν ἡγιασμένον οἶνον τοῦ ζωηφόρου ποτηρίου, μεταλαμβάνει αὐτὸ τὸ αἷμα τοῦ Χριςοῦ τὸ ἐκχυθὲν ἀπὸ τὴν παναγίαν αὐτοῦ πλευρὰν ὑπὲρ τῆς ἡμετέρας ζωῆς. Οὕτω μᾶς βεβαιόνει ὁ Χριςὸς αὐτὸς, περὶ μὲν τοῦ ἄρτου εἰπών. „Τοῦτο ἐςὶ τὸ σῶμά μου“ περὶ δὲ τοῦ οἴνου „Τοῦτο ἐςὶ τὸ αἷμά μου.“ Ὁ σκοπὸς τούτου τοῦ μυςηρίου ἀποβλέπει εἰς τὸ νὰ φυλάττωσιν οἱ πιςοὶ ζῶσαν ἐν ἑαυτοῖς τὴν ἐνθύμησιν τοῦ θανάτου τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν, καὶ τὴν ἐξ αὐτοῦ πηγάσασαν σωτηρίαν τοῦ κόσμου β). Διπλοῦν δὲ εἶναι τὸ ἐκ τῆς μεταλήψεως ὄφελος τῶν πιςῶν· α. δι' αὐτῆς γινόμεθα ἓν πνεῦμα μὲ τὸν Χριςὸν γ), καὶ ἐκ τούτου πληρούμεθα χαρᾶς καὶ εὐφροσύνης πνευματικῆς· β. διὰ τῆς

α) Ματθ. 26, 30. β) Τοῦτο ποιεῖτε εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν. Α'. Κορινθ. 11, 25. γ) Ἰωάνν. 6, 56.

Σημ. Α': Ἡ πρώτη ἔλευσις τῦ Μεσίᾳ εἰς τὴν γῆν ἐςάθη εὐσπλαγχνική, ϗ ταπεινή, ἡ δευτέρα θέλει χρηματίσειν ἔνδοξος, ϗ φρικώδης· εἰς ἐκείνην ἦλθε διὰ νὰ σώσῃ, εἰς ταύτην θέλει ἐλθεῖν νὰ κρίνῃ τὸν κόσμον α). Ἡ αἰτία τῆς δευτέρας ταύτης ἐλεύσεως εἶναι ἡ πλήρωσις τῆς ἀδεκάςυ δικαιοσύνης τῦ θεῦ, διὰ νὰ ἀποδώσῃ ἑκάςῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτῦ β), ϗ ἀπαρτίσῃ τὸ ἔργον τῆς ἡμετέρας ἀπολυτρώσεως, καθότι ἡ περιποιηθεῖσα διὰ τῦ θανάτυ τῦ Χριςῦ, ϗ ἐλπιζομένη ὑπὸ τῶν ἀληθῶν Χριςιανῶν εὐδαιμονία δὲν εἶναι ἐπὶ τῆς γῆς, ἀλλὰ φυλάττεται εἰς τὰς οὐρανὰς γ)· ἀποδείκνυεται δὲ ἡ δευτέρα τῦ Χριςῦ παρεσία, ὄχι μόνον ἐκ τῆς ἁγίας γραφῆς, ϗ τῶν περὶ ὑπάρξεως θεῦ, ϗ προνοίας, ϗ θειότητος τῦ Χριςῦ, ϗ τῆς δι' αὐτῦ σωτηρίας τῦ κόσμυ, λόγων, ἀλλὰ ϗ ἀπὸ τὸ συνειδὸς ἑκάςυ ἀνθρώπυ, τῦ ὁποίυ ἡ φυσικὴ αἴσθησις πληροφορεῖ καθένα, ὅτι μένουσιν ἀμοιβαὶ τὰς ἀγαθὰς ϗ πονηρὰς μετὰ τὴν παρῶσαν ζωήν (Μερ. Α'. Τμ. Α'. §. Ιϛ'. Σημ.). Θέλει δὲ κρίνειν ὁ φοβερὸς κριτὴς ὅλυς τὰς ἀνθρώπυς, ζῶντας, ϗ νεκρὰς, ϗ ἀγαθὰς, ϗ πονηρὰς, ϗ ἀπίςυς, ϗ πιςὰς, τὰς μὲν ἀπίςυς κατὰ τὸν φυσικὸν νόμον δ), τὰς δὲ πιςὰς κατὰ τὰς θείας αὐτῦ ἐντολὰς ἐξετάζων τὰ ἔργα ἑκάςυ, τὰ ὁποῖα ὡς καρδιογνώςης ἀκριβῶς διακρίνει χωρίς τινων μαρτύρων, ϗ κατηγόρων· ϗ τὰς μὲν ἐκλεκτὰς αὐτῦ ψὰς, ϗ ψὰς τῆς ἀναςάσεως θέλει τὰς ἰδεῖν μὲ πατρικὰς, ϗ εὐμενεςάτας ὀφθαλμὰς, ϗ τὰς ὀνομάσειν δόλυς πιςὰς, πρόβατα ἴδια, φίλυς, εὐλογημένυς, ϗ ἐπαινέσειν παῤῥηςίᾳ τὴν πίςιν αὐτῶν ϗ ἀγάπην πρὸς τὰς πτωχὰς ἀδελφάς των, ϗ τέλος ἀξιώσειν αὐτὰς τῆς αἰωνίυ χαρᾶς, ϗ τῶν ἀκατανοήτων, ϗ ἀνεκλαλήτων αὐτῦ ἀγαθῶν ε)· ἐξ ἐναντίας πάλιν τὰς ἀσεβεῖς ϗ κακέργυς θέλει τὰς ἰδεῖν μὲ ὀφθαλμὰς ὀργῆς, ϗ ὀνομάσειν ἐρίφια ἀχάριςα ϗ κατηραμένα, ϗ θεατρίσειν τὴν ἀπιςίαν αὐτῶν, ϗ ἀσπλαγχνίαν πρὸς τὰς πτωχὰς ἀδελφάς των, ϗ τέλος ἐξορίσειν αὐτὰς εἰς τὸν τόπον τῦ κλαυθμῦ, τὴν σκο-

---

α) Ματθ. 25, 31 — 32. β) Β. Κορινθ. 5, 10. γ) Β. Θεσσαλονικ. 1, 6 — 7. δ) Ρωμ. 2, 12 — 15. ε) Ματθ. 25.

τὸν σίτον μὲ ὑπερβολικὴν τιμὴν, ἢ ἀγωγιάζωσι τὰ ζῶα των, ἢ ναυλόνωσι τὰ πλοῖα των, ἢ ἐνοικιάζωσι τὲς οἴκους των μὲ ἀνυπόφορον πληρωμὴν, καὶ ἄλλοι ὅσοι μὲ βαρυτάτας συνθήκας συμφωνῶσι νὰ βοηθήσωσι τὸν πλησίον των εἰς καιρὸν ἀνάγκης κάμνοντες τὴν δυσυχίαν ἐκείνα ἀφορμὴν πλουτισμῶ ἰδικῶ των· μὲ τέτους ἀριθμῶνται ϗ οἱ βαρεῖς ϗ ἄσπλαγχνοι τοκισαὶ, ϗ γενικῶς ὅσοι ἀδικῶσι τὸν πλησίον των ἀνευρυθριάσως καθ' ὁποιονδήποτε τρόπον. β. Κρυπτὴ κλοπὴ λέγεται, ὅταν τις κλέπτη τὰ ἀλλότρια πράγματα χωρὶς τὴν εἴδησιν τῶ κυρίω των. Ταύτης τῆς κλάσεως εἶναι α. οἱ κρύφιοι κλέπται οἴκων, ἐργαζηρίων, σιτοδοχείων, ἰχθυοτροφείων, μανδρίων, κήπων, δρυμώνων, ἀχυρώνων, ϗ, τὸ βαρύτερον. θησαυρῶν δημοσίων, ἐκκλησιαζικῶν, ϗ ἄλλων ἱερῶν πραγμάτων, οἵτινες ϗ ἱερόσυλοι διὰ τῦτο ὀνομάζονται· β. οἱ διαβιβασαὶ ἀπηγορευμένων πραγματειῶν εἰς μίαν τινὰ ἐπαρχίαν, ἢ τῶν νενομισμένων φόρων ϗ τελῶν, οἷον δεκατιῶν, τελωνίων, κτλ. δόλιοι σφετερισαί. γ. Οἱ εὑρέται ὁποιωνδήποτε χαθέντων πραγμάτων, οἷον χρημάτων, κτηνῶν, ϗ τῶν τοιύτων, ἔτι ϗ δόλων φυγάδων, οἵτινες ἢ παντάπασι ταῦτα καταχρατῶσιν, ἢ τ' ἀποδίδωσιν εἰς τὲς κυρίως των μὲ εὕρητρα ἀνυπόφορα. Μὲ τέτως συναριθμῶνται ϗ οἱ ἀπάνθρωποι ἐκεῖνοι, οἵτινες εἰς καιρὸν πυρκαϊᾶς ἢ ναυαγίω, ἤτινος ἄλλης δυσυχίας, κλέπτωσι τῶν δυσυχῶν ἐκείνων τὰ κατασκορπιζόμενα πράγματα. Δὲν εἶναι δὲ τέτων κατώτεροι ϗ οἱ ἀνοίγοντες, ϗ ἀναγινώσκοντες ξένας ἐπιστολὰς, ϗ οἱ ἐκφέροντες μυσήριά τινα, τῶν ὁποίων ἡ φανέρωσις εἶν' ἐπιβλαβὴς εἰς τὸν πλησίον των.

γ. Ἀπατηλὴ κλοπὴ λέγεται, ὅταν σφετερίζηταί τις τὸ ἀλλότριον μὲ ἀπάτην· τοιῦτοι εἶναι α. οἱ κριταὶ οἱ παρεξηγῶντες τὲς νόμως διὰ νὰ βλάψωσι τὸ δίκαιον, ϗ οἱ λοιποὶ, ὅσοι τι τῶν ἱερῶν λογίων καμῶς ἐξηγῶσι πρὸς ἀπάτην τῶ πλησίον· β. οἱ παραχαράττοντες, ἢ περικόπτοντες τὰ νομίσματα, ϗ οἱ μὲ κίβδηλα ϗ νόθα πραγματευόμενοι, ἢ χρεωκοπῶντες μετὰ δόλω· γ. οἱ δόλιοι ἀγοραταὶ, ἢ πω-

τὴν μέλλουσαν δόξαν θέλει κληρονομήσειν (Μέρ. Α. Σημ. Β. Ἄρθ. ΙΑ΄. καὶ ΙΒ. §. λα. λβ.)· διότι ἀπὸ τὴν ὑσπλαγχνίαν τοῦ Θεοῦ ἐκπηγάζει ἡ συνεργία καὶ βοήθεια οχι μόνον εἰς τὰ πνευματικὰ ἔργα τὰ πρόξενα τῆς αἰωνίου μακαριότητος, ἀλλὰ καὶ εἰς ὅλας τὰς λοιπὰς περιςάσεις. Ὁ ὕψιος δεσπότης τοῦ κόσμου, καθορῶν τὰ σύμπαντα ἀπὸ τὸ ὕψος τῆς δόξης του, χορηγεῖ κατὰ τὴν σοφὴν αὐτοῦ θέλησιν εἰς ἕκαςον κτίσμα ὅλα τὰ ἀναγκαῖα πρὸς σωτηρίαν του μέσα, ὅτι „πᾶν δώρημα τέλειον ἄνωθεν ἐςὶ καταβαῖνον ἀπὸ τοῦ Πατρὸς τῶν φώτων (Ἰακώβ. 1, 17). Διὰ νὰ ἤμεθα λοιπὸν πάντοτε μέτοχοι τῶν ὁποίων ἐλπίζομεν δωρημάτων παρὰ τοῦ ὑψίςου πατρὸς, πρέπει νὰ ὑψόνωμεν πρὸς αὐτὸν τὰς καρδίας ἡμῶν διὰ προσευχῆς θερμοτάτης. Ὁ ἀράνιος πατὴρ γνωρίζει κάλλιςα, καὶ χωρὶς τῆς ἡμετέρας προσευχῆς, τὰς χρείας ἡμῶν καὶ ἀνάγκας α), καὶ τί πρέπει νὰ δώσῃ εἰς ἕκαςον· ἀλλὰ πρέπει καὶ ὁ ἄνθρωπος διὰ τῆς προσευχῆς νὰ δείξῃ, ὅτι ἔχει ὅλας τὰς ἐλπίδας τῆς σωτηρίας του εἰς τὴν θείαν τοῦ Δημιουργοῦ του προμήθειαν, καὶ μὲ τὴν εἰλικρινῆ αὐτοῦ καρδίαν νὰ κερδήσῃ, διὰ νὰ εἴπω ἔτω, τὴν φιλευεργετικὴν θέλησιν τοῦ ὑψίςου πατρός του β).

Σημ. Β΄. Ἡ προσευχὴ εἶναι διατεταγμένη παρ' αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ „Αἰτεῖτε καὶ δοθήσεται ὑμῖν, κράτε καὶ ἀνοιγήσεται (Ματθ. 7, 7). Εἶναι δὲ προσευχὴ ὕψωσις τῆς καρδίας πρὸς τὸν Θεὸν μετὰ δεήσεως τῶν, ὅσα συντείνουσιν εἰς σωτηρίαν τῆς ψυχῆς. Διὰ νὰ ἦναι ἡ προσευχὴ θεάρεςος καὶ δραςήριος, πρέπει, αὐτὸς μὲν ὁ προσευχόμενος νὰ ἦναι πρῶτον θεοσεβὴς γ). β. νὰ ἔχῃ ἀγάπην πρὸς τὸν πλησίον του δ)· ἡ δὲ προσευχὴ πρέπει νὰ γίνηται α. μὲ προσοχὴν, ὁποίαν μᾶς διδάσκει τὸ Εὐαγγέλιον. λοιπὸν περὶ ὅσων μόνον μᾶς διδάσκει τὸ Εὐαγγέλιον.

α) Ματθ. 6, 7. β) Καὶ Ψαλμ. 50, 15. Ἐπικάλεσαί με ἐν ἡμέρᾳ θλίψεως μου, καὶ ἐξελοῦμαί σε, καὶ δοξάσεις με κτλ. γ) Ἰωὰν 9, 31. δ) Καὶ ὅταν στήκητε προσευχόμενοι, ἀφίετε εἴτι ἔχετε κατά τινος κτλ. Μάρκ. 11, 25—26.

Ακαδημία Αθηνών / Academy of Athens

οἷον τὴν κλεπὴν καὶ μοιχείαν, καὶ τὰ τοιαῦτα, τοιστοτρόπως ἐμποδίζει καὶ τὰς εἰς ταῦτα καταντώσας ἀθεμίτους ἐπιθυμίας α) καὶ τὰ κάκιστα πάθη, οἷον τὸν φθόνον β), καὶ τὸ φιλέχθικον, καὶ τὰ τοιαῦτα, τὰ ὁποῖα ἀντίκεινται φανερῶς εἰς τὴν τοῦ πλησίον ἀγάπην, καὶ εἶναι σημεῖα ψηλαφητὰ φιλαυτίας ὑπερβολικῆς, καὶ προσηλώσεως χαμερπεστάτης εἰς τὴν ματαιότητα τοῦ κόσμου.

Σημ. Β'. Ἐντεῦθεν φαίνεται πόσον ἐντελέστερος εἶναι ὁ νόμος τοῦ Θεοῦ παρὰ τὸν τῶν ἀνθρώπων· διότι ἕτος μὲν τὰς πράξεις κανονίζει, καὶ ταύτας πολλάκις ἐσφαλμένως, ὁ δὲ ἀλάθητος νόμος τοῦ Θεοῦ ῥυθμίζει καὶ τὰς ἐγκαρδίους καὶ μυστικὰς ἐπιθυμίας, τὰς ὁποίας μόνος ὁ Θεὸς γνωρίζει, ὡς μόνος αὐτὸς ἐξεσιάζων τὰς ἀνθρωπίνας καρδίας.

Σημ. Γ'. Εἰς τὰς ἁγίας λοιπὸν τοῦ Θεοῦ ἐντολὰς περιέχονται συντόμως Α'. τὰ καθήκοντα τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὸν Θεὸν, ὑπὸ τῶν τεσσάρων πρώτων, ὡς εἴπομεν, ἀποδεικνύμενα, καὶ εἰς τὴν μεγάλην τῆς φρονήσεως ἀρετὴν ὑπαγόμενα. Β'. Τὰ καθήκοντα ἑκάστου πρὸς ἑαυτὸν, ὑπὸ τῆς Ζ'. ἐντολῆς παραγγελλόμενα, καὶ ὑπαγόμενα εἰς τὴν Σωφροσύνην, τῆς ὁποίας εἶναι δύω οἱ γενικοὶ κανόνες· α. ἡ παντελὴς ἀποχὴ ἀπὸ τὰς ἀθεμίτους ἡδονάς· β. ἡ μετρία χρῆσις τῶν κοσμικῶν, ἡ ὁποία θεωρεμένη μὲν περὶ τὰς ἡδονὰς τῆς σαρκὸς ὀνομάζεται εἰδικώτερον σωφροσύνη, εἰς τὴν ὁποίαν ἀντίκειται ἡ ἀκολασία καὶ ἀκαθαρσία γ), θεωρεμένη δὲ περὶ τὰ πλέτη ὀνομάζεται αὐτάρκεια δ), καὶ ὅταν κοινοποιῇ καὶ εἰς ἄλλους τὸν πλοῦτον ὀνομάζεται εὐποια, εἰς τὴν ὁποίαν ἀντίκειται ἡ φιλαργυρία καὶ πλεονεξία· θεωρεμένη δὲ τέλος περὶ τὴν δόξαν ὀνομάζεται μετριοφροσύνη, ἐναντίαν ἔχουσα τὴν φιλοδοξίαν, ἐκ τῆς ὁποίας πηγάζουσιν ὁ ἐγωϊσμὸς, ἡ ὑπεροψία τῶν ἄλλων, καὶ ἡ περὶ τὴν

α) Ῥωμ. 7, 7. Ἰακώβ. 1, 14—15. β) Ματθ. 20, 15. γ) Τῆς σαρκὸς πρόνοιαν μὴ ποιεῖσθε εἰς ἐπιθυμίας. Ῥωμ. 13, 16. δ) Α' Τιμόθ. 4, 17—19.

Ακαδημία Αθηνών / Academy of Athens

ΣΕΒΑΣΜΙΩΤΑΤΕ ΔΕΣΠΟΤΑ!

Εἰς τὴν ἡμετέραν Θεοπρόβλητον Πανιερότητα δίκαιον ἔκρινα νὰ προσφωνήσω τὴν Κατηχητικὴν ταύτην βίβλον διὰ τὰς ἐφεξῆς μάλιστα αἰτίας. Πρῶτον μὲν, διὰ νὰ ἐκφράσω δημοσίως τὸ τῆς ψυχῆς μου βαθύτατον σέβας πρὸς τὰς μεγάλας Σου ἀρετὰς, Ἀρχιερέων περικλεέστατε! Διότι κορυφαῖος ὑπάρχων τῆς ἁγιωτάτης Συνόδου σπουδάζεις νὰ ἐξανθήσῃ πάλιν ἡ ἀρχαία δόξα τῆς τῶν πιστῶν Ἐκκλησίας, ζήλου ζηλῶν θερμότατον ὑπὲρ τῆς εὐσεβείας, καὶ τῆς τῶν θείων νόμων καρποφόρου διδασκαλίας, καὶ πάντοτε ἀναπνέων τοῦ τῶν Γραικῶν ὀρθοδόξου γένους τὸν φωτισμὸν καὶ καταρτισμὸν, τὸν ὁποῖον ἐπισπεύδων, καὶ διὰ λόγων ἰσχυρῶν καὶ διὰ χειρὸς ἐλευθεριωτάτης συνεργεῖς εἰς Σχολείων σερέωσιν, καὶ Διδασκάλων ὑπεράσπισιν, καὶ μαθητῶν διατροφὴν καὶ ἐμψύχωσιν, ποτίζων οὕτω, καὶ φυτοκομῶν, καὶ προάγων τοῦ Χριστοῦ τὴν φυτείαν, ὡς ἄλλος Παῦλος καὶ Ἀπολλὼς, εἰς τοιούτους μάλιστα δυσκολωτάτους καιροὺς, ὁ ἀληθὴς ἐκείνων διάδοχος.

Δεύτερον δὲ, ὅτι πᾶν ὅ,τι περὶ Θεοῦ καὶ θείων πραγμάτων πραγματεύεται βιβλίον εἰς τὴν ἡμετέραν ἀνήκει μάλιστα πανίερον Κορυφήν. Σὺ χαριτοκόσμητε Ἱεράρχα ἐγνώρισας καλῶς, ὅτι τῆς τῶν λογικῶν προβάτων ποιμαντορίας τὰ καθήκοντα δὲν ἐμπορεῖ ποθεν ἄλλοθεν νὰ τὰ ἐξαντλήσῃ ὁ πνευματικὸς Ἄρχων, εἰμὴ ἀπὸ τοῦ σωτηρίου τὰς πηγὰς, λέγω δὲ τὰς θεοπνεύσους Γραφάς. Διὰ τοῦτο τὸν θεῖον Νόμον συχνῶς μελετῶν, καὶ τὰς ἱερὰς βίβλους πάντοτε φέρων μετὰ Σεαυτοῦ, κατὰ τὴν πρὸς τοὺς Ἄρχοντας τοῦ Ἰσραὴλ ὑπο-

Κυριακὴ ἀπὸ τὲς ἀποστολικὲς ἀκόμη χρόνες, ὡς φαίνεται (Πράξ. 20, 7. καὶ Α΄ Κορινθ. 16, 2. καὶ Ἀποκαλύψ. 1, 10), ὅπε ἢ ῥητῶς Κυριακὴ ὠνομάζετο, ἢ ἐσχόλαζον εἰς αὐτὴν οἱ Χριστιανοὶ ἀπὸ πᾶσαν ἐργασίαν, κατὰ τὸν 29 κανόνα τῆς ἐν Λαοδικείᾳ Συνόδε, παρεκτὸς ἂν ἐτύχαινεν ἀναγκαία τις περίστασις, ὡς λέγει ὁ Βαλσαμὼν ἐξηγούμενος τὸν ῥηθέντα κανόνα. Καὶ αὐτοὶ δὲ οἱ παλαιοὶ νόμοι ὕστερον διώρισαν ἀπαραίτητον τῆς Κυριακῆς τὴν ἀργίαν εἰς ὅλες πλὴν τῶν γεωργῶν, τὲς ὁποίες ἢ αὐτὲς ἔπειτα ὑπέταξεν εἰς τὴν αὐτὴν ἀνάγκην Λέων ὁ αὐτοκράτωρ. Καὶ αὕτη μὲν ἦτο ἡ μόνη χεδὸν τῆς παλαιᾶς Ἐκκλησίας ἑορτή· προϊόντος δὲ τε χρόνε, προσετέθησαν ἢ ἄλλαι διάφοροι ἑορταὶ Δεσποτικαὶ ἢ Μαρτυρικαὶ, ὑπὸ τε μεγάλε Κωνσταντίνε αἱ περισσότεραι, ὅξις εἶχε νομοθετήσει νὰ ἑορτάζηται ἢ ἡ παρασκευή α). Τελευταῖον ὁ αὐτοκράτωρ Μανουὴλ ὁ Κομνηνὸς διώρισε διὰ Νεαρᾶς τὸν ἀριθμὸν τῶν ἑορτῶν ὅλε τε ἔτες, τὰς ὁποίας διαιρεῖ εἰς τελέως ἀπράκτες, καὶ ἀπὸ μέρες ἀπράκτες β). Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῶν ἑορτῶν. Ἁγιάζεται δὲ ἡ ἑορτὴ κατὰ τὴν ἐντολὴν τε Θεε· α. διὰ τῆς καταπαύσεως ἀπὸ πάντων τῶν ἔργων, γινομένης ὄχι μόνου ἀπὸ τὲς κυρίες, ἀλλὰ ἢ ἀπὸ τὲς δέλες ἢ ὑπηρέτας, διὰ νὰ ἀπολαύωσιν ὅλοι κοινῶς ἀπὸ τὴν χαρὰν τῆς ἀναμνήσεως τῶν περὶ ἡμᾶς τε Θεε εὐεργεσιῶν, ἢ νὰ ἐναφοσιῶνται εἰς τὸν Θεὸν τὴν λατρείαν, μακρὰν ἀπὸ τὰς βιωτικὰς μερίμνας ἢ ἀσχολίας. Μόνη ἡ σωτηρία ἢ ὠφέλεια τε πλησίον συγχωρεῖ τὴν παράβασιν τῆς ἀργίας τῶν ἑορτῶν, ὁπότε ἀναγκαία τις περίστασις, οἷον ἐχθρῶν ἐπιδρομὴ, ἢ πυρκαϊὰ, ἢ ἀσθένεια, ἢ ἄλλοτι περιστατικὸν, ἀνεπίδεκτον ἀναβολῆς καιρε, ἀπαιτεῖ τὴν δι ἐργασίας ἐκπλήρωσιν τῶν καθηκόντων. Τοιαύτη ἐργασία ἀποβλέπει μᾶλλον εἰς φύλαξιν, παρὰ παράβασιν τε Θείε νόμε, ἢ τοῦτο βεβαιοῖ ἢ αὐτὸς ὁ Σωτὴρ εἰπὼν „Τὸ σάβ-

---

α) Εὐσέβ. ἐν βίῳ αὐτε· ἢ Σωζομ. ἱστορ. 1, 8. β) Ἰδὲ τὸν Νεαρὰν ταύτην παρὰ Λεωνκλαβίῳ Τόμ. 1, Σελ. 160.

σαλπιζόντων μεγάλως θέλουσιν ἐγερθῆν ὡς ἐξ ὕπνου ὅ-
λοι οἱ νεκροὶ, καὶ θέλουσιν ἁρπαχθῆν „ἐν νεφέλαις
εἰς ἀπάντησιν τοῦ Κυρίου εἰς ἀέρα“ (Α΄. Θεσ-
σαλον. 4, 17.) καὶ παραμεθῆν εἰς τὸν θρόνον τοῦ Χριστοῦ.
Ὅσοι δὲ τότε τύχωσι ζῶντες, δὲν θέλουσιν ἀποθανεῖν διὰ
τοῦ κοινοῦ θανάτου, ἀλλὰ θέλουσι παθεῖν ἀπροσδόκητόν τι-
να, καὶ θαυμασίαν ἀλλοίωσιν κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Α-
ποστόλου „Πάντες μὲν οὐ κοιμηθησόμεθα· πάν-
τες δὲ ἀλλαγησόμεθα“ (Α. Κορινθ. 15, 51.).
Ταύτην δὲ τὴν μυστηριώδη ἀλλοίωσιν περιγράφει θαυμα-
σίως τὸ σκεῦος τῆς ἐκλογῆς α). Διὰ τῆς ἀλλοιώσεως
ταύτης τὰ σώματα τῶν δικαίων θέλουν γενῆν· α. ἄφθαρ-
τα καὶ ἀθάνατα, χωρὶς ποτὲ νὰ χωρισθῶσι πλέον ἀ-
πὸ τὴν ψυχὴν, ἢ νὰ πάθωσιν ἄλλην τινὰ μεταβολήν·
β. δεδοξασμένα, ἤτοι θέλουσιν ἔχειν τὰ χαρίσματα
ἑνός τινος ἀμαράντου κάλλους εἰς ἡλικίαν τελείαν β)· γ.
ἰσχυρὰ, ἤτοι ἀνάλωτα ἀπὸ ἀσθενείας καὶ πάθη, καὶ
ἔτε εἰς τῆς νεότητος τὰς ἐλλείψεις, ἔτε εἰς τοῦ γήρα-
τείς τὰς ἀδυναμίας ὑποκείμενα, ἀλλ' ὑγιῆ πάντοτε καὶ εὔ-
ρωστα, καὶ εἰς τὴν αὐτὴν μένοντα κατάστασιν· δ. πνευ-
ματικὰ, ἤγουν τοιαῦτα, ὥστε νὰ μὴ ἔχωσι χρείαν ἔτε
τροφῆς, μήτε ὕπνου, μήτε ἀέρος πρὸς ἀναπνοὴν, μήτε
φορεμάτων, μήτε φωτὸς διὰ νὰ βλέπωσιν, ὅτι αὐτὸς ὁ
Κύριος θέλει εἶναι εἰς αὐτὰς „φῶς αἰώνιον“ (Ἡσαΐ
60, 19)· ε. δὲν θέλουσιν ἔχειν μήτε γάμου χρείαν καὶ συ-
ναφείας σωματικῆς, μηδ' ἄλλης τινὸς ἀπὸ τὰς διὰ τῶν
αἰσθήσεων ἡδονάς γ). Τοσαύτη θέλει εἶναι ἡ δόξα τῆς
ἀναστάσεως, μετὰ τὴν ὁποίαν θέλουσι παραμεθῆν οἱ ἀνα-
στάντες εἰς τὴν κρίσιν τοῦ θεοῦ, περὶ τῆς ὁποίας ὠμιλήσα-
μεν (§. ιδ.).

Σημ. Γ΄. Τὸ περὶ τῆς ἀναστάσεως τῶν νεκρῶν θειό-
τατον δόγμα συντελεῖ πολὺ εἰς παραμυθίαν τῶν θλίψε-
ων τῆς παρούσης ζωῆς, καὶ μάλιστα τοῦ ἐκ τοῦ θανάτου φό-

α) Α. Κορινθ. 15, 42—44. 53. β) Τότε οἱ δίκαιοι ἐκλάμ-
ψουσιν ὡς ὁ ἥλιος. Ματθ. 13, 43. γ) Ματθ. 22, 29.

Ακαδημία Αθηνών / Academy of Athens

β. εἰς σύσασιν καὶ οἰκονομίαν τῶν ἐκκλησιῶν, τῶν ὁποίων ἐσολισμὸς ἐξαίρετος εἶναι ἱερεῖς σπουδαῖοι, ψάλται, ἀναγνῶσαι, καὶ τὰ ἀναγκαῖα ἱερὰ σκεύη· γ. εἰς οἰκοδομὴν σχολείων, νοσοκομείων, καὶ αἰχμαλώτων ἐξαγόρασιν· δ. τὸ ἀναγκαιότατον, εἰς διατροφὴν πεινώντων, καὶ κυβέρνησιν οἰκογενειῶν πτωχῶν. Ἡ ἐλεημοσύνη εἶναι ἀξιοπρεπεσάτη σύντροφος καὶ ὀπαδὸς τῆς τοῦ Θεοῦ λατρείας, τὴν ὁποίαν ἀπὸ τῶν ἀποστολικῶν ἀκόμη χρόνων εἰς τὰς ἱερὰς συνάξεις ἔκαμναν πάντοτε οἱ Χριστιανοί *). Ὅσις πολιτεύεται κατὰ τάτας τὰς κανόνας, ἐκεῖνος ἁγιάζει τὸ Σάββατον, ἤγουν τὴν ἀληθινὴν κατάπαυσιν, τῆς ὁποίας τὴν τελειότητα θέλομεν ἔχειν εἰς τὴν μέλλουσαν ζωήν.

Σημ. Β΄. Ἁμαρτάνουσιν εἰς ταύτην τὴν ἐντολὴν

α. οἱ δὶ ἄμετρον πλοῦτον ἐπιθυμίαν ἐργαζόμενοι τὴν Κυριακὴν, καὶ ἀσχολούμενοι εἰς τὰς βιωτικὰς μερίμνας· διότι ὀλίγην ἔχουσιν ἐλπίδα καὶ πίστιν εἰς τὴν πρόνοιαν τοῦ Θεοῦ φανταζόμενοι, ὅτι τὰ κέρδη των εἶναι καρποὶ τῶν ἰδίων ἱδρώτων, ὄχι τῆς εὐλογίας τοῦ Θεοῦ· διὰ τοῦτο πολλάκις τὰ τοιαῦτα κέρδη σκορπίζονται εἰς τοὺς ἀνέμους.

β. Ὅσοι δὲν συχνάζουσιν εἰς τὴν ἐκκλησίαν διὰ ψυχρότητα πρὸς τὴν θρησκείαν, ἢ δὶ ἀκηδίαν, ἢ δὶ ἐσφαλμένην δόξαν, ὅτι ἡ εἰς τὰς δημοσίους συνάξεις θεία λατρεία δὲν ἔχει τι περισσότερον ἀπὸ τὴν κατ' οἶκον γινομένην. Ὡσαύτως καὶ ὅσοι ὑπάγουσι μὲν εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ὑπάγουσι δὲ δὶ ἀνθρωπαρέσκειαν, ἢ διὰ συνήθειαν μόνον, μὴ δεικνύοντες κἀνὲν σέβας εἰς τὰς ἱερὰς τελετὰς, ἀλλὰ φλυαροῦντες, ἀσεϊζόμενοι, καταλαλοῦντες τὸν πλησίον, καὶ ὅταν τύχῃ, καταφρονοῦντες τὴν διδαχὴν τοῦ θείου λόγου, ἢ κρίνοντές τον κατὰ τὰς ἰδίας ἐννοίας, καὶ εἰς τὰ σχήματα καὶ φράσεις τοῦ διδάσκοντος καταναλίσκοντες τὸ εἰς τὰ ἱερὰ λόγια χρεωστούμενον σέβας.

---

*) Α΄. Κορινθ. 16, 1. καὶ Β΄. Κορινθ. 9, 5. καὶ Ἐβρ. 13, 16.

Ακαδημία Αθηνών / Academy of Athens

κατὰ τὸ „Ὅστις θέλει ὀπίσω μου ἐλθεῖν ἀπαρνησάσθω ἑαυτὸν“ (Μάρκ. 8, 34.) γ. ἀκολούθως βυθίζεται τρὶς εἰς τὸ ὕδωρ ὑπὸ τοῦ Ἱερέως ἐπιλέγοντος εἰς ἑκάστην κατάδυσιν τὰ λόγια ταῦτα. „Βαπτίζεται ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ Υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος.“ Αὐτη εἶναι ἡ ὁρατὴ τοῦ βαπτίσματος τελετὴ, αἱ δὲ ἀόρατοι αὐτοῦ ἐνέργειαι διὰ πίστεως τελειούμεναι, εἶναι αἱ ἑπόμεναι. α) Ἀπολύεται ὁ βαπτιζόμενος τὰς ἁμαρτίας του διὰ τὸν θάνατον τοῦ ἡμετέρου πρὸς Θεὸν ἀρχιέως μεσίτου· διότι ὄχι τὸ ὕδωρ, ἀλλὰ τὸ δι' ἡμᾶς ἐκχυθὲν αἷμα τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ, καθαρίζει τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ τὰς ἁμαρτίας διὰ τῆς χάριτος τοῦ ἁγίου Πνεύματος. α) β. Ἐμβαίνει εἰς τὴν Διαθήκην τοῦ Θεοῦ, τουτέστιν ὑποχόμενος νὰ ἀφιερωθῇ τοῦ λοιποῦ εἰς λατρείαν του, ἀποκτᾷ τὸ δικαίωμα τοῦ νὰ γίνῃ κληρονόμος τῆς αἰωνίου ζωῆς β). Τοῦτο φανερόνει ἡ εἰς τὸ βάπτισμα ἐπίκλησις τῶν παναγίων ὀνομάτων τῆς ἁγίας Τριάδος· γ. Ἀναγεννᾶται κατὰ τὰ λόγια τοῦ Σωτῆρος γ), τουτέστι λαμβάνει νέαν πνευματικὴν κλίσιν καὶ δύναμιν εἰς τὸ καλόν. Τοιαύτη εἶναι ἡ δύναμις τοῦ ὑψηλοῦ τούτου μυστηρίου, τὸ ὁποῖον ὅσις δὲν λάβῃ, σωτηρίας ἐλπίδα δὲν ἔχει, ὄχι μόνον διότι δὲν ἐβαπτίσθη εἰς τὸ ὕδωρ, ἀλλὰ, τὸ κυριώτερον, διότι δὲν ἐπίστευσεν εἰς τὸ ὄνομα τοῦ μονογενοῦς Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ. δ) Ὅσις δὲ ἀπιστήσῃ, καὶ δὲν φυλάξῃ τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ, κἂν ἐβαπτίσθη, θέλει κατακριθῆν ε).

Σημ. Β'. Εἰς τὸ βάπτισμα τῶν νηπίων, ἀντὶ τῆς πίστεως αὐτῶν, συντείνει καὶ ἐνεργεῖ ἡ πίστις τῶν γονέων, καὶ τῶν προσφερόντων αὐτὰ ἀναδόχων. Οὗτοι ὅμως χρέος ἔχουσιν ἄφευκτον νὰ τὰ διδάσκωσι τὴν Εὐαγγελικὴν πίστιν, εὐθὺς ἀφ' οὗ ἔλθωσιν εἰς ἡλικίαν χωρητικὴν διδασκαλίας, διὰ νὰ τὰ σερεόνωσιν εἰς τὴν συναρμογὴν τῶν μελῶν τῆς τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίας. Ὅτι δὲ τὸ βάπτισμα τῶν Χριστιανικῶν νηπίων εἶναι σωτήριον, καὶ ἀποδεκτὸν εἰς τὸν

α) Α. Πέτρ. 1, 18—19. β) Τίτ. 3, 5—7. γ) Ἰωάνν. 3, 5. δ) αὐτ. αὐτόθι καὶ κεφ. 36. ε) Μάρκ. 16, 16.

διδασκαλία τε, ὅσον περισσότερον ἐβεβαιώθη ἀπὸ τὴν ἁγιωτάτην αὐτῦ διαγωγὴν, ἥτις ἐμαρτύρησε τρανῶς τὴν τελειοτάτην ἀρετήν τε, ἐπειδὴ μόνος αὐτὸς ἁμαρτίαν ὐκ ἐποίησεν, ὐδὲ εὑρέθη δόλος ἐν τῷ στόματι αὐτῦ. (Α. Πέτρ. 2, 22.)

Σημ. Β'. Ἡ ἱστορία τῆς ζωῆς τῦ κυρίυ Ἰησῦ, ϗ αἱ σωτηριώδεις αὐτῦ διδασκαλίαι περιέχονται ἀκριβῶς εἰς τὰ Δ'. εὐαγγέλια, τὰ ὁποῖα χρεωστῦμεν νὰ σεβώμεθα, ὡς ἐντελέστατον κανόνα τῆς πίστεως, ϗ τῆς ἀρετῆς.

Σημ. Γ'. Ἀπὸ τὴν περὶ τὸν Σωτῆρα ἄκραν φροντίδα τῆς παναγίας αὐτῦ μητρὸς ὁπότε ἦτο ἀκόμη παιδίον α), ϗ ἀπὸ τὴν πρὸς αὐτὴν ὑπακοὴν αὐτῦ β) ϗ τὴν μετὰ τῶν διδασκάλων συναναστροφήν τε γ) μανθάνομεν οἱ γονεῖς μὲν νὰ ἐπιμελῶνται μὲ πολλὴν φροντίδα, ϗ νὰ διδάσκωσι τὰ τέκνα των τὰ καλὰ, τὰ δὲ τέκνα νὰ τὸς ὑπακόωσι, ϗ νὰ ἔχωσι συναναστροφὰς τιμίας, ϗ μετὰ σοφῶν ἀνθρώπων, διὰ νὰ μανθάνωσιν ἀπ' αὐτὸς τῶν ἠθῶν τὴν χρησότητα.

Σημ. Δ'. Ὁ Ἰησῦς Χριστὸς περιετμήθη, ϗ ἐπλήρωσεν ὅλας τὰς διαταγὰς τῦ νόμυ, τῦ ὁποίυ αὐτὸς ἦτο δοτὴρ ϗ ποιητής· ἐντεῦθεν μανθάνομεν, ὅτι πᾶς Χριστιανὸς, εἴτε διδάσκαλος, εἴτε οἰκοδεσπότης, εἴτε ὁποιασδήποτε τάξεως, πρέπει νὰ φυλάττη πρῶτος αὐτὸς ὅ,τι καλὸν παραγγέλλει ϗ συμβουλεύει τὸς ἄλλυς.

ΑΡΘΡΟΝ Δ'.

§. ί. Τὸ τέταρτον ἄρθρον τοῦ ἱεροῦ συμβόλου μᾶς διδάσκει, ὅτι ὁ σωτὴρ ἡμῶν ἐτελεύτησε τὴν ἁγιωτάτην αὐτοῦ ζωὴν μὲ σταυρικὸν θάνατον, καὶ ἐτάφη σωματικῶς.

Σημ. Α'. Ἀνήκεσος ἐστάθη τῶν Ἰουδαίων ἡ πώρωσις, ϗ τυφλότης· αὐτοὶ ἦσαν πληροφορημένοι ἀπὸ τὰς προ-

---

α) Λυκ. 2, 44 — 51. ϗ Ματθ. 12, 46. β) Λυκ. 2, 51. γ) Εὗρον αὐτὸν ἐν τῷ ἱερῷ καθεζόμενον ἐν μέσῳ τῶν διδασκάλων. αὐτ. αὐθ.

ξεων, ἀλλὰ καὶ διὰ τῶν κατηχητικῶν σας λόγων, καὶ ἀπαι-
τουντες ἔλαχος παρ' ἑνὸς ἑκάστου τῶν πνευματικῶν σας τέκνων
ἀκριβῆ γνῶσιν τῆς ὀρθοδόξου ἡμῶν Πίστεως. Πολλὰ ὀλίγα εἶ-
ναι τὰ παιδία ὅσα δύνανται νὰ παιδεύωνται, καὶ κατηχῶνται
εἰς τὸ Σχολεῖον, συγκρινόμενα πρὸς τἄλλα, τὰ ὁποῖα μένουσιν
ἀκατήχητα καὶ ἀπαίδευτα ἢ διὰ πενίαν, ἢ διὰ κακὴν ἀνατρο-
φὴν, καὶ βαρβαρότητα τῶν γονέων των, ἢ δι' ὀρφανίαν, ἢ δι'
ἄλλο τί, τὰ ὁποῖα εὐκόλως ἐμπορεῖτε νὰ γνωρίσητε, καὶ βοη-
θήσητε, ὅσον δύνασθε, Σεῖς μάλιστα οἱ πνευματικοὶ Πατέρες,
ὅταν προσέρχωνται, κατὰ χρέος Χριστιανικὸν, πρὸς ἐξαγόρευσιν
τῶν ἁμαρτιῶν των. Ἠτόποτε καιρὸς, ὁπότε τῆς Κατηχήσεως
ἡ διδασκαλία ἐγίνετο παῤῥησίᾳ ἐπ' ἐκκλησίας εἰς τοὺς χρι-
στοῦς αὐτῆς αἰῶνας· ἀλλ' εἰς τὴν χαλκίνην τοῦ καθ' ἡμᾶς αἰῶ-
νος περίοδον βλέπετε, φίλοι πατέρες, ὅτι τὸ σωτηριωδέστατον
τοῦτο μάθημα εἶναι παντάπασι, φεῦ! ἠμελημένον, καὶ, τίς
νὰ τὸ πιστεύσῃ; ἄγνωστον πολλάκις ὄχι μόνον εἰς τὸ πλειότερον
μέρος τοῦ ὄχλου, ἀλλὰ καὶ εἴς τινας ἀπὸ τοὺς ἱερεῖς αὐτοὺς, οἵ-
τινες διωρίσθησαν νὰ ἦναι τῶν Θείων νόμων οἱ ἱερώτατοι ἄγγε-
λοι *);

Ἐντεῦθεν ἐπλημμύρησαν εἰς τὸν Χριστιανικὸν λαὸν τῆς
τοσαύτης διαφθορᾶς τῶν ἠθῶν τὰ θολερώτατα νάματα, ἐντεῦ-
θεν αἱ ἀλλόκοτοι προλήψεις καὶ δεισιδαιμονίαι· ἐντεῦθεν ἡ ἐ-
πιπόλαιος καὶ κλονουμένη πίστις, καὶ ἀνευλάβεια πρὸς τὰ Θεῖα·
ἐντεῦθεν ἡ τολμηρὰ καταφρόνησις τοῦ νόμου τοῦ Θεοῦ, καὶ
τἄλλα μυρία εἴδη τῶν κακιῶν, τὰ ὁποῖα εἶναι ἀχώριστα ἐπα-

---

*) Χείλη ἱερέως φυλάξεται κρίσιν, καὶ νόμον ἐκζητήσουσιν ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ, ὅτι ἄγγελος Κυρίου παντοκράτορός ἐστι. Μαλαχ. 2. 7.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

Θεὸν, βεβαιόνεται ϗ ἀπὸ τὴν πρᾶξιν τῶν Ἀποςόλων, οἵτινες βαπτίζοντες οἰκογενείας ὁλοκλήρους ἐβάπτιζον ἐντα-
μα ϗ νήπια α), ϗ διότι ἐγεννήθησαν ἀπὸ πιςὰς γονεῖς
εἰς τὸν κόλπον τῆς Ἐκκλησίας, ϗ εἰς τὴν μετὰ τᾶ Θεᾶ
διαθήκην, ϗ τέλος ἀπὸ τὴν περὶ τῶν νηπίων ἀπόφασιν τᾶ
Σωτῆρος, ὅςις εὐλογήσας αὐτὰ, εἶπεν, ὅτι τῶν τοιούτων
ἐςὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν β), ὡς ἀκάκων ὀηλονότι ϗ
ἀθώων ἀπὸ τῆς ἀπιςίας ϗ τῶν λοιπῶν ἁμαρτημάτων τὸν
μῶμον. Ἐκ τέτου βεβαιόνεται ϗ ἡ σωτηρία τῶν μετὰ
θάνατον, ἄν ποτε τύχωσι ν' ἀποθάνωσιν ἀβάπτιςα.

§. κϛ'. Τὸ Χρίσμα εἶναι μυςήριον, τὸ ὁποῖον, διὰ τῆς μὲ τὸ μύρον χρίσεως τῶν μελῶν τοῦ ἤδη βαπτισθέντος, ἐπιχέει εἰς αὐτὸν ἀοράτως τὸ πνευματικὸν μύρον, ἤγουν τὰ χαρίσματα τοῦ ἁγίου Πνεύματος.

Σημ. Α'. Τὸ μυςήριον τᾶτο τελεῖται ὑπὸ τᾶ ἱερέως εὐθὺς μετὰ τὸ βάπτισμα, χρίοντος τὰ κυριώτερα μέλη τᾶ σώματος μὲ μύρον, ϗ ἐπιλέγοντος ταῦτα τὰ λόγια. „Σφραγὶς δωρεᾶς Πνεύματος ἁγίου". Διὰ ταύτης τῆς ἱεροτελεςίας ἐπιφοιτᾷ τὸ ἅγιον Πνεῦμα ἐπὶ τὸν βαπτισθέντα, ϗ σφραγίζει ϗ βεβαιόνει τὴν ἐκ τᾶ βαπτίσματος χάριν γ), καθὼς ἐπεφοίτα εἰς τὰς μαθητὰς τᾶ Χριςᾶ. Τὸ Χρίσμα μετεχειρίσθη ἡ Ἐκκλησία ἀπὸ τὰς πρώτας ἀκόμη αἰῶνας, ἀντὶ τῆς ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν τῶν Ἀποςόλων ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τῶν ἤδη βαπτισθέντων πιςῶν, διὰ τῆς ὁποίας ἐλάμβανον ἔτοι τὸ ἅγιον Πνεῦμα δ).

Σημ. Β'. Ἡ Ἐκκλησία μεταχειρίζεται προσέτι τὸ χρίσμα ϗ εἰς τὰς ἐξωμόσαντας ϗ ἐπιςρέφοντας Χριςιανοὺς ϗ εἰς τὰς αἱρετικὰς βαπτισμένας ὄντας κατὰ τὸ δόγμα των, ὅταν προσέρχωνται εἰς τὴν ὀρθοδοξίαν, ϗ διὰ τᾶ ὁρατᾶ τέτου σημείου συγκαταλέγει ϗ τέτους μὲ τὰ μέλη τῆς ὀρθοδόξου κοινότητος ε).

α) Πράξ. 16, 32—33 Α. Κορινθ. 1, 16. κτλ. β) Ματθ. 19, 14. γ) Β. Κορινθ. 1, 21—22. δ) Πράξ. 8. 17. ε) Τίνες τῶν αἱρετικῶν εἰς τὴν ὀρθόδοξον πίςιν προσερχόμενοι βαπτίζονται, ϗ τίνες μόνον χρίονται, διδάσκουσιν οἱ ἱεροὶ Κανόνες, ἴδε τὸν Νι-

σεως ἀρχηγὸς ϗ τελειωτὴς εἶναι αὐτὸς ὁ σωτὴρ ἡμῶν, πρῶτος ἐκ τῶν νεκρῶν ἀναστὰς, ϗ ζῶν εἰς αἰῶνας· διὰ τᾶτο ϗ πρωτότοκος, ϗ ἀπαρχὴ τῶν κεκοιμημένων ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας ὑμνεῖται. Θέλσι δὲ ἀναστηθῆν, ὄχι μόνον οἱ ἀγαθοὶ, ἀλλὰ ϗ οἱ πονηροὶ ϗ ἄπιστοι ϗ πιστοὶ κατὰ τὴν βεβαίωσιν τᾶ Χριστᾶ α). Τὸ δὲ „οὐκ ἀναστήσονται ἀσεβεῖς ἐν κρίσει β) θέλει νὰ ἐννοήσῃ, ὅτι δὲν θέλσι ἀναστηθῆν εἰς κρίσιν ϗ ἀνάστασιν ζωῆς, ἀλλ' ὅτι εἰς κατάκρισιν τῆς ἐξηλεγμένης αὐτῶν ἀσεβείας. Ὡσαύτως ϗ τὸ „ὁ πιστεύων εἰς κρίσιν οὐκ ἔρχεται γ) φανερόνει τὴν ἀπὸ πάσης αὐστηρότητος τᾶ Κριτᾶ ἐλευθερίαν τῶν δικαίων. Πῶς δὲ θέλει γενῆν ἡ ἀνάστασις τᾶ ἐφθαρμένα, ϗ εἰς χᾶν μεταβεβλημένα ἀνθρωπίνα σώματος, ὁ ἀθενὴς ἡμῶν νᾶς δὲν δύναται νὰ καταλάβῃ. Οἱ αὐτοὶ λόγοι, οἵτινες ἀποδεικνύσι τὴν ἀλήθειαν τᾶ Εὐαγγελίᾳ ϗ τῆς μελλόσης κρίσεως, οἱ αὐτοὶ ἐμπεδόνσι ϗ τὴν ἀνάστασιν τῶν νεκρῶν. Ὑπερτέρα δὲ παντὸς ἀνθρωπίνα λόγα εἶναι τῆς θείας Γραφῆς ἡ μαρτυρία. Ἐπειτα τί εἶναι ἀδύνατον εἰς τὴν παντοδυναμίαν τᾶ θεᾶ; Τίς δύναται νὰ ἐννοήσῃ πῶς ἐκ τᾶ μηδενὸς ὁ ὕψιστος δημιργὸς παρήγαγεν εἰς τὸ εἶναι τὰ σύμπαντα; Αὐτὸς ἔτος ὡσαύτως, ἀκατανοήτως δηλονότι ϗ ὑπὲρ λόγον, θέλει τὰ ἐπαναξειν εἰς τὸ πρότερον εἶδος, ἀφ' ὃ μεταβληθῶσιν εἰς ἕτερον. Τοιαύτην ἀπόδειξιν μεταχειρίζεται ὁ ἀπόστολος Παῦλος, διὰ νὰ ἐλέγξῃ τὴν ἀφροσύνην τῶν, ὅσοι δισάζσι περὶ τᾶτα.“ Ἀλλ' ἐρεῖτις· πῶς ἐγείρονται οἱ νεκροὶ; ποίῳ δὲ σώματι ἔρχονται; Ἄφρον! σὺ ὃ σπείρεις ἀ ζωοποιεῖται, ἐὰν μὴ ἀποθάνῃ. Καὶ ὃ σπείρεις, ἀ τὸ σῶμα τὸ γενησόμενον σπείρεις, ἀλλὰ γυμνὸν κόκκον, εἰ τύχοι, σίτα, ἤτινος τῶν λοιπῶν. Ὁ δὲ θεὸς αὐτῷ δίδωσι σῶμα, καθὼς ἠθέλησε. (Α. Κορινθ. 15, 35 — 38).

Σημ. Β'. Ἡ κοινὴ ἀνάστασις θέλει συμβῆν εἰς τὴν δευτέραν ἔλευσιν τᾶ Χριστᾶ γ), ὁπότε ὑπὸ Ἀγγέλων

α) αἰτ. 5, 29. β) Ψαλμ. 1, 5. γ) Ἰωάνν. 5, 24. δ) Ματθ. 24, 31. ϗ 25, 6.

βίαιταν πολυτέλεια ϗ ματαιότης *). Γ. τὰ καθήκοντα τὰ μεριμώτερα, τὰ πρὸς τὰς οἰκείας ἑκάστω, περικλειόμενα εἰς τὴν Ε΄. ἐντολήν· Δ. τὰ γενικὰ πρὸς πάντα πλησίον καθήκοντα, εἰς τὴν ς΄. ϗ Η΄. ϗ Θ΄. ἐντολὴν ἐμπεριλαμβανόμενα, ϗ ὁμῶ μὲ τὰ μεριμώτερα εἰς τὴν μεγάλην ἀρετὴν τῆς δικαιοσύνης ἀναφερόμενα· Ε. ϗ τελευταῖον τὴν γενναιότητα τῆς ψυχῆς, μὲ τὴν ὁποίαν πρέπει νὰ ἀντιτασσώμεθα εἰς τὰς πονηρὰς λογισμὰς ὑπὸ τῆς Ι΄. ἐντολῆς θεσπιζομένην ϗ εἰς τὴν μεγάλην ἀρετὴν τῆς ἀνδρείας ὑπαγομένην. Δι αὐτῆς ὄχι μόνον τὰς αἰσχρὰς ἐπιθυμίας καταπατῶμεν, ἀλλὰ ϗ πᾶσαν θλῖψιν ἐλαφρῶς ὑπομένομεν. Δύω δὲ εἶναι τὰ τῶν θλίψεων εἴδη, νοιναὶ, οἷον ἀσθένειαι, δυσυχίαι κτλ., ϗ μερικαὶ εἰς μόνας τὰς πιστὰς ὑπὸ τῶν ἀπίστων ἐπιφερόμεναι. Δύω εἶναι ὡσαύτως ϗ τῶν θλιβομένων τὰ καθήκοντα· α. ἡ ὑπομονὴ μετ' εὐχαριστίας· καὶ β ἡ ἐκ τῶν θλίψεων ὠφέλεια εἰς τὸ νὰ γίνωνται προσεκτικώτεροι περὶ τὸ ἴδιον ἐπάγγελμα, ϗ νὰ μὴ καταπίπτωσι. Οὕτω λοιπὸν εἰς τὰς τοῦ Θεοῦ ἐντολὰς περιέχονται ὅλα τὰ πρὸς σωτηρίαν ψυχῆς, ϗ εὐδαιμονίαν τοῦ σώματος συμβάλλοντα καθήκοντα, ϗ ὅλαι αἱ ἀρεταὶ ὑπὸ τὰς ῥηθείσας τέσσαρας μεγίστας ἀρετὰς τῆς ἠθικῆς ὑπαγόμεναι, λέγω δὲ φρόνησιν, ϗ σωφροσύνην, ϗ δικαιοσύνην, ϗ ἀνδρείαν, τῶν ὁποίων ὅλων τὸ κεφαλαιον εἶναι, ἥτε πρὸς Θεὸν ϗ ἡ πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπη. Μακάριοι εἶναι ὅσοι γυμνάζονται νύκτα ϗ ἡμέραν εἰς τὸν νόμον τοῦ Κυρίου, ϗ κρατῶσι τὴν ἀρετὴν ὡς μέγα κειμήλιον, χαίροντες εἰς αὐτὴν, ϗ εὑρίσκοντες τὴν ἀνταμοιβὴν τῆς ἀγαθοεργίας των, ϗ εἰς τὴν γαλήνην ϗ εὐφροσύνην τῆς συνειδήσεώς των ϗ εἰς τὴν μέλλουσαν ἀνεκλάλητον μακαριότητα, καθὼς ὁ Σωτὴρ αὐτὸς τὰς βεβαιόνει. „Ἐάν τις ἀγαπᾷ μὲ, τὸν λόγον μου τηρήσει, ϗ ὁ πατήρ μου ἀγαπήσει αὐτὸν, ϗ πρὸς αὐ-

---

*) Μὴ ἀγαπᾶτε τὸν κόσμον, μηδὲ τὰ ἐν τῷ κόσμῳ· ἐάν τις ἀγαπᾷ τὸν κόσμον, οὐκ ἔστιν ἡ ἀγάπη τοῦ πατρὸς ἐν αὐτῷ. Β΄. Ἰωάνν. 2, 5.

Ακαδημία Αθηνών / Academy of Athens

τὲς ἐπαινέσῃ δικαίως, ἢ νὰ τὲς συμβελεύσῃ φρονίμως, ἢ ἄλλως ἀδιαφόρως περὶ αὐτῶν νὰ ὁμιλήσῃ. Εἰς τὴν ἐπιτυχίαν ταύτης τῆς προσοχῆς συμβάλλει ἡ πρὸς Θεὸν προσευχὴ, πρὸς τὸν ὁποῖον πρέπει καθεῖς νὰ ἐκφωνῇ μετὰ τὲ Δαβὶδ „θοῦ, Κύριε, φυλακὴν τῷ ςόματί μȣ, ϗ θύραν περιοχῆς περὶ τὰ χείλη μȣ“ (Ψαλμ. 141, 3).

Σημ. Δ'. Ἐν ᾧ ἀπαγορεύει τὸ ψεῦδος ἡ ἐντολὴ αὕτη, παραγγέλλει ἐξ ἐναντίας τὴν ἀλήθειαν, τὴν ὁποίαν ἕκαςος ἀπὸ μικρᾶς ἡλικίας πρέπει νὰ γυμνάζηται, ἀποφεύγων, ὅσον δύναται, τὸ ψεῦδος, ὡς ἴδιον ἀνθρώπων κακέργων, ϗ σημεῖον ψυχῆς ἀσυμφώνȣ πρὸς ἑαυτὴν ϗ διεφθαρμένης, ϗ νὰ ὑπερασπίζεται τὴν τιμὴν τὲ πλησίον ὡς ἰδικήν τȣ.

ΑΡΘΡΟΝ ΙΓ'.

§. ιδ'. Ἡ δεκάτη ἐντολὴ περιέχει ἐντελεςέραν ἐξήγησιν ὅλων τῶν προειρημένων ἐντολῶν, προςάσσȣσα ὄχι μόνον νὰ μὴ πράττωμεν τὸ κακὸν, ἀλλὰ μήτε κατὰ διάνοιαν νὰ τὸ ἐπιθυμῶμεν.

Σημ. Α'. Εἴπομεν (Αρθρ. Α. §. 6. Σημ.) ὅτι τῶν κακῶν ἔργων γεννήτορες εἶναι οἱ κακοὶ λογισμοί. Διὰ τȣτο ὁ Θεὸς διὰ ταύτης τῆς ἐντολῆς ἐμποδίζων τὰς αἰχρὰς τῆς καρδίας ἐπιθυμίας, ἐμποδίζει, ϗ ἀποφράττει τὴν πηγὴν τῆς ἀνομίας· ὅθεν ἐπειδὴ εἰς τὴν Ε'. ἐντολὴν προςάσσει νὰ τιμῶμεν τὲς ἀνωτέρȣς μας, εἰς τὴν Ι'. ταύτην διορίζει ϗ νὰ φρονῶμεν περὶ αὐτῶν ἀγαθὰ ἀγαπῶντες τȣς ἀπὸ καρδίας. Ἐπειδὴ εἰς τὴν ς'. ϗ Η'. ϗ Θ'. ἐμποδίζει νὰ κακοποιῶμεν ὁπωσδήποτε τὸν πλησίον, εἰς τὴν παρȣσαν κωλύει ϗ αὐτὴν τὴν ἐπιθυμίαν ϗ ὄρεξιν τῆς κακȣργίας. Ἐπειδὴ τέλος εἰς τὴν Ζ'. προςάσσει τὴν ἐγκράτειαν εἰς τὰς ἀνόμȣς μίξεις, ϗ σωφροσύνην, εἰς τὴν παρȣσαν ἐμποδίζει καὶ αὐτὰς τὰς ἐπιθυμίας ϗ κλίσεις τῆς ψυχῆς εἰς ἀπόκτησιν τῶν ἀγαθῶν τȣ πλησίον· διότι καθὼς ἀπηγόρευσε τὰ φανερῶς ἄδικα μέσα, μὲ τὰ ὁποῖα δύναταί τις νὰ σφετερισθῇ τὰ ἀλλότρια ἀγαθὰ,

ἔχει τὴν δύναμιν νὰ νοῇ αὐτὸ ἑαυτὸ, ϗ ἄλλα πράγματα παρ' ἑαυτό. Τοῦτο τὸ Ὂν ὀνομάζομεν ψυχήν, τὸ ὁποῖον, ἐπειδὴ ἔχει νοῦν, ϗ θέλησιν, εἶναι ἀσώματον, ϗ ἀκολάθως ἀθάνατον· διότι τὸ θνητὸν σῶμα, ὁπως ἂν διαταχθῇ ἡ συνάφεια τῶν μερῶν τε, δὲν δύναται μήτε θέλησιν, μήτε νόησιν νὰ λάβῃ.

§. ιϛ'. Ὁ Θεὸς προνοεῖ ὅλα τὰ δημιουργήματά του.

Σημ. Α'. Ἡ πρόνοια τοῦ Θεοῦ ὑφίσταται εἰς τὸ νὰ διατηρῇ τὴν ὕπαρξιν, ϗ τὴν δύναμιν τοῦ ἐνεργεῖν τῶν κτισμάτων· διότι ὅλα τὰ κτίσματα ὑπάρχουσι ϗ ἐνεργοῦσιν, ὄχι ἐξ ἰδίας δυνάμεως, ἀλλ' ἐκ τῆς θελήσεως τοῦ Θεοῦ, συνεχῶς διασώζοντα τὸ εἶναι, τὸ ὁποῖον ἔλαβον ἐξ ἀρχῆς. Δημιουργήθησαν δὲ ἐξ ἀρχῆς διὰ τὴν ἀγαθότητα τοῦ Θεοῦ. Ἐκ τῆς αὐτῆς λοιπὸν ἀγαθότητος ϗ συντηροῦνται συνδεδεμένα μετ' ἀλλήλων τοιουτοτρόπως, ὥστε τὸ ἕν νὰ ἦναι χρήσιμον πρὸς τὸ ἄλλο, ϗ ὅλα νὰ κατευθύνωνται πρὸς τὸ βέλτιστον τέλος, διὰ νὰ φυλάττηται ἡ διαμονὴ τοῦ σύμπαντος κόσμου. Ταύτην τὴν διατήρησιν δικαίως ἐμπορεῖ τις νὰ ὀνομάσῃ συνεχῆ δημιουργίαν τοῦ κόσμου· ἐπειδὴ, ὅταν ἡ θέλησις τοῦ Θεοῦ παύσῃ, μετατρέπεται τὸ πᾶν εἰς τὸ μηδὲν ἐν ῥοπῇ ὀφθαλμοῦ α)· συντηρούμενον δὲ ὅμως, ϗ ἐνεργοῦν, μαρτυρεῖ φανερὰ τὴν περὶ αὐτὸ πρόνοιαν τοῦ παναγάθου, ϗ πανσόφου Δημιουργοῦ του. Τελευταῖον ἡ εὐταξία, ἥτις ἐπικρατεῖ εἰς τὸ Πᾶν β), ϗ τὰ κατὰ διαφόρους καιροὺς συμβάντα παράδοξα, οἷον ὁ κατακλυσμὸς, ϗ τὰ τοιαῦτα ἀποδεικνύουσιν, ὅτι διοικεῖται ὁ κόσμος κατὰ τὴν θέλησιν ἐλευθέρας τινὸς ὑψίστου δυνάμεως, ἥτις τὸν οἰκονομεῖ ὅπως βούλεται.

Σημ. Β'. Ἐπλανήθησαν λοιπὸν ὅσοι ἐδόξασαν τύχην, ϗ εἱμαρμένην, ϗ τὴν ἐκ ταυτομάτου, ἤγουν χωρὶς τῆς θείας θελήσεως κίνησιν τοῦ Παντός. Εὐτυχία ϗ δυσυχία· ἀρθονία ϗ ἔνδεια, ὅλα ταῦτα ϗ τὰ τοιαῦτα προέρχονται ἀπὸ τὴν πατρικὴν βουλὴν, ϗ σοφὴν θέλησιν τοῦ Θεοῦ. Ἀλλ'

α) Ἐν αὐτῷ γὰρ ζῶμεν, ϗ κινούμεθα, ϗ ἐσμέν. Πράξ. 17, 28. ϗ Ματθ. 6, 26. β) Πράξ. 14, 17. ϗ Ψαλμ. 163.

Διαθήκην ἐχρίοντο οἱ βασιλεῖς, οἱ ἱερεῖς, καὶ οἱ προφῆται α)· ἐσήμαινε δὲ τὸ χρίσμα, ὅτι ἡ ἐκλογὴ ἐγίνετο ἀπὸ θεοῦ, καὶ οἱ αὐτοῦ, ὡς δι' ὁρατοῦ τινὸς σημείου ἐλάμβανον οἱ χρισμένοι πνευματικὴν δύναμιν εἰς τὸ νὰ οἰκονομῶσιν ἀξίως τὰς διακονίας αὐτῶν. Ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ ἐνανθρώπησας ἀνέλαβε τὰς τρεῖς ταύτας ἀξίας· καὶ βασιλεὺς μὲν εἶναι, διότι βασιλεύει ἐπὶ πάντων, μάλιστα δὲ εἰς τὴν ἐκκλησίαν κυβερνῶν. αὐτὴν παντοδυνάμως, καὶ καταβάλλων τοὺς ἐχθρούς της β)· ἱερεὺς δε, διότι διήλλαξεν ἡμᾶς μετὰ τοῦ θεοῦ διὰ τῆς ἑαυτοῦ θυσίας, ἤγαν διὰ τοῦ ἰδίου θανάτου, καὶ μεσιτεύει πρὸς τὸν πατέρα ὑπὲρ ἡμῶν εἰς τοὺς οὐρανούς γ)· προφήτης δὲ τέλος εἶναι, διότι ἐφανέρωσεν εἰς ἡμᾶς τοῦ θεοῦ τὸ θέλημα, καὶ διὰ τῆς ἰδίας αὐτοῦ παρουσίας, καὶ διὰ τῶν Ἀποστόλων του ὕστερον δ). Εἰς τὰς τρεῖς ταύτας ἀξίας ἐχρίσθη ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ ὁ Χριστὸς, ὄχι ὅμως μὲ ὑλικὸν ἔλαιον, ἀλλὰ διὰ τοῦ ἁγίου πνεύματος ε). Ἐκ τούτου ὠνομάσθησαν καὶ οἱ εἰς αὐτὸν πιστεύοντες Χριστιανοὶ πρῶτον εἰς τὴν Ἀντιόχειαν ἀπὸ τὸν καιρὸν ἀκόμη τῶν ἀποστόλων ς).

§. θ'. Ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ἐπέρασε τὴν ζωὴν αὐτοῦ εἰς ἐντελεστάτην πλήρωσιν τοῦ νόμου, ἀπέδειξε μὲ λαμπρὰ θαύματα τὴν ἰδίαν θεότητα, καὶ διὰ τῆς οὐρανίου αὐτοῦ διδασκαλίας ἐφανέρωσε σαφέστατα τὸ θέλημα τοῦ θεοῦ καὶ πατρός.

Σημ. Α'. Τρία ταῦτα εἶναι τὰ ἀξιοσημείωτα εἰς τὴν ζωὴν τοῦ σωτῆρος α. ἡ τελειοτάτη τῆς διαγωγῆς αὐτοῦ ἁγιότης· β. ἡ θειοτάτη διδασκαλία του, καὶ γ. ἡ διὰ θαυμάτων αὐτῆς βεβαίωσις. Ἡ ζωή του ἔλαβεν ἀρχὴν ἀπὸ τοὺς διωγμοὺς τοῦ Ἡρώδου ζ)· ἀνετράφη δὲ ὑπὸ τῆς εὐλογημένης αὐτοῦ καὶ παρθένου μητρὸς, αὐξανόμενος, καὶ πληρούμενος σο-

---

α) Α. βασ. 10, 1. 16, 13. Ἐξοδ. 30. 40, 16. β) Λευϊτ. 1, 32, 31. καὶ ἐγὼ δὲ κατεστάθην βασιλεὺς ὑπ' αὐτοῦ. Ψαλμ. 2. γ) Σὺ ἱερεὺς εἰς τὸν αἰῶνα. Ἑβρ. 5, 6. δ) Προφήτην ὑμῖν ἀναστήσει Κύριος ὁ θεὸς ὑμῶν ἐκ τῶν ἀδελφῶν ὑμῶν ὡς ἐμέ. Πραξ. 3. 22. ε) Πνεῦμα Κυρίου ἐπ' ἐμὲ οὗ ἕνεκεν ἔχρισέ με. Λουκ. 4, 18 ἐκ τοῦ Ἡσαΐου, 61, 1. καὶ ἔχρισεν αὐτὸν ὁ θεὸς πνεύματι ἁγίῳ, καὶ δυνάμει Πραξ. 10, 38 ς) Πράξ. 11, 26. ζ) Ματθ. 2, 7.

Ακαδημία Αθηνών / Academy of Athens

Πρὸς τὲς Σμυρναίες.

Δὲν ἀμφιβάλλει, νομίζω, κανεὶς ἀπὸ τοὺς φρονίμους, ὦ φίλοι Σμυρναῖοι, ὅτι ἀρχὴ καὶ θεμέλιον τῆς τοῦ ἀνθρώπου εὐδαιμονίας εἶναι τῆς παιδικῆς αὐτοῦ ἡλικίας ἡ ὀρθὴ καὶ νόμιμος ἀγωγὴ, καὶ παιδεία· διότι δι' αὐτῆς ἐντυπόνονται εἰς τὴν ἁπαλὴν ἀκόμη ψυχήν του τῆς ἀρετῆς οἱ τύποι, οἵτινες ἔπειτα δι' ἔργων ἐκφραζόμενοι, τὴν καινὴν εὐτυχίαν τῆς πολιτείας ἀποτελοῦσι.

Πρώτιζον δὲ μάθημα τῆς ὀρθῆς τῶν παιδίων ἀνατροφῆς ποῖον ἄλλο δικαιότερον ἐμπορεῖ νὰ γείνῃ, εἰμὴ ἡ κατήχησις καὶ διδασκαλία τῆς ἐρθοδόξου πίστεως; Τόσον εἶναι στενὰ συνδεδεμένη μετὰ τῆς θρησκείας ἡ ἠθικὴ, ὥστε δὲν ὑπάρχει κἀνὲν ἔθνος ἀνθρώπων, τοῦ ὁποίου τὰ ἤθη δὲν ἐχαρακτηρίσθησαν, καὶ ἐμορφώθησαν ἀπὸ τὰ περὶ θεοῦ φρονήματά του. Ἀλλὰ ποία ποτὲ ἠθικὴ δύναται νὰ γείνῃ ἢ τελειοτέρα, ἢ ἀληθεστέρα, παρὰ τὴν ὑπὸ τῆς ὑψίστου καὶ θειοτάτης εὐαγγελικῆς

διόρθωτοι ἁμαρτωλοὶ, οἵτινες, ἐὰν προσέλθωσιν εἰς τὴν κοινωνίαν χωρὶς τῆς προσηκούσης προετοιμασίας, ἐπισπῶσιν εἰς ἑαυτοὺς τὴν θείαν ὀργὴν, ὡς καταφρονηταὶ τῆς ἁγιότητος τοῦ Θεοῦ α).

Σημ. Β'. Οἱ Χριστιανοὶ τῆς παλαιᾶς Ἐκκλησίας μετελάμβανον τὴν ψυχικὴν ταύτην τροφὴν καθ' ἑκάστην ἑβδομάδα τὴν Κυριακὴν, ὁπότε καὶ μόνον ἐγίνετο λειτουργία β)· ἔπειτα ἐλειτούργουν καὶ ἐκοινώνουν καὶ τὸ σάββατον γ). Ἀλλοῦ δὲ τρὶς τῆς ἑβδομάδος, τὴν τετράδα, καὶ τὴν παρασκευὴν, καὶ τὴν Κυριακὴν δ)· ἀλλοῦ δὲ τετράκις, καὶ ταύτας δηλονότι, καὶ τὸ σάββατον, ἔτι δὲ καὶ τὰς ἑορτὰς ε). Ἔπειτα συνεχίθη μὲν ἡ λειτουργία καθ' ἡμέραν ς) καθὼς καὶ σήμερον, δὲν μεταλάμβανον ὅμως καθ' ἡμέραν οἱ πιστοί· ἀλλ' ἄλλοι μὲν πλειοτέρας, ἄλλοι δὲ ὀλιγωτέρας φορὰς, τὸ δὲ λάχιστον δὲ κατὰ τὰς μεγάλας ἑορτὰς οἱ περισσότεροι ζ). Τὸ εὐσεβὲς τοῦτο παράδειγμα τῆς παλαιᾶς Ἐκκλησίας πρέπει νὰ μιμώμεθα καὶ ἡμεῖς, διὰ νὰ μὴ ψυχραίνηται πρὸς τὸν Χριστὸν ἡ καρδίαμας διὰ τὴν σπανίαν τοῦ μυστηρίου μετάληψιν.

§. κε'. Ἡ Ἐξομολόγησις εἶναι μυστήριον, εἰς τὸ ὁποῖον συγχωροῦνται ἀπὸ τὸν Θεὸν διὰ τοῦ ἱερέως αἱ ἁμαρτίαι τῶν πιστῶν, ἐὰν αὐτοὶ τὰς ὁμολογήσωσιν εἰλικρινῶς, πιστεύοντες ἀδιστάκτως εἰς τὴν ἀξιομισθίαν τοῦ Χριστοῦ.

Σημ. Α'. Δὲν εἶναι κανεὶς ἀναμάρτητος εἰς τὴν γῆν η). Ὅταν ὁ Χριστιανὸς μετὰ τὸ βάπτισμα πέσῃ πάλιν εἰς ἁμαρτίαν, δὲν ἔχει ἄλλο μέσον νὰ καθαριθῇ, καὶ

μαργαρίτας ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν χοίρων· μήποτε καταπατήσωσιν αὐτὰς ἐν τοῖς ποσὶν αὐτῶν. Ματθ. 7, 6.

α) Ὁ ἐσθίων, καὶ πίνων ἀναξίως, κρίμα ἑαυτῷ ἐσθίει, καὶ πίνει. Α. Κορινθ. 11, 29. β) Ἰουστῖν. μάρτ. Ἀπολογ. πρὸς Ἀντωνῖνον. ἤκμαζε δὲ ὁ θεῖος Ἰουστῖνος τὸ 140. γ) Αὐγουστιν. ἐπιστ. 118 πρὸς Ἰανουάρ. δ) Ἐπιφάν. Κύπρ περὶ πίστ. σελ. 465. 466. ε) ὁ μέγ. Βασιλ. ἐπιστ. πρὸς Καισάρ. Πατρίκ. ς) Χρυσόστ. Ὁμιλ. 17. εἰς τὴν πρὸς Ἑβρ. Ἀμβρ. Βιβ. 5 περὶ Μυστηρ. κεφ. 4. ζ) Χρυσόστ. Ὁμιλ. ζ. εἰς τὴν πρὸς Ἐφεσ. η) Ἐὰν εἴπωμεν ὅτι ἁμαρτίαν οὐκ ἔχομεν ἑαυτοὺς πλανῶμεν. Α. Ἰωάν. 1, 28.

ψῆς, ὁ Παράδεισος. Ταῦτα εἶναι ἔργα τῆς περὶ τὸν ἄνθρωπον ἄκρας ἀγαθότητος τοῦ Θεοῦ. Ἀλλὰ διὰ νὰ ἐπιμείνῃ ὁ ἄνθρωπος εἰς τὴν εὐδαίμονα ταύτην κατάςασιν, ἔδειξεν ὁ δημιουργός του ἐξαίρετον πρὸς αὐτὸν πρόνοιαν, δώσας ἐντολὴν εἰς αὐτὸν, ἡ ὁποία περιεῖχε τὸ μέσον τοῦ νὰ διατηρηθῇ εἰς τὴν ὁποίαν ἐπλάσθη εὐδαιμονίαν α). Ὁ Ἀδὰμ ὅμως καὶ ἡ Εὔα παρέβησαν τὴν δοθεῖσαν πρὸς ὠφέλειάν των θείαν ἐντολὴν, καὶ ἔχασαν ἀκολούθως τὴν εὐδαιμονίαν των, διωχθέντες ἀπὸ τὸν τόπον τῆς τρυψῆς, καὶ περιπεσόντες εἰς τὸν σωματικὸν θάνατον, καὶ εἰς μεγίςην ἀθλιότητα, ἥτις ἐξηπλώθη καὶ εἰς ὅλους ἑπομένως τοὺς ἀπογόνους των· διότι ἡ αὐτῶν ἁμαρτία ἐμόλυνεν ὅλον τὸ ἀνθρώπινον γένος β). Εἰς τοιαύτην δυσυχεςάτην κατάςασιν ὁ ἄνθρωπος θεωρούμενος, ἦτο ὑποκείμενος εἰς τὴν ἄκραν αὐςηρότητα τῆς θείας ὀργῆς, ἀπὸ τὴν ὁποίαν αὐτὸς ἐξ ἑαυτοῦ νὰ ἐλευθερωθῇ ἦτο ἀδύνατον· διὰ τοῦτο ὁ πανάγαθος δημιουργός του, μ᾽ ὅλον ὅτι ἐμπόρει νὰ τὸν καταδικάσῃ εἰς τὸν αἰώνιον θάνατον, δὲν ἠθέλησεν ὅμως, ἀλλ᾽ εὐθὺς μετὰ τὴν πτῶσίν του τὸν ὑπεσχέθη (Μερ. Β΄. §. 6΄. Σημ.) νὰ ἐξαποςείλῃ πρὸς αὐτὸν λυτρωτὴν τὸν μονογενῆ αὐτοῦ υἱὸν κατὰ τὴν βουλὴν τῆς ἀπείρου αὐτοῦ σοφίας γ), ὅςις μόνος ἐμπόρει νὰ μεσιτεύσῃ εἰς ἱκανοποίησιν τῆς δικαιοσύνης τοῦ Θεοῦ, καὶ νὰ προξενήσῃ εἰς τὸν ἄνθρωπον τὴν θείαν εὐσπλαγχνίαν. Τὰ τρία ταῦτα κεφάλαια μᾶς ἀποδεικνύει συντόμως τὸ πρῶτον ἄρθρον τοῦ Συμβόλου, λέγω δὲ Α΄. τὴν ὕπαρξιν τοῦ ἑνὸς Θεοῦ ἐν τρισὶ προσώποις προσκυνουμένου, τῶν ὁποίων τὸ πρῶτον εἶναι ὁ ἀγέννητος

α) Γεν. 2, 17. Ὁ Θεὸς ἔκτισε τὸν ἄνθρωπον ἐπ᾽ ἀφθαρσίᾳ Σοφ. 2, 23. β) Δι᾽ ἑνὸς ἀνθρώπου ἡ ἁμαρτία εἰς τὸν κόσμον εἰσῆλθε, καὶ διὰ τῆς ἁμαρτίας ὁ θάνατος, καὶ οὕτως εἰς πάντας ἀνθρώπους ὁ θάνατος διῆλθεν, ἐφ᾽ ᾧ πάντες ἥμαρτον. Ῥωμ. 5, 12. γ) Ἡσ. 49, 15. Ἰωάν. 3, 16.

Ακαδημία Αθηνών / Academy of Athens

διηνεκῶς εἰς τὴν βαθεῖαν νύκτα τῆς ἁμαρτίας; Τὸν θεῖον νόμον δὲν ἠμπόρει διὰ τὴν ἀτέλειάν του νὰ ἐκπληρώσῃ· νὰ μετανοήσῃ διὰ τὰ προτέρας τε ἁμαρτίας τόσον εἰλικρινῶς, ὥςε νὰ μὴ ἐπιςρέψῃ πλέον εἰς αὐτὰς, ἦτο πρᾶγμα ἀδύνατον. Ἔπειτα ὁ δημιεργός τε, εἰς τὸν ὁποῖον ἐπρόσκρεσεν, εἶναι ἄπειρος, ϗ τὸ μέτρον τῆς ἁμαρτίας τε ἀκολέθως ὑπερβολικὸν, ὥςε μόνη ἡ μετάνοια δὲν ἦτον ἱκανὴ νὰ τὸ θεραπεύσῃ· ἔπρεπε λοιπὸν ἡ ἀγαθότης πάλιν τῦ δημιεργῦ τῦ ἀνθρώπε, ἥτις τὸν ἐδημιέργησε πρότερον ἐκ τῦ μὴ ὄντος, νὰ τὸν ἀποκαλύψῃ ὕςερον ϗ τὸ μέσον τῆς σωτηρίας τε. Αὕτη εἶναι ἡ θεία ἀποκάλυψις, ἀπὸ τὴν ὁποίαν μανθάνομεν τὴν Εὐαγγελικὴν πίςιν, τὸν θεῖον νόμον, ϗ τὴν προσήκεσαν πρὸς θεὸν προσευχήν.

ΚΑΤΗΧΗΣΕΩΣ

Μέρους Α'.

ΤΜΗΜΑ Β'.

Περὶ τῆς Εὐαγγελικῆς πίςεως.

§. α'. Ἡ ἁγία Γραφὴ εἶναι ὁ λόγος τοῦ θεοῦ, διὰ τῆς ὁποίας ἀπεκάλυψε *) τὸ μέσον τῆς σωτηρίας τοῦ ἀνθρώπου.

Σημ. Ἡ ἁγία Γραφὴ διαιρεῖται εἰς Παλαιὰν ϗ εἰς Νέαν. Ἡ παλαιὰ περιέχει τὸν Νόμον, τὰς Προφητείας, ϗ τὰς Τύπας τῆς Εὐαγγελικῆς χάριτος. Ἡ νέα περιέχει τὸ Εὐαγγέλιον, ἤγεν τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν προφητειῶν, ϗ τῶν τύπων, ϗ τὸ κήρυγμα τῆς διὰ τῦ Ἰησοῦ Χριςῦ μεγάλης τῦ θεῦ εἰς ἡμᾶς εὐσπλαγχνίας. Τὴν παλαιὰν Διαθήκην τὴν συνέγραψαν οἱ προφῆται, τὴν δὲ νέαν οἱ Ἀπό-

---

*) Οἱ Ἀπόσολοι ἐκήρυξαν κατὰ ἀποκάλυψιν μυσηρίε χρόνοις αἰωνίοις σεσιγημένε, φανερωθέντος δὲ νῦν, διά τε γραφῶν προφητικῶν κατ' ἐπιταγὴν τῦ αἰωνίε θεῦ. Ῥωμ. 16, 25.

που τῶν αἰωνίων βασάνων α), ἀπὸ τὰς ὁποίας ἡ μεγαλητέρα θέλει εἶθαι τῆς ἰδίας αὐτῶν συνειδήσεως ὁ ἔλεγχος, διότι ἠμέλησαν τὴν σωτηρίαν των, καὶ ἐκεσίως ἐςερήθησαν τὸν ἀγαθὸν θεὸν καὶ δημιεργόν των. Οὕτω λοιπὸν θέλει πληρωθῆν ὁ λόγος τῦ Χριςῦ „Καὶ ἀπελεύσονται ἕτοι (οἱ ἀσεβεῖς) εἰς κόλασιν αἰώνιον, οἱ δὲ δίκαιοι εἰς ζωὴν αἰώνιον (Ματθ. 25, 46).

Σημ. Β΄. Τὸ ἐνδέκατον καὶ δωδέκατον ἄρθρον τῦ Συμβόλε τῆς πίςεως ἀνήκεσιν εἰς τὸ Γ΄ μέρος τῆς Κατηχήσεως, τὴν Ἐλπίδα· διότι ἀπὸ τὴν ἀληθινὴν πίςιν γενᾶται τῆς μελλόσης ἀμοιβῆς ἡ ἐλπὶς β), τὴν ὁποίαν ἐμψυχόνει καὶ ζωογονεῖ ἡ πρᾶξις τῆς ἀρετῆς δι ἀγάπης ἐνεργεμένη, ἥτις εἶναι τὸ Β΄. μέρος τῆς Κατηχήσεως. Εἰς τῦτο μεταβαίνοντες εὐθὺς ἤδη, θέλομεν προσαποδώσειν ἀκολέθως καὶ τὰ λοιπὰ τὰ περὶ τῆς Ἐλπίδος, εἰς τὸ τρίτον καὶ ἕκατον μέρος τῆς Κατηχήσεως.

ΜΕΡΟΣ Β΄.

περὶ τοῦ Θείου Νόμου.

ΑΡΘΡΟΝ Α΄.

§. α΄. Ἡ πίςις χωρὶς τῶν ἔργων εἶναι νεκρά γ).

Σημ. Α΄. Μὲ τὴν Πίςιν καὶ τὴν Ἐλπίδα εἶναι συνδεδεμένη σφιγκτὰ ἡ Ἀγάπη, ἥτις καθιςάνει ταύτας ἀμφοτέρας ἐνεργὲς καὶ δραςηρίες, ὡς θεμέλιον ἕσα τῆς θεοσεβᾶς ζωῆς καὶ τῶν ἔργων τῶν καλῶν. Ὅτι δὲ τὰ καλὰ ἔργα εἶναι ἀπαραιτήτως ἀναγκαῖα πρὸς σωτηρίαν εἰς ἕκαςον Χριςιανὸν, ἀποδείκνυται μάλιςα ἀπὸ τὰ πέντε ταῦτα· α. διότι τὰ προςάσσει αὐτὸς ὁ Θεὸς διὰ τῦ νόμε αὐτῦ, εἰς τὸν ὑποῖον χρεωςᾶμεν ἐξ ἀνάγκης νὰ ὑπακέωμεν· ἀπαιτεῖ δὲ ὁ θεῖος νόμος ζωὴν σύμφωνον καὶ κατάλληλον

α) Μάρκ. 9, 44. β) Ῥωμ. 5, 1—2. γ) Ἰακώβ. 2, 20.

ΑΡΘΡΟΝ Β'. Σελ.

Περὶ τῆς Δεκαλόγε . . . . . §. γ. 76

ΑΡΘΡΟΝ Γ'.

Περὶ τῶν δύω μεγάλων ἐντολῶν τῆς ἀγάπης . . . . . §. δ. 80

Περὶ τῶν δέκα ἐντολῶν εἰδικώτερον

Ἐντολὴ Α'. Ἄρθρ. δ. . . . §. ε. 83

Ἐντολὴ Β'. Ἄρθρ. ε. . . . . §. ς. 87

Ἐντολὴ Γ'. Ἄρθρ. ς. . . . . §. ζ. 91

Ἐντολὴ Δ'. Ἄρθρ. ζ. . . . . §. η. 96

Ἐντολὴ Ε'. Ἄρθρ. η. . . . . §. θ. 101

Ἐντολὴ ς'. Ἄρθρ. θ. . . . . §. ι. 105

Ἐντολὴ Ζ'. Ἄρθρ. ι. . . . . §. ια. 108

Ἐντολὴ Η'. Ἄρθρ. ια. . . . . §. ιβ. 111

Ἐντολὴ Θ'. Ἄρθρ. ιβ. . . . . §. ιγ. 114

Ἐντολὴ Ι'. Ἄρθρ. ιγ. . . . . §. ιδ. 117

ΜΕΡΟΣ Γ'.

Περὶ Ἐλπίδος.

Περὶ προσευχῆς. Ἄρθρ. Α. Β. . §. α-ε. 120-123

Περὶ τῆς Κυριακῆς προσευχῆς. Ἄρθρ. Γ. . . . . §. γ. 124

Προοίμιον τῆς Κυριακῆς προσευχῆς

Ἄρθρ. Δ. . . . . §. δ. 125

Αἴτημα Α. . . . . §. ε. αὐτ.

Αἴτημα Β. . . . . §. ς. αὐτ.

Αἴτημα Γ. . . . . §. ζ. 126

Αἴτημα Δ. . . . . §. η. 127

Αἴτημα Ε. . . . . §. θ. 129

Αἴτημα ς. . . . . §. ι. 130

Ἐπίλογος. Ἄρθρ. Ε. . . . §. ια. 132

Ακαδημία Αθηνών / Academy of Athens

ἔατον διὰ τὸν ἄνθρωπον ἐγένετο, ἐχ ὁ ἄνθρωπος διὰ τὸ Σάββατον" (Μάρκ. 2, 27). β. Διὰ τῆς προσφοιτήσεως εἰς τὸν ναὸν τᾶ Κυρίᾳ, χ παῤῥησιασμένης διξολογήσεως, χ ψαλμῳδίας τᾶ ὀνόματός τᾳ εἰς τὰς δημοσίας συνάξεις α), ἔτι δὲ χ διὰ τῆς κοινωνίας τῶν ἀχράντων μυστηρίων, χ τῆς μετ' εὐλαβείας ἀκροάσεως τῆς διδαχῆς τᾶ θείᾳ λόγᾳ, διὰ μέσᾳ τῆς ὁποίας προκόπτομεν εἰς τὴν εὐσέβειαν. γ. Διὰ τῆς κατὰ μόνας προσευχῆς χ ἀνυψώσεως τῆς καρδίας πρὸς τὸν Θεὸν, ὁπότε μάλιστα περισάσεις τινὲς μᾶς ἐμποδίζωσι νὰ ὑπάγωμεν εἰς τὴν ἐκκλησίαν τὰς διωρισμένας ἡμέρας. Τότε ὅπᾳ χ ἂν εὑρεθῶμεν, πρέπει νὰ προσευχώμεθα, χεῖρας ὁσίᾳς αἴροντες εἰς τὸν οὐρανὸν, χ γόνυ κάμπτοντες εἰς τὴν γῆν ἐνώπιον τᾶ θρόνᾳ τῆς θείας μεγαλωσύνης. Σημειωτέον δὲ, ὅτι ἡ γονυκλισία τὰς Κυριακὰς ὅλας, χ τὰς μεταξὺ τᾶ Πάσχα, χ τῆς Πεντηκοστῆς ἡμέρας εἶναι ἐμποδισμένη ἀπὸ τὴν Α'. οἰκουμενικὴν Σύνοδον, χ ὕστερον ἀπὸ τὴν ἐν Τρύλλῳ (Καν. 90). Τὰς δὲ λοιπὰς ἡμέρας, χ μάλιστα τὰς νηστίμᾳς συνεθίζεται ἀπὸ τὰς πιστὰς τὸ σεβασμιώτατον, χ ἁγιώτατον τᾶτο ἔθος, τὸ ὁποῖον χ ἡ ἀρχαιότης τῆς Ἐκκλησίας ἐτίμησε, χ αὐτὸς ὁ Χριστὸς μετὰ τῶν ἁγίων αὐτᾶ Ἀποστόλων ἐκύρωσε β). δ. Διὰ τῆς μελέτης τῶν ἱερῶν βιβλίων, ἐκ τῶν ὁποίων εἰς ἕκαστον οἶκον πρέπει νὰ διδάσκωσιν οἱ πατέρες τὰ τέκνα, οἱ κύριοι τὰς δάλας, οἱ διδάκαλοι τὰς μαθητὰς, οἱ ἀνώτεροι τὰς ὑποκειμένας, χ ἕκαστος τὸν πλησίον τᾳ, ὁδηγῶντες αὐτὰς εἰς τὸν νόμον Κυρίᾳ χ τὸν φόβον αὐτᾶ. ε. Διὰ τῆς βοηθείας τῶν ἐν ἀνάγκαις, χ διανομῆς ἐλέᾳς εἰς τὰ προσήκοντα μέρη, τὸ ὁποῖον πρέπει μάλιστα νὰ κάμνωμεν τὰς ἑορτὰς, διαμοιράζοντες ἐκ τῶν ὑπαρχόντων μας τὴν δυνατὴν βοήθειαν α. εἰς τὰς ὑπηρέτας τῆς Ἐκκλησίας, ὡς ἀξίᾳς τᾶ μισθᾶ τῶν ἐργάτας τῆς ψυχικῆς ἡμῶν σωτηρίας γ).

α) Ἑβρ. 10, 25. β) Λυκ. 22, 41. Πράξ. 7, 60. χ 20, 36. χ 21, 5. γ) Λυκ. 10, 7. χ Α'. Κορινθ. 9, 13 — 14 χ Α'. Τιμοθ. 5. 17. 18.

Ακαδημία Αθηνών / Academy of Athens

Σημ. Γ΄ Ἀπὸ τὴν τήρησιν τῶν μερικῶν τούτων καθηκόντων κρέμαται ἡ εὐδαιμονία ἑκάστου κατὰ μέρος, καὶ κοινῶς τῆς πολιτικῆς κοινωνίας, καὶ τῆς Ἐκκλησίας τῶν πιστῶν· διὰ τοῦτο καὶ οἱ Ἀπόστολοι τόσον ἐπιμελῶς διαγορεύουσι περὶ αὐτῶν εἰς τὰς ἐπιστολάς των, καὶ ὁ Θεὸς ὑπόσχεται εἰς τοὺς τηρητὰς τῆς ἐντολῆς ταύτης ἐξαίρετον τιμὴν εὐλογίαν καὶ μακροχρονιότητα *). Οἱ δὲ παραβάται ἐξ ἐναντίας κληρονομοῦσι τὴν κατάραν, ὡς αἴτιοι σκανδάλου, καὶ φθορεῖς τῆς κοινῆς εἰρήνης καὶ εὐδαιμονίας τῶν πιστῶν.

ΑΡΘΡΟΝ Θ΄.

§. 1. Ἡ ἕκτη ἐντολὴ προστάσσει νὰ μὴ βλάπτωμεν ἀμέσως, ἢ ἐμμέσως τὸν πλησίον, μήτε νὰ συλλογιζώμεθα νὰ τὸν βλάψωμεν, ἀλλ' ἐξ ἐναντίας νὰ τὸν φυλάττωμεν ἀπὸ πᾶσαν βλάβην.

Σημ. Α΄. Εἰς ταύτην τὴν ἐντολὴν, καθὼς καὶ εἰς τὰς ἑπομένας, περικλείονται τὰ γενικῶς εἰς ὅλους τοὺς πλησίον ὀφειλόμενα καθήκοντα ἑνὸς ἑκάστου· διότι, ἐν ᾧ αὕτη ἀπαγορεύει τὴν πρὸς τὸν πλησίον βλάβην, παραγγέλλει ἐν ταυτῷ τὴν πρὸς αὐτὸν ἀγάπην, τὴν ὁποίαν ἕκαστος ἀκριβῶς χρεωστεῖ νὰ φυλάττῃ, ἀγαπῶν τὸν ἑαυτοῦ πλησίον ὡς μέλος του, καὶ συμπολίτην τούτου τοῦ κόσμου, ἐπειδὴ ὅλου τὸ ἀνθρώπινον γένος συγκροτεῖ μίαν κοινότητα, εἰς εὐδαιμονίαν τῆς ὁποίας ἐδιώρισε τὴν πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπην ὁ ὕψιος κυβερνήτης καὶ Δημιουργὸς τοῦ κόσμου, εἰς τὴν ὁποίαν μάλιστα συντείνει αὕτη ἡ ἐντολή.

Ἁμαρτάνουσι δὲ εἰς αὐτὴν

α. Οἱ φονεῖς, ὅσοι ἢ δι' ἔργου ὁπωσδήποτε πράξωσι φόνου, ἢ βουλευθῶσι μὲν καὶ ἀποφασίσωσι τὸν φόνου, δὲν δυνηθῶσι δὲ νὰ τὸν ἐκτελέσωσιν· ἐξαιροῦνται ὅσοι φονεύωσι κατὰ περίστασιν ἀθελήτως, ἂν ἄλλως ἦναι

---

*) Ματθ. 28, 15. Ῥωμ. 15, 1—6.

γ. Ὅσοι δὲν ἐναχολῶνται εἰς εὐσεβῶν βιβλίων ἀνάγνωσιν, ἀλλ' ἐξ ἐναντίας ἀναγινώσκεσι σκανδαλώδη, καὶ ὀλέθρια συγγράμματα, ἢ ἐξοδεύεσι τὴν ἀργίαν εἰς μέθην, καὶ ἄτακτα παιγνίδια, καὶ διεσπαρμένας συναναστροφὰς, καὶ διατριβάς. Τότε μόνον εἶναι συγχωρημένη ἡ εὐθυμία καὶ διατριβὴ εἰς τὰς ἑορτὰς, ὁπότε ἀποβλέπει μόνον τὴν ἀνακάρισιν τῶν σωματικῶν κόπων, χωρὶς νὰ βλάψη μήτε τῦ εὐθυμοῦντος τὴν ψυχὴν, μήτε τὸν πλησίον εἰς τὸ παραμικρόν.

δ. Ὅσοι ποιμένες ὄντες δὲν διδάσκεσιν εὐσεβῶς τὸ ποίμνιόν των, μήτε κηρύττεσιν εἰς αὐτὰς τὸν λόγον τῦ Θεῦ, ἢ αὐτοὶ δι' ἑαυτῶν, ἢ ἂν ἦναι ἀδύνατοι πρὸς τῦτο, διὰ μέσε καλῶν ἀξίων ἱεροκηρύκων, ἢ δι' ἀναγνώσεως ἐκκλησιαστικῆς τίνος βιβλίε. Οὗτοι εἶναι οἱ μήτε αὐτοὶ ἐμβαίνοντες εἰς τὴν βασιλείαν τῦ Θεῦ, μητ' ἄλλες ὁδηγῦντες νὰ ἔμβωσιν *). Ὡσαύτως ἁμαρτάνεσι καὶ ὅσοι ἀναγνῶσαι ὄντες, ἢ ψάλται, ἢ ἱεροκήρυκες, ἢ ἁπλῶς ὑπηρέται τῆς Ἐκκλησίας ὁποιοιδήποτε, κάμνεσι τὸ ἔργον των ἀνευλαβῶς, ἢ ἀπροσέκτως, ἢ ἀμαθῶς, καὶ σκανδαλίζεσιν ἀντὶ νὰ ὠφελήσωσι τὸν πλησίον των, διὰ τὸν ὁποῖον ὁ Χριςὸς ἀπέθανε.

ε. Ὅσοι ἐκ τῶν πολλῶν αὐτῶν ὑπαρχόντων δὲν δίδεσι κἂν τὸ ἐλάχιςον μέρος εἰς τὰς ἀναγκαίας πνευματικὰς χρείας, ἀλλ' ἢ καταθάπτεσι τὴν περισσίαν των εἰς τὲς κόλπες τῦ Μαμμωνᾶ, ἢ τὴν ἐξοδεύεσιν εἰς ἀπολαύσεις ἡδονῶν ἀθεμίτων, ἢ εἰς παιγνίδια ζημιώδη, οἷον κύβες, χαρτία, καὶ τὰ τοιαῦτα, τὰ ὁποῖα, ὁπόταν παίζωνται αἰσχροκερδῶς καὶ ἀπονενοημένως, ἀφανίζεσι καὶ τὴν περισσίαν, καὶ τὴν ὑγείαν τῦ παίζοντος, καὶ τὴν ψυχήν τε κολάζεσιν, ὡς ἐξορίζοντα ἐξ αὐτῆς τὴν θεοσέβειαν διὰ τῶν συχνῶν ὅρκων, καὶ ἀρῶν, καὶ βλασφημιῶν τῦ θείε ὀνόματος· τὲς τοιέτες αἰσχροκερδεῖς ἔχι μόνον ἡ Ἐκκλησία τῦ Χριςῦ κατακρίνει, ἀλλὰ καὶ ἡ ἐξωτερικὴ φιλοσο-

---

*) Ματθ. 23, 13.

Ακαδημία Αθηνών / Academy of Athens

ἔνυξαν μὲ λόγχην τὴν πλευρὰν τ῀ ἤδη ἀποθανόντος Ἰησ῀, ϗ ἰδὲ ἐξῆλθεν ἐκ τῆς ἁγίας ταύτης πληγῆς αἷμα ϗ ὕδωρ α) εἰς τύπον τῶν δύω μυςηρίων, τ῀ βαπτίσματος λέγω ϗ τῆς μεταλήψεως, τὰ ὁποῖα εἶχε προδιορίσειν. Ἔτι ζῶν ἐπὶ τ῀ ςαυρ῀ ὁ σωτὴρ ἐξεφώνησε τ῀τον τὸν μυςηριώδη λόγον „Τετέλεσται" (Ἰωαν. 19, 30.), μὲ τὸν ὁποῖον ἐφανέρωσεν, ὅτι ἐκείνην τὴν ὥραν ἔλαβον τέλος ὅλαι τῆς παλαιᾶς διαθήκης αἱ θυσίαι, τὰ μυςήρια, αἱ ἱεροτελεςίαι, αἱ προφητεῖαι, ϗ αὐτὸς ὁ νόμος· τέλος γὰρ νόμ῀ ὁ Χριςός. (Ῥωμ. 10, 4.) Ὁ ἅγιος Παῦλος παρατηρεῖ μέγιςον μυςήριον εἰς τὸν ςαυρικὸν θάνατον τ῀ Χριζ῀. Ὁ νόμος εἶχεν ἐπικατάρατον τὸν κρεμάμενον ἐπὶ ξύλ῀ (Δευτερ. 21, 23.)· ὑπὸ κατάραν δὲ ἤμεθα ϗ ἡμεῖς διὰ τὴν ἁμαρτίαν· ἀνέλαβε λοιπὸν εἰς ἑαυτὸν ὁ υἱὸς τ῀ θε῀ τὴν κατάραν, διὰ νὰ μᾶς ἐξαγοράςῃ ἀπὸ τὴν κατάραν τ῀ νόμ῀, ϗ νὰ εὐλογηθῶσιν ὅλοι οἱ εἰς αὐτὸν πιςεύοντες κατὰ τὴν πρὸς Ἀβραὰμ ὑπόχεσιν τ῀ θε῀ β). Ὁ ἐςαυρωμένος Ἰηso῀ς τὴν αὐτὴν ἡμέραν τῆς ςαυρώσεώς τ῀ πρὸς τὸ ἑσπέρας κατεβιβάθη ἀπὸ τὸν ςαυρὸν ὑπὸ Νικοδήμ῀, ϗ Ἰωσὴφ τ῀ ἐξ Ἀριμαθαίας, ϗ ἐτάφη εἰς μνῆμα καινὸν γ). Τ῀το εἶναι ἡ πληρεςάτη βεβαίωσις τ῀ ὅτι ὁ Χριςὸς ἀπέθανε τῷ ὄντι σωματικῶς.

Σημ. Β'. Ὁ Ἰηso῀ς Χριςὸς ἐςαυρώθη τὸ τριακοςὸν τρίτον ἔτος τ῀ς ἡλικίας τ῀ ἐπὶ Τιβερίο῀ καίσαρος Ῥώμης, ἡγεμονεύοντος εἰς τὴν Ἰ῀δαίαν τ῀ Ποντίο῀ Πιλάτ῀, τὸν ὁποῖον ἀναφέρει τὸ ἅγιον Σύμβολον διὰ τρεῖς αἰτίας· α) διὰ νὰ βεβαιωθῇ ϗ διὰ τῆς χρονολογίας ἡ ἀλήθεια τῆς ἱερᾶς ἱςορίας· β) διὰ νὰ φανῇ ἡ πλήρωσις τῆς τ῀ Ἰακὼβ προφητείας περὶ τ῀, ὅτι ἔμελλον νὰ χάσωσι τὴν κυριαρχίαν των οἱ Ἰ῀δαῖοι, ὑποταχθέντες εἰς τὸν ζυγὸν τῆς Ῥωμαϊκῆς βαςιλείας· γ) διὰ νὰ ἀποδειχθῇ ςαφέςατα ἡ ἀθωό-

---

α) Ἰωάν. 19, 34. β) Γαλάτ. 3, 13 — 14. Χριςὸς ἡμᾶς ἐξηγόρασε γενόμενος ὑπὲρ ἡμῶν κατάρα. (γέγραπται γάρ· ἐπικατάρατος πᾶς ὁ κρεμάμενος ἐπὶ ξύλ῀) ἵνα εἰς τὰ ἔθνη ἡ εὐλογία τ῀ Ἀβραὰμ γένηται ἐν Χριςῷ Ἰηso῀. γ) Ἰωάνν. 19, 38 — 42. δ) Γε. νές. 49, 10.

Ακαδημία Αθηνών / Academy of Athens

τέκνα, ϰ τὴν γυναῖκα, νὰ προνοῆται τὸν πλησίον ἁ-
πλῶς· ἀλλ' ὅταν ἡ πρὸς τέτες ἀγάπη βλάπτῃ τὴν πρὸς
τὸν Θεὸν, ϰ ἀναγκάζεταί τις ἐξάπαντος νὰ κάμῃ ἓν ἐκ
τῶν δύω, ἢ τὴν πρὸς Θεὸν εὐσέβειαν νὰ ἀρνηθῇ, ἢ τέ-
των τὰ θελήματα ν' ἀθετήσῃ, προτιμοτέρα ἀναμφιβόλως
εἶναι ἡ ἀγάπη ἡ πρὸς τὸν Θεὸν, ἀπὸ τὸν ὁποῖον ἐλπίζε-
ται ἡ τῆς ψυχῆς ϰ τῦ σώματος σωτηρία. Ὡσαύτως ὁ
φυσικὸς νόμος ὑποχρεόνει καθένα νὰ φυλάττῃ τὴν ἑαυτῦ
ζωὴν, φροντίζων περὶ τῆς ἰδίας συντηρήσεως· ἀλλ' ἐνίο-
τε συμβαίνει νὰ μὴ δύναταί τις νὰ φυλάξῃ ἀμώμητον
τὴν εἰς Θεὸν πίςιν, χωρὶς νὰ προσφέρῃ ἑαυτὸν εἰς θυ-
σίαν ὑπὲρ τῆς ἀληθείας. Τίς ἀμφιβάλλει, ὅτι πρέπει
τότε νὰ προτιμήσῃ τὴν πρὸς Θεὸν ἀγάπην περισσότερον,
παρὰ τῆς προσκαίρε ζωῆς αὐτῦ τὴν ὀλιγοχρόνιον συν-
τήρησιν; Πάντοτε λοιπὸν ἡ πρὸς Θεὸν ἀγάπη εἶναι προ-
τιμητέα ἀφ' ὅλα τῦ κόσμε τὰ καλὰ, ὅταν ταῦτα γίνων-
ται ἀθεράπευτον ἐμπόδιον εἰς τὴν ψυχικὴν σωτηρίαν· ϰ
τῦτο ἐννόει ὁ Σωτὴρ, ὅταν ἔλεγεν „Εἴτις ἔρχεται πρός
με, ϰ μισεῖ τὸν πατέρα ἑαυτῦ, ϰ τὴν μητέρα, ϰ τὴν
γυναῖκα, ϰ τὰ τέκνα, ϰ τὰς ἀδελφὰς, ϰ τὰς ἀδελφὰς,
ἔτι δὲ ϰ τὴν ἑαυτῦ ψυχὴν, ἐ δύναταί με μαθητὴς εἶναι"
(Λϰ. 14, 16). Τῦτο εἶναι νὰ ἀρνηθῇ τις τὸν κόσμον ϰ
ἑαυτὸν, ὄχι ποτὲ τὸ ν' ἀπαρνῆται χωρὶς λόγου, ϰ ἐνίοτε
νὰ παραδίδῃ ἑαυτὸν εἰς θάνατον χωρὶς ἀνάγκην, ἐν ᾧ
δύναται ϰ ζῶν, ϰ συνοικῶν μετὰ τῶν συγγενῶν τε, νὰ
οἰκονομήσῃ ϰ ἑαυτῦ ϰ ἐκείνε τὴν σωτηρίαν.

Σημ Γ'. Τοιαύτη τις ἐναντίωσις θεωρεῖται ϰ μεταξὺ
τῶν διαφόρων βαθμῶν τῆς ἀγάπης τῆς πρὸς τὸν πλησίον,
εἰς τῦ ὁποίε τὸ ὄνομα περιέχονται ὅλοι οἱ ἄνθρωποι. Κα-
τὰ τὴν διδασκαλίαν τῦ Εὐαγγελίε πρέπει ν' ἀγαπῶμεν
ὅλες τὲς ἀνθρώπες, ϰ νὰ θέλωμεν τὴν ὠφέλειαν τῦ πλησίον·
ἀλλ' εἶναι πλησίον πλησιέσερος ἀπὸ ἄλλον· ὅτω φερ' εἰπεῖν
ὁ πατήρ με ἢ συγγενής με εἶναι πλησιέσερός με ἀπὸ τὸν
ξένον, ἤτοι ἀγνώριζον· ὁ ὁμόθρησκός με ἀπὸ τὸν ἀλλό-
πιζον· ὁ ὁμογενής με, ἀπὸ τὸν ἀλλόφυλον· ὁ συμπα-
τριώτης με, ἀπὸ τὸν ἀλλοδαπῆ· ὁ εὐεργέτης ϰ φίλος,
ἀπὸ τὸν ἐχθρὸν ϰ ἀδιάφορον. Καλὸν, ϰαν ἐμπόρεν νὰ

Πλάτωνα εἰς τὸν ᾅδην, τὴν Ἀφροδίτην, θεὰν τῆς ἡδονῆς· κτλ.

γ) Οἱ ἀρνηταὶ τὴς προνοίας, ὅσοι δηλονότι, πιςεύσι μὲν ὅτι εἶναι Θεὸς, ἀρνῶνται ὅμως τὴν πρόνοιάν τε, δοξάζοντες ὅτι κυβερνᾶται ὁ Κόσμος ἀπὸ τυφλὸν αὐτόματον, ἢ ἀπό τινα ἀνάγκην ἀναπόδραςον, τὴν ὁποίαν λέγσιν Εἱμαρμένην. Μὲ τάτς συγκαταλέγονται καὶ ὅσοι, ὁμολογῶσι μὲν διὰ λόγων τὴν θείαν πρόνοιαν, τὴν ἀρνῶνται δὲ διὰ τῶν ἔργων, ζῶντες ὡς νὰ μὴ ἐπίςευον, ὅτι θέλει ἀνταμειφθῆν αἰωνίως ἡ ἀρετὴ καὶ ἡ κακία.

δ) Οἱ Μάγοι, ὅσοι ὑπόκονται νὰ ὠφελήσωσι τινὰ, ἢ νὰ βλάψωσιν ἐξ ἐναντίας διὰ τῆς ἐπικλήσεως, καὶ ἐνεργείας τε Διαβόλε, ψιθυρίζοντες τινὰς λόγς, ἢ ἄλλα μέσα ἐξωτερικὰ μεταχειριζόμενοι, διὰ νὰ ἀπατῶσι τὲς ἀπλες έρους, ὁποῖα εἶναι, αἱ χειρομαντεῖαι, νεκρομαντεῖαι, λεκανομαντεῖαι, τὰ γοητεύματα κοινότερον λεγόμενα, τὰ φυλακτήρια, τὰ περιδέματα, τὰ πτύσματα εἰς τὴν βασκανίαν, τὰ καπνίσματα εἰς τὰς ἀῤῥωσίας, αἱ πυρκαϊαὶ καὶ κλιδόνες κατὰ τὴν κδ'. Ἰδνίε, ἡ ἀπόθεσις μέρος τινὸς ἐνδύματος, ἢ τῶν ὀνύχων εἰς παλαιὰ ἐξωκκλήσια, καὶ τὰ τοιαῦτα, τὰ ὁποῖα, ὡς δεισιδαιμονικὰ, καὶ αὐτοὶ οἱ σοφοὶ τῶν Ἑλλήνων α) τὰ ἐκωμῴδησαν, καὶ ὁ θεῖος νόμος τὰ ἀποβάλλει β), καὶ τὸ εὐσεβὲς ἡμῶν γένος φατιζόμενον, προϊόντος τε χρόνε, τὰ καταπτύει. Ὅσοι δὲ προσρέχσι χάριν βοηθείας πρὸς τὲς τοιάτες πλάνες, ἐὰν ἦναι τινὲς, καὶ ἔτοι ἁμαρτάνσιν ἐπίσης μὲ ἐκείνες.

ε) Οἱ Δεισιδαίμονες, ὅσοι δηλονότι παρατηρῶσιν οἰωνισμές τινας, καὶ προμηνύματα, ἀποδίδοντες εἰς πράγματα τινὰ κρυπτὴν δύναμιν. Τοιῦτοι εἶναι οἱ

α) Θεοφρ. Χαρακτ. περὶ δεισιδαιμ. καὶ Λυκ. φιλοψ. ἢ ἀπις. καὶ Ἀριςοφ. Λυσιςρ. καὶ Πλατ. καὶ ἀλλαχῦ, καὶ ἄλλοι πολλοί. β) Λευϊτ. 19, 31. καὶ Δευτερον· 18, 9—12. καὶ Συνοδ. Τρύλ. Κανον. 61, 62, 65, καὶ τῆς ἐν Ἀγκυρ. Κανον. 24. κτλ.

Περὶ τῆς ἐναυθρωπήσεως τ̃ε υἱοῦ τ̃ε			Σελ.
Θε̃ε. Ἄρθρ. Β΄, Γ΄.		§. ζ-η.	27-28
Περὶ τῆς ζωῆς τ̃ε Χριστ̃ε . . .		§. θ.	31
Περὶ τ̃ε σαυρικ̃ε θανάτε τ̃ε Χριστ̃ε Ἄρθρ. Δ.		§. ι-ια.	33
Περὶ τῆς Ἀναστάσεως καὶ Ἀναλήψεως τ̃ε Χριστ̃ε. Ἄρθρ. Ε. ς. . . .		§. ιβ-ιγ	37-39
Περὶ τῆς β΄. ἐλεύσεως τ̃ε Χριστοῦ Ἄρθρ. Ζ.		§. ιδ.	39
Περὶ τῆς ἐπελεύσεως τ̃ε παναγίου πνεύματος καὶ τῶν αὐτ̃ε χαρισμάτων. Ἄρθρ. Η.		§. ιε.	42
Περὶ τ̃ε κηρύγματος τῶν Ἀποστόλων καὶ περὶ Ἐκκλησίας . . .		§. ις.	43
Περὶ τῶν ἰδιοτήτων τῆς ἀληθινῆς Ἐκκλησίας καὶ τῶν περιόδων καὶ διωγμῶν αὐτῆς. Ἄρθρ. Θ.		§. ιζ.	44
Περὶ κυβερνήσεως τῆς Ἐκκλησίας		§. ιη.	51
Περὶ Μυστηρίων.		§. ιθ-κ.	53
Περὶ Βαπτίσματος	1 . . .	§. κα.	55
Περὶ Χρίσματος .	2 . . .	§. κβ.	57
Περὶ Εὐχαριστίας . .	3 . . .	§. κγ.	58
Περὶ Ἐξομολογήσεως	4 . . .	§. κδ-κε	60
Περὶ Ἱερωσύνης .	5 . . .	§. κς.	63
Περὶ Γάμου . .	6 . . .	§. κζ.	64
Περὶ Εὐχελαίε . .	7 . . .	§. κη.	65
Περὶ Παραδόσεως τῆς Ἐκκλησίας		§. κθ.	αὐτ.
Περὶ ἀφέσεως ἁμαρτιῶν διὰ τ̃ε ἁγίε βαπτίσματος. Ἄρθρ. Ι. . .		§. λ.	66
Περὶ ἀναστάσεως νεκρῶν. Ἄρθρ. ΙΑ.		§. λα.	67
Περὶ τῆς μελλούσης ζωῆς. Ἄρθρ. ΙΒ.		§. λβ.	70

ΜΕΡΟΣ Β΄.

Περὶ τ̃ε θείε νόμε.

ΑΡΘΡΟΝ Α΄.

Περὶ τῶν καλῶν ἔργων . . .		§. α.	72
Περὶ τ̃ε νόμε τ̃ε Θε̃ε . . .		§. β.	74

Ακαδημία Αθηνών / Academy of Athens

Ἐκ τέτων λοιπὸν παρακαλῶμεν τὸν Θεὸν νὰ μᾶς φυλάξῃ ἀβλαβεῖς, ἐνισχύων τὴν ἀδυναμίαν ἡμῶν μὲ τὴν παντοδύναμον αὐτᾶ χάριν, ϗ ἐλπίζομεν βεβαίως, ὅτι θέλομεν εἰσακεσθῆν, ἐὰν ἐκ ψυχῆς εἰλικρινᾶς προσευχώμεθα α). Δύω δέ τινες προκύπτεσιν ὠφέλειαι ἐκ τῆς αἰτήσεως ταύτης· α. νὰ γρηγορῶμεν ϗ ν' ἀποφεύγωμεν τὰς πειρασμὰς ὅσον ἐμπορᾶμεν β)· β. ἐμπεσόντες δὲ ποτὲ εἰς αὐτὰς, νὰ ἀντέχωμεν ςερεῶς προσευχόμενοι θερμῶς πρὸς Θεόν.

ΑΡΘΡΟΝ Ε'.

Ἐπίλογος.

§. α'. Ὅτι σοῦ ἐςὶν ἡ βασιλεία, καὶ ἡ δύναμις, καὶ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

Σημ. Α'. Γρία τινὰ μᾶς διδάσκει ὁ Ἐπίλογος· α. ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι βασιλεὺς τᾶ κόσμε· β. ὅτι διοικεῖ τὸ πᾶν μὲ τὴν παντοδυναμίαν τε· γ. ὅτι ἡ δόξα τε εἶναι ἄπειρος. Αὕτη δὲ ἡ δόξα τε, ϗ δύναμις, ϗ βασιλεία θέλεσι διαρκεῖν εἰς αἰῶνα τὸν ἅπαντα· ἐκ τέτε δύω τινὰ προκύπτεσι συμπεράσματα· α. ὅτι εἰς τὸν βασιλέα, ϗ προνοητὴν, ϗ πατέρα ἡμῶν ἀναγκαίως πρέπει νὰ προσρέχωμεν διὰ τῆς προσευχῆς ζητᾶντες παρὰ τῆς ἀγαθότητός τε τὴν σωτηρίαν ἡμῶν ϗ συντήρησιν· β. ὅτι τῶν προσευχῶν ἡμῶν ὅλων σκοπὸς κυριώτατος πρέπει νὰ ἦναι ἡ αὔξησις τῆς βασιλείας ϗ δόξης τᾶ Θεᾶ, ϗ εἰς δόξαν τᾶ πανάγιε ὀνόματός τε πρέπει νὰ ἀναφέρονται ὅσα ἀγαθὰ ζητᾶμεν, ϗ λαμβάνομεν παρ' αὐτᾶ γ).

Σημ. Β'. Ἡ λέξις Ἀμὴν εἶναι ἑβραϊκή· προσιθεμένη δὲ εἰς τὸ τέλος τῆς προσευχῆς δηλοῖ τῶν ἐπιθυμιῶν μας τὴν εἰλικρίνειαν, ϗ βεβαίωσιν τῆς ψυχῆς μας, ὅτι θέλομεν εἰσακεσθῆν παρὰ Θεᾶ. Οὕτω προσευχόμενοι

α) Α. Κορινθ. 10. β) Ματθ. 26. γ) Ψαλμ. 115.

αὐτὲς, ϗ βοηθῶντες τὸ κατὰ δύναμιν, ὅταν μάλιςα γηράσωσιν. Ἀμοιβαίως δὲ ϗ οἱ γονεῖς προςάσσονται ἀπὸ τὴν θείαν ἐντολὴν νὰ τρέφωσι τὰ ἴδια τέκνα, ἕως φθάσωσιν εἰς ἡλικίαν ἱκανὴν εἰς πρόνοιαν τῆς ὑγείας των, ϗ νὰ τὰ διδάσκωσιν ἐπιμελῶς διὰ σοφῶν διδασκάλων τὸν νόμον τῦ Θεῦ, ϗ τὰ ἤθη τὰ χρηςὰ, ϗ τὰς, εἰς τὰς ὁποίας εἶναι ἐπιτήδεια, ἐπισήμας, προσέχοντες νὰ μὴ δίδωσιν αὐτοὶ εἰς αὐτὰ ποτὲ κακὸν παράδειγμα, ἀλλὰ νεθετῦντες τὸν φόβον τῦ Θεῦ, ϗ προσφερόμενοι πρὸς αὐτὰ μὲ πραότητα ϗ φρόνιμον οἰκονομίαν, ϗ διόρθωσιν τῶν ἐλαττωμάτων των *). Μία δὲ ἀπὸ τὰς μεγίσας φροντίδας περὶ τῆς εὐδαιμονίας τῶν τέκνων αὐτῶν εἶναι τὸ νὰ σπουδάζωσι νὰ τὰ ἐγκαταλέγωσιν εἰς ἐκεῖνο πάντοτε τὸ ἐπάγγελμα, εἰς τὸ ὁποῖον κλίνεσιν ἐκ φύσεως, ϗ φαίνονται εὐφυᾶ, ϗ ἐπιτήδεια, ὡς ὑπὸ τῆς θείας προνοίας εἰς τῦτο διαρισμένα. Ὅσοι δὲ γονεῖς βιάζεσι τὰ τέκνα των νὰ ἀναδεχθῶσιν ὅ,τι ἐπάγγελμα θέλεσιν αὐτοὶ, ἢ τὸ τυχὸν, χωρὶς νὰ ἐρευνήσωσι πρῶτον πρὸς τί κλίνει τῶν παιδίων ἡ φύσις, ἔτοι γίνονται φθορεῖς μᾶλλον, ἢ εὐεργέται ἀληθινοὶ ϗ τέλειοι τῶν τέκνων αὐτῶν. Τέσσαρα δὲ εἶναι γενικῶς τὰ κυριώτερα μέσα τῆς καλῆς τῶν τέκνων ἀνατροφῆς· α. ἡ ὀρθὴ τῦ θείυ νόμου ϗ τῶν γραμμάτων διδασκαλία· β. ἡ διὰ τῶν οἰκείων καλῶν παραδειγμάτων οἰκοδομὴ εἰς τὴν ἀρετήν· γ. ἡ διὰ λόγων συμβελὴ, ἐνισχύσα μὲν εἰς πράξιν τῦ ἀγαθῦ, ἀνακαλῦσα δὲ ἀπὸ τὰ πονηρὰ ἔργα· δ. ἡ φροντὶς περὶ τῆς εὐτυχίας αὐτῶν διὰ τῆς εἰς τὸ προσῆκον ἐπάγγελμα ἐγκαταλέξεως, ϗ τῶν ἀναγκαίων ἐξόδων χορηγίας. Ὅλαι δὲ αὗται αἱ πράξεις πρέπει νὰ ἦναι συνωδευμέναι μετὰ θερμῆς πρὸς Θεὸν ὑπὲρ αὐτῶν προσευχῆς.

β. Νὰ τιμῶμεν τὲς ἡγεμόνας ὡς χρηςὲς διοικητάς μας μετὰ Θεόν· ὑφίςαται δὲ αὕτη ἡ τιμή· α. εἰς τὸ νὰ ἤμεθα πιςοὶ πρὸς αὐτές· β. εἰς τὸ νὰ ὑποτασσώμεθα μετὰ χαρᾶς εἰς τὰς προσαγὰς ϗ τὲς νόμες αὐτῶν, ἐνόσῳ εἶ-

*) Ἔφες. 6, 4. Δευτερον 6, 7. ϗ 11, 19. Κολασσ. 3, 21.

Ακαδημία Αθηνών / Academy of Athens

ἀφ' ἃ δὲ νικήσωσι τὸν λόγον, καθὸ μὲν διαστρέφασι τὴν ψυχήν, ὀνομάζονται κακίαι, καθὸ δὲ παραβαίνεται δι' αὐτῶν ὁ θεῖος νόμος, ὀνομάζονται ἁμαρτίαι. Ἡ θέλησις ἡ αὐτεξούσιος, μὲ τὴν ὁποίαν ἐπροικίθη ὁ ἄνθρωπος ἀπὸ τὸν Δημιουργόντα, ἐσύντεινε πρὸς διατήρησιν τῆς συμφωνίας τῶν δύω τούτων κλίσεων, ὁδηγουμένη ἀπὸ τὴν ἐντολὴν τοῦ θεοῦ, ἡ ὁποία φανερῶς ἀπηγόρευε νὰ μὴ καταγίνεται ὁ ἄνθρωπος εἰς τὰ αἰσθητὰ πράγματα μὲ βλάβην τοῦ λόγου. Καὶ ταύτην τὴν ἐντολὴν ἐν ὅσῳ ἐφύλαττεν, ἐφύλαττεν ἐν τ' αὐτῷ καὶ τῶν κλίσεων τὴν συμφωνίαν, καὶ ἀκολούθως τὴν εὐδαιμονίαν του. Ἀφ' ὅμως ἐπροτίμησε τὴν σωματικὴν ἡδονὴν περισσότερον, παρὰ τὴν πνευματικήν, ἤγουν παρὰ τὴν σωτηριώδη τήρησιν τῆς θείας ἐντολῆς, καὶ καθυπέταξε τὸν λόγον εἰς τὰ πάθη, ἔχασε τὴν εὐδαιμονίαν του. Τὸ φῶς τοῦ νοὸς ἐσκοτίσθη, ἡ ἁγιότης τῆς θελήσεως ἐμολύνθη· ἡ γαλήνη τῆς ψυχῆς ἐταράχθη· καὶ ἠνοίχθη τὸ θέατρον τοῦ πολέμου τῶν παθῶν κατὰ τοῦ λόγου, καὶ τῆς κακίας ὁ θρίαμβος, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἐπήγασαν αἱ διάφοροι νόσοι, καὶ μέριμναι, καὶ δυσυχίαι α), καὶ τέλος τῶν ὅλων ὁ καρπὸς ὁ ὑπὸ τοῦ θεοῦ κατακριθεὶς θάνατος ὁ σωματικὸς, ἡνωμένος τὸ χείριζον μὲ τὸν φρικωδέστατον πνευματικὸν θάνατον, ὅςις εἶναι ὁ ἀπὸ θεοῦ χωρισμός. Ἡ ἀθλιότης αὕτη τοῦ πρώτου ἀνθρώπου διαδοθεῖσα καὶ εἰς τὰς ἀπογόνους του ἐπληθύνετο ἀναλόγως μὲ τοῦ χρόνου τὴν πρόοδον, ἕως ὅ ἐπλεόνασεν ἡ ἁμαρτία β), καὶ κἀνὲν ἄλλο μέσον δὲν ἐμπόρει νὰ ἀπολυτρώσῃ τὸν ἄνθρωπον ἀπ' αὐτὴν, παρὰ μόνη ἡ ὑπερπερισσεύσασα χάρις τοῦ θεοῦ εὐσπλαγχνίας. Ὁ ἄνθρωπος παραβὰς ἅπαξ τὴν ἐντολὴν τοῦ ἀπείου ἀκολούθως ἔπρεπε νὰ ἦναι αἰώνιος παραβάτης, καὶ ἀναμάρτητον τὸ Ὄν ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἔμελλε νὰ μεσιτεύσῃ διὰ νὰ ἐξιλεώσῃ τὸ πλάσμα ἐμπόρει νὰ ἔχῃ τοσαύτην τελειότητα γ);

α) Θυμὸς, καὶ ὀργὴ, θλῖψις, καὶ στενοχωρία ἐπὶ πᾶσαν ψυχὴν ἀνθρώπου τοῦ κατεργαζομένου τὸ κακόν. Ῥωμ. 2. 9. β) Γεν. 11, 12, Ῥωμ. 1 21—32. γ) Οὔτε ἄγγελος οὐκ ἄνθρωπος, ἀλλ' αὐτὸς ὁ Κύριος ἔσωσεν ἡμᾶς. Ησαΐ. 23. 5.

Ακαδημία Αθηνών / Academy of Athens

λὴν τοῦ ὑψίζου Νομοθέτου, συμμετρεῖς τὴν ἀρετήν Σου μὲ τὴν ἀξίαν τοῦ Θρόνου Σου, καὶ διοικεῖς λαὸν περιούσιον ζηλωτὴν καλῶν ἔργων, καλλιαρχῶν ὡς φερώνυμος Καλλιάρχης, καὶ διεγείρων τῶν βελτίσων τὴν ἔφεσιν εἰς τῶν Ἐφεσίων τὰς ψυχάς· τὰς ὁποίας ὑπαλείφων καὶ παροριμῶν εἰς τὰ καλὰ, σήλας ἀρετῆς ἀνεγείρεις, κατὰ τὸν Ἰακὼβ, ὅσις ἤλειψε σήλην τῷ Θεῷ. Εἰς τὸν ζηλωτὴν λοιπὸν καὶ πρόμαχον τῶν Γραφῶν ἀνήκει δικαίως καὶ ἡ εἰς τὰς Γραφὰς αὕτη εἰσαγωγικὴ ὁδηγία. Διότι ἡ μὲν παροιμία εἰς θάλασσαν ἀποσέλλει τὰ νάματα, ὁ δὲ θεῖος χρησμὸς εἰς τοὺς Ἱεροὺς καθιερόνει τὰ Ἱερά. Τελευταῖον, δὲν θέλω φανῆν ὀχληρὸς, ἐὰν εἰς ταῦτα προσθέσω καὶ τῆς περὶ ἐμὲ πατρικῆς Σου εὐνοίας καὶ τῶν πολλῶν χαρίτων τὴν διηνεκῆ τῆς ψυχῆς μου εὐγνωμοσύνην, τῆς ὁποίας μικρὸν σημεῖον ἐτόλμησα νὰ προσφέρω πρὸς τὴν Θεοφρούρητόν Σου Πανιερότητα τὴν καὶ ἄλλως ἀνήκουσαν εἰς αὐτὴν τοῦ βιβλίου τούτου προσφώνησιν. Εὐτυχὴς ἐγὼ, ἐὰν ἀξιώσης νὰ ἐπιδῇς μὲ ἱλαρὸν ὄμμα πρὸς τὴν μικράν μου ταύτην προσφορὰν, καὶ μὲ ἀνταμείψῃς μὲ τὰς πολυτιμοτάτας Σου εὐλογίας, Δέσποτα σεβασμιώτατε!

αωιγ: Μαΐου κε: ἐν Σμύρνῃ.

Τῆς ὑμετέρας Σεβασμιωτάτης Πανιερότητος

δοῦλος ταπεινὸς

Κωνσταντῖνος Πρεσβύτερος
καὶ Οἰκονόμος.

ΑΡΘΡΟΝ Γ'.

Περὶ Θεοσεβείας.

§. ιδ'. Ἐκ τῶν προειρημένων συμπεραίνεται, ὅτι ὁ ἄνθρωπος, ὡς κτίσμα λογικὸν, χρεωσεῖ νὰ λατρεύῃ πιστῶς τὸν δημιουργὸν, καὶ προνοητὴν αὐτοῦ Θεόν.

Σημ. Ὁ ἄνθρωπος μόνος, μεταξὺ τῶν ὁρωμένων κτισμάτων φαίνεται σολισμένος μὲ λόγον, ϗ νῶν, αὐτὸς μόνος λοιπὸν δύναται νὰ λατρεύῃ τὸν δημιεργόντα, εὐχαριστῶν αὐτὸν ϗ διὰ τὴν περὶ ἑαυτὸν ἀγαθότητα, ϗ διὰ τὴν εἰς τὰ ἄλλα κτίσματα πρόνοιάν τε. Ὁ ἥλιος τὸν φωτίζει· ἡ γῆ τὸν διατρέφει· τὸ ὕδωρ τὸν ποτίζει· ὁ ἀὴρ τὸν ζωογονεῖ, δι' ὅλα ταῦτα ϗ τὰ τοιαῦτα χρεωσεῖ νὰ δοξάζῃ τὸν δημιεργόντα ϗ τροφέα. Ἔπειτα ϗ χωρὶς τούτων πρέπει νὰ λατρεύῃ ὁ ἄνθρωπος τὸν Θεὸν, δι' ὅ,τι αὐτὸς εἶναι ὁ μόνος ἄξιος λατρείας διὰ τὰς Θείας τε τελειότητας. Ὁ Θεὸς εἶναι τὸ ἄκρον ϗ τελειότατον ἀγαθόν· πρέπει λοιπὸν ἡ καρδία μας νὰ προσκολλᾶται προθύμως πρὸς αὐτὸν, ϗ νὰ ζητῇ νὰ ἑνωθῇ μετ' αὐτοῦ. Ὁ Θεὸς εἶναι δίκαιος, πάνσοφος, παναγιος, πρέπει λοιπὸν νὰ προσφέρωμεν εἰς αὐτὸν ὅλον τὸ σέβας, τὸ ὁποῖον ἀνήκει εἰς τὴν δόξαν τοῦ παναγίου αὐτοῦ ὀνόματος. Τελευταῖον ὁ Θεὸς ἀνταμείβει τοὺς προσκυνητὰς τοῦ ὀνόματός τε, ϗ κολάζει τοὺς παραβάτας τῆς χρεωσικῆς πρὸς αὐτὸν λατρείας· ϗ διὰ τὴν ἀνταμοιβὴν λοιπὸν ταύτην, ϗ διὰ τὰς Θείας τελειότητάς τε, ϗ διὰ τὴν τοῦ κόσμε δημιεργίαν ϗ πρόνοιαν χρεωσεῖ νὰ λατρεύῃ ὁ ἄνθρωπος τὸν Θεόν.

§. ιε'. Ἡ Θεία λατρεία εἶναι διπλῆ, ἐσωτερικὴ, καὶ ἐξωτερική. Ἡ ἐσωτερικὴ εἶναι νοερὰ, Θεμελιωμένη εἰς τὴν καρδίαν *)· ἡ ἐξωτερικὴ γίνεται διὰ τοῦ σώματος, χρησιμεύουσα εἰς σημεῖον καὶ ἔνδειξιν τῆς ἐσωτερικῆς λατρείας.

---

*) Πνεῦμα ὁ Θεὸς, ϗ τοὺς προσκυνοῦντας αὐτὸν ἐν πνεύματι ϗ ἀληθείᾳ δεῖ προσκυνεῖν. Ἰωάν. 4, 24.

θέντων α). Ὁ νόμος τῦ πρᾳοτάτυ Ἰησῦ ἀρκεῖται εἰς τὴν ἁπλῆν ἀπόδοσιν τῦ κλοπιμαίυ, ἡνωμένην μὲ τὴν ἀληθῆ τῦ κλέπτυ μετάνοιαν.

Σημ. Γ'. Πρὸς ἀποφυγὴν τούτου τῦ ἁμαρτήματος δύω μάλιςα μέσα συντελῦσι· α. ἡ περὶ τὴν δίαιταν μετριότης, ϗ β. ἡ ἐργασία. Ὅσοι θέλυσι νὰ ἐξοδευωσιν ἀσώτως, ἁρπάζουσι τὰ τῶν ἄλλων· διότι δὲν τὺς ἐξαρκῦσι τὰ ἰδικά των· ϗ πάλιν οἱ ὀκνηροὶ ϗ ἀργοὶ ἀναγκάζονται νὰ τρέφωνται μὲ τῶν ἄλλων τὺς ἱδρῶτας, ὡς οἱ κηφῆνες μὲ τῶν φιλεργῶν μελισσῶν τὸ μέλι. Ὅςις ἐργάζεται ἐπιμελῶς τὸ ἐπάγγελμά τυ, ἔχων εἰς Θεὸν τὴν ἐλπίδα τῆς κυβερνήσεώς τυ, ἐκπορίζει τὰ πρὸς ζωάρκειάν τυ, ἂν δέπυτε ϗ ἔλλειψιν πάθῃ, παρηγορεῖται μὲ τῶν ἀγαθῶν ἀνδρῶν τὴν συνδρομήν, ϗ τῆς μελλήσης ἀνταποδόσεως τὴν ἐλπίδα.

Σημ. Δ'. Ἐκ τῶν προῤῥηθέντων εὐκόλως συμπεραίνεται, ὅτι τὸ ἁμάρτημα τῆς κλοπῆς εἶν' ἐμποδισμένον γενικῶς εἰς πᾶν πρόσωπον, περὶ παντὸς πράγματος, κατὰ πάντα τρόπον, ἐνόσῳ ἀποβλέπει τὴν βλάβην τῦ πλησίον· διότι ἀντίκειται ἀπ' εὐθείας εἰς τὸ ἀξίωμα τῦ δικαίου τὸ „Ὃ σὺ μισεῖς, ἑτέρῳ μὴ ποιήσης· προστάσσει δὲ ἡ ἐντολὴ ἐξ ἐναντίας νὰ ἀποδίδωμεν εἰς ὅλυς ὅλοι ὅλα τὰ δίκαια β).

ΑΡΘΡΟΝ ΙΒ'.

§. ιγ'. Ἡ ἐννάτη ἐντολὴ προσάσσει νὰ μὴ ψευδώμεθα, μήτε νὰ βλάπτωμεν τὸν πλησίον διὰ τῆς γλώσσης.

Σημ. Α'. Ὅταν ἡ γλῶσσα δὲν κυβερνᾶται ἀπὸ τὴν ὁδηγίαν τῦ ὀρθῦ λόγυ, δύναται νὰ προξενήσῃ μέγιςα κακά· διὰ τῦτο προσάσσει ὁ Θεῖος νόμος καὶ ταύτης τὸν κανονισμόν· βλάπτει δὲ τὸν πλησίον ἡ κατάλαλος γλῶσσα.

α) Λευϊτ. 19, 8. Οὕτω κατεδίκαζον τὸν κλέπτην οἱ Ῥωμαῖοι νόμοι (Σύνοψ. Ἀτταλειάτ. τιτλ. 56. β) Ἀπόδοτε πᾶσι τὰς ὀφειλάς. Ῥωμ. 13, 7.

διεφθαρμένας θελήσεις ἐν ὅσῳ ζῶμεν ἐπὶ τῆς γῆς. β. ὅτι χρεωζόμεν νὰ εὐχώμεθα νὰ τὸ ἐκτελῶσιν ὅλοι οἱ ἄνθρωποι οἱ κατοικοῦντες εἰς τὸ πρόσωπον ὅλης τῆς γῆς. γ. ὅτι χρεωζόμεν νὰ τὸ ἐκτελῶμεν εἰς τὴν γῆν, καθὼς οἱ Ἄγγελοι εἰς τὸν οὐρανὸν α), μὲ τὴν αὐτὴν εἰλικρίνειαν δηλονότι, καὶ τὸν ζῆλον, μὲ τὸν ὁποῖον τὰ μακάρια ἐκεῖνα πνεύματα λειτουργοῦσι τὸν ὕψιστον βασιλέα. Εἰδὲ καὶ οἱ Ἄγγελοι μὲν ἀποστέλλονται εἰς ἄλλας λειτουργίας διαφόρους παρὰ τὰς τῶν ἀνθρώπων, καὶ τὰς ἐκπληροῦσι τελειότερον, ὡς ἐλεύθεροι ἀπὸ πᾶν βάρος ὑλικόν· ἀλλὰ καὶ οἱ ἄνθρωποι γίνονται ἐπίγειοι Ἄγγελοι, ὁπόταν κατὰ τὴν ἰδίαν ἕκαστος κατάστασιν, καὶ δύναμιν, καὶ τὸ ἐπάγγελμά του, ἐκπληρόνῃ τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ, καὶ κληρονομεῖ τὴν σωτηρίαν, τῆς ὁποίας λειτουργοὶ καὶ ὑπηρέται διωρίσθησαν οἱ ἅγιοι Ἄγγελοι β).

ΑΙΤΗΜΑ Δ'.

§. η'. Τὸν ἄρτον ἡμῶν τὸν ἐπιούσιον δὸς ἡμῖν σήμερον.

Σημ. Διὰ τοῦ ἐπιουσίου ἄρτου ἐννοοῦνται ὅλα τὰ πρὸς τὴν παροῦσαν ζωὴν ἀναγκαῖα· ἄρτον δὲ ἐθέσπισεν ὁ Σωτὴρ νὰ ζητῶμεν παρὰ Θεοῦ διὰ νὰ μάθωμεν ἐκ τούτου, ὅτι πρέπει νὰ εὐχαριστώμεθα εἰς τὰ ἀναγκαῖα, καὶ νὰ μὴ γυρεύωμεν ὀλοψύχως τὰ ἄχρηστα καὶ περιττὰ γ) εἰμὴ, ὅταν ὁ Θεὸς μᾶς τὰ χαρίζῃ διὰ μέσων νομίμων, καὶ τιμίων, ὥστε νὰ μεταδίδωμεν ἐξ αὐτῶν καὶ εἰς τοὺς χρείαν ἔχοντας. Σημειωτέον δε μάλιστα, ὅτι ζητοῦμεν τὸν ἄρτον ἡμῶν παρὰ τῆς προνοίας τοῦ Θεοῦ, ὅστις πρότερον εἶπεν, ὅτι ὁ ἄρτος ἡμῶν θέλει εἶσθαι ἡνωμένος μὲ τοὺς ἱδρῶτας τοῦ προσώπου μας δ), ὥστε μὲ τὴν πρὸς Θεὸν προσευχὴν πρέπει νὰ συνάπτωμεν καὶ τοὺς κόπους τῆς ἐργασίας εἰς ἀπό-

---

α) Ψαλμ. 143, 10. καὶ 103, 21. β) Ἑωμ. 1, 14. γ) Α. Τιμοθ. 6, 8. δ) Γενεσ. 3.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

νὰ ἀναλάβῃ τῦ Θεῦ τὴν χάριν, πάρεξ τὴν μετάνοιαν ϗ ἐξομολόγησιν α). Ἡ ἀληθὴς μετάνοια ἐξ ἀνάγκης πρέπει νὰ ἔχῃ τὰ ἑπόμενα· α. νὰ ὁμολογήσῃ τις εἰλικρινῶς τὰς ἰδίας τυ ἁμαρτίας β)· β. νὰ κατηγορήσῃ ἑαυτὸν ὡς ἁμαρτωλὸν ἐνώπιον τῦ θεῦ γ)· γ. νὰ συλλογίζεται τὴν ἄπειρον τῦ Θεῦ εὐσπλαγχνίαν, τὴν ὁποίαν ἐδεμία ἁμαρτία δὲν δύναται νὰ ὑπερβῇ, ϗ νὰ πιςεύῃ ἀδιςάκτως, ὅτι ὁ ἀποθανὼν ὑπὲρ ἡμῶν Σωτὴρ τυ κόσμυ ὁ Χριςὸς ἐπροξένησε τὴν χάριν τῦ ἐρανίυ πατρός τυ εἰς ὅλυς τὺς εἰς αὐτὸν ἐλπίζοντας, ϗ πιςεύοντας θερμῶς δ)· δ. νὰ κάμῃ ςερεὰν ἀπόφασιν νὰ ἀλλάξῃ ζωὴν εἰς τὸ ἑξῆς, διάγων θεαρέςως. Ταῦτα εἶναι τὰ σημεῖα τῆς ἀληθῦς ἐξομολογήσεως, ἡ ὁποία πρέπει νὰ γίνεται ἔμπροσθεν τῦ Ἱερέως διὰ δύω μάλιςα αἰτίας· α. διὰ νὰ λάβῃ ὁ ἐξομολογύμενος παρ' αὐτῦ πνευματικὴν ὁδηγίαν ϗ συμβυλὴν περὶ τῆς ψυχικῆς αὐτῦ σωτηρίας ε)· β. διὰ νὰ ἐξαγγείλῃ ὁ ἱερεὺς εἰς τὸν ἐξομολογύμενον τὴν ἄφεσιν τῶν ἁμαρτιῶν τυ ἐν ὀνόματι Χριςῦ σωτῆρος τῦ κόσμυ ζ). Πρέπει δὲ νὰ ἐξομολογῆται ὁ Χριςιανὸς τῆς ἁμαρτίας τα τὸ εἶδος ἀκριβῶς, μὴ αἰςχυνόμενος ν' ἀνακαλύψῃ εἰς ἄνθρωπον σεβάσμιον, ὅ,τι κακὸν δὲν ἐφοβήθη νὰ πράξῃ ἐνώπιον τῶν ἁγιωτάτων ὀφθαλμῶν τῦ Θεῦ, εἰς τὸν ὁποῖον, μετανοῶν ἤδη, τὸ ἐξομολογεῖται διὰ μέσυ τῦ πνευματικῦ πατρός τυ.

Σημ. Β'. Ἡ ἐξομολόγησις πρέπει νὰ γίνεται ὁσάκις μᾶς τύπτει ἡ συνείδησις διὰ καμμίαν ἁμαρτίαν, ἢ κἂν ὁσάκις προετοιμαζόμεθα διὰ τὴν θείαν κοινωνίαν. Διετάχθη δὲ ἐξαρχῆς τὸ μυςήριον τῦτο ὑπὸ τῆς τῦ Χριςῦ Ἐκκλησίας θ) ἐκλεγύσης ἄνδρας ἱερεῖς ϗ φρονίμυς, νὰ

α) Α. Ἰωάν. 1, 9. β) Γνῶθι τὴν ἀδικίαν συ . . . . ἐπιςράφητε ὑοὶ ἀφεςηκότες. Ἱερεμ. 3, 13—14. γ) Ἐγὼ εἶπα ἐξαγορεύσω κατ' ἐμῦ τὴν ἀνομίαν μυ τῷ Κυρίῳ. ψαλμ. 43, 5. δ) Α. Ἰωάν. 6, 7. ε) Ῥωμ. 6, 2—12. ς) Ὑμεῖς οἱ Πνευματικοὶ καταρτίζετε τὸν τοιῦτον ἐν πνεύματι πραότητος. Γαλάτ. 6, 1. η) Ἀντινων ἀφῆτε τὰς ἁμαρτίας ἀφίενται αὐτοῖς. Ἰωάνν. 20, 23. θ) Πολλοί τε τῶν πεπιςευκότων ἤρχοντο ἐξομολογύμενοι, ϗ ἀναγγέλλοντες τὰς πράξεις αὐτῶν. Πράξ. 19, 18. ϗ Ἰακώβ. 5, 16. ϗ Μαρκ 1, 5.

ἔκτισεν ἐκ τοῦ μηδενὸς, ἐν ὑπῆρχε τίποτε λοιπὸν πρὸ τῆς δημιουργίας τοῦ κόσμου, πλὴν μόνος ὁ αἰώνιος δημιουργός τε, ὥςε ἐπλανήθησαν ὅσοι εἶπον ὅτι ὁ κόσμος ἐκτίσθη ἀπὸ ὕλην αἰώνιον.

Σημ. Β'. Εἰς τὴν δημιουργίαν τοῦ κόσμου δύω τινὰ πρέπει νὰ σημειώσωμεν· α'. ὅτι ὁ κτίσας θεὸς τὰ πάντα, τὰ συνέδεσε πρὸς ἄλληλα μὲ δεσμὸν ἄῤῥητον, διὰ νὰ χρησιμεύῃ τὸ ἓν πρὸς τὸ ἄλλο, καὶ ν' ἀποτελῶσιν ὁμοῦ τὴν ἁρμονίαν τοῦ Παντὸς, ἐκ τοῦ ὁποίου φαίνεται ἐξαιρέτως ἡ θεία σοφία. β'. Ὅτι κἄν ἓν κτίσμα δὲν ἐδημιουργήθη κακὸν καθ' αὑτὸ, ἢ χρῆσιν ἔχον αἰσχρὰν καθ' αὑτήν. Ὅσα ἐποίησεν ὁ θεὸς εἶναι ὅλα λίαν καλά α). Ἡ προαίρεσις ὅμως τοῦ ἀνθρώπου ἐμπορεῖ νὰ μεταχειρισθῇ τὸ καλὸν ὡς κακὸν, καθὼς, λόγου χάριν, τὴν μάχαιραν πρὸς φόνον, ἢ τὴν δύναμιν τοῦ νοὸς εἰς ἐφευρέσιν διαφόρων πανουργιῶν.

§. ί. Τὸ ἐξαίρετον τῶν θείων δημιουργημάτων εἶναι ὁ ἄνθρωπος, ὅςις ἐκοινώνησε μάλιςα ἀπὸ τὴν ἀγαθότητα τοῦ θεοῦ, διότι ἐπλάσθη κατ' εἰκόνα, καὶ ὁμοίωσίν του β).

Σημ. Ἡ εἰκὼν καὶ ὁμοίωσις τοῦ θεοῦ ὑφίσταται εἰς τὴν συμφωνίαν τῶν ἰδιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου μὲ τὰς τελειότητας τοῦ θεοῦ. π. χ. ὁ θεὸς ἔχει νοῦν, καὶ ὁ ἄνθρωπος ἐπροικίσθη μὲ νοῦν· ὁ θεὸς φυσικὰ ἐκλέγει τὸ ἀγαθὸν, καὶ ἀποςρέφεται τὸ κακὸν, καὶ ὁ ἄνθρωπος αἰσθάνεται ἔμφυτον τινὰ ὁρμὴν εἰς ἀπόλαυσιν τοῦ καλοῦ, καὶ ἀποφυγὴν τοῦ κακοῦ. Ὁ θεὸς εἶναι κύριος ὅλου τοῦ κόσμου, ὡσαύτως κατέςησε καὶ τὸν ἄνθρωπον δεσπότην ἐπὶ τῆς γῆς· ἀλλ' ὁ θεὸς εἶναι πνεῦμα ἀσώματον, ἔπεται λοιπὸν, ὅτι καὶ ἡ εἰκὼν αὐτοῦ δὲν ἐτυπώθη εἰς τὸ ἀνθρώπινον σῶμα, ἀλλ' εἰς τὴν ἐνυπάρχουσαν εἰς αὐτὸ ἄϋλον δύναμιν.

§. ια'. Ὁ θεὸς ἐχάρισεν εἰς τὸν ἄνθρωπον ἀθάνατον ψυχήν γ).

Σημ. Ἐὰν προσέξωμεν εἰς ἑαυτὸς, αἰσθανόμεθα, ὅτι ἐνυπάρχει εἰς ἡμᾶς ὄντι διάφορον ἀπὸ τὸ σῶμα, τὸ ὁποῖον

α) Γενέσ. 1, 31. β) Γενέσ. 1, 27. γ) Γενεσ. 2, 7.

τινα κακίαν, προςάσσει ἐνταυτῷ τὴν ἐναντίαν αὐτῆς ἀρετήν, προςάσσει δηλονότι ἐνταυτῷ ϗ τὰ ἀποφατικὰ καὶ τὰ καταφατικὰ ἑκάςϖ καθήκοντα. β. Ἐπειδὴ αἱ ἐντολαὶ εἶναι σύντομοι, ὅταν μία τις ἐντολὴ ἀπαγορεύῃ μίαν τινὰ κακίαν, πρέπει νὰ ἐννοῆται, ὅτι ἀπαγορεύει ἐνταυτῷ ϗ ὅλας τὰς βαθμὰς ϗ τὰ εἴδη, ϗ τὰ προηγούμενα, ϗ τὰ ἐπακολουθήματα τῆς αὐτῆς κακίας· ϗ ἐκ τοῦ ἐναντίου, ὅταν προςάσσῃ μίαν τινα ἀρετὴν, ἡ διαταγὴ κατηγορεῖται κατὰ πάντων ἁπλῶς τῶν καθηκόντων, ὅσα ὑπάγονται εἰς τὴν αὐτὴν ἀρετήν.

ΑΡΘΡΟΝ Δ΄.

§. ε΄. Ἡ πρώτη ἐντολὴ μᾶς διδάσκει νὰ πιςεύωμεν ἐκ καρδίας, καὶ νὰ ὁμολογῶμεν διὰ ςόματος, ὅτι εἶναι εἷς μόνος Θεὸς, περὶ δὲ τῶν Θείων αὐτοῦ ἰδιοτήτων νὰ δεχώμεθα, καὶ νὰ πιςεύωμεν, ὅσα μᾶς διδάσκει ἡ ἁγία Γραφή.

Σημ. Α΄. Ὅτι εἶναι εἷς μόνος Θεὸς, ϗ ποῖαί τινες εἶναι αἱ Θεῖαι τοῦ ἰδιότητες, ὡμιλήσαμεν εὐθὺς εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ πρώτου μέρους (Τμήμ. Α. §. ζ — η). Ἐὰν, ὡς ἐκεῖ ἐβρέθη, πιςεύωμεν, ϗ διϊθύνωμεν ἔτω τὴν ἡμετέραν διαγωγὴν, πληροῦμεν τὴν πρώτην ἐντολήν· ἐναντίον δὲ ταύτης τῆς ἐντολῆς ἁμαρτάνϖσι

α) Οἱ ἄθεοι, οἱ ὁποῖοι κατὰ τὴν ἀναπολόγητον ϗ ἀπονενοημένην αὐτῶν δόξαν, τολμῶσι νὰ λέγωσιν ἀφρόνως, ὅτι ὐκ ἔςι Θεός· ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ ἀλήθεια τῆς ὑπάρξεως τοῦ Θεοῦ εἶναι καθ' αὐτὴν ἐναργεςάτη, ϗ εἰς τὴν καρδίαν ἑκάςϖ τετυπωμένη βαθύτατα, ἀμφιβάλλϖσι δικαίως πολλοὶ, ἂν εὑρίσκωνται ἄθεοι, τῶν ὁποίων ἡ συνείδησις ἐσωτερικῶς δὲν εἶναι πληροφορημένη τὸ ἐναντίον. Μὲ τὰς ἀθέους συναριθμοῦνται ϗ ὅσοι ὀνομάζϖσι Θεὸν τὸν κόσμον, ἢ τὴν φύσιν τῶν ὄντων.

β) Οἱ πολύθεοι, ὁποῖοι πολλοὶ ἐςάθησαν μεταξὺ τῶν ἐθνικῶν, νομίσαντες πολλὰς Θεὰς, ϗ ἀναπλάσαντες εἰς τὴν κτίσιν διαφόρους δεσποτείας ἀλλοκότας, τὸν Δία, φερ' εἰπεῖν, Θεὸν εἰς τὸν οὐρανὸν, τὸν

ΠΙΝΑΞ
ΤΩΝ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΠΡΟΟΙΜΙΟΝ.

Ὁρισμὸς καὶ ἀρχὴ τῆς Κατηχήσεως §. α. Σελ. 1
Διαίρεσις αὐτῆς . . . . . §. β—ς. 1—3

ΜΕΡΟΥΣ Α΄.

ΤΜΗΜΑ Α΄.
περὶ τῆς Φυσικῆς τοῦ Θεοῦ Γνώσεως.

ΑΡΘΡΟΝ Α΄.

Περὶ ὑπάρξεως Θεοῦ . . . . . §. ζ 4

ΑΡΘΡΟΝ Β΄.

Περὶ οὐσίας Θεοῦ καὶ τῶν ἰδιοτήτων αὐτοῦ. §. η. 6
Περὶ Δημιουργίας . . . . . §. θ. αὐτ.
Περὶ πλάσεως ἀνθρώπου καὶ τοῦ κατ' εἰκόνα §. ι καὶ ια. 7
Περὶ προνοίας . . . . . §. ιβ. ιγ. 8—9

ΑΡΘΡΟΝ Γ΄.

Περὶ Θεοσεβείας . . . . . §. ιδ. 19
Περὶ τῆς διπλῆς τοῦ Θεοῦ λατρείας . §. ιε. αὐτ.
Περὶ τῆς μελλούσης ζωῆς . . . §. ις. 12
Περὶ τῆς διαφθορᾶς τοῦ ἀνθρώπου . §. ιζ. αὐτ.
Περὶ τῆς κατὰ τοῦ ἀνθρώπου θείας ὀργῆς §. ιη. 13
Περὶ τοῦ μέσου τῆς καταλλαγῆς τοῦ ἀνθρώπου μετὰ τοῦ Θεοῦ . . . . §. ιθ. αὐτ.

ΜΕΡΟΥΣ Α΄.

ΤΜΗΜΑ Β΄.
Περὶ τῆς Εὐαγγελικῆς πίστεως.

Περὶ τῆς Ἁγίας Γραφῆς . . . §. α. 14
Περὶ τῆς ὕλης τῆς Ἁγίας Γραφῆς . §. β. 16
Περὶ τοῦ Συμβόλου τῆς πίστεως . . §. γ—δ. 18
Περὶ πίστεως . . . . . §. ε. 20
Περὶ Τριάδος, καὶ Δημιουργίας, καὶ Προνοίας, καὶ τοῦ προπατορικοῦ ἁμαρτήματος. Ἀρθ. Α΄. . . . . §. ς. 21

Ακαδημία Αθηνών / Academy of Athens

Ακαδημία Αθηνών / Academy of Athens

σεως δικαιωθῇ ὁ ἄνθρωπος, χρεωσεῖ νὰ ἀποδείξῃ ἐξάπαντος τὴν ἰδίαν ἐπιστροφὴν διὰ τῶν καρπῶν τῆς ἀγάπης, ἢ νὰ βεβαιώσῃ τὴν πίστιν τε μὲ τὰ καλὰ ἔργα α), τὰ ὁποῖα εἶν' ἐκείνης ἐπακολουθήματα β), ἢ χωρὶς τῶν ὁποίων δὲν ἐμπορεῖ νὰ χαρακτηριωθῇ ὁ μαθητὴς τοῦ Χριστοῦ „Τοῦ δόντος ἑαυτὸν ὑπὲρ ἡμῶν, ἵνα λυτρώσηται ἡμᾶς ἀπὸ πάσης ἀνομίας, καὶ καθαρίσῃ ἑαυτῷ λαὸν περιούσιον, ζηλωτὴν καλῶν ἔργων. (Τίτ. 2, 14.)

Σημ. Γ'. Ἐντεῦθεν φαίνεται πῶς πρέπει νὰ ἐννοηθῶσι τὰ λόγια ἐκεῖνα τοῦ Ἀποστόλου „ἐ γὰρ ἐστε ὑπὸ νόμον, ἀλλ' ὑπὸ χάριν" (Ῥωμ. ϛ', 14.) καὶ, Νυνὶ δὲ κατηργήθημεν ὑπὸ τοῦ νόμου ἀποθανόντες, ἐν ᾧ κατειχόμεθα. (αὐτ. 7, 6.). Ἐνταῦθα δὲν ἀποβάλλει ὁ Ἀπόστολος τὸν Θεῖον νόμον, ἄπαγε! ἀλλὰ λέγει πρῶτον, ὅτι οἱ ἀληθινοὶ πιστοὶ δὲν εἶναι ὑπὸ τὸν ζυγὸν τοῦ νόμου, ὅστις ἀπειλεῖ κατάραν εἰς τὸν ἁμαρτωλόν· β. ὅτι ὁ Χριστιανὸς ἁμαρτάνει μὲν ἐξ ἀδυνασίας, ἡ χάρις ὅμως δὲν τὸν παραδίδει εἰς τὴν αὐστηρότητα τοῦ νόμου, ἀλλὰ δέχεται τὴν μετάνοιάν του, καὶ τοῦ συγχωρεῖ τὰς ἁμαρτίας, τὸ ὁποῖον ἄνθρωπος δὲν ἐμπορεῖ νὰ ἐλπίσῃ ἀπὸ τὸν νόμον.

§. β'. Ὁ Θεῖος νόμος δεικνύει εἰς ἡμᾶς τὴν διαφορὰν τῶν καλῶν ἔργων καὶ τῶν κακῶν.

Σημ. Α'. Ὁ νόμος εἶναι διαταγὴ δεικνύουσα εἰς τὸν ἄνθρωπον τί πρέπει νὰ πράττῃ. Ὅ,τι συμφωνεῖ μὲ τὸν νόμον εἶναι καλὸν ἔργον, εἶναι ἀρετή. Ὅ,τι ἐναντιόνεται εἰς τὸν νόμον εἶναι κακὸν, εἶναι κακία, ἁμαρτία, ἀσέβεια. Τοιαύτη διαταγὴ διορίζουσα τὴν διαφορὰν τῶν καλῶν ἔργων ἀπὸ τὰ κακὰ, ἔπρεπε νὰ δοθῇ παρ' αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ· διότι μόνος ὁ Θεὸς εἶναι ἀπ' αἰῶνος ἀναμάρτητος, καὶ μόνος αὐτὸς διακρίνει, τί εἶναι ἀληθῶς καλὸν, ἢ κακὸν, καὶ μόνος αὐτὸς ἐμπορεῖ νὰ ὑποχρεώσῃ τὴν συνείδησιν τοῦ ἀνθρώπου εἰς τὸ νὰ διακρίνῃ τὰ πρακτέα ἀπὸ τὰ μὴ τοιαῦτα. Γενικώτερον δὲ τρεῖς τινες χαρακτῆρες διακρίνουσι τὰ καλὰ ἔργα ἀπὸ τὰ κακά· α. τὸ νὰ ᾖναι σύμφωνα μὲ

α) Ἐφεσ. 2, 8. β) Αὐτ. αὐτ.

Διότι καθὼς δὲν γνωρίζει τὰ συμφέροντα εἰς τὴν ἀληθῆ αὐτῆ εὐδαιμονίαν, ὅσις δὲν ἐφωτίσθη ὑπὸ τῆ ἁγίε Πνεύματος, ἐτω δὲν ἐξεύρει μήτε τί πρέπει νὰ ζητήσῃ παρὰ Θεῦ α). Αὐτὸ δὲ τὸ πνεῦμα μᾶς διδάσκει εἰς τὴν γραφὴν, ὅτι πρέπει νὰ ζητῶμεν πρῶτον τὴν βασιλείαν τῦ Θεῦ ϗ τὴν δικαιοσύνην, ἤγεν τὸ μέσον τῦ νὰ ἑνωθῶμεν μετ' αὐτῦ διὰ τῶν ἀρετῶν. Ταύτην τὴν σωτηρίαν τῆς ἡμετέρας ψυχῆς πρέπει νὰ ζητῶμεν ἀπεριορίςως· τὰ δὲ λοιπὰ πρόσκαιρα ἀγαθὰ, οἷον ὑγείαν, ζωὴν, ϗ τὰ ἄλλα τὰ ἀναγκαῖα, πρέπει νὰ τὰ ζητῶμεν πάντοτε μὲ τῦτον τὸν περιορισμόν: Ἐὰν θέλῃς, θερέμε, ἐὰν γινώσκῃς, ὅτι εἶναι ὠφέλιμα εἰς ἐμέ· β. μὲ θερμότητα, ἤγεν μὲ καρδίαν ζέσαν ἀπὸ εὐλάβειαν ϗ πίςιν β)· γ. μὲ ταπεινοφροσύνην, διὰ τῆς ὁποίας ἐσωτερικῶς μὲν θέλομεν συναισθάνεσθαι τὴν ἡμετέραν ἀθλιότητα ϗ δυστυχίαν, ϗ ὅτι ἐδὲν ἀγαθὸν δὲν ἠθέλαμεν ἔχειν ἐξ αὐτῶν, ἐὰν δὲν ἤνοιγε τὴν εὔσπλαγχνον αὐτῦ χεῖρα ὁ οὐράνιος Πατήρ· ἐξωτερικῶς δὲ θέλομεν φυλάττειν τὸ σῶμα εἰς ςάσιν εὐοχήμονα, ϗ τῆς ἐσωτερικῆς διαθέσεως παραςατικήν γ)· δ. μὲ πεποίθησιν, ἤγεν μὲ πληροφορίαν ἀδίςακτον, ὅτι ἡ προσευχή μας θεμελιόνεται εἰς μόνην τὴν ἀξιομισθίαν τῦ Σωτῆρος ἡμῶν Χριςῦ, τῦ ὁποίε τὸ ὑπὲρ ἡμῶν ἐκχυθὲν αἷμα δύναται νὰ κινήσῃ τὸν εὔσπλαγχνον Θεὸν εἰς τὸ νὰ χαρίσῃ εἰς ἡμᾶς τὰ αἰτήματα δ)· ε. μὲ ἐπιμονήν, τὴν ὁποίαν διδάσκει ὁ Χριςὸς διὰ τῆς παραβολῆς τῦ ἀδίκε κριτῦ ε)· ὅςε γενικῶς, ὅταν προσευχώμεθα, πρέπει νὰ προσέχωμεν εἰς ταῦτα μάλιςα τὰ τρία. α. Ποῖοι τινὲς ὄντες προσευχόμεθα· β. Περὶ ποίων προσευχόμεθα· γ. Πῶς προσευχόμεθα. Ὅσις ἔτω δὲν προσεύχεται, μυκτηρίζει τὸν Θεὸν, ϗ ἡ προσευχή τε γίνεται εἰς ἁμαρτίαν.

α) Ῥωμ. 8, 26. β) Ἰακώβ. 5, 16. γ) Λυκ. 18, 11—14. δ) Ἰωάνν. 5, 14. Ἰακώβ. ἐπις 1, 5—6. Ἑβρ. 4, 16. ε) Λυκ. 18, 1—8 Κολασσ. 4, 2. ϗ Α΄. Θεσσαλονικ. 5, 17.

ς α ἀπὸ αὐτὸν τὸν Θεὸν α), ὅσις ϗ αὐτὸς τὸν μετεχειρίθη πρὸς περισσοτέραν τῶν ἐπαγγελιῶν τε βεβαίωσιν β), ϗ οἱ ἅγιοι ἄνδρες ὡσαύτως εἴς τε τὴν παλαιὰν ϗ τὴν νέαν Διαθήκην γ)· διότι πάσης ἀντιλογίας πέρας εἰς βεβαίωσιν ὅρκος, κατὰ τὸν Παῦλε τὴν μαρτυρίαν (Εβρ. 6, 16). Εἰς δύω δὲ περιςάσεις γίνεται νόμιμος ὁ ὅρκος, α. ἢ ἐπὶ κριτηρίε ὑπὲρ δικαίας σωτηρίας, ἢ ἑαυτῶ τινος, ἢ τῶ πλησίον· β. ἢ κατ' ἀπαίτησιν ἡγεμόνος τινὸς περὶ πραγμάτων ὄχι ἐναντίων εἰς τὸν θεῖον νόμον. Τοιῶτον ὅρκον ὁ Χριςὸς δὲν ἀπαγορεύει, ἀναγκαῖον δηλονότι ϗ νόμιμον, ἀλλὰ ἢ τὸν ψευδῆ, ἢ τὸν μάταιον τὸν περὶ μικρῶν ϗ χωρὶς ἀνάγκης γινόμενον, ἢ τέλος τὸν ἀπρεπῆ, ὅσις δηλονότι γίνεται ὄχι εἰς τὸν κριτὴν τῶν ἐννοιῶν Θεὸν, ἀλλ' εἰς τὰ κτίσματα, ἐπάνω τῶν ὁποίων ἀφρόνως ὤμνυον οἱ Ἰουδαῖοι δ)· διότι ϗ ὁ ἐπὶ τῶν κτισμάτων ὅρκος, κἂν νομίμως γίνεται, εἶναι ὁμοίως ἀπηγορευμένος ε). Μακάριοι εἶναι ὅσοι Χριςιανοὶ εἰς τὴν διαγωγήν των ζῶσι τόσον εἰλικρινῶς ϗ δικαίως, ὥςε τὸ Ναί των πιςεύεται ὡς ναὶ, ϗ τὸ Οὔ των, ὡς οὔ ἀληθινὸν χωρὶς ἄλλης βεβαιώσεως.

Σημ. Γ'. Ἐν ᾧ ἀπαγορεύει ἡ ἐντολὴ αὕτη τὴν ἀπρεπῆ μεταχείρισιν τῶ θείε ὀνόματος, μᾶς διδάσκει ἐξ ἐναντίας τὸ προσῆκον σέβας, μὲ τὸ ὁποῖον πρέπει νὰ ὀνομάζωμεν τὸν Θεὸν, ϗ γενικῶς τὸν τρόπον τῆς πρὸς αὐτὸν χρεωσημένης ὑπὸ τῶ ἀνθρώπε λατρείας· εἶναι δὲ ἡ λατρεία τῶ Θεῶ, μαρτυρία τῆς ἐσωτερικῆς πρὸς αὐτὸν ὑποταγῆς, περὶ τῆς ὁποίας εἴπομεν ὀλίγα τινά (Μέρ. Α. Τμήμ. Α. Ἀρθ. Γ'.). Τὰ οὐσιώδη μέρη τῆς θείας λατρείας εἶναι δύω, ἡ πρὸς Θεὸν ἀγάπη, ϗ ὁ φόβος αὐτῶ· ἡ ἀγάπη τῶ Θεῶ εἶναι διάπυρος ἐπιθυμία, καὶ κρίσις τῆς ψυχῆς εἰς τὸ νὰ ἑνωθῇ μὲ τὸν Θεὸν, ὅςτις εἶναι Ὂν ἀξιώτατον ἀγάπης, μᾶλλον δὲ ἡ ἀγάπη αὐτή ς). Γίνεται

α) Ἐξοδ. 22, 11. ϗ Δευτερ. 6, 13. ε) Ἑβρ. 6, 16. γ) Β. Κορινθ. 1, 23. δ) Ματθ. 5, 34 — 37. ϗ 23, 16 — 22. ε) Ἰακώβ. 5, 12. ς) Ματθ. 22, 35.

Ακαδημία Αθηνών / Academy of Athens

Β – 1/2

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

τὸν νόμον τῦ θεῦ· β. τὸ νὰ μαρτυρῇ περὶ αὐτῶν, ὅτι εἶναι καλὰ, ἡ συνείδησις ἡμῶν, ἥτις εἶναι φωνὴ αὐτῦ τῦ θεῦ ἐν ὅσῳ εἶναι ἀδιάπταιςος ϗ πεφωτισμένη, μυςικῶς ἡμᾶς διδάσκυσα τὰ καθήκοντα, ϗ δοκιμάζυσα μὲν τὰ καλὰ, ἐξελέγχυσα δὲ τὰ κακά· γ. τὸ ν' ἀποβλέπωσιν εἰς καλὸν σκοπὸν, ὅςις ὑφίςαται εἰς δύο τινὰ, εἰς ἐκπλήρωσιν τῶν καθηκόντων μας, ϗ εἰς δόξαν θεῦ. Γίνεται δὲ αὕτη διά τε τῆς πρὸς τὰς θείας τυ ἐντολὰς ὑποταγῆς, ϗ τῆς ἀποφυγῆς παντὸς μέσυ κακῦ, τὸ ὁποῖον ἐμπορεῖ τις νὰ μεταχειριθῇ, διὰ νὰ δοξαθῇ τάχα τὸ ὄνομα τῦ θεῦ. Ὅ,τι ἔργον ἔχει τέτυς τὸς τρεῖς χαρακτῆρας εἶναι ἔργον ἀγαθόν. Ὅ,τι δὲν χαρακτηρίζεται ἀπὸ τέτυς, εἶναι κακόν. Διαιρῦνται δὲ ϗ ἄλλως τὰ ἔργα τῶν ἀνθρώπων εἰς τρία, καλὰ, ϗ κακὰ, ϗ ἀδιάφορα. Καὶ τῶν μὲν καλῶν ϗ κακῶν γνωρίσματα εἶναι τὰ εἰρημένα· ἀδιάφορα δὲ εἶναι, ὅσα καθ' ἑαυτὰ δὲν εἶναι ἄτε καλὰ, ἄτε κακά· οἷον τὸ τρώγειν, τὸ πίνειν, τὸ ὁμιλεῖν. Τὰ καλὰ δύνανται νὰ μεταμορφωθῶσιν εἰς κακὰ, ὅταν γίνωνται μὲ κακὸν σκοπόν· οἷον ὅταν ἐλεῇ τις διὰ κενοδοξίαν. Τὰ αὐτὰ δὲ πάλιν γίνονται ἀνωφελῆ, ὅταν πράττωνται διὰ φυσικὴν ἀνάγκην, ἢ διὰ φόβον ϗ βίαν· οἷον τὸ νὰ νήφῃ τις, ἢ νὰ μακροθυμῇ, διὰ τὸ νὰ μὴ δύναται νὰ μεθύσῃ ἢ νὰ ἐκδικηθῇ. Τὰ κακὰ δὲν ἐμπορῦσιν ὐδέποτε νὰ μεταμορφωθῶσιν εἰς καλὰ, κἄν φαίνωνται, ὅτι γίνονται διὰ καλὸν σκοπόν· οἷον τὸ νὰ κλέψῃ τις διὰ νὰ δώσῃ ἐλεημοσύνην· διὰ τῦτο δὲν εἶναι συγχωρημένα νὰ πράττωνται δι' ὐδεμίαν πρόφασιν α). Τὰ δὲ ἀδιάφορα τέλος κατὰ τὴν χρῆσιν ἐμπορῦσι νὰ μεταμορφωθῶσι πολλάκις εἰς καλὰ, ἢ κακὰ, διὰ τῦτο πρέπει καθεῖς, ὅσον δύναται, νὰ τὰ πράττῃ εἰς δόξαν θεῦ β), τὸς δύω τέτυς κανόνας κρατῶν· α. νὰ ἀπέχῃ ἀπὸ πᾶν, ὅ,τι σκανδαλίζει τὸν ἀδελφόν τυ· β. νὰ μὴ μεταχειρίζεται πρὸς πᾶν ἀκράτως τὴν ἐλευθερίαν τυ. Εἶναι ἔργα συγχωρημένα, τὰ ὁποῖα δὲν συμφέρει νὰ πράτ-

---

α) Ματθ. ε'. 1, 2, 5. 16. 6) Α'. Κορινθ. 10, 31.

Ακαδημία Αθηνών / Academy of Athens

Σημ. Β'. Διὰ ν' ἀποφεύγωμεν τὴν ἁμαρτίαν ταύτην, τρία εἶναι μάλιστα τὰ προφυλακτικώτατα μέσα· α. ἀνάγνωσις ἠθικῶν βιβλίων ἡνωμένη μετὰ προσευχῆς· β. ἐργασία, διότι ἡ ἀργία εἶναι μήτηρ τῆς ἀκολασίας καὶ ἡδυπαθείας· γ. ἀποφυγὴ πάσης εὐκαιρίας καὶ ἐλευθέρου συναναστροφῆς μετὰ προσώπων ἐπικινδύνων.

Σημ. Γ'. Εἰς τὴν ἐντολὴν ταύτην ἁμαρτάνουσιν, ὄχι μόνον οἱ διὰ τῶν σαρκικῶν ἡδονῶν ἀκολασταίνοντες, ἀλλὰ καὶ οἱ διὰ τῆς ἄκρας φιλοπλουτίας καὶ φιλοδοξίας παραβαίνοντες τῆς σωφροσύνης τὰ ὅρια. Οἱ φιλόσαρκοι εἶναι ἀκράτητοι τῶν τοῦ σώματος ἡδονῶν, οἱ φιλόπλουτοι μαίνονται εἰς πολλαπλασιασμὸν τῆς περιουσίας των, ἐμπίπτοντες εἰς ἐπιθυμίας πονηρὰς α), καὶ πολλάκις εἰς τὴν φιλαργυρίαν τὴν ῥίζαν ὅλων τῶν κακῶν β). Οἱ φιλόδοξοι θέλοντες νὰ προσκυνῶνται σχεδὸν καταπατοῦσι τῆς μετριοφροσύνης τὴν σεμνότητα, καὶ ἐξολιθαίνουσιν εἰς ἄκρον ἐγωϊσμὸν, εἰς καταφρόνησιν τῶν ἄλλων, εἰς πεισματώδεις λογομαχίας, εἰς τὸ φιλέκδικον, εἰς τὴν τρυφὴν, εἰς ἁρπαγὴν, καὶ εἰς ἄλλα διάφορα κακά· διὰ τοῦτο ὁ Θεὸς μάχεται τοὺς ὑπερηφάνους γ)· ὥστε ἡ μετριότης, καὶ ἡ σωφροσύνη τριχῶς εἶναι εἰς ἔκαστον ἀναγκαία· α. εἰς τὰς τοῦ σώματος ἡδονὰς, β. εἰς τὰ πλέτη, γ. εἰς τὴν φιλοτιμίαν.

Σημ. Δ'. Προφυλακτικώτατα μέσα τοῦ νὰ μὴ περιπίπτητις εἰς μὲν τὴν πλεονεξίαν εἶναι α. ἡ αὐτάρκεια ἐκάστου εἰς τὴν ἄσκησιν καὶ τιμίαν μεταχείρισιν τοῦ, εἰς τὸ ὁποῖον ἐκλήθη, ἐπαγγέλματος· β. ἡ ἀπὸ τῶν θείων δωρεῶν τοῦ μετάδοσις δ) κατὰ τὸ δυνατὸν καὶ εἰς τὰς πτωχὰς, οἵτινες χρεωστοῦσι νὰ ἦναι ὑπομονητικοὶ, καὶ ταπεινοὶ, μὴ φθονοῦντες, μηδὲ βλάπτοντες τὸν πλησίον εἰς τὸ παραμικρὸν, ἀλλ' ὅσον δύνανται, χρησιμεύοντες εἰς αὐτὸν μετ' ἀγάπης. Τῆς δὲ φιλοδοξίας διωκτικὰ μάλιστα εἶναι· α. ἡ ἐνθύμησις τῶν ἰδίων ἐλαττωμάτων, καὶ τῆς ἀν-

---

α) Α'. Τιμοθ. 6, 9. 10. β) αὐτ. αὐτόθι. γ) Ἰακωβ. 4, 6.
δ) Α'. Τιμοθ. 6, 17 — 19.

§. κγ'. Ἡ ἁγία Εὐχαριστία, ἢ Μετάληψις, εἶναι μυστήριον, διὰ τοῦ ὁποίου μεταλαμβάνει ὁ πιστὸς ὑπὸ τὸ εἶδος τοῦ ἄρτου αὐτὸ τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ, καὶ ὑπὸ τὸ εἶδος τοῦ οἴνου αὐτὸ τὸ αἷμα τοῦ Χριστοῦ, εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν, καὶ ζωὴν αἰώνιον.

Σημ. Α'. Τὸ ἐξαίρετον τοῦτο μυστήριον διετάχθη ὑπ' αὐτοῦ τοῦ σωτῆρος Χριστοῦ, κατὰ τὸν ὁποῖον ὁ Ἀπόστολος Παῦλος διηγεῖται ἐφεξῆς τρόπον α). „Ὁ Κύριος Ἰησοῦς ἐν τῇ νυκτὶ, ᾗ παρεδίδετο, ἔλαβεν ἄρτον, καὶ εὐχαριστήσας ἔκλασε, καὶ εἶπε· λάβετε φάγετε· τοῦτο μού ἐστὶ τὸ σῶμα, τὸ ὑπὲρ ὑμῶν κλώμενον. Τοῦτο ποιεῖτε εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν. Ὡσαύτως καὶ τὸ ποτήριον μετὰ τὸ δειπνῆσαι, λέγων. Τοῦτο τὸ ποτήριον ἡ καινὴ Διαθήκη ἐστὶν ἐν τῷ ἐμῷ αἵματι· τοῦτο ποιεῖτε, ὁσάκις ἂν πίνητε, εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν. Ὁσάκις γὰρ ἂν ἐσθίητε τὸν ἄρτον τοῦτον, καὶ τὸ ποτήριον τοῦτο πίνητε, τὸν θάνατον τοῦ Κυρίου καταγγέλλετε ἄχρις οὗ ἂν ἔλθῃ". Ἡ εἰς τοὺς Ἀποστόλους γενομένη αὕτη διαταγὴ ἀποτείνει ἐπίσης εἰς ὅλους τοὺς Χριστιανοὺς, εἰς τοὺς ὁποίους ἐδόθη τὸ δεῖπνον τοῦτο πρόγευμα ἐκείνου τοῦ οὐρανίου δείπνου τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ, ὅπου θέλασιν ἀπολαύσειν αἰώνιον μακαριότητα ὅλοι οἱ εὐσεβεῖς β)· καὶ ὁ Σωτὴρ ἡμῶν ῥητῶς παρήγγειλε νὰ γίνηται τὸ μυστήριον τοῦτο „Ἄχρις οὗ ἂν ἔλθῃ" διὰ νὰ κρίνῃ ζῶντας καὶ νεκρούς. Ἐντεῦθεν εἶναι φανερὸν, ὅτι ἡ Ἐκκλησία δὲν πρέπει νὰ ἱερουργῇ τὸ μυστήριον τοῦτο κατ' ἄλλον τρόπον, εἰμὴ καθὼς τὸ διέταξεν ἡ κεφαλὴ αὐτῆς ὁ Χριστός. Αὐτὸς ἔλαβε τὸν ἄρτον, καὶ τὸ ποτήριον μὲ τὸν οἶνον εἰς τὰς ἁγίας αὐτοῦ χεῖρας, καὶ προσευχηθεὶς εὐλόγησε καὶ εὐχαρίστησε τὸν οὐράνιον αὐτοῦ πατέρα· ἔπειτα κλάσας τὸν ἄρτον εἰς κομμάτια, τὸν διεμέρισεν εἰς τοὺς μαθητάς του, ὡσαύτως καὶ ἀπὸ τὸ ποτήριον τοὺς ἐπρόσαξε

καίᾳ Συνόδου ὁ ιθ'. τῆς ἐν Λαοδικείᾳ ὁ ξ'. τῆς ε'. Συνόδου ὁ με'. τῆς ἐν Νικαίᾳ τὸ Β', ὁ η'. Βασιλείου ὁ μζ. κτλ.

α) Α. Κορινθ. 11, 23—26. β) Λουκ. 22, 16. Ματθ. 26, 29. Μάρκ. 14, 25.

Ακαδημία Αθηνών / Academy of Athens

Ταῦτα εἶναι τὰ χυριώτερα αἴτια τῆς θείας ἐναυθρωπήσεως, ἥτις ἔγεινε μετὰ παρέλευσιν τινῶν ἑκατονταετηρίδων, ἀφ' ἃ ἐξέπεσεν ὁ ἄνθρωπος, διότι ἔπρεπεν εἰς τοῦτο τὸ μεταξὺ νὰ ἑτοιμάσῃ τὴν ὁδόν τε ὁ θεῖος ἡμῶν μεσίτης διὰ τῆ φυσικῆ, χ γραπτῆ νόμε, χ διὰ τῶν προφητῶν, χ διὰ πολλῶν κολάσεων δικαιοτάτων πρὸς τὰς ἀσεβεῖς, χ ἀνταμοιβῶν, χ ἐπαγγελιῶν πρὸς τὰς εὐσεβεῖς γενομένων. Ἐπειδὴ δὲ ταῦτα ὅλα δὲν ἦταν ἱκανὰ νὰ ἐμποδίσωσι τὰς ἀνθρώπες ἀπὸ τὴν φθορὰν τῆς ἁμαρτίας κοινῆς γενομένης, χ ἄλλη ἐλπὶς παρὰ τὴν θείαν βοήθειαν δὲν ἐφαίνετο, ἀφ' ἃ ἐπληρώθη ὁ διωρισμένος καιρὸς εἰς τὴν ἀπόκρυφον βελὴν τῆ θεῆ, ἐφανερώθη τέλος πάντων εἰς τὰς ἀνθρώπες διὰ τῆ μονογενῆς αὐτῆ ᾗῆ, ὁ πάλαι διὰ τῶν προφητῶν λαλήσας θεός α). Αὕτη δὲ ἡ μετάτινας ἑκατονταετηρίδας ἐναυθρώπησις τῆ Σωτῆρος δὲν ἔβλαψε τὴν σωτηρίαν τῶν ἐκλεκτῶν χ ἁγίων ἀνδρῶν, ὅσοι ἔζησαν πρὸ τῆς Χριςῆ γεννήσεως· διότι καθὼς ἡμεῖς πιςεύομεν εἰς τὸν ἐλθόντα, ἔτως αὐτοὶ ἐπίςευσαν εἰς τὸν μέλλοντα νὰ ἔλθῃ σωτῆρα τῶν ἀνθρώπων. Ἡ πίςις αὐτῶν κατ' ἐσίαν δὲν διαφέρει ἀπὸ τὴν ἰδικήν μας β)· διὰ τῆτο ὁ ἅγιος Παῦλος, ὄχι μόνον ὀνομάζει πιςὸν τὸν Ἀβραὰμ, ἀλλὰ χ παράδειγμα τὸν προβάλλει εἰς τὲς θέλοντας νὰ δικαιωθῶσι διὰ τῆς πίςεως γ).

Σημ. Δ'. Ὁ ἐναυθρωπήσας ᾗὸς τῆ θεῆ ἐγεννήθη εἰς τὴν Βηθλεὲμ χώραν τῆς Ἰεδαίας, ἐπὶ Αὐγέςε καίσαρος Ῥώμης· τὴν ὀγδόην ἡμέραν μετὰ τὴν γέννησίντε, κατὰ τὸν νόμον περιετμήθη, χ ὠνομάθη Ἰησῆς, τὸ ὁποῖον μεθερμηνεύεται σωτὴρ δ) ὡς διασώσας ἡμᾶς ἀπὸ τὴν ἁμαρτίαν, χ τὴν ἐξ αὐτῆς τιμωρίαν· ὠνομάθη δὲ χ Χριςὸς, ἢ Μεσσίας, τὰ ὁποῖα, χ τὰ δύω, σημαίνεσιν ἠλειμμένου, ἢ κεχρισμένου. Εἰς τὴν παλαιὰν

θανάτε καταργήσῃ τὸν τὸ κράτος ἔχοντα τῆ θανάτε, τυτέςι τὸν διάβολον, χ ἀπαλλάξῃ τύτες, ὅσοι φόβῳ θανάτε διὰ παντὸς τῆ ζῆν ἔνοχοι ἦσαν δελείας. Ἑβρ. 2, 14.

α) Ἑβρ. 1, 1. β) Ἐν ταύτῃ τῇ πίςει ἐμαρτυρήθησαν οἱ πρεσβύτεροι. Ἑβρ. 11, 2. χ 12, 2. χ 13, 8. γ) Ῥωμ. 4, 16. δ) Ματθ. 1. 21. Λεκ. 2, 21.

Ακαδημία Αθηνών / Academy of Athens

τὴν πολυγαμίαν κατὰ τὸ παράδειγμα τῦ πρώτυ δημιυργῦ, ὅςις „ἀπ' ἀρχῆς κτίσεως ἄρσεν καὶ θῆλυ ἐποίησεν αὐτὰς“ α), ὄχι ἄρσεν καὶ θηλείας πολλὰς, ἢ θῆλυ ϗ πολλὰς ἄρσενας.

Σημ. Β'. Ὁ σκοπὸς ϗ τὸ τέλος τῦ γάμυ εἶναι τῦ ἀνθρωπίνυ γένυς ἡ διατήρησις· διὰ τῦτο χρεωςῦσιν οἱ γαμικῶς συνημμένοι πρὸς ἀλλήλυς νὰ φυλάττωσιν ἀμίαντον τῆς κοίτης των τὴν πίςιν, συνοικῦντες ἐμῦ β), ϗ ἀγαπῶντες ὁ μὲν ἀνὴρ τὴν γυναῖκα, ὡς τὸ ἴδιον σῶμα γ), μεταχειριζόμενος αὐτὴν βοηθὸν εἰς τῆς οἰκίας τυ τὴν συντήρησιν δ), ϗ φρονίμως οἰκονομῶν τὰς ἀδυναμίας της ε), ἡ δὲ γυνὴ τὸν ἴδιον ἄνδρα ὡς κεφαλὴν ζ), ῥυθμίζυσα τὰ ἤθη της κατὰ τὴν αὐτῦ ἀρέσκειαν, ϗ ὑπομένυσα τὰς ὀργάς τυ, ἂν τύχῃ, μὲ πραότητα πνεύματος η).

§. κη'. Τὸ Εὐχέλαιον εἶναι ἱερὰ τελετὴ, εἰς τὴν ὁποίαν ὁ ἱερεὺς ἀλείφει μὲ ἔλαιον τὸν ἀσθενῆ, καὶ παρακαλεῖ τὸν Θεὸν νὰ τὸν ἰατρεύσῃ σωματικῶς καὶ ψυχικῶς.

Σημ. Αὕτη ἡ τελετὴ ἐπιςηρίζεται εἰς τὰ λόγια τῦ Ἀποςόλυ Ἰακώβυ. „Ἀσθενεῖ τις ἐν ὑμῖν; προσκαλεσάσθω τὺς πρεσβυτέρυς τῆς Ἐκκλησίας, ϗ προσευξάσθωσαν ἐπ' αὐτὸν, ἀλείψαντες αὐτὸν ἐλαίῳ ἐν τῷ ὀνόματι τῦ Κυρίυ, ϗ ἡ εὐχὴ τῆς πίςεως σώσει τὸν κάμνοντα, ϗ ἐγερεῖ αὐτὸν ὁ Κύριος, κἂν ἁμαρτίας ᾖ πεποιηκὼς, ἀφεθήσεται αὐτῷ“ (Κεφ. 5, 14—15.). Καὶ αὐτοὶ δὲ οἱ ἀπόςολοι τῦ Κυρίυ ἔχριον μὲ ἔλαιον τὺς ἀσθενῦντας, ὡς φαίνεται εἰς τῦ Μάρκυ τὸ 6, 13.

§. κθ'. Ἔξω τῶν προειρημένων μυςηρίων ἔχει πρὸς τούτοις ἡ Ἐκκλησία καί τινας παραδόσεις καὶ συνηθείας, αἱ ὁποῖαι φυλάττονται ἀπὸ τὺς πιςὺς, ὡς συντελοῦσαι ἢ πρὸς βελτίωσιν ἠθῶν, ἢ πρὸς εὐπρέπειαν τῆς Ἐκκλησίας.

α) Μάρκ. 10, 6. β) Ἑβρ. 13, 4. γ) Ἐφεσ. 5, 28. δ) Γενεσ. 2, 18. ε) Α. Πέτρ. 3, 17. ζ) Ἐφεσ. 5, 22—24. η) αὐτ. 33. ϗ Α. Πέτρ. 3, 1—5.

φητείας διὰ τὴν μέλλσαν τῦ Χριςῦ ἔλευσιν· προεικόνιζον αὐτὸν συχνῶς εἰς τὰς ἱεροτελεςίας ϗ τὰς θυσίας των, ἔβλεπον τὰ προκηρυχθέντα σημεῖα τῆς σωτηριώδες αὐτῦ ἐλεύσεως εἰς τὴν γῆν. Εὐηργετῆντο καθ' ἡμέραν ἀπὸ τὰ θαύματά τε. Ἦκουον τὴν ἁγιωτάτην αὐτῦ διδασκαλίαν, ϗ μ' ὅλα ταῦτα μήτε τὸν ἐγνώρισαν, μήτε τὸν ἐδέχθησαν α), ἀλλ' ἐκ τῦ ἐναντίε τὸν ἀπέβαλον ὡς ψεύςην ϗ πλάνον, ϗ τὸν κατεδίκασαν εἰς θάνατον, θάνατον ὅμως, ὅςις ἐχρημάτησεν ἡ ζωὴ, ϗ σωτηρία τῦ κόσμε. Ἀποφασίσαντες δὲ τὸν θάνατόν τε, ἐπλήρωσαν τὴν αἰώνιον βαλὴν τῦ θεῦ, ἡ ὁποία ἦτο νὰ ἀποθάνῃ ὁ υἱὸς τῦ θεῦ διὰ τὴν σωτηρίαν τῶν ἀνθρώπων. Οὕτω λοιπὸν ὁ σωτὴρ τῦ κόσμε, φαγὼν μετὰ τῶν Ἀποςόλων τὸ τελευταῖον πάσχα β), ϗ διατάξας τὸ μυςήριον τῆς μεταλήψεως γ) τὴν αὐτὴν νύκτα, ὑπέμεινε νὰ προδοθῇ εἰς τὰς ἐχθρὰς της ἀληθειας ἀπὸ τὸν μαθητήν τε Ἰσὰν τὸν Ἰσκαριώτην, δ) νὰ συρθῇ ἀπὸ τὰ κριτήρια ὡς παράνομος ὁ τῦ νόμε δοτὴρ ε), ϗ τέλος νὰ καταχριθῇ εἰς τὸν ἐπονειδίςον ςαυρικὸν θάνατον. Πιλάτος, Ῥωμαϊκὸς ἡγεμὼν τῆς ἱερασαλὴμ, Πόντιος τὴν πατρίδα, κατεδίκασε τὸν ἀθῶον Ἰησῦν ς). Αὐτὸς δὲ ὁ μεσίτης θεῦ, ϗ ἀνθρώπων, ἀφ' ἧ προκηυχήθη θερμῶς εἰς τὸν ἐράνιον αὐτῦ πατέρα, ϗ παρέδωκεν εἰς τὰς χεῖρας αὐτῦ ὅλας τὰς πιςὰς, μετὰ πολλὰς ϗ διαφόρες ἀτιμίας ϗ βασάνες προσηλώθη εἰς τὸν ςαυρὸν, ϗ ὑπομείνας τὰς φρικτὰς ἐκείνας ὀδύνας τῶν ἁγίωντε παθῶν, τέλος ἐξέπνευσε· ϗ ὁ μὲν ἥλιος ἐσκοτίσθη, ϗ ἡ γῆ ἐσείσθη, ϗ πᾶσα ἡ κτίσις ἠλλοιώθη διὰ τὸν θάνατον τῦ ἀθανάτε Δημιργῦ τῆς, ϗ πολλοὶ νεκροὶ ἀπὸ τὰ μνήματ' ἀνέςησαν, ϗ τὸ καταπέτασμα τῦ ναῦ ἐσχίσθη εἰς δύω, διὰ τῦ ὁποίε προεικονίζετο σαφῶς ἡ καταςροφὴ τῦ ναῦ, ϗ τὸ τέλος τῆς νομικῆς λατρείας ζ), οἱ δὲ ἀναίσθητοι ςαυρωταί τε, μὴ ἀρκεσθέντες εἰς τὴν τόσην σκληρότητά των,

---

α) Εἰς τὰ ἴδια ἦλθε, ϗ οἱ ἴδιοι αὐτὸν δ' παρέλαβον. Ἰωάνν. 1, 11. β) Ματθ. 26, 19—20. γ) Λυκ. 22. 19—20. δ) Λυκ. 22, 3—4. ε) Ματθ. 26, 57. Λυκ. 23, 6, 7. ς) Ἰωάνν. 19, 16. ζ) Ματθ. 27. 26—54.

μὲ τὸ θέλημα τῦ Θεῦ α)· β. διότι τὰ προςάσσει μὲ τρόπον, ἐκ τῦ ὁποίου φαίνεται ἡ ἀνάγκη τῦ πράσσειν τὸ ἀγαθὸν, ἐπειδὴ εἰς μὲν τὰς ἐναρέτας ὑπόκειται ϗ πρόσκαιρον ϗ αἰώνιον εὐδαιμονίαν, εἰς δὲ τὰς παραβάτας τῦ νόμυ ἀπειλεῖ αἰώνιον κόλασιν β)· γ. διότι χρεωςῦμεν ἄκραν εὐγνωμοσύνην εἰς τὸν ἡμέτερον Σωτῆρα, ὅςις μᾶς ἐξηγόρασεν ἀπὸ τὴν ἁμαρτίαν, διὰ νὰ μᾶς δικαιώσῃ, ϗ μᾶς ἀναδείξῃ θερμὰς ὀπαδὰς τῆς ἀρετῆς, ὑποκόμενος ἐξαιρέτως νὰ μᾶς βοηθῇ διὰ τῆς χάριτος αὐτῦ εἰς τὸν ἀγῶνα τῆς πίςεως ϗ τῶν καλῶν ἔργων γ)· δ. διότι ὁ περὶ τῶν καλῶν ἔργων διαγορεύων νόμος τῦ Θεῦ, εἶναι δίκαιος καθ' ἑαυτὸν, ϗ σύμφωνος μὲ τὴν ἔμφυτον ἡμῶν συνείδησιν· ε. διότι τὰ καλὰ ἔργα συντελῦσιν εἰς δόξαν θεῦ, ϗ εἰς οἰκοδομὴν τῦ πλησίον ἡμῶν δ), ὥςε ϗ διὰ τὴν πρὸς θεὸν χρεωςῦμένην ὑποταγήν μας, ϗ διὰ τῆς ἑαυτῶν σωτηρίας τὸ διάφορον, ϗ διὰ τὴν πρὸς τὸν σωτῆρα χρισὸν εὐγνωμοσύνην μας, ϗ διὰ τὴν ἁγιότητα ϗ δικαιοσύνην αὐτῦ τῦ νόμυ, ϗ διὰ τὸν ὑπὲρ τῆς δόξης τῦ θεῦ ϗ τῆς ὠφελείας τῦ πλησίον μας ἀληθινὸν ἡμῶν ζῆλον εἴμεθ' ἀναγκασμένοι νὰ πράσσωμεν τὸ ἀγαθόν. Ὅσις λοιπὸν τῶν Χριςιανῶν δὲν περιπατεῖ κατὰ τὰς ἐντολὰς τῦ Θεῦ, ὑβρίζει τὸν Θεὸν, ἀρνεῖται τὴν πίςιν, καταφρονεῖ τὴν χάριν τῦ Χριςῦ, ϗ ςερεῖται τὴν αἰώνιον μακαριότητα.

Σημ. Β'. Εἶναι ἀληθὲς, ὅτι ἐκ πίςεως μόνης δικαιάνεται ὁ ἄνθρωπος, ϗ ὅταν ἐπιςρέφῃ εἰς τὸν Θεὸν δὲν ἔχει νὰ καταφύγῃ εἰς ἄλλο, πάρεξ εἰς τὴν πίςιν, ϗ ἐλπίδα τὴν εἰς Χριςὸν, ὅςις ἀπέθανε διὰ τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν ϗ ἐπροξένησεν εἰς ἡμᾶς τὴν χάριν τῦ οὐρανίυ πατρὸς, κατὰ τὰ τῦ Ἀποςόλυ τὴν μαρτυρίαν „ὁ δικαιῦται ἄνθρωπος ἐξ ἔργων νόμυ, ἐὰν μὴ διὰ πίςεως Ἰηςῦ Χριςῦ". μ' ὅλον τῦτο δὲν ἀποκλείει τὴν γυμνασίαν τῶν καλῶν ἔργων, ἀλλὰ μάλιςα ἐξ ἐναντίας ϗ τὴν συνιςᾷ· διότι, ἀφ' ὃ διὰ πί-

---

α) Ματθ. ϛ, 21. β) Ἰωάν 14, 21. ϗ Ματθ. 5, 19. γ) Ῥωμ. 6, 2. 6. δ) Ὅπως ἴδωσιν ὑμῶν τὰ καλὰ ἔργα ϗ δοξάσωσι τὸν πατέρα ὑμῶν τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς. Ματθ. 5, 16.

β'. τῶν Βαλεντιανῶν, ἀπὸ Βαλεντίνε μαθητῆ ϗ αὐτῆ τῶν Γνωσικῶν α). γ. τῶν Μοντανισῶν, ἀπὸ τῆ ἀνοήτε Μοντανῆ τῆ Φρυγὸς β), ἐκ τῆ ὁποίε ἀνεφύησαν ϗ ἄλλα εἴδη ὕςερον ἀλλοκότων αἱρέσεων· δ. τῶν Μανιχαίων, ἀπὸ Μάνεντος τῆ Βαβυλωνίε γ). ε. τῶν Ἀρειανῶν, ἀπὸ Ἀρείε πρωτοπρεσβυτέρε Ἀλεξανδρείας δ). Μετὰ τῆτον ἀνεφάνησαν οἱ Μακεδονιανοὶ ε) ϗ οἱ Σαβελλιανοὶ ς), ἀπὸ τῶν ἐπισκόπων Κωνσαντινεπόλεως Μακεδονίε, ϗ Σαβελλίε τῆ μαθητεύσαντος εἰς τὸν Σμυρναῖον Νοητὸν, ὅσις πρῶτος ἔσπειρε τῆς αἱρέσεως ταύτης τὰ σπέρματα· ς. τῶν Πελαγιανῶν, ἀπὸ Πελαγίε τῆ ἀρχηγῆ των ζ)· τῶν Νεσοριανῶν. ἀπὸ Νεσορίε πατριάρχε Κωνσαντινεπόλεως η)· τῶν Εὐτυχιανῶν, ἀπὸ Εὐτυχῆς Ἀρχιμανδρίτε Κωνσαντινεπόλεως θ)· τῶν Ὠριγενιςῶν, ἀπὸ Ὠριγένες Ἀλεξανδρέως,

---

θεὸς ἐνομίθη· (Ἐπιφάν. Αἱρεσ. κ.) ἀλλὰ κατερράγη τέλος ϗ ἔσχατα, πειρώμενος νὰ πετάξη ὡς ἄγγελος εἰς ὕψος πολύ.

α) Ἤκμαζεν ἔτος περὶ τὸ 160, πολλὰ φλυαρῶν. Ἐπιφ. Αἱρέσ. λα. ϛ) Τὸ Παράκλητον ἑαυτὸν ὀνομάσαντος ϗ ἄλλα πολλὰ βλασφημήσαντος, ϗ τέλος κρεμασθέντος περὶ τὸ 175. βλ. Ἐπιφ. Αἱρεσ. μη. γ) Τὸ δύω ἀρχὰς τὸ Παντὸς ἀγαθὴν ϗ κακὴν, ϗ ἄλλα πολλὰ δυσσεβῶς δογματίζοντος. (Εὐσεβ. Ἐκκλ. ἱςορ. ζ'. λα'.)· ἤκμασε δὲ κατὰ τὸ 260. δ) Τὸ κτίσμα τὸν υἱὸν τῆ Θεῆ τρομερῶς βλασφημήσαντος· ἤκμασε δὲ κατὰ τὸ 315. ε) Κατὰ τὸ ἁγίε Πνεύματος βλασφημῆντες κτίσμα ϗ διάκονον ϗ ὑπηρέτην τῆ πατρὸς ϗ τῆ υἱῆ κατὰ τὸς ἀγγέλυς ϗ τῆτο φρονῆντες οἱ ἀσεβέςατοι (Σωκρατ. ἐκκλ. Ἱςορ. β με.) ς) Μίαν ὑπόςασιν ἐπὶ Θεῆ δογματίζοντες. (Σωζομ. ἐκκλ. ἱςορ. γ. κα.)· ἤκμασαν δὲ ὁ μὲν Μακεδόνιος περὶ τὸ 340, ὁ δὲ Σαβέλλιος πολὺ πρότερον περὶ τὸ 245. ἔτος. ζ) Βρεττανὸς ἔτος ἦτο τὴν πατρίδα, ἱερομόναχος τὸν βαθμόν· ἤκμασε δὲ περὶ τὸ 410. ἀπὸ Χρισῆ, τῶν Μανιχαίων μάλιςα γενόμενος ὀπαδὸς, ϗ τὴν προπατορικὴν ἁμαρτίαν μὴ δεχόμενος καθολικῶς εἰς ὅλυς τὺς ἀνθρώπυς μεταδοθεῖσαν, ϗ ἄλλα τοιαῦτα ληρῶν. βλ. Αὐγυςίν. κατὰ τῶν ἐπιςολ. τῆ Πελαγ. κεφ. δ. η) Σύρε τὸ γένος, τὴν Θεοτόκον Χριστόκον ἀσεβῶς βλασφημῆντος, ϗ τὸν Χριςὸν ψιλὸν ἄνθρωπον δογματίζοντος ϗ ἀρνεμένε τὴν ἐν αὐτῷ τῶν δύω φύσεων ἀπόῤῥητον ἕνωσιν· ἀπέθανε δὲ κακῶς εἰς Ὄασιν, πόλιν τῆς Βαρβαρίας, ὅπε ἐξωρίσθη ὑπὸ τῆ βασιλέως Θεοδοσίε τῷ 435. θ) Ὀλίγον ὕςερος τῆ Νεσορίε ἐχρημάτισεν ὁ Εὐτυχὴς, μίαν ἔτος φύσιν ἐπὶ τῆ θεανθρώπε Σωτῆρος κακοδόξως φρονῶν. (Σχὶδ. ἐν Λέξ. Εὐτυχ.)· ἐξωρίσθη δὲ μετὰ τῆ ὁμόφρονος αὐτῆ Διοσκόρυ τῷ 451.

τερος. Ἐυρίσκομεν δὲ ϗ Διακονίσσας κατηχήτριας μόνον τῶν γυναικῶν α). Ἀνηγέρθησαν δὲ ϗ σχολαὶ κατηχητικαὶ, πρώτη εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν ὑπὸ Μάρκε τ̃ Ἀποσόλε ϐ), ἔπειτα δὲ ϗ εἰς Ῥώμην ϗ Καισάρειαν, ϗ Ἀντιόχειαν, ϗ ἄλλας πόλεις πολλὰς, ὅπε ἐσχολάρχεν ἄνδρες σοφώτατοι, ὁποῖος ἦτο Κλήμης ὁ Ἀλεξανδρεὺς, ϗ Πάναιτος, ϗ Ἀθανάσιος, ϗ Δίδυμος, ϗ ἄλλοι εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν. Τόσην πρόνοιαν εἶχεν ἡ ἐκκλησία τ̃ νὰ γίνωνται αἱ κατηχήσεις μεθοδικῶς, ϗ εὐτάκτως ἀπὸ ἄνδρας ἐλλογίμε.

Σημ. Γ'. Χάριν τῆς κατηχήσεως ἐδιορίσθησαν ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας ϗ οἱ Ἀνάδοχοι, ἀφ' ἧ κοινῶς ἐσυνειθίσθη τῶν νηπίων ὁ βαπτισμὸς, οἱ ὁποῖοι παραλαμβάνονται εἰς τὸ βάπτισμα ὡς ἐγγυηταὶ τῶν βαπτιζομένων νηπίων, διὰ νὰ τὰ διδάξωσιν ἔπειτα τὴν κατήχησιν γ), τὸ ὁποῖον δὲν ἐμπορεῖ νὰ γένῃ πρὸ τ̃ βαπτίσματος διὰ τὸ ἄωρον τῆς ἡλικίας. Χρέος ἔχει λοιπὸν πᾶς ἀνάδοχος νὰ κατηχῇ τὸν ἀναδεξιμαῖον τε, ἢ αὐτὸς, ἢ, ἂν δὲν ἐμπορῇ, μὲ μέσον ἄλλων, ἀποστέλλων αὐτὸν δι' αὐτὸ τ̃το εἰς τὸ σχολεῖον.

§. ϐ'. Ἐπειδὴ τὰ μέρη τῆς Πίστεως εἶναι δύω, θεωρητικὸν, καὶ πρακτικὸν, ἑπομένως δύω εἶναι καὶ τῆς Κατηχήσεως τὰ οὐσιωδέστερα μέρη, Α'. τὸ περὶ τῶν Δογμάτων διδασκόμενον, καὶ Β'. τὸ περὶ τῶν Ἐντολῶν.

Σημ. Ἡ πίστις χωρὶς τῶν ἔργων εἶναι, κατὰ τὸν Ἀπόστολον, νεκρά. Πρέπει λοιπὸν ὄχι μόνον νὰ δοξάζωμεν ὀρθῶς περὶ Θε̃, ἀλλὰ ϗ νὰ πράττωμεν ἔργα σύμφωνα τῆς ὀρθοδοξίας· τὸ πρῶτον μᾶς τὸ διδάσκει ἡ Θεολογία ὁδηγ̃σα ἡμᾶς εἰς Θεογνωσίαν· τὸ δεύτερον μᾶς τὸ διδάσκασιν αἱ ἐντολαὶ τ̃ Θείε νόμε, παραγγέλλσαι εἰς ἡμᾶς πῶς πρέπει νὰ πολιτευώμεθα.

§. γ'. Ἐκ τῶν ὀρθῶν περὶ Θεοῦ δογμάτων ἄλλα μὲν μανθάνομεν ἀπὸ τὴν φύσιν αὐτὴν, ἄλλα δὲ ἀπὸ τὴν Θείαν ἀποκάλυψιν. Διὰ τοῦτο τὸ πρῶτον τῆς Κατηχήσεως μέρος διαιρεῖται εἰς τμήματα δύω.

α) Κανον 20. τῆς ἐν Καρθαγ. Συνόδ. ϐ) Εὐσεϐ. Ἐκκ. Ἱστορ. βιϐ. κεφ. 10. γ) Διονυσ. Ἀρεοπ. οὐραν. Ἱεραρ, 7, 11.

φία τὰς συγκαταριθμεῖ μὴ τὰς λήξας *). Ὅλοι οἱ εἰς τὰ προτεθέντα ἐγκλήματα ὑπεύθυνοι βεβηλόνεσι τὸ σάββατον, ἀντὶ νὰ τὸ ἁγιάσωσι, ϗ σεροῦνται τῆς μελλόσης ἐκείνης μεγάλης ἑορτῆς τῆς μετὰ τῶν δικαίων ϗ ἁγίων ἀνδρῶν μεγαλοπρεπέσατα τελεμένης εἰς τὰς αἰῶνας.

Σημ. Γ'. Αἱ προειρημέναι τέσσαρες ἐντολαὶ διδάσκουσι περὶ Θεοῦ, ϗ τῆς εἰς αὐτὸν ὀφειλομένης λατρείας· αἱ δὲ ἑπόμεναι ἓξ ἀποβλέπουσι τὸν πλησίον, τέλος ἔχουσαι τὴν εἰρηνικὴν ϗ εὐδαίμονα διαγωγὴν τῆς πολιτικῆς κοινωνίας.

ΑΡΘΡΟΝ Η'.

§. θ'. Ἡ πέμπτη ἐντολὴ πρόσταττει νὰ προσφέρωμεν τὴν ὀφειλομένην τιμὴν καὶ ὑπακοὴν εἰς τοὺς γονεῖς ἡμῶν· ὑπὸ δὲ τὸ ὄνομα τῶν γονέων συμπεριλαμβάνονται καὶ οἱ ἡγεμόνες, εἴτε τῆς πνευματικῆς, καὶ οἱ τῆς κοσμικῆς ἐξουσίας, καὶ οἱ διδάσκαλοι, καὶ οἱ εὐεργέται, καὶ οἱ γέροντες, καὶ γενικῶς ὅλοι οἱ εἴτε καθ' ἡλικίαν, εἴτε κατὰ συγγένειαν, εἴτε κατ' ἄλλην τινὰ σχέσιν ἀνώτεροί μας.

Σημ. Α'. Ἡ ἐντολὴ αὕτη ἔχει μεγάλην ἔμφασιν εἰς ὀλίγα λόγια, διότι προσασσει τὴν ἐκπλήρωσιν ὅλων τῶν μερικῶν ἑνὸς ἑκάστου χρεῶν, ἤγουν

α. Νὰ τιμῶμεν τὲς κατὰ σάρκα γονεῖς ἡμῶν· ὑφίσταται δὲ ἡ τιμὴ αὕτη εἰς τὸ νὰ τὲς ἀγαπῶμεν, ϗ τὲς σεβώμεθα ἀπὸ καρδίας· νὰ ὑποτασσώμεθα εἰς αὐτὲς ζητοῦντες τὴν εὐλογίαν των εἰς ὅλας τὰς ἀξιολόγους ἐπιχειρήσεις μας, ϗ ὑπερασπίζοντες τὴν τιμήν των, ὅταν ἡ χρεία τὸ καλέσῃ· νὰ ὑποφέρωμεν ὑπομονητικῶς τὰ ἐλαττώματά των, ϗ νὰ τὲς εὐχαριςῶμεν εὐγνωμόνως διὰ λόγων, ϗ δι' ἔργων διὰ τὰς εὐεργεσίας των, τρέφοντες

*) Ὁ μέντοι κυβευτὴς, ϗ ὁ λωποδύτης ϗ ὁ λῃστὴς τῶν ἀνελευθέρων εἰσίν, αἰσχροκερδεῖς γάρ. Ἀριστ. Ἠθικ. Νικομ. 4.

φήν μας, ἢ νὰ μᾶς πλροφορήσῃ περὶ τῆς ἐκπληρώσεως τῶν ἐπαγγελιῶν τε καὶ χωρὶς τὰ ὁρατὰ σημεῖα ταῦτα, ἀλλὰ διὰ νὰ τυπόνηται ζωηροτέρως εἰς τὴν ψυχήν μας διὰ τῶν ἐξωτερικῶν τέτων ἱεροτελεσιῶν ὁ θειότατος σκοπός των· ὥςε διπλῆν εἶναι τὸ ἔργον τῶν μυςηρίων· ὅταν θεωρῶνται ἀπὸ μέρας τῦ Θεῦ, μᾶς βεβαιόνσι περὶ τῆς εἰς ἡμᾶς δι' αὐτῶν μεταδιδομένης θείας χάριτος· ὅταν δὲ θεωρῶνται ἀπὸ μέρας ἡμῶν αὐτῶν, παριςάνσι παῤῥηςίᾳ τὴν περὶ τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν Χριςιανικῶν καθηκόντων χρεωςικὴν ἡμῶν προθυμίαν. Ὠνομάθησαν δὲ μυςήρια αὗται αἱ ἱεραὶ τελεταὶ, διότι μυούμεθα διὰ τῶν ὁρατῶν τέτων τὰ ἀόρατα, μέρος τι βλέποντες, καὶ μέρος τι πιςεύοντες· οὕτω π. χ. εἰς τὸ βάπτισμα, βλέποντες λεόμενον εἰς τὸ ὕδωρ τὸ σῶμα, πιςεύομεν ὅτι ὡσαύτως λέεται, καὶ καθαίρεται καὶ ἡ ψυχὴ ἀπὸ τὰς ἁμαρτίας διὰ τῆς χάριτος τῦ ἁγίε Πνεύματος.

Σημ. Β'. Μυςήρια ἐτάχθησαν πρῶτον εἰς τὴν παλαιὰν Διαθήκην ἡ Περιτομή, καὶ τὸ Πάσχα. Ἡ περιτομὴ ἐτάχθη παρὰ Θεῦ α) εἰς τὸν Ἀβραὰμ, καὶ τὲς ἀπογόνες τε, εἰς σημεῖον τῆς ἐσωτερικῆς περιτομῆς τῶν σαρκικῶν ἐπιθυμιῶν, τὰς ὁποίας πρέπει νὰ ἀρνηθῇ, ὅςις λατρεύει τὸν Θεὸν ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ (Παῦλ. Ῥωμ. 2, 29). Ἐντεῦθεν ὀνομάζονται οἱ πιςοὶ τέκνα τῦ Ἀβραὰμ, ὡς χρεωςῦντες νὰ φυλάττωσι τὴν πνευματικὴν περιτομὴν, τῆς ὁποίας ἔλαβεν ἐκεῖνος πρῶτος τὰ σημεῖα. Ἀφ' οὗ ἦλθεν ὁ Σωτὴρ τῦ κόσμε περιτεμὼν τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν κατήργησε τὴν ἐξωτερικὴν περιτομὴν τῆς σαρκὸς β), διατάξας ἀντ' αὐτῆς τὸ ἅγιον βάπτισμα εἰς τὲς μαθητάς τε. Τὸ δὲ Πάσχα τῆς παλαιᾶς διαθήκης ἦτο ἡ βρῶσις τῦ πασχαλίου προβάτε, ῥητῶς διαταχθεῖσα εἰς τὲς Ἰσραηλίτας γ) πρὸς τύπον τῦ ἀμώμε ἀμνῦ τῦ Χριςῦ, ὅςις ἀποθανὼν ἐπὶ ςαυρῦ κατέπαυσε τὴν σκιὰν τῦ νομικῦ Πάχα, διατάξας ἀντ' αὐτῦ τὴν κοινωνίαν τῦ ἀχράντε αὐτῦ σώματος καὶ αἵματος.

α) Γενέσ. 17, 10. β) Κολασσ. 2, 11. γ) Ἐξοδ. 12.

ἁγίων του ἐντολῶν, καθὼς ἔπραττον ὅλοι οἱ ἅγιοι τοῦ Θεοῦ ἄνθρωποι, οἷον ὁ Ἀβραὰμ α), ὁ Ἰὼβ β), καὶ οἱ λοιποὶ ὅσοι εὐλογήθησαν διὰ τὴν χρηστὴν τῶν ἰδίων τέκνων ἀνατροφήν. Τοῦτο καὶ ὁ Θεὸς αὐτὸς ῥητῶς σᾶς προσάσσει γ), καὶ ἡ Ἐκκλησία καθ' ἡμέραν σᾶς παραγγέλλει δ).

Εἰς τὸ χρέος τοῦτο τῶν γονέων εὐκόλως ἐννοεῖται, ὅτε ὑπόκεινται καὶ οἱ Ἀνάδοχοι, ὡς ἐγγυηταὶ τῆς τῶν ἀναδεξιμαίων αὐτῶν σωτηρίας γενόμενοι· καὶ μάλιστ' ὁπόταν ταῦτα τύχωσι νὰ ἦναι παιδία γονέων πτωχῶν, ἢ ἀμαθῶν, ἢ καὶ πολλάκις ἀποθαμένων.

Ἀλλὰ πολὺ περισσότερου εἶναι τὸ ἱερὸν τοῦτο καθῆκον ἰδικόν σας, ὦ πνευματικοὶ πατέρες τῶν Χριστιανῶν, Ἱερεῖς τοῦ Ὑψίστου σεβασμιώτατοι! Σεῖς εἶσθε τοῦ θείου νόμου οἱ φύλακες, καὶ τῆς Πίστεως οἱ διδάσκαλοι, καὶ τῆς τῶν ψυχῶν σωτηρίας οἱ οἰκονόμοι. Χρέος λοιπὸν ἔχετε ν' ἀγωνίζησθε, ὅσον δύνασθε, πρὸς οἰκοδομὴν τῶν πιστῶν, προσβιβάζοντες αὐτοὺς εἰς τὴν ὁδὸν τοῦ Κυρίου ὄχι μόνον διὰ τῶν ἐναρέτων σας πρά-

---

α) Ἀβραὰμ δὲ γενόμενος ἔσαι εἰς ἔθνος μέγα καὶ πολύ — ᾔδει γὰρ (ὁ θεὸς) ὅτι συντάξει τοῖς υἱοῖς αὐτοῦ, καὶ τῷ οἴκῳ αὐτοῦ μετ' αὐτὸν, καὶ φυλάξουσι τὰς ὁδὸς κυρίου, ποιεῖν δικαιοσύνην καὶ κρίσιν. Γενες. 18, 18—19. β) Ἀπέστελλεν Ἰὼβ καὶ ἐκαθάριζεν αὐτοὺς (τοὺς υἱοὺς) ἀνιστάμενος τὸ πρωΐ, καὶ προσέφερε περὶ αὐτῶν θυσίας, κατὰ τὸν ἀριθμὸν αὐτῶν, καὶ μόσχον ἕνα περὶ ἁμαρτίας περὶ τῶν ψυχῶν αὐτῶν· ἔλεγε γὰρ Ἰὼβ, Μήποτε οἱ υἱοί μου ἐν τῇ διανοίᾳ αὐτῶν κακὰ ἐννενόηκαν πρὸς τὸν θεόν. Ἰὼβ. 1, 5. γ) Καὶ ἔσαι τὰ ῥήματα ταῦτα, ὅσα ἐντέλλομαί σοι σήμερον, ἐν τῇ καρδίᾳ σου καὶ ἐν τῇ ψυχῇ σου, καὶ προβιβάσεις αὐτὰ τοὺς υἱούς σου, καὶ λαλήσεις ἐν αὐτοῖς καθήμενος ἐν οἴκῳ, καὶ πορευόμενος ἐν ὁδῷ, καὶ κοιταζόμενος, καὶ διανιστάμενος. Δευτερ. 6, 6 — 7. δ) Οἱ Πατέρες ἐκτρέφετε τὰ τέκνα ἐν παιδείᾳ καὶ νουθεσίᾳ Κυρίου. Ἐφεσ. ε, 4.

ςαυρὸν, προσφέρω μεθ' ὑποταγῆς εἰς τὸν ςαυρωθέντα Σωτῆρα τὴν πίςιν μȣ, τὴν καρδίαν μȣ, τὴν ἐλπίδα μȣ, τὴν προσκύνησιν αὐτὴν, εἰς τὴν ὁποίαν δὲν μεσιτεύει ἡ εἰκὼν ὡς ἄλλοτι, εἰμὴ ὡς αἰσθητὴ παρόρμησις πρὸς τὸ ἔργον τῆς προσκυνήσεως. Αὐτὰς δὲ τὰς εἰκόνας τιμῶμεν μὲ μόνον τὸν ἀσπασμὸν, ἤγȣν τὸ φίλημα. Διαφέρει δὲ ἡ πρὸς τὴν εἰκόνα τȣ̃ Σωτῆρος προσκύνησις ἀπὸ τὴν πρὸς τὰς τῶν ἁγίων, καθόσον ἄτοι διαφέρȣσιν ἀπ' ἐκεῖνον. Ἐκείνη ὑφίςαται εἰς βαθυτάτην ὑπόκλισιν τῆς καρδίας ἔμπροσθεν τȣ̃ εἰκονιζομένȣ Δημιουργȣ̃ καὶ δεσπότȣ τῶν ὅλων· αὕτη δὲ εἶναι φανέρωσις τιμῆς χρεωςȣμένης πρὸς τὰς ἁγίȣς, ὡς φίλȣς Θεȣ̃, καὶ συγγενῆ μεθ' ἡμῶν μέλη ἑνὸς καὶ τȣ̃ αὐτȣ̃ σώματος τῆς Ἐκκλησίας.

Σημ. Γ'. Ἐντεῦθεν φαίνεται, ὅτι ἡ σωτήριος προσκύνησις τῶν εἰκόνων ἐκπίπτει εἰς τὸ ὀλέθριον ἁμάρτημα τῆς εἰδωλολατρείας α. ὁπόταν ὁ προσκυνητὴς προσκυνῇ μόνον τὴν εἰκόνα, προσηλόνων τὴν εὐλάβειάν τȣ εἰς αὐτήν· β. ὁπόταν νομίζῃ ἁγιωτέραν ταύτην τὴν εἰκόνα περισσότερον, παρ' ἐκείνην, καὶ τιμᾷ τὴν παλαιοτέραν μᾶλλον, ἢ τὴν πολυτελεςέραν, ἢ τὴν τεχνικωτέραν, παρὰ τὴν νεωτέραν καὶ εὐτελεςέραν, καὶ διὰ τȣ̃το χρεμᾷ δύςηνα πέταλα χρυσιδίȣ, ἢ ἀργυριδίȣ εἰς τὰς ἀνενδεεῖς τῶν ἀνθρωπίνων ἀγαθῶν ἁγίȣς ἄνδρας, καὶ πολλάκις εἰς αὐτȣ̃ τȣ̃ Σωτῆρος, τὸ τολμηρότερον· γ. ὁπόταν δὲν θέλῃ νὰ προσευχηθῇ εἰς τόπον, ὅπȣ δὲν εἶναι εἰκόνες, περικλείων τὸν πανταχȣ̃ παρόντα Θεὸν εἰς ὅρια ςενώτατα. Οὗτοι καὶ οἱ τάτων ὅμοιοι θευβλαβεῖς Χριςιανοὶ προσάπτȣσι μῶμον εἰς τὴν ἀλήθειαν τῆς ἀμωμήτȣ πίςεως τῶν ὀρθοδόξων.

Σημ. Δ'. Πρὸς ἀποφυγὴν τῶν τοιȣ́των ἀπατῶν δύω μάλιςα κανόνες εἰς ἔκαςον εὐσεβῆ συντελȣ̃σι· α. ἐκείνη μόνη ἡ λατρεία τȣ̃ Θεȣ̃ εἶναι ἀληθὴς λατρεία, ἥτις γίνεται ἐκ καρδίας μετανοȣ́σης καὶ ἀνυποκρίτȣ· καθότι ὅλα τὰ ἐξωτερικὰ σημεῖα τῆς λατρείας εἶναι ψιλὰ δείγματα τῆς ἐσωτερικῆς πρὸς Θεὸν εὐλαβείας, χωρὶς τῆς ὁποίας δὲν ὠφελȣ̃σι τίποτε. Διὰ τȣ̃το τὸ Εὐαγγέλιον ζητεῖ ἀπὸ τὰς ἀληθινὰς προσκυνητὰς νὰ προσκυνῶσι τὸν Θεὸν ἐ'ν

Σημ. Εἰς τὴν Ἐκκλησίαν διετάχθησαν ὑπὸ τῶν Ἀποστόλων, ἢ τῶν διαδόχων αὐτῶν πολλὰ ἔθιμα, τὰ ὁποῖα ἐφύλαξεν ὅλη ἡ σεβάσμιος ἀρχαιότης, ὄχι δι' ὅ,τι ἐξήρτηται ἐξ αὐτῶν ἀναγκαίως ἡ σωτηρία ἑκάστε, ἀλλ' ὅτι ἀφελοῦσι τὴν κοινότητα τῶν πιστῶν παντοιοτρόπως, διὰ τὸ ὁποῖον πρέπει νὰ τὰς φυλάττωμεν καὶ ἡμεῖς μὲ σέβας. Τοιαῦται παραδόσεις εἶναι, παραδείγματος χάριν, νὰ φορῶσιν οἱ ἱερεῖς ἐξαίρετον εἶδος ἐνδυμάτων σεμνῶν, ὅταν ἱερουργῶσι. Νὰ ἀνάπτωνται φῶτα εἰς τὴν Ἐκκλησίαν πρὸς σημεῖον τῆς διαπύρε πίστεως. Νὰ θυμιῶμεν λιβανωτὸν εἰς σημεῖον τῆς πρὸς Θεὸν ἀναβάσεως τῶν καθαρῶν καὶ εὐωδιαστικῶν προσευχῶν μας. Νὰ ἀναδείκνηται ὁ σταυρὸς εἰς σημεῖον τῆς εἰς τὸν σταυρωθέντα πίστεώς μας. Νὰ χαρακτηρίζῃ ὁ ἱερεὺς διὰ τῆς χειρὸς τὸ ὄνομα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ πρὸς εὐλογίαν τῶν εὐσεβῶν. Νὰ ἁγιάζηται τὸ ὕδωρ εἰς ἀνάμνησιν τοῦ Χριστοῦ καὶ τοῦ βαπτίσματος ἡμῶν. Νὰ στολίζωνται οἱ ναοὶ μὲ σεμνὰς εἰκόνας, διὰ νὰ μιμώμεθα τὰ πρωτότυπα, βλέποντες αὐτάς. Νὰ ἑορτάζωμεν διαφόρε ἑορτὰς, εἰς ἀνάμνησιν τῶν πρὸς ἡμᾶς τοῦ Θεοῦ εὐεργεσιῶν, ἢ τῶν πράξεων ἁγίων ἀνδρῶν, διὰ νὰ διεγειρώμεθα δι' αὐτῶν περισσότερον εἰς τὴν ἀρετὴν, κτλ. Ταύτας καὶ ἄλλας παραδόσεις φυλάττει ἁγίως ἡ ἡμετέρα Ἐκκλησία, ἀποβάλλει ὅμως τὰς δεισιδαιμονίας, αἵτινες ὑπὸ τὸ σχῆμα τῆς εὐσεβείας ἀντιφέρονται εἰς τὴν θείαν Γραφὴν, ἢ εἶναι ἄγνωστοι εἰς τὴν ἁγίαν ἀρχαιότητα.

ΆΡΘΡΟΝ Ι'.

§. λ'. Εἰς τὸ δέκατον ἄρθρον τοῦ Συμβόλου τῆς πίστεως περιέχεται ἡ ἄφεσις τῶν ἁμαρτιῶν μας, ἥτις εἶναι ἡ δικαίωσις ἡμῶν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ.

Σημ. Α'. Ἡ ἄφεσις τῶν ἁμαρτιῶν γίνεται· α. διὰ τῆς εἰς Χριστὸν Ἰησοῦν ἀδιαλείπτου πίστεώς μας, ὅστις μᾶς ἐκαθάρισεν ἀφ' ὅλας τὰς ἁμαρτίας διὰ τοῦ ἰδίου αἵματος. Μυρίαι δὲ καθὼς εἴπομεν (§. κϐ, καὶ κγ.) συντείνουσι

λαυσιν τῶν ἀναγκαίων· χρεωςῶσι δὲ ϗ οἱ πλέσιοι, καθὼς ϗ οἱ πτωχοὶ, νὰ δέωνται τῦ θεῦ περὶ τῶν ἀναγκαίων· α. διότι ϗ ἔτοι κρέμανται ἀπὸ τὴν πρόνοιαν τῦ θεῦ, ὅςις χαρίζει ϗ ἐπαίρει πάλιν τὰ ἀνθρώπινα ἀγαθὰ, ὅταν θελήση, χωρὶς δὲ τέτε τὴν εὐλογίαν εἶναι μάταιοι πάντες οἱ κόποι, ϗ ἐπιμέλειαι τῶν ἀνθρώπων· β. διότι ἐδεμίαν ὠφελειαν ἔχσιν ἐκ τῦ πλέτε, χωρὶς τὴν ὑγείαν, ϗ ὁλομέλειαν τῦ σώματος, διὰ τῆς ὁποίας ἐμπορῶσι νὰ τ' ἀπολαύσωσι. Ἐπιέσιος δὲ ὠνομάθη ὁ ἄρτος, ὡς εἰς τὴν ἐσίαν ἡμῶν ϗ συντήρησιν ἀνήκων, ϗ συμβάλλων παρὰ πολύ. Τὸ δὲ σήμερον προσετέθη εἰς τὸ αἴτημα διὰ τρία τινά· α. περὶ τῆς παρέσης μόνον ἀνάγκης χρεωςῶμεν νὰ φροντίζωμεν, μὴ μεριμνῶντες μετὰ προσπαθειας πολλῆς διὰ τὰς μελλέσας ἡμῶν χρείας *), διότι δὲν ἐξεύρομεν τί τέξεται ἡ ἐπιοῦσα. β. Διὰ τέτου μᾶς συνελαύνει ἀνεπαισθήτως ὁ Σωτὴρ ἡμῶν εἰς τὴν ἀνάγκην τῦ νὰ προσευχώμεθα καθ' ἡμέραν· διότι καθ' ἡμέραν χρείαν ἔχομεν τῶν ἀναγκαίων. γ. Διὰ νὰ ἐξορίση ἀπὸ τὰς ψυχάς μας τὴν ἐκ τῶν πολλῶν μεριμνῶν ἀνησυχίαν, ϗ νὰ ἐμφυτεύση τὴν γαλήνην, ϗ ἡρεμίαν τῦ νοός μας· ἐκ τέτε συμπεραίνομεν, ὅτι εἶναι ἐμποδισμέναι ἀπὸ τὰς πιςὰς αἱ μετὰ πολλῶν περισπασμῶν, ϗ ταραχῶν τῆς ψυχῆς μέριμναι ϗ φροντίδες περὶ τὰ βιωτικὰ, ἐκ τῶν ὁποίων προξενεῖται λήθη θεῦ, ϗ ἀπιςία, ϗ προσήλωσις εἰς τὰ κοσμικὰ, καὶ μέσων παρανόμων μεταχείρισις εἰς ἐκπλήρωσιν ἐπιθυμιῶν ἀθεμίτων· ἐξ ἐναντίας δὲ εἶναι συγχωρημένη ἡ προμήθεια ἡ περὶ τὰ ἀναγκαῖα, ϗ ἡ περὶ καλὰς καὶ νομίμε ἐργασίας ἐναχόλησις, ἐν ὅσῳ εἶναι συνημμένη μὲ τὴν αὐτάρκειαν, ϗ μελέτην τῦ θείε νόμε, ϗ τὴν ἀδιάκοπον σπεδὴν εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν αὐτε.

---

*). Marθ. 6, 34.

Ακαδημία Αθηνών / Academy of Athens

τωμεν, διὰ τὸν φόβον μήπως ἐξ αὐτῶν ἀνεπαισθήτως ὀλισθήσωμεν εἰς ἁμαρτίαν. α).

Σημ. Β'. Οἱ λόγοι εἶναι τῶν ἔργων σκιαὶ, ϗ πολλάκις ἀχώριστοι ὀπαδοί· τῶν δὲ λόγων ϗ τῶν ἔργων προηγοῦνται οἱ λογισμοί· διὰ τοῦτο μὲ τὰ καλὰ, ἢ τὰ κακὰ ἔργα συνεπινοοῦνται ϗ οἱ καλοὶ, ἢ κακοὶ λόγοι ϗ λογισμοί· διὰ τοῦτο ὁ νόμος τοῦ Θεοῦ κανονίζει ἐπίσης ϗ τούτους, καθὼς ϗ τὰ ἔργα, ϗ ὁ Θεὸς ἀπαιτεῖ πρώτιστα τῆς καρδίας τὴν καθαρότητα β). Ἕπεται λοιπὸν, ὅτι ϗ οἱ λόγοι ϗ λογισμοὶ ἐμποροῦσι νὰ ἀποβῶσιν ἐξαίρετοι ἀρεταὶ, ἢ βαρύτατα ἁμαρτήματα.

ΑΡΘΡΟΝ Β'.

§. γ'. Ὁ Θεῖος νόμος εἶναι γεγραμμένος εἰς τὴν καρδίαν ἑκάστου, περιέχεται δὲ καὶ εἰς τὰς ἑπομένας δέκα ἐντολὰς τῆς δεκαλόγου, τὰς ὁποίας ἔδωκεν ὁ Θεὸς εἰς τὸν Μωϋσῆν.

Α'. Ἐγὼ εἰμὶ κύριος ὁ Θεός σου, οὐκ ἔσονταί σοι θεοὶ ἕτεροι πλὴν ἐμοῦ.

Β'. Οὐ ποιήσεις σεαυτῷ εἴδωλον, οὐδὲ παντὸς ὁμοίωμα, ὅσα ἐν τῷ οὐρανῷ ἄνω, καὶ ὅσα ἐν τῇ γῇ κάτω, καὶ ὅσα ἐν τοῖς ὕδασιν ὑποκάτω τῆς γῆς, οὐ προσκυνήσεις αὐτοῖς, οὐδὲ μὴ λατρεύσεις αὐτοῖς.

Γ'. Οὐ λήψῃ τὸ ὄνομα κυρίου τοῦ Θεοῦ σου ἐπὶ ματαίῳ· οὐ γὰρ μὴ καθαρίσει κύριος ὁ Θεός σου τὸν λαμβάνοντα τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐπὶ ματαίῳ.

Δ'. Μνήσθητι τὴν ἡμέραν τῶν Σαββάτων ἁγιάζειν αὐτήν. Ἓξ ἡμέρας ἐργᾷ, καὶ ποιήσεις πάντα τὰ ἔργα σου, τῇ δὲ ἡμέρᾳ τῇ ἑβδόμῃ, σάββατα κυρίῳ τῷ Θεῷ σου.

Ε'. Τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα σου, ἵνα εὖ σοι γένηται, καὶ ἵνα μακροχρόνιος γένῃ ἐπὶ τῆς γῆς.

ς'. Οὐ φονεύσεις.

α) Αὐτ. αὐτ. 23. β) Μάρκ. 7, 20—23.

Ακαδημία Αθηνών / Academy of Athens

γείας, ϗ τιμῆς, ϗ ἀναπαύσεως τῶ πλησίον, τὰ ὁποῖα ἕκαστος χρεωστεῖ ἐξ ἀνάγκης νὰ πράττῃ α)· β. εὐποιΐα περὶ τὴν ψυχήν, ὁποῖα εἶναι τὰ πρὸς σωτηρίαν ψυχικὴν ἀποβλέποντα ἔργα, ἤγουν παρηγορία τῶν λυπημένων, ἀνάκτησις τῶν ἀπηλπισμένων, ἐπιστροφὴ τῶν ἁμαρτανόντων μὲ φρόνησιν, ϗ ζῆλον, ϗ εἰλικρίνειαν, ϗ ἐπιείκειαν γινομένη, διδασκαλία τῶν ἀμαθῶν διὰ λόγων, ϗ διὰ παραδειγμάτων ἀγαθῶν, ἀποφυγὴ παντὸς σκανδάλου βλάπτοντος τὸν πλησίον, ϗ τὰ τοιαῦτα β)· γ. θερμὴ ζήτησις τῆς πρὸς πάντα τὸν πλησίον εἰρήνης γ), διὰ τῆς ὁποίας ὑπάρχουσαν μὲν τὴν εἰρήνην διαφυλάττομεν, φυγοῦσαν δὲ διά τινα περίστασιν πάλιν ἀναζητοῦμεν. Τοῦτο δὲ γίνεται ἐὰν ἀποδίδωμεν εἰς ἕκαστον τὸ ὀφειλόμενον, ϗ ἐὰν ὑποφέρωμεν τὰ ἐλαττώματά του, ϗ ἐὰν διαιρεθέντες ποτὲ μετανοῶμεν εὐθὺς, διαλύοντες τὴν ἔριν, ϗ φιλιούμενοι εἰλικρινῶς. Σημειωτέον δὲ, ὅτι ἡ πρὸς τὸν πλησίον αὕτη ἀγάπη ἀποβλέπει γενικῶς ὅλους τοὺς ἀνθρώπους χωρὶς ἐξαίρεσιν, εἴτε φίλους, εἴτε ἐχθρούς, εἴτε ὁμογενεῖς, εἴτε ἀλλοεθνεῖς· διαφέρει δὲ κατὰ βαθμοὺς ἀναλόγους μὲ τοὺς βαθμοὺς τῆς πλησιεστέρας σχέσεως πρὸς ἕκαστον πλησίον μας, κατά τε πίστιν, ϗ κατὰ φυσικὴν τοῦ σώματος συγγένειαν, θεωρουμένης, ὡς εἴπομεν (Μερ. Β. Ἀρθρ. Γ'. §. δ.). Αὕτη εἶναι ἡ ἀληθὴς τοῦ πλησίον ἀγάπη. Ὅσοι δὲ ἀγαπῶσι χωρὶς νὰ δείξωσιν ἀγάπης ἔργα, ἀλλὰ μόνον διὰ λόγων εὐνοϊκῶν, ϗ ἐξωτερικῶν φάσεων πολιτισμοῦ ϗ εὐπροσηγορίας ἐνδεικτικῶν, ἤτοι εἶναι μᾶλλον ὑποκριταὶ, παρὰ πιστοὶ ἀδελφοί δ).

ΑΡΘΡΟΝ Ι'.

§. ια'. Ἡ ἑβδόμη ἐντολὴ ἀπαγορεύει τὴν μοιχείαν, καὶ ὁμοῦ μὲ αὐτὴν ὅλας τὰς σαρκικὰς ἐπιθυμίας, καὶ προσ-

---

α) Α. Ἰωάνν. 2, 17. Α. Τιμοθ. 4, 10. β) Ἑβρ. 10, 24. Ἰακώβ 5, 19. γ) Ματθ. 5, 9. Ῥωμ. 12, 19. Α. Πετρ. 3, 9. δ) Α. Ἰωάνν. 3, 18.

νὰ ἀποφεύγωμεν, ἔτω δὲν πρέπει νὰ εὐχαριςώμεθα πάντοτε εἰς τὴν ἐσωτερικὴν εὐλάβειαν, ἀλλὰ νὰ συνάπτωμεν ἀμφοτέρας, καὶ δι' ὅ,τι φυσικὰ εἶναι συνημμέναι πρὸς ἀλλήλας, καθότι εἶναι ἀδύνατον ἡ θλῖψις, ἢ ἡ χαρὰ τῆς ψυχῆς νὰ μὴ φανῇ καὶ ἐπὶ τὸ πρόσωπα, καὶ διὰ τὴν οἰκοδομὴν, καὶ ὠφέλειαν μάλιςα τοῦ πλησίον μας.

§. ις'. Ἡ θεία λατρεία εἶναι ἀρραβὼν τῆς μελλούσης ἑνώσεως τῶν εὐσεβῶν μετὰ τοῦ θεοῦ εἰς τὴν μετὰ ταῦτα ζωὴν, τὴν ἄφθαρτον καὶ αἰώνιον.

Σημ. Ἀπὸ τὴν δικαιοσύνην τοῦ θεοῦ προέρχεται ἡ ἀμοιβὴ τῶν πιςῶν αὐτοῦ λατρευτῶν· καθὼς καὶ ἡ κόλασις τῶν ἀσεβῶν. Ἀλλ' εἰς τὴν παροῦσαν ζωὴν αὕτη δὲν γίνεται φανερῶς, ἐπειδὴ βλέπομεν πολλάκις δυσυχοῦντας μὲν καὶ καταδιωκομένους τοὺς εὐσεβεῖς, εὐτυχοῦντας δὲ τοὺς ἀσεβεῖς, κατ' οἰκονομίαν ἀκαταλήπτου τῶν θείων κριμάτων. Ἔπεται λοιπὸν, ὅτι εἶναι ἄλλη ζωὴ, εἰς τὴν ὁποίαν θέλει γενῆ προσηκόντως καὶ ἐντελῶς ἡ ἀνταπόδοσις τῶν εὐσεβῶν καὶ ἀσεβῶν. Τὴν μέλλουσαν ζωὴν προσέτι μᾶς πληροφορεῖ, ἡ ἀθανασία τῆς ψυχῆς μας (§. ια'.), ἡ συνείδησίς μας, τῆς ὁποίας οἱ ἔλεγχοι διὰ τὸ κακὸν, καὶ ἡ χαρὰ, καὶ ἐλπὶς διὰ τὸ ἀγαθὸν, ἄλλως δὲν ἤθελαν εἶσθαι τόσον φυσικὰ αἰσθήματα εἰς τὸν ἄνθρωπον (§. δ'.)· ἡ πολλῶν ἐθνῶν σύμφωνος περὶ τούτου ὁμολογία· καὶ τελευταῖον αἱ ἐπὶ τῆς γῆς πολλάκις κατὰ τῶν ἀσεβῶν ἐκδικήσεις, αἵτινες εἶναι προάγγελοι τῆς μελλούσης κοινῆς κρίσεως, διὰ τὴν ὁποίαν εἶναι φυλαγμένοι *).

§. ιζ'. Εἰς τὴν τοῦ θεοῦ λατρείαν οὐδέποτε ὁ ἄνθρωπος δὲν φαίνεται καθαρὸς καὶ ἅγιος ὅσον ἀπαιτεῖται, ἀλλὰ μᾶλλον ἐξελέγχεται ἀκάθαρτος ἔμπροσθεν τῶν ἁγίων αὐτοῦ ὀφθαλμῶν, καὶ παραβάτης τοῦ νόμου του.

Σημ. Διὰ νὰ παῤῥησιασθῇ τις δίκαιος ἔμπροσθεν τοῦ θεοῦ, ἔπρεπε νὰ ἦναι ἀναμάρτητος· ἀλλὰ τοῦτο τίς ποτε

θεοῦ, ἀλλ' ὁποιῶν τὸ θέλημα τοῦ πατρός μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς. Ματθ. 6, 16.

*) Β'. Πετρ. 2, 4 — 9.

Ακαδημία Αθηνών / Academy of Athens

β) Οἱ ἐπίορκοι, ὅσοι, ἢ ψευδῶς παντάπασιν ὀμνύουσιν, ἢ ἀληθῶς μὲν, ἀλλ' ὅμως δὲν ἐπιτελοῦσιν ὕστερον τὸν ὅρκον, περιπαίζοντες τρόπον τινὰ τὸν Θεὸν, τὸν ὁποῖον προσκαλοῦσιν ἔφορον καὶ μάρτυρα τοῦ ὅρκου. Κατὰ τῶν τοιούτων παντελῆ ὄλεθρον ἀπειλεῖ τὸ ὀρέπανον τῆς θείας ὀργῆς διὰ στόματος τοῦ προφήτου Ζαχαρίου α).

γ) Ὅσοι χωρὶς ἀνάγκης διὰ παραμικρὰ πράγματα ἔχουσιν εἰς τὸ στόμα τὸ ὑπερένδοξον ὄνομα τοῦ Θεοῦ καὶ τὸ μεταχειρίζονται πολλάκις οἱ ἀσυνείδητοι καὶ ἐπὶ ἀσεϊσμῶν καὶ εἰς ἀπρεπεῖς ὁμιλίας.

δ) Οἱ ψευδοπροφῆται, ὅσοι προλέγουσιν ἐν ὀνόματι Θεοῦ προφητείας ψευδεῖς, καὶ καυχῶνται ἀποκαλύψεις τινὰς ὀνείρους, καὶ γόητος νοὸς γεννήματα.

ε) Οἱ παραβαίνοντες τὰς πρὸς Θεὸν ὑποχέσεις των, καθὼς, φεῦ εἰπεῖν, ὅσοι ὑπόχονται νὰ ἀφιερώσωσιν ἐκ τῆς περιουσίας των μέρος εἰς σύστασιν σχολείων, ἢ τροφὴν πτωχῶν, ἢ νὰ ἀφήσωσι κάμμίαν ἁμαρτίαν, καὶ ἔπειτα δὲν ἐκπληρόνουσι τὴν ὑπόχεσίν των. Οὐδέποτε ἄλλοτε δὲν εἶναι συγχωρημένον νὰ ἀθετῶνται αἱ πρὸς Θεὸν ὑποχέσεις καὶ ὅρκοι, εἰμὴ ὅταν γίνωνται ἀνοήτως πρὸς ἰδίαν βλάβην, ἢ τοῦ πλησίον, ὁποῖος ἦτο ὁ ὅρκος τοῦ Ἡρώδου β), ἡ συμφωνία τῶν ἐπιβούλων τῆς ζωῆς τοῦ Παύλου γ), καὶ τὰ τούτων ὅμοια. Εἰς τοιαύτας περιστάσεις προτιμότερον εἶναι νὰ ἀκυρόνηται ὁ ὅρκος, παρὰ νὰ πράττηται τὸ κακὸν διὰ τὸ ὄνομα τοῦ ἀγαθοῦ, καὶ χορηγοῦ τῶν ἀγαθῶν Θεοῦ. Κατ' ἄλλον τρόπον ἡ ἁγία Γραφὴ ῥητῶς ἀπαιτεῖ τὴν πλήρωσιν τῶν ὑποχέσεων καὶ ὅρκων δ).

ς) Οἱ ζητοῦντες παρὰ θεοῦ ζητήματα ἀπρεπῆ, οἷον τὸ νὰ συνεργήσῃ εἰς πράξεις των παρανόμους, θέλοντες νὰ κάμωσι συνεργὸν τῶν κακῶν τὸ ὑπεράγαθον Ὄν.

Σημ. Β'. Ἐκ τῶν ῥηθέντων συμπεραίνεται, ὅτι ὁ νόμιμος ὅρκος εἶναι συγχωρημένος, καὶ διαταγμένος μάλι-

---

α) κεφ. 5, 4. β) Ματθ. 14, 9. γ) Πράξ. 32, 12. δ) Ἀριθμ. 30, 2. Δευτερον. 23, 22 — 24.

νὰ εὑρεθῶσι τόσον ὑψηλαὶ ἔννοιαι περὶ τῆς θείας Μεγαλωσύνης; Πῶ ποτε ἐμπορεῖ νὰ εὑρεθῇ τόσον καθαρὰ ἠθικὴ σύμφωνος μὲ τὸν ὀρθὸν λόγον, ᾗ πρόξενος τῆς εὐδαιμονίας τῶ ἀνθρώπω;

Γ'. Ἀπὸ τὴν ὑπερθαύμαστον δύναμιν τῶ εὐαγγελικῶ κηρύγματος. Ἀπόστολοι ὀλίγοι, ἀδύνατοι, πτωχοὶ, χωρὶς ὅπλα ᾗ δύναμιν εὐγλωττίας, μὲ μόνον τὸν λόγον τῶ Θεῶ ἐπεσρεψαν εἰς τὴν χρισιανικὴν πίσιν ἔθνη ἀναρίθμητα, θριαμβεύοντες ἐναντίον πολυαρίθμων Βασιλέων, Δυναςῶν, Ἀρχόντων, Σοφιςῶν, διαφόρων βασάνων, τόσων ἄλλων ἐμποδίων τῶ εὐαγγελικῶ κηρύγματος. Ἐὰν ἡ διδασκαλία τῶν ἀνδρῶν δὲν ἦτο ἐκ Θεῶ, πῶς ἦτο δυνατὸν νὰ κάμῃ τόσον θαυμασὰ ᾗ ἐξαίσια ἀποτελέσματα; Ὅλα ταῦτα, ᾗ τὰ τοιαῦτα βεβαιόνσι τὴν θειότητα τῆς ἁγίας Γραφῆς, ᾗ τῆς Χρισιανικῆς πίσεως τὴν ἀλήθειαν.

Σημ. Γ'. Ἡ ἁγία Γραφὴ πρέπει νὰ ἀναγινώσκηται συνεχῶς ἀπὸ τὲς, ὅσοι τὴν καταλαμβάνσι, διὰ τὸν ἐξ αὐτῆς καρπὸν, ὅςις εἶναι ἡ ἐπίγνωσις τῶ Θεῶ, ἐὰν ἡ ἀνάγνωσις γίνεται μετὰ προσοχῆς, καὶ πίσεως, καὶ εὐλαβείας.

§. β'. Ἡ καθ' αὐτὸ ὕλη καὶ ὑπόθεσις τῆς ἁγίας Γραφῆς εἶναι ὁ λυτρωτὴς ἡμῶν Ἰησοῦς Χριςός.

Σημ. Α'. Ὁ Ἰησοῦς Χριςὸς προωρίσθη πρὸ τῆς δημιργίας τῶ κόσμω εἰς σωτηρίαν ᾗ λύτρωσιν ἡμετέραν α), προεπηγγέλθη ἀπὸ καταβολῆς κόσμω β), προεκηρύχθη ἀπὸ τὲς προφήτας γ), προεικονίσθη διὰ θυσιῶν ᾗ τύπων δ),

---

α) Καὶ ἔχθραν θήσω ἀναμέσον σῦ (τῦ ὄφεως) ᾗ ἀναμέσον τῆς γυναικὸς ᾗ ἀνὰ μέσον τῦ σπέρματος αὐτῆς· αὐτός σῦ τηρήσει κεφαλὴν ᾗ σὺ τηρήσεις αὐτῦ πτέρναν (Γενεσ. 3, 15.). ὄφις, ὁ διάβολος. σπέρμα τῦ διαβόλω, οἱ ἀσεβεῖς· σπέρμα γυναικὸς ὁ Χριςὸς (Γαλατ. 4, 4) ᾗ Γενεσ. 22. 18. Λέγει πρὸς τὸν Ἀβραὰμ ὁ Θεὸς ἐνευλογηθήσονται ἐν τῷ σπέρματί σῦ τὰ ἔθνη τῆς γῆς. β) Λαλῦμεν σοφίαν Θεῦ τὴν ἀποκεκρυμμένην, ἣν προώρισεν ὁ Θεὸς πρὸ τῶν αἰώνων εἰς δόξαν ἡμῶν. Α'. Κορν. 2, 7. ᾗ Ἀποκαλ. 13, 8. γ) Γενεσ. 29. 10. ψαλ. 71, 6. Ἱερεμ. 236. Ἰεζεκ. 34, 23. Ἰωήλ. 2, 28. Μαλαχ. 3, 1. κτλ. δ) Ἔσρ 9, 10.

Πατήρ. Β'. τὴν ὑπ' αὐτοῦ δημιουργίαν τοῦ κόσμου· καὶ Γ'. τὴν περὶ τὰ δημιουργήματα πανάγαθον αὐτοῦ πρόνοιαν.

Σημ. Α'. Ἂν ϗ περὶ τῆς τ̃ θε῀ ὑπάρξεως, ϗ τῶν ἰδιοτήτων αὐτ̃ μᾶς πληροφορεῖ μόνος ὁ φυσικὸς λόγος, μᾶς διδάσκει ὅμως ϗ ἡ πίςις, ἥτις δὲν εἶναι ποτὲ ἐναντία εἰς τὸν ὀρθὸν λόγον, ϗ τῆς ὁποίας ἡ βεβαίωσις εἶναι πάσης ἀμφιβολίας ἐκτός. Εὐκολώτερον ἐμπορᾶσι νὰ ψευσθῶσιν οἱ ἰσχυρώτατοι, ϗ σαφέςατοι τῶν ἀνθρώπων συλλογισμοὶ, παρὰ νὰ ψευσθῇ ὁ λόγος τ̃ θε῀ *).

Σημ. Β'. Ἀπὸ τὴν ἀπόδειξιν τῆς περὶ τὸν κόσμον προνοίας τ̃ δημιργ̃ τρία τινα προκύπτσι χρέη παντὸς Χριςιαν̃.

Α'. Νὰ ἐλπίζῃ εἰς τὸν θεὸν, πιςεύων ὅτι παρ' αὐτ̃ ἔχει πάντα τὰ ἀναγκαῖα πρὸς τὴν τῆς ψυχῆς, ϗ τ̃ σώματος σωτηρίαν.

Β'. Νὰ ταπεινόνηται εἰς τὰς εὐτυχίας τ̃ ἐνώπιον τ̃ θε῀ εὐχαριςῶν δι' αὐτὰς τὸν χορηγὸν τῶν ἀγαθῶν, ϗ μεταχειριζόμενος εἰς καλὸν τὰς θείας δωρεάς τ̃.

Γ'. Νὰ ὑπομένῃ εἰς τὰς δυσυχίας ὠφελέμενος ψυχικῶς ἐξ αὐτῶν.

Σημ. Γ'. Ἡ πρὸς τὸν Ἀδὰμ ἐντολὴ τοῦ θε῀ εἶναι ἔργον τῆς περὶ τὸν ἄνθρωπον ἐξαιρέτ̃ αὐτ̃ προνοίας, διὰ τῆς ὁποίας ἔσπευδε νὰ τὸν κρατήσῃ εἰς τὴν ὁποίαν ἐπλάσθη εὐδαιμονίαν. Ὁ ἄνθρωπος ἐδημιργήθη μὲ ψυχὴν ϗ σῶμα, ἐκ τῶν ὁποίων ἑκάτερον ἔχει τὰς ἰδίας τ̃ κλίσεις. Ἡ ψυχὴ ὡς πνεῦμα καθαρὸν, κλίνει εἰς τὸ νὰ ἦναι πάντοτε ἑνωμένη μὲ τὸν θεὸν διὰ τῆς ἀρετῆς. Τὸ ὑλικὸν σῶμα κλίνει εἰς ὅσα ἀρέσκσι τὰς αἰσθήσεις, τὰ ὁποῖα, ὅταν κυβερνῶνται ἀπὸ τὸν λόγον, ὄχι μόνον δὲν ἐμποδίζσιν, ἀλλὰ ϗ συντελῶσιν εἰς ἀρετήν. Εἰς τὴν συμφωνίαν τῶν κλίσεων τῆς ψυχῆς ϗ τ̃ σώματος ὑφίσταται ἡ ἀνθρωπίνη εὐδαιμονία, ϗ διασώζεται ἐν ὅσῳ μένει αὕτη ἡ συμφωνία. Εὐθὺς ὅμως ἀφ' ἧς ἐξαγριωθῶσι κατὰ τ̃ λόγ̃ αἱ κλίσεις τῶν αἰσθήσεων, γίνονται, ϗ ὀνομάζονται πάθη·

---

*) Πετρ.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

θεραπεύωσιν ὡς σοφοὶ Ἰατροὶ τῶν ἁμαρτανόντων τὰς πληγάς.

§. κς'. Τὸ ἀξίωμα τῆς ἱερωσύνης εἶναι μυστήριον, εἰς τὸ ὁποῖον τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον καθιερόνει διὰ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν λειτουργῶν, καὶ διακόνων τὸ ἐκλεχθὲν ἐπιτήδειον μέλος εἰς τὴν αὐτὴν διακονίαν, διὰ νὰ ἱερουργῇ τὰ μυστήρια, καὶ νὰ ποιμαίνῃ τοῦ Χριστοῦ τὸ ποίμνιον.

Σημ. Α'. Εἰς τὴν πνευματικὴν τῆς Ἐκκλησίας διοίκησιν ἐκλέγει ἡ κοινότης, ᾗ διὰ τῆς κοινότητος αὐτὸς ὁ Κύριος, μέλος ἄξιον τῆς ποιμενικῆς ἀξίας, τὸ ὁποῖον, ἀφ' ἧς διὰ τῶν κατωτέρων βαθμῶν κατὰ τάξιν χωρήσῃ, χειροτονεῖται εἰς ἱερέα ἀπὸ τὸς πρώτους ποιμένας τῆς Ἐκκλησίας, ὁποῖοι εἶναι οἱ ἐπίσκοποι, ἢ εἰς ἐπίσκοπον ἀπὸ τὸς λοιπὸς ἐπισκόπους. Ἡ χειροτονία γίνεται διὰ τῆς ἐπικλήσεως τοῦ ἁγίου Πνεύματος, καὶ τῆς ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν ἐνώπιον τῆς κοινότητος, ἡ ὁποία ἐκφωνεῖ τὸ "Αξιος. Τῆς δὲ ἀξιότητος τοῦ ποιμένος δύω εἶναι μάλιστα τὰ χαρακτηριστικά· α. διαγωγὴ ἀνεπίληπτος· ᾗ β. δύναμις τοῦ διδάσκειν ᾗ νουθετεῖν· διότι ὁ ποιμὴν τῆς Ἐκκλησίας, κατὰ τὸν ἀπόστολον Παῦλον *), πρέπει νὰ ἦναι τύπος τῶν πιστῶν· „ἐν λόγῳ, ἐν ἀναστροφῇ, ἐν ἀγάπῃ, ἐν πνεύματι, ἐν πίστει, ἐν ἁγνοίᾳ" (Α'. Τιμοθ. 4, 12.)· ἀλλὰ περὶ τῶν καθηκόντων τῶν διδασκάλων τῆς Ἐκκλησίας εἴπομεν τὰ προσήκοντα (§. ιή'. Σημ.).

Σημ. Β'. Τῆς χειροτονίας τὸ μὲν ὄνομα εἶναι παλαιὸν Ἑλληνικὸν, ἄλλοτι σημαῖνον εἰς τὰς Ἀθήνας, τὴν διὰ τῆς ἐπάρσεως τῶν τοῦ δήμου χειρῶν δηλονότι ἐκλογὴν τῶν χειροτονητῶν λεγομένων ἀρχῶν, οἷον Ταξιάρχων, ᾗ Στρατηγῶν (Πλουταρχ. ἐν βίῳ Περικ.) ἢ ἁπλῶς τὴν ἀνάνευσιν ᾗ κατάνευσιν τοῦ δήμου περὶ τῶν πρακτέων. Ἡ δὲ τῆς ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ χειροτονουμένου γινομένη πρᾶξις, φαίνεται ὅτι ἦτο ἀρχαία Ἰουδαϊκὴ συνήθεια· διότι ἔτως ἐχειροτόνησε διάδοχόν του ὁ Μωϋσῆς

---

*) Καὶ Β. Τιμοθ. 4, 2. ᾗ Ματθ. 28, 20.

Ακαδημία Αθηνών / Academy of Athens

εἰς τὸ ὁποῖον εἶναι ἐγεγραμμένη μὲ ἀνεξαλείπτες χάρακτῆρας ἡ παντοδυναμία τοῦ ἀνάρχου δημιουργοῦ, ὁ ὁποῖος φαίνεται παντοῦ εἰς τὴν φύσιν ὡς εἰς καθαρώτατον καθρέπτην α).

Γ'. Ἀπὸ τὴν κοινὴν ὁμολογίαν τῶν ἐθνῶν. Εἰς ὅλα τὰ κατοικήμενα μέρη τῆς γῆς, καὶ εἰς αὐτὰ τὰ ἀγροικότατα ἔθνη, ἀπὸ τὰς ἀρχὰς αὐτὰς τοῦ κόσμου, φαίνονται ἀνεγηλωμένοι βωμοί· καίονται θυσίαι· λατρεύεται μία τις ὑπέροχος δύναμις. Τόσον εἶναι ἰσχυρὰ εἰς τὴν ἀνθρωπίνην ψυχὴν ἡ συναίσθησις τῆς θείας ὑπάρξεως, ὥςε προκρίνει νὰ θεοποιῇ μᾶλλον λίθους καὶ ἄλλα τοιαῦτα, παρὰ νὰ πιςεύσῃ, ὅτι δὲν εἶναι θεὸς, τὸ ὁποῖον μόνος ὁ ἄφρων δύναται νὰ εἴπῃ β).

Δ'. Ἀπὸ τὴν ἐσωτερικὴν πληροφορίαν τῆς συνειδήσεώς μας. Ὅταν πράττωμεν τὸ ἀγαθὸν αἰσθανόμεθα χαράν· καὶ ἐξ ἐναντίας λύπην διά τινα πρᾶξιν πονηράν. Τοῦτο προέρχεται ἀπὸ ἔμφυτόν τινα δύναμιν, ἢ τις μᾶς ἀναγκάζει νὰ πιςεύσωμεν, ὅτι ὑπάρχει τι Ὂν ἀνταμείβον δικαίως τὴν ἀρετὴν, καὶ τιμωρῶν ἀδυσώπητα τὴν κακίαν γ).

Ε'. Ἀπὸ τὴν ἔμφυτον ἡμῶν ἐπιθυμίαν περὶ τὸ ἄκρον ἀγαθὸν, ἢ τὴν τελείαν μακαριότητα. Ὅσον εὐδαίμων καὶ ἂν γένῃ τις ἐπὶ τῆς γῆς, εἶναι ἀδύνατον νὰ χορτάσῃ τόσον, ὥςε νὰ μὴ ἐπιθυμήσῃ ἀνώτερόν τι καὶ τελειότερον ἀγαθόν. Τοῦτο δὲν προέρχεται ἄλλοθεν, εἰμὴ ἀπὸ τὴν φύσιν τῆς ψυχῆς, ἥτις ἀνατείνει πάντοτε νὰ ἀπολαύσῃ τὸ τελειότατον καὶ μονιμώτατον ἀγαθὸν, τῶν ἐφετῶν τὸ ἀνώτατον, τὸ ὁποῖον εἶναι μόνος ὁ Θεὸς δ). Ἀφ' ὅλας ταύτας τὰς ἀποδείξεις συνάγεται, ὅτι ἡ ἀθεότης εἶναι ἐναντία τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως.

α) Τὰ γὰρ ἀόρατα αὐτοῦ ἀπὸ κτίσεως κόσμου τοῖς ποιήμασι νοούμενα καθορᾶται, ἥ τε ἀΐδιος αὐτοῦ δύναμις, καὶ θειότης. Ῥωμ. 1. 20.
β) Εἶπεν ἄφρων ἐν καρδίᾳ αὐτοῦ, οὐκ ἔστι θεός. Ψαλμ. 14, 1.
γ) Ῥωμ. 2, 15. δ) Χορτασθήσομαι ἐν τῷ ὀφθῆναί μοι τὴν δόξαν σου Ψαλμ. 16, 15.

Ακαδημία Αθηνών / Academy of Athens

ἁγίας Μεταλήψεως ἁγιαζόμενα λαμβάνοντες τὴν ἄφεσιν τῶν ἁμαρτιῶν, καὶ τὸ δικαίωμα τοῦ νὰ κληρονομήσωμεν τὴν αἰώνιον ζωήν α).

§. κδ'. Πρῶτον δὲ πρέπει νὰ ἀνακρίνῃ ἐπιμελῶς τὴν συνείδησίν του, ὅσις μέλλει νὰ κοινωνήσῃ, καὶ ἔπειτα νὰ προσέρχηται εἰς τὴν μετάληψιν, κατὰ τὴν παραγγελίαν τοῦ Ἀποστόλου. „Δοκιμαζέτω δὲ ἄνθρωπος ἑαυτὸν, καὶ οὕτως ἐκ τοῦ ἄρτου ἐσθιέτω, καὶ ἐκ τοῦ ποτηρίου πινέτω.“ (Α. Κορινθ. 11, 28).

Σημ. Α'. Διὰ νὰ μεταλάβῃ τις ἀξίως τὴν ἁγίαν Εὐχαριστίαν, πρέπει νὰ προετοιμασθῇ διὰ τῆς δοκιμασίας ἑαυτοῦ, ἤγουν πρέπει νὰ ἐξετάσῃ καθ' ἑαυτὸν τὴν διαγωγήν του, ἤγουν τὰς προλαβούσας του πράξεις, καὶ τοὺς λόγους, καὶ τὰς ἐνθυμήσεις, ἂν συμφωνῶσι μὲ τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ, καὶ ἂν δι' αὐτῶν ἐπλήρωσε τὰ καθήκοντά του, τὰ ὁποῖα ὑπεχέθη εἰς τὸν καιρὸν τοῦ βαπτίσματος. Ἂν εὕρῃ ὅτι παρέβη εἰς πολλὰ τοῦ θείου νόμου, πρέπει νὰ λυπηθῇ ἀπὸ καρδίας, καὶ νὰ δράμῃ νὰ φανερώσῃ διὰ τῆς ἐξομολογήσεως τὴν πληγήν του εἰς τὸν Ἱερέα, θαρρῶν εἰς τὴν εὐσπλαγχνίαν τοῦ Θεοῦ, καὶ πιστεύων ἀδιστάκτως, ὅτι ὁ πολύτιμος θάνατος τοῦ Χριστοῦ εἶναι ἱκανὸς νὰ καθαρίσῃ τοὺς πιστοὺς ἀπὸ πάσης ἁμαρτίας. Τοιαύτην ἐσωτερικὴν γνῶσιν, ἡνωμένην μετὰ φανερᾶς ὁμολογίας, ἀπαιτεῖ παρ' ἡμῶν ἡ Ἐκκλησία, ὅταν μεταλαμβάνωμεν τὴν ἁγίαν Εὐχαριστίαν, εἰς τῆς ὁποίας τὴν κοινωνίαν ἐπιλέγομεν ταῦτα τὰ λόγια. „Πιστεύω, Κύριε, καὶ ὁμολογῶ, ὅτι σὺ εἶ ἀληθῶς ὁ Χριστὸς, ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος, ὁ ἐλθὼν εἰς τὸν κόσμον ἁμαρτωλοὺς σῶσαι, ὧν πρῶτος εἰμὶ ἐγώ.“ Διὰ τοῦτο ἀπὸ τὸ μυστήριον τοῦτο πρέπει νὰ ἐμποδίζωνται οἱ ψευδεῖς Χριστιανοὶ, καὶ οἱ φανεροὶ ἀσεβεῖς 6), καὶ οἱ ἀ-

---

α) Ἰωάνν. 6, 51. Ἐάν τις φάγῃ ἐκ τούτου τοῦ ἄρτου ζήσεται εἰς τὸν αἰῶνα. 6) Μὴ δότε τὸ ἅγιον τοῖς κυσί· μηδὲ βάλητε τοὺς

ναὶ γκαῖαι αὗται αἱ ἐντολαὶ, τῶν ὁποίων αὐτὸς ἦτο δοτὴρ, καὶ 6. διὰ τὴν, εἰς τὴν ὁποίαν εἶχε καταντήσειν ὁ ἄνθρωπος, ἐλεεινὴν κατάςασιν ἐκ τῆς ἁμαρτίας, ὑπὸ τῆς ὁποίας τυφλόμενος πολλάκις νομίζει καλὰ τὰ ἁμαρτήματά τε, καὶ ὀνομάζει ἀρετὴν τὴν κακίαν, καὶ ἀντιςρόφως κακίαν τὴν ἀρετὴν, λέγων λόγε χάριν, τὴν μὲν εὐσέβειαν δεισιδαιμονίαν, τὴν δὲ θρασύτητα μεγαλοψυχίαν, καὶ τὰ ἄλλα ὡσαύτως. Διὰ τᾶτο λοιπὸν ἐγράφη ὁ θεῖος νόμος, διὰ νὰ βλέπῃ ὁ ἄνθρωπος ὡσὰν εἰς ἔσοπτρον πάντοτε εἰς αὐτὸν, τί πρέπει νὰ πράττῃ, καὶ τί ν' ἀποφεύγῃ.

Σημ. Γ'. Εἰς τὴν πλήρωσιν τᾶ θείε νόμε συνεργεῖ ἡ χάρις τᾶ θεᾶ, χωρὶς τῆς ὁποίας πλανᾶται ὁ ἄνθρωπος. Δὲν ἐμπορεῖ δὲ κανεῖς ἀπὸ τὲς θνητὲς ἐντελῶς νὰ τὸν ἐκπληρώσῃ, διὰ τὴν ἀθένειαν τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως· διὰ τᾶτο ὅλοι χρήζομεν τᾶ θείε ἐλέες, ὡς παραβαίνοντες τὸν νόμον πυκνά. Διακρίνονται δὲ οἱ εὐσυνείδητοι παραβάται ἀπὸ τὲς πονηρὲς ἐκ τῶν τεσσάρων τάτων σημείων· α. οἱ εὐσυνείδητοι ἀπέχονται ἀπὸ τὰς βαρείας παραβάσεις, καὶ ἁμαρτίας, οἷον βλασφημίαν, ἀδικίαν, κτλ. β. δὲν ἁμαρτάνεσιν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖςον ἀπὸ βελῆς καὶ ἐξεπίτηδες ὡς οἱ πονηροὶ, ἀλλ' ἤτοι ἐξ ἀγνοίας, ἢ ἐξ ἀπάτης· γ. μετὰ τὴν ἁμαρτίαν μετανοᾶσιν εὐθὺς, καὶ διορθόνονται· δ. ἀποφεύγεσι τὰς ἐκ τῆς ἕξεως ἁμαρτίας, καὶ σπεδάζεσι νὰ τὰς ἀποβάλλωσιν, ἐν ᾧ οἱ πονηροὶ ἐπιμένεσιν εἰς αὐτὰς ἀδιόρθωτοι μέχρι τέλες. Τέσσαρα ὡσαύτως εἶναι τὰ σημεῖα τῆς εἰς τὸν θεῖον νόμον ἀληθινῆς ὑποταγῆς, τὰ ὁποῖα ὁ θεὸς ἀπαιτεῖ ἀπὸ τὲς ποιᾶντας τὸ θέλημά τε· α. εἰλικρινὴς ὑποταγὴ εἰς τὰς ἐντολὰς, ὄχι ἐκ βίας καὶ δυναςείας, ἀλλ' ἀπὸ καρδίας μετὰ χαρᾶς γινομένη· 6. γενικὴ ὑποταγὴ, ἤτοι ἀποφυγὴ ἀφ' ὅλας τὰς ἁμαρτίας α), καὶ συνοικείωσις μὲ ὅλας τὰς ἀρετὰς κατὰ τὸ δυνατόν 6)· γ. ἐπιμονὴ εἰς τὴν πρᾶξιν τῆς ἀρετῆς γ).

α) Ἰακώβ. 2, 10. 6) Β'. Πέτρ. 1, 5 — 7. γ) Ῥωμ. 2, 7.

Ακαδημία Αθηνών / Academy of Athens

Ακαδημία Αθηνών / Academy of Athens

ὀνειροκρίται, οἱ ἡμεροκρίται, ὅσοι νομίζοντες ἡμέρας τινὰς δυσυχεῖς τὰς φυλάττονται, ὡς οἱ καραβοκύριοι καὶ ἀγωγιαται νὰ κινῶσιν εἰς ὁρμον τὴν τρίτην τῆς ἑβδομάδος, καὶ αἱ γυναῖκες νὰ γνέθωσι τὴν παρασκευήν, ὡσαύτως καὶ οἱ οἰωνιζόμενοι ἀπὸ φωνὰς ὀρνέων, ἢ σκύλλων, καὶ οἱ δοξάζοντες φάσματα τινα, οἷον Ἐξωθείας, καὶ Στοιχεῖα, καὶ Βορβόλακας, καὶ Καλλικανθάρους, καὶ οἱ τοιοῦτοι. Τούτων δὲ ὅλων χειρότεροι εἶναι οἱ περιορίζοντες τὴν εὐσέβειαν εἰς ἐξωτερικάς τινας πράξεις, οἷον εἰς μακρὰς καὶ ὑποχρεωτικὰς προσευχὰς, μόνον διὰ νὰ νομισθῶσιν ἀπὸ τοὺς ὁράσεις τας ἅγιοι α), καὶ οἱ ἐλπίζοντες ὑπερηφάνως εἰς τὰς ἰδίας αὐτῶν ἀγαθοεργίας, καταικρίνοντες δὲ τοὺς ἄλλους, ὡς ὁ Φαρισσαῖος τὸν Τελώνην β). Οἱ τοιοῦτοι ἐλπίζοντες εἰς ἑαυτὸς, μακρύνονται ἀπὸ τὸν Θεὸν, καὶ ἀπὸ τὴν ἀλήθειαν.

ς) Οἱ Αἱρετικοὶ καὶ κακόδοξοι, οἵτινες κιβδηλεύουσι τὴν ἀλήθειαν μὲ τὰς ὀλεθρίους αὐτῶν δοξασίας, καὶ πλανῶσι καὶ ἄλλους ἀπὸ τὴν εὐθεῖαν ὁδὸν, πείθοντες αὐτὸς νὰ φρονῶσι κακῶς περὶ Θεοῦ.

ζ) Οἱ ἐλπίζοντες εἰς ἐξωτερικά τινα ἑαυτῶν ἀγαθὰ, οἷον πλοῦτον, φρόνησιν, ἀξίωμα, καὶ τὰ τοιαῦτα· διότι δὲν συλλογίζονται τὴν παντοδύναμον πρόνοιαν τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ ζητοῦσι τὴν εὐτυχίαν των, ἢ ὑπερηφάνως ἀφ' ἑαυτῶν, ἢ ἀνοήτως ἀπὸ ἄνθρωπον ὅμοιον ἑαυτῶν γ). Συντόμως δὲ καὶ περιληπτικῶς ἁμαρτάνουσιν εἰς ταύτην τὴν ἐντολὴν, ὅσοι, ἢ πεπλανημένας δόξας ἔχουσι περὶ Θεοῦ, ἢ πιστεύουσιν ἐπὶ πλέον καὶ πράγματα ἀσύμφωνα μὲ τὴν τιμὴν τῆς θείας μεγαλειότητος, ἢ εἶναι προσκολλημένοι, καὶ ἔχουσι τὰς ἐλπίδας των ὅλας εἰς τὰ τοῦ κόσμου φθαρτά.

Σημ. Β'. Δὲν ἁμαρτάνομεν εἰς ταύτην τὴν ἐντολὴν κατὰ τὴν δόξαν αἱρετικῶν τινῶν, διότι ἐπικαλούμεθα τὰς

α) Ματθ. 15, 8. β) Λουκ. 18, 10—14. γ) ἐπικατάρατος ὁ ἄνθρωπος, ὃς τὴν ἐλπίδα ἔχει ἐπ' ἄνθρωπον καὶ ἀπὸ Κυρίου ἀποστῇ ἡ καρδία αὐτοῦ. Ἱερεμ. 17, 5.

τὸν ἐλευσόμεθα, ᾧ μονὴν παρ' αὐτῷ ποιήσομεν" (Ἰωάνν. 14, 28). Τῶν μακαρίων τέτων ὁ ἐπισημότατος χαρακτὴρ εἶναι ἡ μετριοφροσύνη, οἵτινες ἀφ' ἃ κάμασιν, ὡς δύνανται, ἐπιμελῶς τὰ ὑπὸ τᾶ νόμα διαταχθέντα, λέγασι πάλιν „ὅτι δοῦλοι ἀχρεῖοι ἐσμὲν, ὅτι ὃ ὠφείλομεν ποιῆσαι, πεποιήκαμεν" (Λακ. 17, 10). Οἱ δὲ ταλαίπωροι καταφρονηταὶ τῶν θείων ἐντολῶν, ᾧ εἰς τὴν γῆν ζῶσι δυσυχῶς, τυραννόμενοι ὑπὸ τῆς ἰδίας συνειδήσεως, ᾧ τῆς ἀτιμίας τᾶ ὀνόματός των, ᾧ εἰς τὴν μέλλασαν κρίσιν θέλασι κολασθῆν αἰωνίως, καταμαρτυρόμενοι ὑπὸ τᾶ νόμα αὐτᾶ, τὸν ὁποῖον παρέβησαν· διότι „ὅσοι ἐν νόμῳ ἥμαρτον, διὰ νόμα κριθήσονται" (Ῥωμ. 2, 12).

Σημ. Δ'. Ἀπὸ τὴν διὰ τῆς ἐκπληρώσεως τῶν ἐντολῶν ἐνεργαμένην πίσιν γεννᾶται ἡ εἰς Θεὸν ἐλπὶς τῶν πιστῶν, ἥτις συνιστᾷ τὸ Γ'. τῆς Κατηχήσεως μέρος (Προοίμ. §. ε), εἰς τὸ ὁποῖον εὐθὺς ἤδη μεταβαίνομεν.

ΚΑΤΗΧΗΣΕΩΣ ΜΕΡΟΣ Γ'.

Περὶ Ἐλπίδος.

ΑΡΘΡΟΝ Α'

§. α'. Ἡ ζῶσα πίστις γεννᾷ τὴν ἐλπίδα τῆς ἀνταμοιβῆς τῶν ἀγαθῶν, ἡ δὲ ἐλπὶς βεβαιοῦται διὰ τῆς θερμῆς πρὸς Θεὸν προσευχῆς.

Σημ. Α'. Ὁ ἄνθρωπος χωρὶς τὴν δύναμιν τᾶ Θεᾶ δὲν δύναται νὰ πράξῃ κανὲν ἀγαθόν *). Διὰ τέτο, ἀφ' ἃ ἅπαξ γνωρίσῃ τὸν Δημιργόν τα, ἀπ' αὐτὸν ἐλπίζει νὰ ὁδηγηθῇ εἰς ὅλας τῆς σωτηρίας τὰς ὁδὰς, διὰ τῶν ὁποίων ᾧ τὴν παρᾶσαν ζωὴν θεοφιλῶς θέλει περάσειν,

---

α) Ἰωάνν. 15, 4—5.

Ακαδημία Αθηνών / Academy of Athens

αὐτὸς ϗ εἰς τὲς αἰῶνας (Ἑβρ. 13, 8.). Ἡ Ἐκκλησία κατὰ τὴν ἐξωτερικὴν αὐτῆς κατάςασιν, ἔλαβε τρεῖς περιόδες.

Α΄., ἀπὸ Ἀδὰμ μέχρι Μωσέως, εἰς τὴν ὁποίαν ἐκυβέρνα ὁ θεὸς τὴν Ἐκκλησίαν μὲ τὰς διὰ ζώσης φωνῆς ἀποκαλύψεις πρὸς τὸν Ἀδὰμ, τὰς ὁποίας ἐκεῖνος παρέδωκεν εἰς τὲς ἰδίες ἀπογόνες μέχρι τῦ Νῶε α)· ἐπειδὴ δὲ μετὰ τὸν κατακλυσμὸν ἐλησμονήθησαν αἱ ἀποκαλύψεις αὗται διὰ τὴν ἀσέβειαν ϗ εἰδωλολατρείαν τῶν ἀνθρώπων β), ηὐδόκησεν ὁ θεὸς νὰ τὰς ἀνανεώσῃ πρὸς τὸν Ἀβραὰμ, ϗ τὲς ἀπογόνες αὐτῦ μέχρι Μωσέως· ἦτο δὲ τῶν ἀποκαλύψεων τέτων ὑπόθεσις ἡ εἰς Χριςὸν πίςις, πρὸς τὸν ὁποῖον ὅλοι οἱ εὐσεβεῖς προπάτορες ἀπέβλεπον κατὰ τὴν μαρτυρίαν τῦ θεοσόφυ Παύλου γ).

Β΄. τῆς Ἐκκλησίας περίοδος εἶναι ἀπὸ Μωσέως ἕως Χριςῦ, ὁπόταν ἐκυβερνᾶτο μὲ τὰς διδασκαλίας τῶν προφητῶν, ϗ μὲ τὸν γραπτὸν νόμον, ὅςις ἐδόθη παρὰ θεῦ διὰ Μωσέως εἰς τὲς ἀνθρώπες, διὰ νὰ ἦναι ἐναργὴς εἰκὼν τῦ ἀμαυρωθέντος διὰ κακίαν ἐσωτερικῦ τῆς καρδίας νόμυ· θεμέλιον δὲ τῦ Μωσαϊκῦ νόμυ, ϗ τῶν προφητῶν, ϗ ὅλων, ὅσοι ἔζησαν ὑπὸ νόμον, ἦτο ὁ Ἰησῦς Χριςὸς, ἡ μόνη τῶν ἀνθρώπων ἐλπὶς διὰ νὰ φθάσωσιν εἰς σωτηρίαν. „Πάντες οἱ πατέρες ἡμῶν τὸ αὐτὸ βρῶμα πνευματικὸν ἔφαγον, ϗ τὸ αὐτὸ πόμα πνευματικὸν ἔπιον· ἔπινον δὲ ἐκ πνευματικῆς ἀκολυθέσης πέτρας, ἡ δὲ πέτρα ἦν ὁ Χριςός. (Α΄. Κορίνθ. 10, 3—4.)

Γ΄. τῆς Ἐκκλησίας περίοδος, ἡ μεγαλοπρεπεςάτη, ϗ τελειοτάτη, ἔλαβε τὴν ἀρχὴν ἀπὸ τὴν σάρκωσιν τῦ Σωτῆρος ἡμῶν, ὁπότε ἡ ἀλήθεια τῦ Εὐαγγελίυ τῦ Χριςῦ ἐκηρύχθη διὰ τῶν Ἀποςόλων εἰς ὅλον τὸν κόσμον, ϗ ἐσφραγίθη μὲ τὸ αἷμα πλήθυς ἀναριθμήτυ μαρτύρων. Τώρα βλέπομεν τὴν δόξαν Κυρίυ ὄχι διὰ προφητειῶν ϗ τύπων, ἀλλ' ἀνακεκαλυμμένῳ προσώπῳ (Β΄. Κορινθ. 3, 18.). Ἡ τελευταία αὕτη περίοδος θέλει διαμείνειν μέχρι τῆς συντελείας,

---

α) Ἑβρ. 11, 2. β) Ἰησ. Ναυῆ. 24, 2. γ) Α΄. Κορινθ. 10, 3—4 ϗ Ἑβρ. 12.

ε. Διὰ τῆς λογοποϊας, ϗ κολακείας, ϗ ἄλλης ἀπάτης, ἥτις ἀποβλέπει πρὸς ἴδιον κέρδος μὲ βλάβην τῦ πλησίον.

Σημ. Β΄. Εἰς ταύτην τὴν ἐντολὴν ἁμαρτάνσι ϗ οἱ ἀδιάκριτοι ζηλωταὶ ἐκεῖνοι, ὅσοι νομίζσιν ὅτι δεικνύσι τὴν πρὸς Θεὸν πίϛιν αὐτῶν ϗ ἀγάπην διὰ τῦ κατὰ τῶν ἑτεροθρήσκων μίσυς, ϗ τῆς κατὰ τῶν δογμάτων ἐκείνων ἀθυροϛόμυ βλασφημίας των. Ὁ πραότατος Ἰησῦς ϛαυρούμενος ηὔχετο πρὸς τὸν πατέρα ὑπὲρ σωτηρίας τῶν ἀθετητῶν τῆς θείας τυ διδασκαλίας, ϗ ὠμοτάτων ϛαυρωτῶντυ. Τίνα ἄλλον πρέπει νὰ μιμῶνται ϗ οἱ Χρϛιανοὶ; παρὰ τὸν ὑπεράγαθον διδάσκαλόν των, εὐχόμενοι ὑπὲρ ἐπιϛροφῆς των κακοδόξων, ϗ συμβελεύοντες αὐτὸς, ὅταν τύχη, πράως ϗ φρονίμως νὰ ἐπιϛρέψωσιν εἰς τὴν ὁδὸν τῆς ἀληθείας α), ἀλλὰ μὴ βλασφημῶντες ϗ χλευάζοντες ὅσα ἐκεῖνοι νομίζσιν ἅγια, ϗ σεβάσμια, ϗ ἐπομένως ἀναγκάζοντες ϗ ἐκείνυς νὰ βλασφημῶσι τὴν πίϛιν τὴν ἀμώμητον, ϗ γινόμενοι αἴτιοι περισσοτέρας αὐτῶν ἀπωλείας. Ὁ ζηλωτὴς Χριϛιανὸς τότε μάλιϛα δεικνύει τὸν ζῆλον τυ, ὅταν δὲν παραβαίνη τῆς πρὸς τὸν ἑτερόθρησκον πλησίον τυ χρεωϛμένης ἀγάπης τὰ ὅρια, ἐλεῶν αὐτὸν μᾶλλον, ἂν μένη ἀδιόρθωτος, παρὰ μισῶν ἀπανθρώπως ἐναντίον τῆς συμβελῆς τῦ φιλανθρωποτάτυ Σωτῆρος τῦ κόσμυ.

Σημ. Γ΄. Τῶν ἀχαλίνων ϗ βλασφήμων ϛομάτων τὸ τέλος εἶναι δυσυχία· διότι ϗ αὐτοὶ θέλυν μετρηθῆν ἀπὸ τὺς ἀνθρώπυς μὲ τὸ αὐτὸ μέτρον, μὲ τὸ ὁποῖον μετροῦσι τὺς ἄλλυς β), ϗ ὑπὸ Θεῦ θέλυσι κολασθῆν διὰ τῆς γλώσσης των τὴν ἀκολασίαν. Πρὸς ἀποφυγὴν ταύτης τῶν τῆς ἁμαρτίας πρέπει νὰ προσέχη τις τοιυτοτρόπως νὰ ὁμιλῆ περὶ τῦ πλησίον, καθὼς θέλει ϗ οἱ ἄλλοι νὰ ὁμιλῶσι περὶ αὐτῦ. Τῦτο δὲ γίνεται ἐὰν βάπτη πάντοτε τὴν γλῶσσαν εἰς τὰς φρένας, ϗ τότε μόνον τὴν συγχωρῆ νὰ διαλέγηται περὶ τῶν ἄλλων, ὅταν μέλλη ἢ νὰ

α) Ῥωμ. 11. 1—29. β) Ματθ. 7, 2.

ἀναςάσεως. Ἀναςὰς δὲ ὁ Χριςὸς μᾶς ἐβεβαίωσε α. ὅτι εἶναι ὁ ἀληθὴς σωτὴρ ἀπεςαλμένος παρὰ θεῦ εἰς ἡμᾶς α)· β. ὅτι ἐνίκησε τὸν θάνατον β), καὶ γ. ὅτι εἶναι πραγματικὴ καὶ τῆς ἡμετέρας ἀναςάσεως ἡ ἐλπίς γ). Ἐφανερώθη δὲ μετὰ τὴν ἀνάςασίν τε πολλάκις εἰς τὲς Ἀποςόλες, καὶ εἰς ἄλλες πολλὲς, καὶ διὰ μιᾶς εἰς πενταποσίες πιςὲς, καθὰς λέγει ὁ ἀπόςολος Παῦλος δ). Ἐκ τέτων ὅλων τῆς μαρτυρίας ἐβεβαιώθη ἡ ἀνάςασις τῦ Χριςῦ· πρέπει δὲ ἡ μαρτυρία αὐτῶν νὰ ἦναι ἀληθὴς διὰ τρεῖς μάλιςα αἰτίας· α. Διότι, ἐὰν δὲν ἀνίςατο ἀληθῶς ὁ Χριςὸς, δὲν τὲς συνέφερε τὲς Ἀποςόλας νὰ κηρύξωσι ψευδῶς τὴν ἀνάςασίν τε, ἐπειδὴ ὄχι μόνον δὲν εἶχον ἐκ τέτε κανὲν κέρδος, ἀλλ' ἤθελαν ἅτως ἐπισπάσειν εἰς ἑαυτὲς περισσότερον καὶ τὸ μῖσος τῶν ἀγρίων Ἰεδαίων. Ἐξ ἐναντίας μάλιςα τὲς συνέφερε νὰ σιωπήσωσι τὴν ἀνάςασιν, διὰ νὰ ἀποφύγωσι τὸν ἐκ τῶν Ἰεδαίων διωγμόν. β. Αὐτοὶ πρῶτον ἐκήρυξαν τὴν ἀνάςασιν τῦ Χριςῦ εἰς τὴν Ἱερεσαλήμ· εἰς τὴν αὐτὴν δηλονότι πόλιν, εἰς τὴν ὁποίαν πρό τινων ἡμερῶν εἶχε ςαυρωθῆν ὁ Χριςός· ἐὰν τὸ κήρυγμά των δὲν ἐβεβαιόνετο μὲ πολλὰς μαρτυρίας, πῶς ποτε ἐτόλμων νὰ τὸ πλάσωσι; γ. Εἰς τῦτο τὸ κήρυγμα ἐπίςευον καθ' ἡμέραν χιλιάδες ψυχαὶ, μ' ὅλον ὅτι κατεδιώκοντο ἀπὸ τὲς Ἰεδαίες. Πῶς ποτε μετὰ τοσαῦτα ἐμπόδια ἤθελαν τρέχειν ἕτοι εἰς τὸ βάπτισμα, ἐὰν δὲν ἐπληροφορῦντο τὴν ἀλήθειαν τῦ πράγματος; Ἐντεῦθεν ἐξελέγχεται ψευδὴς ὁ παρὰ τῶν Ἰεδαίων φημιδεὶς λόγος, ὅτι ἐξέκλεψαν ἀπὸ τὸν τάφον τὸν Χριςὸν οἱ μαθηταὶ αὐτῦ· α. διότι ἕτοι δὲν ἐμπόρεν νὰ τὸ κάμωσι διὰ τὴν ἐπὶ τῦ τάφε φύλαξιν τῶν ςρατιωτῶν ε)· β. διότι δὲν ἤθελον νὰ τὸ κάμωσιν ὡς πάντη ἀσύμφορον εἰς αὐτὲς, καὶ κέρδες μὲν ὀδενὸς, ἀλλὰ θλίψεων μάλιςα πολλῶν ἀφορμήν.

α) Ῥωμ. 1, 4. β) Ὡσηέ. 13, 14. γ) Α'. Θεσσαλον. 4, 14. δ) Α', Κορινθ. 15, 6. ε) Ματθ. 27, 66.

Ακαδημία Αθηνών / Academy of Athens

ἐὰν εὑρίσκωνται εἰς τὸν κόσμον καίτινες, ὡς πρὸς ἡμᾶς φαινόμεναι, ἀταξίαι, τοῦτο συμβαίνει ἐκ τοῦ ὅτι δὲν ἐμπορῶμεν ἡμεῖς νὰ καταλάβωμεν τὸν ὅλον σύνδεσμον, καὶ τὴν συνάφειαν τῶν πραγμάτων, τὰ ὁποῖα πάντοτε κατευθύνονται πρὸς τὸ κάλλιστον τέλος ἀπὸ τὴν ἀνεξιχνίαστον, καὶ ἀκατάληπτον κρίσιν τοῦ θεοῦ. Τίς δύναται νὰ ἐξιχνιάσῃ ποῖα τινὰ γίνονται πρὸς δόξαν θεοῦ; ποῖα διὰ τὴν ἀγαθότητα; ποῖα διὰ τὴν δικαιοσύνην; ποῖα διὰ τὴν σοφίαν του; Ἡ μέλλουσα ζωὴ ἐδιωρίσθη μόνον εἰς σαφερὰν ἀνταπόδοσιν τῶν ἀγαθῶν, καὶ τῶν κακῶν. Ἐὰν εἰς τοῦτον τὸν κόσμον εὐτυχοῦσι πολλάκις οἱ πονηροὶ, καὶ δυσυχοῦσιν οἱ ἀγαθοὶ, ἔτε τῶν πρώτων ἡ εὐτυχία εἶναι ἀληθὴς, ἀλλὰ μάλιστα διὰ ταύτην θέλουσι μείνειν ἀναπολόγητοι, ἔτε τῶν δευτέρων αἱ θλίψεις τοὺς ἐμποδίζουσιν ἀπὸ τὸ νὰ εἶναι εὐδαίμονες.

§. ιγ'. Ἐκ τῆς γενικῆς ταύτης εἰς ὅλα τὰ κτίσματα τοῦ θεοῦ προνοίας, ὁ ἄνθρωπος, ὡς εὐγενέστατον πάντων τῶν ὄντων (§. ι'.), ἀπολαύει ἐξαίρετόν τινα κηδεμονίαν, καὶ προμήθειαν.

Σημ. Δύω τινὰ μάλις' ἀποδεικνύουσι τὴν ἐξαίρετον περὶ τοὺς ἀνθρώπους πρόνοιαν τοῦ θεοῦ. Α'. ὅτι ὁ θεὸς δεικνύει εἰς τὸν ἄνθρωπον πολλὰς ὁδοὺς, καὶ μέσα φέροντα πρὸς ἀρετὴν, διὰ πλέτου, διὰ πενίας, διὰ διαφόρων τῆς τύχης μεταβολῶν, ὁδηγῶν τὸν ἄνθρωπον εἰς ἐκλογὴν τοῦ ἀγαθοῦ, καὶ ἀποφυγὴν τοῦ κακοῦ. Β'. ὅτι τὰς κακίσας τῶν ἀνθρώπων βουλὰς μετατρέπει πολλάκις εἰς ἀγαθὸν, ὥσε πολλάκις ἀνεπαισθήτως ἐκ πράξεώς τινος πονηρᾶς ὁδηγεῖται ὁ ἄνθρωπος εἰς τὸ ἀγαθὸν, καθὼς ὁ θεῖος Παῦλος ἀπὸ θερμοτάτου διώκτου τῶν Χριστιανῶν, μετετράπη εἰς ἀπόστολον, καὶ διδάσκαλον τῶν ἐθνῶν *). καὶ οἱ τῶν πιστῶν διωγμοὶ συνήργησαν εἰς αὔξησιν τῆς πίστεως.

---

*) Πραξ. 22, 4 — 22.

Ακαδημία Αθηνών / Academy of Athens

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

§. γ'. Ὅλας τὰς σωτηριώδεις ἀληθείας, ὅσαι περιέχονται εἰς τὴν ἁγίαν Γραφὴν, τὰς ἐξέθηκαν εἰς ἓν συνοπτικῶς οἱ θεῖοι πατέρες, διὰ νὰ ἦναι εὐληπτότεροι εἰς καθ' ἕνα Χριστιανόν.

Σημ. Καὶ διὰ τὸν ἱκανὸν ἀριθμὸν τῶν περιεχόντων τὴν διδασκαλίαν τῆς Ἐκκλησίας βιβλίων, καὶ διὰ τὸ δυσνόητον τῶν ἐν αὐτοῖς περιεχομένων θείων ἐννοιῶν, καὶ διὰ τὰς ἁπλουστέρας Χριστιανὰς, καὶ διὰ τὸ εὐμνημόνευτον τῶν ἀναγκαίων πρὸς σωτηρίαν, καὶ δι' ἄλλας ἱερὰς λόγους ἔπρεπε νὰ γένῃ ἡ σύνοψις αὕτη τῆς διδασκαλίας τῆς πίστεως.

§. δ'. Ἡ Ἐπιτομὴ αὕτη ὀνομάζεται Σύμβολον τῆς πίστεως· διαιρεῖται δὲ εἰς δώδεκα ἄρθρα, καὶ εἶναι ἡ ἑρεξῆς.

Α'. Πιστεύω εἰς ἕνα θεὸν, πατέρα παντοκράτορα, ποιητὴν οὐρανοῦ καὶ γῆς, ὁρατῶν τε πάντων καὶ ἀοράτων.

Β'. Καὶ εἰς ἕνα Κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν, τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ τὸν μονογενῆ, τὸν ἐκ τοῦ πατρὸς γεννηθέντα πρὸ πάντων τῶν αἰώνων· φῶς ἐκ φωτὸς, θεὸν ἀληθινὸν ἐκ θεοῦ ἀληθινοῦ, γεννηθέντα, οὐ ποιηθέντα, ὁμοούσιον τῷ πατρὶ, δι' οὗ τὰ πάντα ἐγένετο.

Γ'. Τὸν δι' ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους, καὶ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν κατελθόντα ἐκ τῶν οὐρανῶν, καὶ σαρκωθέντα ἐκ πνεύματος ἁγίου καὶ Μαρίας τῆς παρθένου, καὶ ἐνανθρωπήσαντα.

Δ'. Σταυρωθέντα τε ὑπὲρ ἡμῶν ἐπὶ Ποντίου Πιλάτου, καὶ παθόντα, καὶ ταφέντα.

Ε'. Καὶ ἀναστάντα τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ κατὰ τὰς γραφάς.

ς'. Καὶ ἀνελθόντα εἰς τοὺς οὐρανοὺς, καὶ καθεζόμενον ἐκ δεξιῶν τοῦ πατρός.

Ζ'. Καὶ πάλιν ἐρχόμενον μετὰ δόξης κρῖναι ζῶντας καὶ νεκροὺς, οὗ τῆς βασιλείας οὐκ ἔσαι τέλος.

Ακαδημία Αθηνών / Academy of Athens

ΑΡΘΡΟΝ ς΄.

§. ιγ΄. Ἀπὸ τὸ ἕκτον ἄρθρον τοῦ συμβόλου μανθάνομεν, ὅτι ὁ ἀναξὰς Ἰησοῦς Χριςὸς ἀνελήφθη μὲ τὸ σῶμα του ἐνδόξως εἰς τοὺς οὐρανοὺς, καὶ ἐκάθισεν ἐκ δεξιῶν τοῦ πατρός.

Σημ. Α΄. Ἀφ' ἧ ἐπληροφόρησε τὲς μαθητάς τε ὁ σωτὴρ τὴν ἑαυτῦ ἀνάςασιν πολλάκις φανερωθεὶς εἰς αὐτὲς, καὶ τὲς ἐδίδαξεν ὅσα ἀνήκασιν εἰς τῆς ἀποςολῆς των τὸ ἀξίωμα δι' ὅλων ἡμερῶν τεσσαράκοντα α), τὲς ὑπεσχέθη τέλος τὸ ἅγιον Πνεῦμα β)· καὶ ἐλθὼν μετ' αὐτῶν εἰς Βηθανίαν ἐπὶ τῦ ὄρες τῶν ἐλαιῶν, ηὐλόγησεν αὐτὲς, καὶ ἐν τῷ εὐλογεῖν ἐπήρθη ἀπ' αὐτῶν, καὶ ἀνελήφθη εἰς τὲς ὐρανὲς ἐπὶ νεφέλης φωτεινῆς, καὶ ἐκάθισεν ἐν δεξιᾷ τῦ πατρός γ). Σημαίνει δὲ ἡ ἐκ δεξιῶν κάθιτις, ὅτι ἔλαβε τὴν θείαν δύναμιν καὶ δόξαν, ἥτις ἦτο μὲν πάντοτε ἀχώριςος ἀπ' αὐτὸν ἀπ' αἰῶνος, ἐκρύπτετο δὲ εἰς τὴν γῆν ὑπὸ τὸ κάλυμμα τῆς ἀνθρωπότητος δ). Ἡ εἰς τὲς ὐρανὲς ἀνάληψις τῦ σωτῆρος μᾶς βεβαιόνει, ὅτι διὰ τῦ Ἰησῦ Χριςῦ ἠνοίχθη καὶ εἰς ἡμᾶς ὁ ὐρανὸς, ὅπε καὶ ἡμεῖς ποτὲ θέλομεν παραληφθῆν, πρόδρομον ἔχοντες αὐτὸν τὸν ἡμέτερον σωτῆρα ε).

Σημ. Β΄. Ἐκ τέτε ἕπεται, ὅτι πρέπει νὰ ὑψόνωμεν τὰς καρδίας μας ἀπὸ τὰ γήϊνα εἰς τὲς ὐρανὲς, ἀφιερόνοντες τὰς ἐλπίδας μας εἰς τὸν σωτῆρα, καὶ μελετῶντες τὴν μέλλεσαν εὐδαιμονίαν μας ς).

ΑΡΘΡΟΝ Ζ΄.

§. ιδ΄. Τὸ ἕβδομον ἄρθρον τοῦ ἁγίου συμβόλου μᾶς βεβαιόνει, ὅτι ὁ Ἰησοῦς Χριςὸς κατὰ τὴν ὑπόσχεσίν του θέλει πάλιν ἐλθεῖν εἰς τὴν γῆν, νὰ κρίνῃ ζῶντας, καὶ νεκρούς, καὶ ἡ βασιλεία του δὲν θέλει λάβειν οὐδέποτε τέλος.

α) Πράξ. 1, 3 β) Αὐτ., 8. Ἰωάνν. 14, 16—17. γ) Πράξ. 1, 10. Κολοσσ. 3, 1. δ) Ἰωάνν., 17, 4—8 ε) Ἐβρ. 6, 20. ς) Κολοσσ. 3, 1—2.

πνεύματι, ἤγουν ὄχι μόνον ἐξωτερικῶς, ἀλλὰ ϗ ἐσωτερικῶς μάλιστα, ϗ ἀληθείᾳ, ἤγουν ἀνυποκρίτως (Ἰωάνν. 4, 23)· β. νὰ προσέχῃ εἰς μόνον τὸν θεῖον λόγον, βέβαιος ὢν, ὅτι εἰς μόνον αὐτὸν περιέχεται ὁ κανὼν τῆς ὀρθῆς τῦ Θεῦ λατρείας, ϗ ἡ αἰώνιος ζωὴ, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τῦ Χριςῦ (Ἰωάνν. 5, 39).

ΑΡΘΡΟΝ ς΄.

§. ζ΄. Ἡ τρίτη ἐντολὴ μᾶς ἐμποδίζει τὸ νὰ μεταχειριζώμεθα τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ μὲ καταφρόνησιν τῆς θείας δόξης αὐτοῦ, καὶ ἐξ ἐναντίας μᾶς διδάσκει τὸν τρόπον τῆς ὀρθῆς τοῦ Θεοῦ λατρείας.

Σημ. Α΄. Μὲ τὸ ὄνομα τῦ Θεῦ εἶναι ἡνωμένη ἡ ὕψιςος αὐτῦ δόξα, πρὸς τὴν ὁποίαν ὀφείλωσι τὰ κτίσματα πάντοτε νὰ προσφέρωσι τὸ μέγιςον σέβας. Διχῶς δὲ δύναται νὰ ἐκληφθῇ εἰς μάτην τὸ ὄνομα τῦ Θεῦ, ἢ διὰ τῆς ἐπιορκίας, ἢ διὰ καταφρονητικῆς ἄλλης καὶ ἀναξίας μεταχειρίσεως. Ἁμαρτάνωσι λοιπὸν εἰς ταύτην τὴν ἐντολὴν

α) Οἱ βλάσφημοι, οἵτινες προφέρωσι λόγους ἀχήμονας ϗ βλασφήμους ἐναντίον τῦ Θεῦ, ϗ τῶν θείων ἀνδρῶν. Τοιῦτοι εἶναι οἱ λέγοντες τὸν Θεὸν αἴτιον τῶν κακῶν· διότι δὲν δίδει εἰς αὐτοὺς ὅ,τι ἐπιθυμῦσιν· οἱ γογγύζοντες κατὰ τῆς θείας δικαιοσύνης εἰς τὰς δυστυχίας των· οἱ ψέγοντες τὴν φορὰν τῶν πραγμάτων τῦ κόσμυ ὡς ἀπρονόητον, ϗ τολμῶντες νὰ κρίνωσι περὶ τέκνων κατὰ τὰς πεπλανημένας αὐτῶν ὑπολήψεις, ἀνακρίνοντες τὴν ἁγίαν Γραφὴν, ϗ μὴ παραδεχόμενοι πολλά τινα τῶν ἐξ αὐτῆς, ϗ οἱ τούτων ὅμοιοι, οἵτινες ϗ εἰς τὴν παλαιὰν διαθήκην μὲ θάνατον ἐπαιδεύοντο α), ϗ τώρα ἀπὸ τὴν Ἐκκλησίαν τῶν ὀρθοδόξων, ὡς μέλη σαπημένα ϗ ἀνίατα ἀποκόπτονται, διὰ νὰ μὴ μεταδώσωσι ϗ εἰς ἄλλυς τῆς ἰδίας κακίας τὸ μίασμα β).

α) Λευϊτ. 24, 16. β) Α΄ Κορινθ. 5, 1—11. ϗ Τίτ. 3, 10.

α. Διὰ τῆς συκοφαντίας, ἢ ἁπλῶς ἐπὶ συναναστροφῆς, ἢ ἐπὶ κριτηρίῳ ὑπὸ ψευδομαρτύρων ϗ ψευδοκατηγόρων γινομένης. Οἱ συκοφάνται εἶναι γνήσιοι υἱοὶ τοῦ ψεύστου ϗ πατρὸς τοῦ ψεύδους, τοῦ Διαβόλου α).

β. Διὰ τῶν ἀδίκων ψηφισμάτων τῶν προσωπολήπτων, ἢ δωροφάγων, ἢ ἀμελῶν κριτῶν, οἵτινες ὑβρίζουσι τὸν Θεὸν, τῷ ὁποίῳ τὴν εἰκόνα φέρουσιν ἐπὶ κριτηρίῳ β).

γ) Διὰ τῶν χλευαστικῶν λόγων ϗ ὕβρεων, μὲ τὰς ὁποίας οἱ κακοήθεις ὑβρίζουσι τὸν πλησίον των διά τι ἐλάττωμα, ἢ σωματικὸν, ἢ ψυχικὸν, ἐν ᾧ ἔπρεπεν ἐξ ἐναντίας νὰ τὸ θεραπεύωσιν, ὅσον δύνανται.

δ. Διὰ τῆς καταλαλιᾶς ϗ ἀκράτου ὀνειδίσεως, τὴν ὁποίαν πολλοὶ μεταχειρίζονται διὰ σφάλματα τῶν πλησίον των, ὄχι νὰ τὰς διορθώσωσιν, ἀλλὰ διὰ νὰ τὰς βλάψωσι τὴν τιμὴν, ἢ νὰ χορτάσωσι τὸν ἴδιον φθόνον. Ἐπικινδυνώτεροι δὲ ἐξ αὐτῶν εἶναι οἱ πανουργότεροι, ὅσοι δημιουργοῦσι τὴν δυσφημίαν κρυπτῶς, ἢ ἐν εἴδει ἐπαίνου, ἢ ἀλληγορικῶς, ἢ μὲ τρόπον οἰκονομικὸν, ὥστε μὲ σχήματα μόνον, οἷον μὲ κίνησιν κεφαλῆς, ἢ μὲ μειδίαμα, ἢ μὲ ἀνάσπασιν ὤμων, ἤτι τοιοῦτον, νὰ διεγείρῃ τις ὑποψίαν περὶ οὗτινος θέλει. Τὸ ἁμάρτημα τῆς συκοφαντίας εἶναι τόσον βαρύτερον ἀπὸ τὸ τῆς κλοπῆς, ὅσον τιμιωτέρα εἶναι ὑπόληψις ἀνθρώπου ἀπὸ ὁποιονδήποτε θησαυρόν. Ὁ κλέπτης συγχωρεῖται, ἂν ἀποδώσῃ τὸ ἀλλότριον, ϗ μετανοήσῃ· ὁ συκοφάντης, κἂν μετανοήσῃ, δυσκόλως ἐμπορεῖ νὰ ἀντικαταστήσῃ, τὸ ὁποῖον ἔβλαψε καλὸν ὄνομα· διότι δυσκόλως ἐμπορεῖ νὰ ὁμολογήσῃ ἑαυτὸν ψεύστην εἰς ὅλους ἐκείνους, εἰς ὅσους διεδόθη ἡ συκοφαντία· διὰ τοῦτο ϗ δυσκόλως συγχωρεῖται. Ὁ συλλογισμὸς ὅτος πρέπει πάντα πιστὸν νὰ τὸν ἐμποδίζῃ ἀπὸ τοῦ νὰ κλέπτῃ διὰ τῆς συκοφαντίας τοῦ πλησίον τὴν τιμήν.

α) Ἰωάνν. 8, 44. β) Λευϊτ. 19, 15.

Ακαδημία Αθηνών / Academy of Athens

ναι σύμφωνοι μὲ τὸν νόμον τῦ Θεῦ· γ. εἰς τὸ νὰ πληρόνωμεν ἐθελοσίως τὰς διατασσομένας φόρους, ϗ νὰ ἀναδεχώμεθα τῆς πολιτείας τὰ βάρη α)· δ. εἰς τὸ νὰ παρακαλῶμεν τὸν Θεὸν ὑπὲρ αὐτῶν β). Ἀμοιβαίως δὲ ϗ οἱ ἡγεμόνες χρεωςῦσι κατὰ τὸν θεῖον νόμον· α. νὰ συνεργῶσιν εἰς τὴν πρόοδον τῆς βασιλείας τῦ Θεῦ, ἤγουν εἰς τὸν πλατυσμὸν τῆς διδασκαλίας τοῦ Εὐαγγελίου, ὁδηγῦντες δι' αὐτῆς τοὺς ὑπηκόους πρὸς τὴν εὐσέβειαν, ὡς τιθηνοὶ τῆς Ἐκκλησίας ὄντες, καθὼς τοὺς ὀνομάζει τὸ Πνεῦμα διὰ τῦ Προφήτου γ)· β. νὰ διοικῶσι τοὺς ὑπηκόους των δικαίως ϗ εὐσυνειδήτως, ἀνταμείβοντες μὲν τὴν ἀρετὴν, κολάζοντες δὲ τὴν κακίαν κατὰ τοὺς νόμους, ϗ προνοῦντες διὰ τὸ καλὸν ϗ τὸν φωτισμὸν τῶν ὑποκειμένων των, ὡς πατέρες χρηςοί δ).

γ. Νὰ τιμῶμεν τοὺς πνευματικοὺς κυβερνήτας καὶ ποιμένας ἀγαπῶντες αὐτοὺς ἀνυποκρίτως ϗ ὑποτασσόμενοι εἰς τὰς πατρικὰς συμβολάς των μὲ σέβας, ϗ προτέτι βοηθῦντες αὐτοὺς εἰς τὰς σωματικὰς χρείας ε). Ὡσαύτως δὲ ϗ οἱ ποιμένες ἀμοιβαδὸν χρεωςῦσι· α. νὰ ἐκπληρόνωσι τὰ χρέη τῦ ἐπαγγέλματός των ἀόκνως ϗ ἀμώμως, σερεόνοντες εἰς τὴν ἀρετὴν μὲ τῆς ἐναρέτου ζωῆς αὐτῶν τὸ παράδειγμα τὸ ποίμνιόν των· β. νὰ τοὺς διδάσκωσι μὲ τὸν λόγον, ϗ ἐμμέσως διὰ διδασκάλων σοφῶν, σπουδάζοντες εἰς τὸν φωτισμὸν τῶν λογικῶν αὐτῶν προβάτων· γ. νὰ εὔχωνται θερμῶς ὑπὲρ αὐτῶν πρὸς Θεόν ς).

δ. Νὰ ἀγαπῶμεν τοὺς διδασκάλους ἡμῶν ϗ τοὺς ἄλλους εὐεργέτας, εὐγνώμονες ὄντες πρὸς αὐτοὺς ϗ μνήμονες πάντοτε τῶν εὐεργεσιῶν των, ἀντὶ τῶν ὁποίων χρεωςῦμεν νὰ τοὺς βοηθῶμεν εἰς πᾶσαν εὐκαιρίαν. Αὐτοὶ δὲ χρεωςῦσιν ἐξ ἐναντίας νὰ λησμονῶσι τὰς εἰς τοὺς ἄλλους εὐεργεσίας των, ϗ νὰ μὴ ἀπαιτῶσι δυναςικῶς ἀμοιβὰς

α) Ματθ. 22, 20. ϗ Ῥωμ. 13, 7. Α'. Πέτρ. 2, 13 — 17. β) Τιμοθ. 2, 1 — 2. Ἱερεμ. 29, 7. γ) Ἡσαΐ. 49, 23. δ) Δευτερ. 16, 19. ε) Α'. Θεσσαλ. 5, 12 — 13. ϗ Ἐσδρ. 13, 17. ς) Α'. Πέτρ. 5, 2 — 3.

τεινὴν κατοικίαν τῶν πονηρῶν πνευμάτων, ὅπε θέλεσι βασανίζεσθαι αἰωνίως διὰ τὴν πονηρίαν των α). Θέλει δὲ γενῆν ἔξαφνος ἔλευσις τῦ Κριτῦ· ἔξαφνα θέλει κλονηθῆν ἡ γῆ, ϗ σκοτισθῆν ὁ ἥλιος μετὰ τῆς σελήνης, ϗ πεσεῖν οἱ ἀςέρες ἀπὸ τὸν ἐρανὸν, ϗ σαλευθῆν αἱ δυνάμεις τῶν ἐρανῶν, ϗ ἠχήσειν φοβερῶς ἡ σάλπιγξ τῶν Ἀρχαγγέλων, ϗ ἀνασηθῆν εὐθὺς πρὸς τὸν ἦχον ἀπὸ τὰ μνήματα ὅλοι οἱ ἀπ' αἰῶνος νεκροὶ, ϗ ἁρπαχθῆν ἐν νεφέλαις, ϗ παραςαθῆν ἔμπροσθεν τῦ ἐνδόξε θρόνε τῦ φοβερῦ κριτῦ, ϗ διαχωρισθῆν εἰς μὲν τὰ δεξιὰ οἱ δίκαιοι, εἰς δὲ τὰ ἀριςερὰ οἱ ἀσεβεῖς, β) ϗ ἀνοιχθῆν τὰ βιβλία τῶν πράξεών των, ἐκάςε δηλονότι ἡ συνείδησις, ἐξελέγχεσα τὰ ἴδιά των ἔργα, κατὰ τὰ ὁποῖα θέλει τὲς ἀποδώσειν ὁ δίκαιος κριτής γ)· Πότε δὲ θέλει εἶσθαι ἡ ἡμέρα αὕτη ἡ φοβερὰ κανεῖς δὲν ἐξεύρει δ), τῦ θεῦ τῦτο οἰκονομήσαντος, διὰ νὰ εἴμεθα πάντοτε ἕτοιμοι· μ' ὅλον τῦτο καταλέγει τινὰ σημεῖα ἡ θεία Γραφὴ, διὰ τῶν ὁποίων δυνάμεθα νὰ ἐννοήσωμεν τὴν πλησίασιν τῆς ἡμέρας ἐκείνης. Τὰ πρώτισα δὲ τούτων ϗ ἀναμφίβολα εἶναι ὁ πληθυσμὸς τῆς ἀνομίας ε), ἡ καταφρόνησις τῆς ἀρετῆς ς) ϗ ἡ ἐξασθένωσις τῆς θρησκείας ζ). Ἀ'φ' ἧ τοιεστοτρόπως πληρωθῇ τῆς κακίας τὸ μέτρον, τί ἄλλο μένει, παρὰ νὰ ἔλθῃ ἡ δικαιοσύνη τῦ Θεῦ νὰ τὴν ἐκριζώσῃ, κατὰ τὸ παράδειγμα τῆς Πενταπόλεως, ϗ τῶν Ἀμορραίων η);

Σημ. Β'. Τὸ περὶ τῆς ἐσχάτης κρίσεως ϗ ἀνταποδόσεως δόγμα μᾶς ὑποχρεόνει νὰ ζῶμεν εὐσεβῶς ϗ μὲ φόβον θεῦ θ).

α) Ματθ. 25. . . . ϗ Ἰουδ. 1, 14 — 15. β) Ματθ. 24 ϗ 25. Μάρκ. 13. Λουκ 17, 20 — 37. ϗ 21, 8 — 36, ϗ Α'. Θεσσαλ. 4, 15 — 17. γ) Δανιήλ. 7, 9 — 10 ϗ Β. Κορινθ. 5, 10. δ) Ματθ. 25, 13. ε) Ματθ. 24, 12. ς) Β. Τιμοθ. 3, 1 — 4. ζ) Β. Θεσσαλον. 2, 3. ϗ Α. Τιμοθ. 4, 1. η) Γενεσ. 15, 16. θ) Τιτ. 2. 11 — 13. ϗ Α. Πέτρ. 1, 17.

ΑΡΘΡΟΝ Β'.

Περὶ τῆς οὐσίας τοῦ Θεοῦ.

§. η'. Ἀπὸ τὴν γνῶσιν τῆς ὑπάρξεως τοῦ Θεοῦ ἕπεται ἡ γνῶσις τῶν ἰδιοτήτων αὐτοῦ, δηλονότι ὁποῖον ὄν εἶναι ὁ Θεὸς, καὶ τίνες αὐτοῦ αἱ ἰδιότητες. Ὁ Θεὸς εἶναι πάντων δημιουργὸς (§. ζ'.), ἑπομένως λοιπὸν εἶναι αὐθύπαρκτος, ἀνώτατος πάντων τῶν ὄντων, καὶ δὲν δύναται νὰ μὴ ὑπάρχῃ.

Σημ. Ὅταν ὁ Θεὸς εἶναι τῶν πάντων ἀνώτατος, ἕπεται.

Α'. νὰ ἦναι εἷς, διότι δὲν εἶναι κἂν ἓν Ὂν ἀνώτερον, ἢ ὅμοιόν τε· ὥςε κατὰ τοῦτο φαίνεται, ὅτι ἡ πολυθεΐα εἶναι πάντῃ ἐναντία εἰς τὴν ἀληθῆ περὶ Θεοῦ ἔννοιαν α).

Β'. Ἐπειδὴ εἶναι αὐθύπαρκτος, ἕπεται, ὅτι δὲν ἔλαβεν ἀρχὴν ἀπὸ κἂν ἕνα, ϗ μήτε τέλος θέλει ἔχειν, τοῦτ' ἔςιν εἶναι αἰώνιος, ϗ ἀκολάθως ἄϋλος, ϗ ἀθάνατος ὡς μὴ σύνθετος, ἀλλ' ἁπλοῦς.

Γ'. Ὡς ἄϋλος λοιπὸν εἶναι πνεῦμα καθαρώτατον β), νοῦς ἄπειρος, ϗ ἀκολάθως πάνσοφος, πανάγαθος, παντοδύναμος, παντελεύθερος, δικαιότατος, ϗ συντόμως τελειότατον ϗ μακαριώτατον Ὂν, ϗ παντοκράτωρ Δεσπότης γ).

§. θ'. Ὁ μέγας οὗτος Θεὸς ἔκτισε τὸν κόσμον, καὶ ὅλα τὰ ἐν αὐτῷ ἐκ τοῦ μηδενὸς, ὄχι διά τινα χρείαν, ἀλλ' ἁπλῶς διὰ νὰ τὰ κάμῃ μέτοχα τῆς ἰδίας του ἀγαθότητος.

Σημ. Α'. Ὁ θεὸς εἶναι ἀπειροτέλειος (§. η'. γ'.), δὲν εἶχε λοιπὸν ὐδεμίαν χρείαν τῶν κτισμάτων· ἔκτισε δὲ ταῦτα διὰ νὰ τὰ κάμῃ μέτοχα τῆς ἰδίας τε ἀγαθότητος, ὡς πανάγαθος, μεταδόσας εἰς αὐτὰ τελειότητας, αἵ τινες εἶναι εἰκόνες τῶν ἀπείρων αὐτοῦ ἰδιοτήτων. Ἐπειδὴ δὲ τὰ

α) Α'. Κορινθ. 8, 5 — 6. β) Πνεῦμα ὁ Θεός. Ἰωάνν. 4, 24.
γ) Ἡ βασιλεία σου βασιλεία πάντων τῶν αἰώνων, ϗ ἡ δεσποτεία σου ἐν πάσῃ γενεᾷ. Ψαλμ. 144, 13.

τάσσει νὰ ζῶμεν ἁγνῶς καὶ σωφρόνως, εἴτε ὑπὸ γάμον, εἴτε ἄγαμοι ὄντες.

Σημ. Α'. Ὁ Θεὸς ἔπλασε τὸν ἄνθρωπον ἄρσεν καὶ θῆλυ ϗ διὰ τὸν πληθυσμὸν τῦ ἀνθρωπίνυ γένυς, ϗ διὰ νὰ βοηθῶνται ὑπ' ἀλλήλων εἰς καιρὸν χρείας· ὁ γάμος εἶναι συγχωρημένος ϗ τίμιος δι' ὅλας τὰς ἀνθρώπυς, ὥςε νὰ ζῶσι δι' αὐτῦ τιμίως ϗ σωφρόνως. Ὅσις ἐξυβρίζει εἰς τὸ μυστήριον τῦ γάμυ διὰ μοιχείας, κἂν ἔγγαμος εἶναι κἂν ἄγαμος, κολάζεται εἰς ταύτην μὲν τὴν ζωὴν μὲ καταισχύνην ϗ δριμύτατον τῆς συνειδήσεως ἔλεγχον, μὲ σκοτισμὸν τῦ νοὸς ϗ διαστροφὴν τῆς θελήσεως, μὲ σωματικας φοβερὰς ἀῤῥωστίας, ϗ ἀθλιωτάτην πενίαν, πολλάκις δὲ ϗ μὲ τὰς ὑπὸ τῦ νόμυ ἐπιφερομένας ποινάς· εἰς δὲ τὸν μέλλοντα αἰῶνα εἰς τὰς φλόγας τῦ ᾅδυ α)· διότι ἡ ὕβρις αὕτη εἶναι ἐναντία ὄχι μόνον εἰς τὴν ἀγίαν Γραφὴν, ἀλλὰ ϗ εἰς τὴν φύσιν αὐτὴν, ϗ τὸν ὀρθὸν λόγον, ὡς ἐξορίζυσα τὴν αἰδῶ, ϗ τιμιότητα, ϗ εὐταξίαν, ἥτις πρέπει νὰ βασιλεύῃ εἰς τὰς οἰκογενείας, ϗ φαρμακόυσα ὀλεθρίως τὴν πολιτικὴν κοινωνίαν. Ἁμαρτάνυσι δὲ εἰς ταύτην τὴν ἐντολὴν

α. Οἱ πράσσοντες ὁποιανδήποτε πράξιν ἀσελγῆ ϗ ἀθέμιτον.

β. Οἱ μεταχειριζόμενοι ὅλα ἐκεῖνα, ὅσα ἐγείρυσι τὰς σαρκικὰς ἐπιθυμίας, οἷον γαστριμαργίαν, μέθην, αἰσχρολογίαν, ἀσχήμονα ϗ καλλωπιστικὴν περιέργειαν εἰς τὰ φορέματα, ἀνάγνωσιν βιβλίων αἰσχρῶν ϗ τὰ τοιαῦτα.

γ. Οἱ περιτρέχοντες εἰς τὰς ὁδὸς ϗ τὰ παραθύρια νὰ βλέπωσι γυναῖκας μὲ αἰσχρᾶς ἐπιθυμίας λογισμύς· διότι εἰς τύτυς δὲν λείπει πάρεξ ἡ εὐκαιρία διὰ νὰ πράξωσι τὸ ἔργον. Ἐκ τῶν ῥηθέντων φαίνεται, ὅτι ἡ ἁγία αὐτὴ ἐντολὴ παραβαίνεται τριπλῶς, ϗ δι' ἔργων, ϗ διὰ λόγων, ϗ διὰ λογισμῶν ἀθεμίτων β).

α) Ἑβρ. 13. 4. Ἐφεσ. 5, 11. 12. Ἀποκαλ. 21, 8. β) Ρ. Κορινθ. 7, 1. Α. Θεσσαλ. 4, 5. Ματθ. 12, 36. 37. Ἐφεσ. 4, 29. ϗ 5, 4.

πρὸς σωτηρίαν ὁδηγὸς, „Ὡς λύχνος φαίνων ἐν αὐχμηρῷ τόπῳ“ (Β'. Πετρ. 1, 19.), ϗ τὸν ὁποῖον ὅσοι δὲν ἀκολουθῶσι πλανῶνται εἰς ὀλεθρίας κρημνὸς τῆς τολμηρᾶς αὐτῶν περιεργίας ϗ δοξοσοφίας.

ΑΡΘΡΟΝ Ε'.

§. ς'. Ἡ δευτέρα ἐντολὴ ἀπαγορεύει τὴν εἰδωλολατρείαν, καὶ ὅλους τοὺς ἀθεμίτους τρόπους τῆς θείας λατρείας.

Σημ. Α'. Ἐπειδὴ οἱ Ἰσραηλίται νεωστὶ τότε ἐκβῆκαν ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον, ὅπου ἐβασίλευεν ἡ πλάνη τῆς θεοποιΐας τῶν κτισμάτων, διὰ τοῦτο ὁ Θεὸς ῥητῶς τὲς ἀπαγορεύει τὴν εἰδωλολατρείαν, τὸ νὰ προσκυνῶσι δηλονότι τὰ κτίσματα ὡς Θεὸν, διὰ νὰ μὴ πλανηθῶσι καθὼς οἱ Αἰγύπτιοι α) ϗ ἄλλα ἔθνη προσκυνοῦντα εἰς μὲν τὸν οὐρανὸν τὸν ἥλιον ϗ τὰ ἄστρα, εἰς δὲ τὴν γῆν τὰ ζῶα, οἷον βόας, γαλᾶς, κροκοδείλους, ϗ τὰ φυτὰ, οἷον σκόροδα, κρόμμυα, κτλ. τῶν ὁποίων ϗ εἴδωλα εἶχου κατεσκευασμένα, ϗ εἰς ταῦτα κλίνοντες τὸ γόνυ, ἐπρόσφερον τὴν εἰς μόνον τὸν ἀληθῆ Θεὸν ἀνήκουσαν λατρείαν. Ἀπὸ τὴν ἑδελυρὰν ταύτην πλάνην μᾶς ἠλευθέρωσεν ἡ χάρις τοῦ Χριστοῦ β). Εἶναι δὲ ὅμοιοι μὲ τὲς εἰδωλολάτρας, ϗ ἁμαρτάνουσιν εἰς ταύτην τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ,

α) Οἱ φιλήδονοι ϗ φιλόπλουτοι, οἱ μὲν πρῶτοι Θεὸν ἔχοντες τὴν κοιλίαν γ) ϗ θεραπεύοντες μετ' ἄκρας ἐπιμελείας τὰς αἰσχρὰς αὐτῆς ἐπιθυμίας· οἱ δὲ δεύτεροι λατρεύοντες τὸν Μαμμωνᾶν τῆς ἀδικίας δ), ϗ θυσιάζοντες εἰς τὸ εἴδωλον τῆς πλεονεξίας τὸ δίκαιον τοῦ ἀδελφοῦ των, ϗ τὲς ταλαιπώρους των ἱδρῶτας εἰς τὸ νὰ συναθροίζωσιν ἀμέτρητον πλοῦτον, ἄχρηστον παντάπασιν εἰς ἀγαθοεργίαν.

ϐ) Οἱ ὑποκριτικοὶ προσκυνηταὶ, τῶν ὁποίων αἱ προσευχαὶ ὑφίστανται εἰς λόγους μακρὲς, ἀλλ' ὄχι εἰς τὴν

α) Δευτερον. 4, 15—16. ϐ) Α'. Πετρ. 4, 3. γ) Φιλιππ. 3, 19. δ) Κολασσ. 3, 5.

σεως χρειάζεται μάλιστα κατηχητικὴ βίβλος, μεθοδικῶς συντεταγμένη, διὰ τοῦτο ἐκδίδεται ἡ τὴν ὁποίαν φέρετε ἀνὰ χεῖρας, χάριν τῶν φιλτάτων σας τέκνων, ὥστε νὰ ἐμπορῶσιν εὐκόλως ὅλα διὰ τῆς αὐτῆς μεθόδου νὰ εἰσάγωνται εἰς τὴν γνῶσιν τῶν ἱερωτάτων τῆς πίστεως καθηκόντων, χωρὶς νὰ κατατρίψωσι τὸν πολυτιμότατον χρόνον εἰς ἀντιγραφὴν τῶν κατηχητικῶν ἀναγνώσεων, τὸ ὁποῖον πολλάκις συνέβαινε, διὰ τὴν ἔλλειψιν ὁμοίων ἐπίσης καὶ μεθοδικῶν κατηχητικῶν βιβλίων.

Προέκρινα δὲ τὴν κατηχητικὴν ταύτην βίβλον παρὰ πᾶσαν ἄλλην εἰς ἔκδοσιν, ὄχι μόνον ὡς μεθοδικώτατα συντεταγμένην καὶ τελειότατα παρ' ὅλας τὰς ἄλλας, ὅσαι φέρονται συγγεγραμμέναι εἰς τὴν ὁμιλουμένην ἡμῶν γλῶσσαν, ἀλλὰ καὶ ὡς πρέπουσαν μάλιστα καὶ ἀνήκουσαν εἰς τὸ Φιλολογικὸν ἡμῶν Γυμνάσιον. Καὶ πρὸς μὲν βεβαίωσιν τῆς εὐμεθόδου συντάξεώς της ἀρκεῖ καὶ μόνον νὰ ἀναφέρω τὸ ὄνομα τοῦ πρώτου συγγραφέως αὐτῆς καὶ συντάκτου. Πλάτων οὗτος εἶναι ὁ σοφώτατος, καὶ σεβασμιώτατος τῆς Μόσχας Μητροπολίτης, εἰς ὅλην τὴν φωτισμένην Εὐρώπην περιῳδόμενος διὰ τὴν σοφίαν του ἐπίσης, καὶ ποιμαντορικὴν ἀρετήν του. Ἀπὸ τούτου τὰς σοφὰς χεῖρας προῆλθε τὸ πρῶτον ἡ βίβλος εἰς γλῶσσαν Ῥωσσικὴν πρὸς διδασκαλίαν Παύλου τοῦ τότε μεγάλου Δουκὸς τῆς Ῥωσσίας, τοῦ ὁποίου ἐχρημάτισεν ἀνατροφεὺς ὁ ἀνήρ. Μετέφρασε δὲ ταύτην εἰς τὴν ὁμιλουμένην ἡμῶν διάλεκτον, καὶ μὲ σοφὰς πλουτίσας σημειώσεις ἐξέδωκε τῷ 1782. ἐν Λειψίᾳ τῆς Σαξονίας ὁ σοφὸς Κοραῆς· Κοραῆς, ὁ ἀπὸ ταύτης ἀρχήσας νὰ εὐεργετῇ τοὺς ὁμογενεῖς του, κρηπίδα ταύτην προκαταβαλὼν, καὶ ἱερωτάτην ἀρχὴν τῶν, ὅσα ἔμελλε μετὰ ταῦτα νὰ δωροφορήτῃ πολλὰ, καὶ καλὰ εἰς τὸ φίλτατον γένος του. Εἰς τοῦτον τὸν ἄνδρα καυχᾶσθε δικαίως, ὦ φίλοι Σμυρναῖοι, καὶ φιλοτίμως τὸν οἰκειο-

ΑΙΤΗΜΑ Ε'.

§. θ'. Καὶ ἄφες ἡμῖν τὰ ὀφειλήματα ἡμῶν, ὡς καὶ ἡμεῖς ἀφίεμεν τοῖς ὀφειλέταις ἡμῶν.

Σημ. Ὅλοι οἱ ἄνθρωποι χρεωςῶν ἐπίσης νὰ αἰτῶσι παρὰ θεῦ τὴν συγχώρησιν τῶν ἁμαρτιῶν των, διότι ὅλοι εἶναι ἁμαρτωλοὶ, ὁ μὲν μᾶλλον, ὁ δὲ ἧττον α). Διὰ μόνης τῆς μετανοίας ἐμπορεῖ ὁ πιςὸς νὰ λάβῃ τὴν ἄφεσιν τῶν ἁμαρτιῶντα. Συνίσταται δὲ ἡ ἀληθὴς μετάνοια ἐκ πέντε τινῶν· α. ἐκ τῆς διαγνώσεως τῦ ἁμαρτήματος· β. ἐκ τῆς δι' αὐτὸ συντριβῆς, ϗ θλίψεως τῆς καρδίας· γ. ἐκ τῆς ἐξομολογήσεως β)· δ. ἐκ τῆς ςερρᾶς ἐλπίδος ϗ πεποιθήσεως εἰς τὴν εὐσπλαγχνίαν τῦ θεῦ διὰ μεσιτείας Ἰησῦ Χριςῦ γ). ε. ἐκ τῆς διορθώσεως, ἥτις ὑφίσταται εἰς δύω τινὰ, πρῶτον εἰς παντελῆ ἄρνησιν, ϗ ἀποταὶ εἰς δύω τινὰ, πρῶτον εἰς παντελῆ ἄρνησιν, ϗ ἀποχὴν τῦ ἁμαρτήματος, ϗ ἔπειτα εἰς μεταλλαγὴν βίϱ σωφρονικῦ, ϗ ἐναρέτϱ ἀπὸ ἀσώτϱ, καὶ ἀντιθέϱ δ). Ὅςις τοιαύτην δεικνύει μετάνοιαν, δύναται νὰ ἐξιλεώσῃ τὸν θεόν· ἀλλ' ὁποῖον εὔχεται νὰ ἀναδείξῃ αὐτὸς περὶ ἑαυτὸν τὸν ὁποῖον παρεπίκρανε δημιϱργόντϱ, τοιῦτος πρέπει νὰ φανῇ ϗ αὐτὸς πρὸς τὰς ὁμοδούλους τϱ τὰς πλησίον· ἵλεως δηλονότι ϗ σπλαγχνικὸς, συγχωρῶν τὰς ἁμαρτίας των μὲ τὴν αὐτὴν ἑτοιμότητα, μὲ τὴν ὁποίαν ἐπιθυμεῖ νὰ τύχῃ ϗ αὐτὸς τῶν ἰδικῶν τϱ ἁμαρτιῶν τὴν συγγνώμην· ὥςε μὲ τὴν πρὸς θεὸν εἰλικρινῆ μετάνοιαν, πρέπει νὰ συνάπτωμεν ϗ τὴν πρὸς τὸν πλησίον φιλανθρωπίαν, ἥτις εἶναι σημεῖον ἐκείνης καὶ ἀπόδειξις φανερά· χρεωςῶμεν δὲ νὰ συγχωρῶμεν ὅλες τὲς πταίσαντας εἰς ἡμᾶς ἀνθρώπϱς, ὁσάκις ἂν πταίσωσι ϗ δι' ὅσα ϗ ἂν πταίσωσι χωρὶς ἐξαίρεσιν, ἀμνησικακῶντες, ϗ διώκοντες ἀπὸ τὰς καρδίας ἡμῶν πᾶσαν δυσμένειαν, ϗ μῖσος φιλέκδικον κατ' αὐτῶν, ϗ προσέτι ἀνταμείβοντες αὐτὲς μὲ ἀνυπόκριτον ἀγάπην, ϗ, ἂν δυνηθῶμεν, μὲ εὐποιΐαν· α.

α) Α. Ἰωάνν. 1, 8—10. β) Α. Ἰωάνν. 2, 9. γ) Α. Ἰωάνν. 2, 1—2. δ) Τίτ. 2, 11.

θε· διότι δι αὐτῆ πληρῶται ἡ ψυχὴ ἡμῶν ἀπὸ χαρὰν ἄφραστον, ϗ βεβαιοτάτην ἐλπίδα τῆς ἀθανασίας, χαρίσματος τῷ ὄντι ἀξιοπρεπεστάτης εἰς τὸ εὐγενέστατον ἀφ' ὅλα τὰ ὄντα τὸν ἄνθρωπον, ϗ λαμπροτάτου χαρακτῆρος τῆς Χριστιανικῆς θρησκείας α).

ΑΡΘΡΟΝ ΙΒ'.

§. λβ'. Τὸ δωδέκατον καὶ τελευταῖον ἄρθρον τοῦ Συμβόλου τῆς πίστεως μᾶς βεβαιόνει, ὅτι μετὰ τὴν ἀνάστασιν τῶν νεκρῶν, οἱ μὲν δίκαιοι θέλουσι κληρονομήσειν τὴν αἰώνιον ζωὴν, οἱ δὲ ἀσεβεῖς καταδικασθῆν εἰς τὴν αἰώνιον κόλασιν.

Σημ. Α'. Ἡ αἰώνιος ζωὴ, τὴν ὁποίαν θέλεσι κληρονομήσειν οἱ δίκαιοι, ὑφίσαται εἰς τὴν μακαριωτάτην κατάστασιν χαρᾶς ἀληθεστάτης, μονιμωτάτης, μεγίστης, ϗ παντοτεινῆς, ἀπὸ τὴν ὁποίαν θέλει μετέχειν ὁ νῆς ϗ ἡ θέλησις αὐτῶν. Ὁ νῆς θέλει ἔχειν τὸ καθαρώτατον φῶς τῆς θείας γνώσεως β)· διότι ἡ ὑψίση ϗ μακαριωτατη θεότης θέλει φανῆν τότε μὲ ὅλας αὐτῆς τὰς ἀπείρες τελειότητας, ϗ εἰς τὸ φωτεινότατον ἔσοπτρον τῆς θείας σοφίας θέλομεν θεωρήσειν ϗ τὰ λοιπὰ πράγματα, ἕκαστον εἰς τὴν αὐτῆ τελειότητα, καθόσον δύναται νὰ χωρήσῃ ὁ περιωρισμένος νῆς ἡμῶν. Εἰς δὲ τὴν θέλησιν θέλει βασιλεύσειν τελεία ἁγιωσύνη, ϗ ἀτάραχος γαλήνη, κατὰ τὴν ὑπόχεσιν τῆ Σωτῆρος, ὅσις μᾶς ἐβεβαίωσεν ὅτι θέλει παρασήσειν εἰς ἑαυτὸν τὴν Ἐκκλησίαν „Ἔνδοξον, μὴ ἔχουσαν σπίλον, ἢ ῥυτίδα, ἤτι τῶν τοιούτων· ἀλλ' ἵνα ᾖ ἁγία ϗ ἄμωμος“ (Ἐφεσ. 5, 27). Διὰ τῶν δύω τούτων μέσων θέλουσιν ἑνωθῆν οἱ μακάριοι μὲ τὸν θεὸν, ὥςε νὰ ᾖναι ὁ Θεὸς ἐν αὐτοῖς, ϗ αὐτοὶ ἐν τῷ Θεῷ, ϗ διὰ νὰ εἴπω ἔτως, νὰ θεωθῶσιν, ἢ καθὼς λέγει ὁ Παῦλος, νὰ ᾖναι ὁ Θεὸς εἰς

α) Ἰωάνν. 6, 40. Πράξ. 24, 51—16. β) Βλέπομεν γὰρ ἄρτι δι' ἐσόπτρε ἐν αἰνίγματι, τότε δὲ πρόσωπον πρὸς πρόσωπον, Α. Κορινθ. 13, 12.

δ. σπεδὴ εἰς τὴν κατ' ἀρετὴν τελείωσιν, ὅσον εἶναι δυνατὸν εἰς τὸν ἄνθρωπον α).

ΑΡΘΡΟΝ Γ'.

§. δ'. Ὅλος ὁ νόμος καὶ αἱ ἐντολαὶ θεμελιοῦνται εἰς δύω τινὰ, ἤγουν εἰς τὴν πρὸς τὸν θεὸν ἀγάπην, καὶ εἰς τὴν ἀγάπην τὴν πρὸς τὸν πλησίον.

Σημ. Α'. Ἡ δεκάλογος τῦ Μωϋσέως περιέχει τὰς δέκα ἐντολὰς, ἐκ τῶν ὁποίων αἱ τέσσαρες πρῶται ἀναφέρονται εἰς τὴν πρὸς Θεὸν ἀγάπην, ⳟ αἱ λοιπαὶ ἓξ εἰς τὴν πρὸς τὸν πλησίον. Οὕτω τὰς διαίρεσεν αὐτὸς ὁ Σωτὴρ, ὁπότε ἀπεκρίθη εἰς τὴν περὶ ἀρετῆς ἐρώτησιν τῶν Φαρισσαίων, δύω μόνας ἐντολὰς μνημονεύσας, τὴν πρὸς τὸν Θεὸν, λέγω, ⳟ τὴν πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπην, ἀπὸ τὰς ὁποίας ὅλος ὁ Νόμος ⳟ οἱ προφῆται κρέμανται β). Ὅσις ἀγαπᾷ τὸν Θεὸν ἐξ ὅλης καρδίας, ἐκεῖνος ⳟ τὸν λατρεύει ὀρθῶς, ⳟ ἐναχολεῖται εἰς τὸ νὰ δεικνύῃ σημεῖα τῆς βαθυτάτης αὐτῦ λατρείας πρὸς τὸ ὕψισον Ὄν. Ὡσαύτως, ὅσις ἀγαπᾷ ἀληθῶς τὸν πλησίον, δὲν τὸν βλάπτει κατ' ἐδένα τρόπον, ἀλλὰ ⳟ τὸν βοηθεῖ, ⳟ τὸν τιμᾷ, ⳟ παντοιοτρόπως σπεδάζει νὰ τὸν ὠφελήσῃ. Ὅσις λοιπὸν ἀγαπᾷ τὸν Θεὸν ⳟ τὸν πλησίον, ἐπλήρωσεν ὅλας τὰς ἐντολάς· διὰ τῦτο ὠνομάσθη ἡ ἀγάπη πλήρωμα τοῦ νόμυ γ), καὶ σύνδεσμος τελειότητος δ).

Σημ. Β'. Μεταξὺ τέτων τῶν δύω μεγάλων ἀρετῶν θεωρεῖται τις ἐναντιότης, ἥτις συμβαίνει ἐνίοτε εἰς τὲς ἀνθρώπους, ὁσάκις δηλονότι δὲν ἐμπορῦσιν ἐνταυτῷ νὰ ἐκπληρώσωσιν ἀμφοτέρας, ⳟ τὴν πρὸς τὸν Θεὸν ⳟ τὴν πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπην. Ὁ φυσικὸς νόμος, λ. χ. ὑποχρεόνει καθένα νὰ τιμᾷ τὲς γονεῖς, νὰ ἀγαπᾷ τὰ

α) Ἔσεσθε ὖν ὑμεῖς τέλειοι, ὥσπερ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς τέλειός ἐστι· Ματθ. 5, 48. β) Ματθ. 22, 38. γ) Ῥωμ. 13, 9 — 10. δ) Κολασσ. 3, 14.

„ὅταν ὁ Χριςὸς παραδῷ τὴν βασιλείαν τῷ θεῷ, ϗ πατρὶ,
„ὅταν καταργήσῃ πᾶσαν ἀρχὴν ϗ πᾶσαν ἐξεσίαν ϗ δύνα-
„μιν." (Α΄. Κορινθ. 15. 24.) Καὶ εἰς τὰς τρεῖς ταύτας πε-
ριόδους ἡ Ἐκκλησία τῦ Χριςῦ ἐδιώχθη, ϗ διώκεται, ἀλλὰ
μένει ἀκλόνητος εἰς τὸν αἰῶνα. Εἰς τὴν πρώτην περίοδον
ἤρχησεν ὁ διωγμός της ἀπὸ τὸν Καΐν, ὅςις ἐφόνευσε τὸν
ἀδελφόν τυ Ἄβελ· ϗ τῇ ὁδῷ τῦ Καΐν ἐπορεύθησαν ἀκολά-
θως ὅλοι οἱ διῶκται. (Ἰουδ. ςίχ. 11.) Οἱ ἀπόγονοι τῦ φιλο-
θέυ Σὴθ ἐδιώχθησαν ἀπὸ τὰς ἀπογόνυς τῦ ἀσεβῦς Καΐν α),
ἕως ὲ ἐπνίγησαν ἕτοι εἰς τὰ ὕδατα τῦ Κατακλυ-
σμῦ, ἡ δὲ ἐκκλησία τῶν πιςῶν διεσώθη εἰς τὴν κιβωτόν.
Ὡσαύτως ϗ μετὰ τὸν Κατακλυσμὸν ὑπέμειναν διωγμὰς
ὁ Ἀβραὰμ ϗ οἱ ἀπόγονοί τυ μέχρι Μωϋσέως. Ἀλλὰ ϗ αὐ-
τὸς ἕτος εἰς τὴν ἐξ αὐτῦ ἀρχήσασαν Β΄. τῆς Ἐκκλησίας
περίοδον, ϗ ὁ Δαβὶδ ὕςερον, ϗ ὅλοι οἱ προφῆται, ϗ οἱ
δίκαιοι πανταχῦ εὗρον ἀντιλογίας, ϗ διωγμὰς, ϗ ὅλοι
γενικῶς τῆς παλαιᾶς Διαθήκης οἱ ἁγιώτατοι ἄνδρες ἀπὸ
τῦ δικαίυ Ἄβελ ἕως τῦ προδρόμυ τῆς χάριτος ἐδοκίμασαν
μυρίας διωγμὰς, ϗ οἱ πλειότεροι θανάτυς β)· Εἰς δὲ τὴν
τρίτην τέλος περίοδον, ὁπότε ἀκμάζει τῆς χάριτος τῦ
Εὐαγγελίυ ἡ δύναμις, πρῶτος ὁ σωτὴρ ἡμῶν ἀνέλαβε
τὸν ἅγιον τῦτον πόλεμον ἀρχίσας τὴν ζωήν τυ ἀπὸ τὸν
διωγμὸν τῦ Ἡρώδυ, ϗ τελευτήσας ἐπὶ ϛαυρῦ, ϗ εὐλο-
γήσας δι ἡμᾶς τὰ πρὸς σωτηρίαν συντείνοντα ϛαυρικὰ
πάθη γ). Οἱ ἀπόςολοί τυ τὸν ἐμιμήθησαν ὡς διδάσκαλον,
ἀποςαλέντες παρ' αὐτῦ εἰς ὅλον τὸν κόσμον, ὡς πρόβατα
ἐν μέσῳ λύκων δ), ϗ ἦσαν ὡς αὐτοὶ μαρτυρᾶσι περὶ ἑ-
αυτῶν ὡς περικαθάρματα τῦ κόσμυ, ϗ πάντων περίψημα,
ϗ παίγνιον ε). Τὴν αὐτὴν τύχην ἔλαβον ἀκολάθως ϗ οἱ
ὀπαδοί των, οἱ ἐκ τῦ αἵματός των πλῆθος ἀναβλαςήσαν-
τες ἀναρίθμητον. Ὅλοι ἕτοι ἐδιώχθησαν, ϗ πάμπολλοι
κατεσφάγησαν ὡς πρόβατα ἀπὸ τὰς ἄρχοντας τότυ τῦ κό-
σμυ, ϗ μάλιςα ἀπὸ τὰς Ῥωμαίων αὐτοκράτορας, ἐκ τῶν
ὁποίων δέκα μεγίςας διωγμὰς τῶν Χριςιανῶν ἐπαριθμεῖ

α) Γενέσ. 6, 2 11. ε) Ματθ. 23, 35. γ) Ἐσδρ. 12, 2.
δ) Ματθ. 10, 16. ε) Α΄. Κορινθ. 4, 9 — 13.

κλησίας· διότι μία ϗ ἡ αὐτὴ εἶναι ἡ, τὴν ὁποίαν ἐδέχθησαν, διδασκαλία τῦ Εὐαγγελίυ, ϗ εἷς ϗ ὁ αὐτὸς ὅρος, εἰς τὸν ὁποῖον τρέχυσιν. Εἰς ταύτην τὴν Ἐκκλησίαν δὲν εἶναι γένυς ϗ φυλῆς διάκρισις κατὰ τὸν Ἀπόςολον α), ἔτ' εἶναι περιωρισμένη εἰς ἓν μόνον ἔθνος, ὡς ἡ τῶν Ἰυδαίων· ἀλλ' ἀπεριορίςως οἱ ἀληθινοὶ προσκυνηταὶ προσκυνῦσι τὸν Θεὸν, ϗ πατέρα ἐν πνεύματι, ϗ ἀληθείᾳ β), ἤγυν, ἐν παντὶ τόπῳ τῆς δεσποτείας αὐτῦ.

Σημ. Ε'. Ἡ Ἐκκλησία ὠνομάθη ἀποςολική· διότι φυλάττει σῶαν τήντε ἔγγραφον ϗ τὴν ἄγραφον διὰ ςόματος παραδοθεῖσαν διδαχὴν τῶν Ἀποςόλων, ϗ ἀκολάθως τῶν προφητῶν, „ὄντος ἀκρογωνιαίυ λίθου αὐτῦ Ἰησῦ Χριςῦ“ (Ἐφεσ. 2, 20). Γνώρισμα τῆς Ἐκκλησίας ἀσιῶδες εἶναι ἡ μετὰ Χριςῦ ἕνωσις· ὅταν αὐτὴ θεωρῆται ὡς οἰκοδομὴ, ὁ Χριςὸς ὀνομάζεται λίθος ἀκρογωνιαῖος· ὅταν θεωρῆται ὡς ποίμνη, ὁ Χριςὸς ὀνομάζεται ποιμήν· ὅταν δὲ ὡς ἓν σῶμα ὁλομελὲς, ὁ Χριςὸς ὀνομάζεται κεφαλή γ). Ἐντεῦθεν φαίνεται πόσον εἶναι ἀναγκαία εἰς τὰς πιςὰς ἡ ἀδελφικὴ ὁμόνοια, ϗ εἰλικρινὴς ἀγάπη.

§. ιή'. Ἡ Ἐκκλησία κυβερνᾶται ἀπὸ τοὺς ὑπηρέτας, καὶ λειτουργοὺς τῆς Νέας Διαθήκης, ὑποκάτω εἰς μίαν κεφαλὴν τὸν Χριςόν.

Σημ. Ἡ Ἐκκλησία εἶναι εὔτακτος, ϗ καλῶς κυβερνωμένη κοινότης, ϗ ἑπομένως ὡς τοιαύτη, πρέπει νὰ ἔχῃ διοίκησιν, ὄχι φιλαρχικὴν, ϗ τυραννικὴν, ἀλλὰ παραινετικὴν ϗ πνευματικὴν, διὰ διδαχῶν ϗ παραγγελιῶν, ἀλλ' ὄχι διὰ προσαγῶν ἐνεργυμένην· ὅτι ἡ πίςις γίνεται μὲ πειθῶ, ϗ ὄχι μὲ βίαν. Ἡ διοίκησις αὕτη συνίσταται κατὰ τὸν Ἀπόςολον δ) ἀπὸ πνευματικὰς ποιμένας, ϗ διδασκάλυς, τῶν ὁποίων εἶναι διάφοροι οἱ βαθμοί· εἷς δὲ ϗ μόνος ἀρχηγὸς ὁ Χριςὸς, ὅςις εἶναι ϗ κεφαλὴ ϗ κυβερνήτης τῆς Ἐκκλησίας, κυβερνῶν αὐτὴν ἀοράτως διὰ

α) Γαλατ. 2, 28. β) Ἰωάνν. 4, 21. γ) Ἐφεσ. 5, 23. δ) Ἐφεσ. 4, 11.

Ακαδημία Αθηνών / Academy of Athens

ξεων, δι εὐτυχιῶν ὡραίων, διὰ δυσυχιῶν, διὰ θλίψεων, δι ἡδονῶν, καὶ γενικῶς δι ὅλων ἐκείνων τῶν μέσων, διὰ τῶν ὁποίων διεγείρονται εἰς ἡμᾶς φιλία καὶ μῖσος, καὶ ὁ λοιπὸς ὅμιλος τῶν παθῶν: ἡ σὰρξ τέλος διὰ τῆς ἡμετέρας θελήσεως ἐνισχυομένη μᾶς πολεμεῖ φοβερῶς, καὶ μᾶς ἀπωθεῖ εἰς τῆς κακίας τὸν βόθρον. Ἐν ᾧ ἡμεῖς δεόμεθα τῷ θεῷ νὰ μὴ μᾶς εἰσενέγκῃ εἰς τοῦτο τὸ εἶδος τῶν πειρασμῶν, δὲν ἐννοοῦμεν ὅτι προέρχονται ἐξ αὐτοῦ, καὶ εἶναι τῆς ἁμαρτίας αἴτιος ὁ θεός· ἄπαγε! ὁ θεὸς μάλιστα μᾶς ἀποστρέφει ἀπὸ τὴν ἁμαρτίαν διὰ τοῦ θείου λόγου, διὰ τῆς πατρικῆς αὐτοῦ προνοίας, καὶ διὰ τῶν μέσων τῆς σωτηριώδους αὐτοῦ χάριτος α), ἐγκαταλείπει δὲ τοὺς ἁμαρτωλοὺς, καὶ σηκόνει τὴν χάριν του ἐξ αὐτῶν, ὅταν ἡ διεφθαρμένην ἔχοντες θέλησιν καταπατοῦσιν ἐν γνώσει τὰς ἐντολάς του, ἢ πεπωρωμένοι παντάπασι τὴν καρδίαν ἐλπίζουσιν εἰς ἑαυτοὺς, καὶ ὄχι εἰς τὸν θεὸν καὶ πλάσην των, ἢ ἀχάριστοι ὄντες ἢ οἱ κακομεταχειρίζονται τὰς εἰς αὐτοὺς δαψιλευθείσας χάριτας τοῦ ἐρανίου πατρός των. Παρακαλοῦμεν λοιπὸν τὸν θεὸν νὰ μὴ συγχωρήσῃ νὰ πέσωμεν εἰς τοιούτους πειρασμοὺς, οἵτινες δύνανται νὰ θριαμβεύσωσι καθ' ἡμῶν, ἢ ἂν συγχωρήσῃ κατὰ τὰς ἀποκρύφους βουλὰς τῆς θείας αὐτοῦ σοφίας, καὶ δικαιοσύνης, νὰ μᾶς ἀφήσῃ κἂν νὰ νικηθῶμεν παντελῶς ἀπὸ αὐτοὺς, ἀλλὰ νὰ διασώσῃ τὰς ψυχάς μας ἀπὸ τὴν ἐξ αὐτῶν ἀπάτην, καὶ ἀπώλειαν· διότι ὁ θεὸς δὲν πειράζει κανένα πρὸς ἀπάτην, ἔτε παρακινεῖ κανένα εἰς τὸ κακόν β). Μέσα δὲ πρὸς νίκην τούτων τῶν πειρασμῶν χρησιμώτατα ἔχομεν τὴν πίστιν γ), καὶ τὴν θεοσέβειαν δ), καὶ τὴν προσευχήν ε).

Σημ. Β'. Ἡ λέξις πονηρὸν, ἑδετέρως μὲν ἐκλαμβανομένη φανερόνει τὴν ἁμαρτίαν ς), ἀρσενικῶς δὲ κλινομένη φανερόνει τὸν διάβολον, ὃς ὡς λέων ὠρυόμενος περιπατεῖ ζητῶν τίνα καταπίῃ (Α Πέτρ. 5, 8).

α) Α. Κορινθ. 10. β) Ἰακωβ. 1, 13. γ) Ἐφεσ. 6, 16. δ) Ἰακωβ. 4, 7. ε) Ματθ. 26, 41. ς) Ἰωάνν. 17, 15. καὶ Β'. Θεσσαλονικ. 3, 3.

Σημ. Γ'. Ἡ Ἐκκλησία ὀνομάζεται ἁγία α', διότι ὅλοι οἱ ἀληθινοὶ πιστοὶ ἡγιάσθησαν διὰ τοῦ αἵματος τοῦ Χριστοῦ α)· β. διότι οἱ ἀληθινοὶ Χριστιανοί, κἂν περιπίπτωσιν ὡς ἄνθρωποι εἰς ἁμαρτίας, σπουδάζουσιν ὅμως διὰ τῆς μετανοίας νὰ λάβωσι τὴν συγχώρησιν, καὶ νὰ ἑνωθῶσι δι' ἐναρέτου διαγωγῆς μὲ τὸ ἁγιώτατον Ὄν, ἀπαρνούμενοι τὰς σαρκικὰς ἐπιθυμίας β). Χριστιανοὶ δὲ ἀμετανόητοι καὶ πεπωρωμένοι δὲν ἐμποροῦσι νὰ ἦναι μέλη τῆς ἁγίας Ἐκκλησίας.

Σημ. Δ'. Ἡ Ἐκκλησία ὀνομάζεται Καθολική· διότι ἡ κοινότης τῶν Χριστιανῶν εἶναι διεσπαρμένη εἰς ὅλα τὰ μέρη τοῦ κόσμου. Αὕτη εἶναι ἡ κυρίως ἐκκλησία, ἡ τῶν πιστῶν δηλονότι συνάθροισις, οἵτινες εἶναι ναὸς θεοῦ ζῶντος (Β'. Κορινθ. 6, 16)· κοινότερον δὲ μετεδόθη τὸ ὄνομα καὶ εἰς τοὺς ναοὺς καὶ εὐκτηρίους οἴκους, ὅπου συνέρχεται ἡ ἐκκλησία τῶν πιστῶν εἰς τελείωσιν τῆς θείας λατρείας. Ὅλοι οἱ ἀληθινοὶ πιστοὶ, ὅπου ποτε, καὶ εἰς ὁποιον αἰῶνα ἤθελον εἶσθαι, εἶναι μέλη τῆς καθολικῆς Ἐκ-

---

τολικῆς Ἐκκλησίας τῶν τε 1558, ἐπὶ Ἰωσὴφ Πατριάρχου Κωνσαντ. καὶ τῷ 1575. ἐπὶ Ἱερεμίου· ἀλλ' ἑκατέρα ἡ πραγματεία ἐτελεύτησεν ἀνωφελῶς (βλ. Λάμπ. αὐτόθι). Ἰδιαίτατον δὲ δόγμα τῶν μὲν Λουθηρανῶν εἶναι τὸ ν' ἀποδιδωσιν εἰς τὸν ἄρτον καὶ οἶνον τῆς θείας εὐχαριστίας τὴν παντοχοῦ παρουσίαν, ἥτις εἶναι ἴδιον τῆς Θεότητος μόνης· τῶν δὲ Καλβινιστῶν τὸ νὰ ὑποβάλλωσι τὰς ἀνθρωπίνους πράξεις εἰς βεβαιούντινα καὶ ἀναπόδραστον περιορισμόν· δοξάζουσι δὲ ἀμφότεροι κατὰ τὴν Δυτικὴν Ἐκκλησιαν, ὅτι τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκπορεύεται καὶ ἐκ τοῦ Υἱοῦ. Ἐξαιρέτως δὲ οἱ Καλβινισταὶ ἀρνοῦνται τὴν μετουσίωσιν εἰς τὸ μυστήριον τῆς Εὐχαριστίας, καὶ ὡς τύπον μόνον, ἀλλ' οὐχὶ ὡς αὐτὸ τοῦ Χριστοῦ τὸ σῶμα, δέχονται τὴν Εὐχαριστίαν· ἀρνοῦνται δὲ καὶ τὴν τῶν εἰκόνων προσκύνησιν καὶ τῶν ἱερῶν Συνόδων τὴν αὐθεντείαν, καὶ μόνον τὸ βάπτισμα, καὶ τὴν ἱερωσύνην, καὶ τὴν ἁγίαν Εὐχαριστίαν ἀποδέχονται ὡς μυστήρια· τὰ δὲ λοιπὰ νομίζουσιν ὡς ὑπ' ἀνθρώπων, οὐχὶ δὲ ὑπὸ θεοῦ νομοθετηθέντα.

α) Τῶν Ἀρμενίων ἡ αἵρεσις εἶναι ἀπόφυσίς τις ἐκ τῆς τῶν Ἰακωβιτῶν, ὑπὸ Ἰακώβου τοῦ Σανζάλου Σύρου ἀρξαμένης, ὁπαδοῦ χρηματίσαντος Εὐτυχοῦς καὶ Διοσκόρου περὶ τὸ 600. ἔτος ἀπὸ Χριστοῦ. Εἶναι λοιπὸν καὶ οἱ Ἀρμένιοι Μονοφυσῖται κυρίως, καθὼς καὶ οἱ Μαρωνῖται, καὶ ἄλλα πολλὰ εἴδη αἱρέσεων τῶν Ἰακωβιτῶν, ὀλίγας τινὰς διαφορὰς ἔχοντα πρὸς ἄλληλα. β) Τιτ. 2. 11—12.

ἡ Ἐκκλησιαστικὴ ἱστορία· α. ἐπὶ Νέρωνος, κατὰ τὸ 64 ἀπὸ Χριστοῦ σωτῆρος ἔτος· β. ἐπὶ Δομιτιανοῦ κατὰ τὸ 95. γ. ἐπὶ Τραϊανοῦ τὸ 111. δ. ἐπὶ Ἀδριανοῦ τὸ 126. ε. ἐπὶ τῶν δύω Ἀντωνίνων τοῦ εὐσεβοῦς καὶ τοῦ φιλοσόφου τὸ 162. ς. ἐπὶ Σεβήρου τὸ 202. ζ. ἐπὶ Μαξιμίνου τὸ 235. η. ἐπὶ Δεκίου τὸ 250. θ. ἐπὶ Οὐαλεριανοῦ τὸ 258. ι. ἐπὶ Διοκλητιανοῦ τὸ 302. Ἀπ' ὅλους τούτους τοὺς αὐτοκράτορας καὶ τοὺς ἐξ αὐτῶν πεμπτμένους ἡγεμόνας ὑπέμειναν τόσας βασάνους οἱ Χριστιανοὶ, ὅσας καὶ νὰ συλλογισθῇ φρίσσει καθεῖς. Καὶ ἐφεξῆς δὲ συνεχίσθη ὁ διωγμὸς κατὰ τῆς Ἐκκλησίας, ἕως τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου, ὅστις κατήργησε τὸ περὶ τοῦ διωγμοῦ ψήφισμα τῶν πρὸ αὐτοῦ αὐτοκρατόρων, καὶ ἐπροξένησεν εἰρήνην εἰς τὴν Ἐκκλησίαν· δὲν ἔπαυσαν ὅμως παντάπασιν οἱ κρύφιοι διωγμοὶ τῶν ἀσεβῶν κατὰ τῶν εὐσεβῶν, διὰ νὰ μὴ ἀναφέρω τοὺς ἄλλους, τοὺς καθ' ὅλην τὴν οἰκουμένην διωγμοὺς τοὺς παρὰ τῶν ἀπίστων ἐθνῶν γενομένους κατὰ τῆς Ἐκκλησίας, οἱ ὁποῖοι καὶ μέχρι σήμερον ἐπικρατοῦσι, καὶ βλέπονται φανερῶς. Μὲ τοὺς διώκτας τῆς Ἐκκλησίας πρέπει νὰ συγκαταλέγωνται καὶ οἱ αἱρετικοὶ, περὶ τῶν ὁποίων θέλομεν ὁμιλήσειν κατωτέρω. Τόσον ἐπιμελῶς καὶ πολυτρόπως ὡπλίσθη ὁ ᾅδης κατὰ τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ· ἀλλ' αὐτὴ μένει πάντοτε ςαθερὰ, ὡς ἐθεμελιώθη ἀπ' ἀρχῆς εἰς τῆς πίστεως τὴν πέτραν, μία καὶ ἡ αὐτὴ διατελοῦσα εἰς τοὺς αἰῶνας.

Σημ. Β'. Ἡ ἑνότης τῆς Ἐκκλησίας δὲν παραβλάπτεται ἀπὸ τὰς εἰς αὐτὴν ἀναφυείσας διαφόρους αἱρέσεις. Εὐθὺς μετὰ τὴν ἀνάληψιν τοῦ σωτῆρος ἤρχησαν νὰ φυτρώνωσι τὰ τέρατα τῶν Αἱρετικῶν, ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἐγέμισαν ἀκολάθως ὅλοι οἱ αἰῶνες. Κεφαλαιωδέσεραι δὲ αἱρέσεις ὑπῆρξαν αἱ ἐφεξῆς· α. τῶν Γνωστικῶν, ἢ Σιμωνιακῶν ἀπὸ Σίμωνος τοῦ μάγου συγχρόνου τῶν Ἀποστόλων *).

---

*) Τοῦ διὰ χρημάτων ζητήσαντος ὠνιον παρὰ τῶν Ἀποστόλων τὴν χάριν τοῦ Πνεύματος· ὅθεν καὶ ἀπ' αὐτοῦ Σιμωνία τὸ θανάσιμον τοῦτο ἁμάρτημα ὠνομάσθη (Πράξ. 8, 9 — 24.)· ἠκμαζε δὲ ὅτος μάλιστα περὶ τὸ 65. ἔτος εἰς Ῥώμην, ὅπου διὰ τὰς ἀγυρτικάς του μαγγανείας

ποιεῖσθε ὡς συμπολίτην σας, φιλονεικοῦντες καὶ περὶ τούτου πρὸς τοὺς ἀγαθοὺς γείτονάς σας, τοὺς φιλομούσους Χίους, καθώς ποτε περὶ τοῦ Ὁμήρου, καὶ ἀνανεόνοντες πάλιν ἐνδόξως τὴν μακαρίαν ἐκείνην καὶ πολύζηλον ἔριν. Παρὰ ταύτην λοιπὸν τὴν κατηχητικὴν βίβλον ποίαν ἄλλην μεθοδικωτέραν, ἢ προσφυεστέραν ἔπρεπε νὰ μεταχειρισθῶμεν εἰς τὸ Φιλολογικὸν τῆς Σμύρνης Γυμνάσιον; Ταύτην ἐγὼ μεταῤῥυθμίσας ὁπωσοῦν, καί τινα μὲν ἀφαιρέσας, ἄλλα δὲ καὶ προσθέσας, ὅσα ἔκρινα ἀναγκαῖα εἰς τὴν παροῦσαν κατάστασιν τῶν Μαθητῶν, ἐξέδωκα διὰ τύπου πρὸς διδασκαλίαν των, σπουδάζων παντοίως, ὅσον τὸ δυνατὸν, περὶ τὴν ψυχικὴν αὐτῶν ὠφέλειαν καὶ βελτίωσιν.

Ἀλλὰ, φίλοι Σμυρναῖοι, ὅσον ἂν ἦναι καὶ ἡ βίβλος μεθοδικὴ, καὶ τὸ φιλολογικὸν ἡμῶν Γυμνάσιον ἄγρυπνον, καὶ ἐπιμελὲς εἰς τὴν ὀρθὴν τῶν τέκνων σας ἀγωγὴν, ὀλίγη τις ὠφέλεια ἐκ τούτου θέλει προκύψειν, ἐὰν καὶ σεῖς δὲν συνεργήσητε. Ψυχὴ τῶν εἰς τὰ τέκνα σας παραδιδομένων καλῶν μαθημάτων εἶναι τὰ ἰδικόν σας, ὦ καλοὶ κἀγαθοὶ γονεῖς, ἀγαθὸν παράδειγμα. Ὅταν τὸ παιδίον βλέπῃ τὸν ἴδιον αὐτοῦ πατέρα πράττοντα τἀναντία τῶν, ὅσα μανθάνει παρὰ τοῦ διδασκάλου, τίνα τῶν δύω μέλλει περισσότερον νὰ ἀκολουθήσῃ, τὸν διδάσκαλον, τὸν ὁποῖον βλέπει ὀλίγας ὥρας τῆς ἡμέρας καὶ πολλάκις ἀκούει παρ' αὐτοῦ ὅσα δὲν κολακεύουν τὴν φιλαυτίαν του, ἢ τὸν πατέρα μετὰ τοῦ ὁποίου συνδιατρίβει καθ' ἡμέραν καὶ νύκτα, προσκολλημένον εἰς αὐτὸν ὑπότε τῆς φύσεως καὶ τῆς συνηθείας, καὶ τοῦ ὁποίου τυχὸν αἱ πράξεις εὐχαριστοῦσι τὰς παραλόγους ὀρέξεις του; Ἀλλ' ὅταν ἐξ ἐναντίας τὰ παιδία βλέπωσιν εἰς τὰς πατρικάς των οἰκίας μὲ τὸ ἔργον πραττόμενα, ὅσα μὲ τὸν λόγον εἰς τὸ Σχολεῖον ἀκούουσι διδασκόμενα, σε-

Τὴν Α'. ἡμέραν ἔκτισε τὸν οὐρανὸν, καὶ τὴν γῆν, καὶ τὸ φῶς α).

Τὴν Β'. ἡμέραν ἐποίησε τὸ στερέωμα, ἤτοι τὸ μεταξὺ τῆς γῆς, καὶ τοῦ οὐρανοῦ διάστημα, καὶ διεχώρισε τὰ ὕδατα τὰ ἐπάνω τοῦ στερεώματος, θηλονότι τὰς νεφέλας, ἀπὸ τὰ ὕδατα τὰ ὑποκάτω τοῦ στερεώματος, ἤγουν τοὺς ποταμοὺς, τὰς λίμνας, τὰς θαλάσσας β).

Τὴν Γ'. ἡμέραν ἐχώρισε τὴν γῆν ἀπὸ τὸ ὕδωρ καὶ τὸ συνῆξεν εἰς τόπον ἕνα, τὴν ὁποίαν συναγωγὴν ὀνομάζομεν Ὠκεανόν· ἡ δὲ χωρισθεῖσα γῆ κατεστολίσθη μὲ διάφορα δένδρα, καὶ ἄνθη, καὶ χόρτα γ).

Τὴν Δ'. ἡμέραν ἔκτισε τοὺς φωστῆρας τοῦ στερεώματος, τὸν Ἥλιον, καὶ τὴν Σελήνην, καὶ τοὺς Ἀστέρας ἀπὸ τὸ φῶς τὸ κτισθὲν τὴν Α'. ἡμέραν δ).

Τὴν Ε'. ἡμέραν ἔκτισε τοὺς ἰχθύας εἰς τὰ ὕδατα, καὶ τὰ πετεινὰ εἰς τὸν ἀέρα, ἀμφότερα τὰ γένη ἀπὸ τοῦ ὕδατος τὴν οὐσίαν ε).

Τὴν ς'. ἡμέραν τὰ θηρία, τὰ ἑρπετὰ, καὶ ὅλα τὰ χερσαῖα ζῶα, καὶ τελευταῖον τὸν ἄνθρωπον ἄρσεν καὶ θῆλυ ς).

Οὕτως ἔκτισε τὰ ὁρατὰ ὄντα· τὰ δὲ ἀόρατα πνεύματα, δηλαδὴ τοὺς Ἀγγέλους, κατὰ τὴν γνώμην πολλῶν ἁγίων Πατέρων ἐδημιούργησε πρὸ τῶν ὑλικῶν τούτων, καὶ ὁρατῶν κτισμάτων ζ)· κατ' ἄλλους δὲ μεταξὺ τῆς δευτέρας καὶ τρίτης ἡμέρας η). Δύω δὲ εἶναι τὰ εἴδη τῶν Ἀγγέλων, ἀγαθοὶ ἀπολαύοντες διηνεκῶς τὸ πρόσωπον τοῦ Θεοῦ θ), καὶ πονηροὶ, οἵτι-

---

α) Γενεσ. 1. 3—15. β) Γενεσ. 1, 7, 8. γ) Γενεσ. 1, 9—13. δ) 1, 14—19. ε) Γεν. 1, 20—23. ς) Γεν. 1, 24—31. ζ) Γρηγορ. Ναζιαν. λογ. 38, ἢ Βασίλ. ἢ Χρυσός. η) Ὡς συνάγεται ἐκ τοῦ 104. Ψαλμ. ὅπου ἀπαριθμημένων τῶν ἔργων τῆς α'. ἕως ε'. ἡμέρας (στίχ. 2. 3.), γίνεται ὕστερον μνεία ἢ τῶν ἀγγέλων (στίχ. 4.) ἔπειτα ἀκολουθεῖ τὸ ἔργον τῆς γ. ἡμέρ. (στίχ. 5. κτ.) βλ. Πλάτων. Κατηχ. σημειωσ. §. 11. Μερ. β. θ) Ματθ. 18. 10. Ὅτι

της τῦ ἀναμαρτήτυ Ἰησῦ, ὅτι ἀπέθανεν ὄχι ἀκρίτως ἀπὸ τὸν ὄχλον, ἀλλ' ἐξεταθεὶς ἔμπροσθεν ἀλλοφύλυ κριτῦ, ὅ-ςις ὡμολόγησε παῤῥησίᾳ ὅτι δὲν εὗρεν ἀδεμίαν αἰτίαν εἰς αὐτόν α).

Σημ. Γ'. Τρία τινὰ πρέπει νὰ σημειώσωμεν εἰς τὸν θάνατον τῦ Χριςῦ· α. ὅτι ὑπέφερε τὰς ὀδύνας τῶν ἁγίων τυ παθῶν ἐκουσίως, ϗ ἔπαβε μόνον σωματικῶς ὡς ἄνθρω-πος, ἀλλ' ὀχὶ ὡς θεὸς ἀπαθής· β. ὅτι ἔπαθεν ἀθωότατος ὤν· γ. ὅτι ἔπαθεν ὑπομονητικώτατα μετ' ἄκρας ὑπα-κοῆς μὲν πρὸς τὸν θεὸν, ἀγάπης δὲ πρὸς τὲς ἐχθράς τυ. Ἐντεῦθεν συμπεραίνομεν, ὅτι ϗ ἡμεῖς ὡσαύτως πρέπει νὰ ὑπομένωμεν τὰς θλίψεις, καὶ μάλιςα ὅταν πά-χωμεν ἀναιτίως, ϗ μετ' ἀθωότητος, προσέχοντες πάντο-τε νὰ μὴ περιπέσωμεν εἴς τινα μεγάλην ἁμαρτίαν, ὥςε νὰ παιδευθῶμεν δικαίως δι' αὐτήν.

§. ιά'. Ὁ θάνατος τοῦ Χριςοῦ εἶναι ἡ ἀληθὴς θυσία, διὰ τῆς ὁποίας κατηλλάγημεν μὲ τὸν θεὸν, καὶ ὅσοι πιςεύου-σιν εἰς αὐτὸν τὸν θεῖον μεσίτην δικαιοῦνται, καὶ σώζονται.

Σημ. Α'. Ὁ θάνατος τῦ Χριςῦ εἶναι θυσία, δι' ὅ,τι αὐτὸς ἐπρόσφερεν ἑαυτὸν θυσίαν πρὸς τὸν θεὸν, ϗ πα-τέρα, σφαγεὶς ὡς ἀμνὸς ἄκακος, διὰ νὰ τὸν ἐξιλεώσῃ, ϗ ἔπαθεν ὡς νὰ ἦτο αὐτὸς ὁ ἁμαρτήσας ἄνθρωπος, ἀνα-λαβὼν ὁ ἀθῶος ϗ ἀναμάρτητος εἰς ἑαυτὸν τὴν ποινὴν ἐκεί-νην, ἥτις ἔπρεπεν εἰς τὸν ἁμαρτήσαντα Ἀδὰμ, ϗ ἔτως ἱκανοποίησε τὴν δικαιοσύνην τῦ θεῦ β). Ποία θυσία τῦ παλαιῦ νόμυ ἦτο δυνατὴ νὰ δικαιώσῃ τὸν ἁμαρτωλὸν ἄν-θρωπον; Μὲ ταύτην τὴν ἀληθῆ θυσίαν ἔλαβε τέλος ἡ θυ-σία τῦ Ἀαρὼν, ἤτοι τῆς παλαιᾶς διαθήκης, ἥτις ἐγίνετο πρὸς ταύτης εἰκονισμόν. Καὶ ὁ Χριςὸς ἐςάθη ὁ μόνος ϗ αἰώνιος ἀρχιερεύς· διότι πλὴν αὐτῦ δὲν δύναται νὰ ἦναι ἄλλη θυ-σία γ). Διὰ τῦτο ὠνομάσθη ϗ ἀπὸ τὸν θεὸν αὐτὸν Ἱε-ρεὺς, ὄχι ὅμως κατὰ τὴν τάξιν Ἀαρὼν, ἀλλὰ κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδὲκ, δηλαδὴ ἀπάτωρ

α) Ἰωάνν. 19, 6. β) Ἑβρ. 9, 11—14. γ) Ἑβρ. 7, 24.

Ακαδημία Αθηνών / Academy of Athens

αμελῶσιν ἀβοηθήτους τὰς ἐν ἀνάγκαις, οἵτινες εἶναι „Ναὸς Θεοῦ ζῶντος“ ἐν ᾧ ἔπρεπεν, ἂν ἦναι δυνατοὶ, καὶ ταῦτα νὰ πράττωσι, καὶ ἐκεῖνα ἐξ ἀνάγκης νὰ μὴ ἀφίνωσι *).

δ) Οἱ δεισιδαίμονες, ὅσοι ἀπὸ μωρὰν ϗ πεπυρωμένην τινὰ φαντασίαν ψυχικῆς σωτηρίας, ἢ ϗ δι' αἰσχροκέρδειαν ἐνίοτε, ἐπινοῦσι θαύματα, ϗ ὀπτασίας τινὰς, ϗ προῤῥήσεις μελλόντων διὰ μέσου τῶν ἁγίων εἰκόνων, ἢ προσύπτουσιν ἁγιότητα τινὰ εἰς τοῦτον μᾶλλον, ἢ εἰς ἐκεῖνον τὸν τόπον παρὰ τὰς διαταγὰς τῆς Ἐκκλησίας. Ἐν ἑνὶ λόγῳ ἁμαρτάνουσιν εἰς ταύτην τὴν ἐντολὴν, ὅσοι κατὰ τὰ λόγια τοῦ Χριστοῦ, περιορίζουσι τὴν εὐσέβειαν εἰς ἐξωτερικὰ πράγματα, ϗ ἀμελοῦσι τὰ βαρύτερα τοῦ νόμου, τὴν κρίσιν, καὶ τὸν ἔλεον, καὶ τὴν πίστιν (Ματθ. 23, 23). Οὗτοι κατὰ τὴν ἐράνιον ἀλήθειαν σέβονται εἰς μάτην τὸν Θεὸν μόνον μὲ τὰ χείλη, ϗ ὄχι μὲ τὴν καρδίαν, διδάσκουσι δὲ ἄλλας διδασκαλίας, ἐντάλματα ἀνθρώπων (Ἡσ. 29, 13. ϗ Ματθ. 15, 8—9).

Σημ. Β'. Δὲν εἶναι ἐναντία τῆς ἐντολῆς ταύτης ἡ προσκύνησις τῶν ἁγίων εἰκόνων, μὲ τὰς ὁποίας ϛολίζομεν τοὺς ναοὺς κατὰ τὴν παλαιὰν Χριστιανικὴν συνήθειαν· ἐπειδὴ α. μὲν ζωγραφοῦμεν ὄχι τὸν ἀόρατον ϗ ἀμίμητον Θεὸν, ἀλλὰ τὸν ἐπιφανέντα σωτῆρα εἰς τὸ εἶδος τῆς προσληφθείσης ἀνθρωπότητος, ϗ τοὺς πιστοὺς αὐτοῦ θεράποντας· β. δὲ αἱ εἰκόνες δὲν ζωγραφοῦνται διὰ νὰ τὰς λατρεύωμεν, ἀλλὰ διὰ νὰ διεγείρωσιν εἰς ἡμᾶς ζωηρὰν τὴν ἀνάμνησιν τῶν μεγαλείων τοῦ Θεοῦ, ϗ τῆς ἀρετῆς τῶν ἁγίων ἀνδρῶν, ὥϛε βλέποντες αὐτῶν τὰ ἔκτυπα νὰ παρορμώμεθα πρὸς εὐσέβειαν ϗ ἀγαθοεργίαν. γ. Ἡ τῶν εἰκόνων προσκύνησις δὲν ἀναφέρεται εἰς αὐτὰς, ἤγουν εἰς τὸ σανίδιον, ἢ τὸν τοῖχον, εἰς τὰ χρώματα, ἢ τὸν ποτὲ λυτελῆ γῦρον, ἀλλ' εἰς τὰ εἰκονιζόμενα δι' αὐτῶν πρωτότυπα. Οὕτω, φερὲ εἰπεῖν, ὅταν προσκυνῶ τὸν τίμιον

---

*) Ματθ. 23, 23.

Η'. Καὶ εἰς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, τὸ κύριον, τὸ ζωοποιὸν, τὸ ἐκ τοῦ πατρὸς ἐκπορευόμενον, τὸ σὺν πατρὶ καὶ υἱῷ συμπροσκυνούμενον, καὶ συνδοξαζόμενον, τὸ λαλῆσαν διὰ τῶν προφητῶν.

Θ'. Εἰς μίαν, ἁγίαν, καθολικὴν, καὶ ἀποστολικὴν ἐκκλησίαν.

Ι'. Ὁμολογῶ ἓν βάπτισμα εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν.

ΙΑ'. Προσδοκῶ ἀνάστασιν νεκρῶν.

ΙΒ'. Καὶ ζωὴν τοῦ μέλλοντος αἰῶνος.

Σημ. Α'. Τὸ σύμβολον τοῦτο συνετέθη ἀπὸ τὴν ἐν Νικαίᾳ κατὰ τοῦ Ἀρείου συγκροτηθεῖσαν οἰκουμενικὴν πρώτην Σύνοδον τῶν τριακοσίων δέκα καὶ ὀκτὼ Θεοφόρων πατέρων μέχρι τοῦ ἑβδόμου ἄρθρου· ἀπὸ δὲ τοῦ ὀγδόου μέχρι τέλους ἀνεπληρώθη ὑπὸ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει δευτέρας οἰκουμενικῆς Συνόδου, καὶ μετὰ ταῦτα ἐκυρώθη ἀπὸ τὰς λοιπὰς οἰκουμενικὰς Συνόδους, καὶ παρεδόθη εἰς τοὺς Χριστιανοὺς ὡς πολύτιμος τῆς πίστεως θησαυρός.

Σημ. Β'. Ὠνομάσθη Σύμβολον ἀπὸ μεταφορᾶς τῶν στρατιωτικῶν συμβόλων, ἢ συνθημάτων, διὰ τῶν ὁποίων διακρίνονται εἰς τὸν πόλεμον οἱ σύμμαχοι ἀπὸ τοὺς πολεμίους· διότι καὶ δι' αὐτοῦ διακρίνονται οἱ στρατιῶται τοῦ Χριστοῦ ἀπὸ τοὺς ἐχθροὺς τῆς πίστεως εἰς τὸν κατὰ τοῦ διαβόλου πόλεμον. Ἐδιωρίσθη δὲ τὸ ἅγιον Σύμβολον νὰ ἐκφωνῆται εἰς πᾶσαν σύναξιν τῶν Χριστιανῶν ἐπ' ἐκκλησίας ὑπὸ Τιμοθέου ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως, ἐπὶ Ἀναστασίου βασιλέως κατὰ τὸ 515. ἀπὸ Χριστοῦ· πρότερον δὲ κατὰ μόνην τὴν μεγάλην Πέμπτην ἐλέγετο εἰς τὰς ὑπὸ τοῦ Ἐπισκόπου γινομένας κατηχήσεις, ὡς μαρτυρεῖ ὁ ἀναγνώστης Θεόδωρος *).

Σημ. Γ'. Τὰ ΙΒ. ἄρθρα τοῦ Συμβόλου διαιροῦνται ὁλικώτερον εἰς τρία μέρη, κατὰ τὰ τρία πρόσωπα τῆς ἁγίας

---

*) Ἐκκλησ. Ἱστορ. βιβλ. ε. Ὅτι δὲ αἱ κατηχήσεις ἐγίνοντο τὴν μεγάλην Πέμπτην, φαίνεται ἀπὸ τὸν 46. κανόν. τῶν ἁγ. Ἀποστ. καὶ ἀπὸ τὴν ὀγδόην σύνοδον.

Ακαδημία Αθηνών / Academy of Athens

χάρις προηγαμένη, διεγείραςα, συνεργῆσα, δικαιῶσα. Εἰς δὲ τὸν Ἡσαΐαν ὀνομάζεται, „Πνεῦμα σοφίας, ϗ συνέσεως, Πνεῦμα βαλῆς, ϗ ἰσχύος, Πνεῦμα γνώσεως, ϗ εὐσεβείας, Πνεῦμα φόβα θεῦ" (Κεφ. 11, 12.). Διὰ τῶν ἐνεργειῶν τέτων τῆς χάριτος δίδεται εἰς τὸν ἄνθρωπον τὸν πνευματικῶς νεκρὸν, ἡ πνευματικὴ ζωὴ, ὅθεν ϗ ὀνομάζεται Πνεῦμα ζωοποιὸν, ὡς χορηγὸν τῆς χάριτος ταύτης. Ἐκ τέτα ἐμπνευσθέντες οἱ ἅγιοι τῦ θεῦ ἄνθρωποι, προεφήτευσαν τὰ μεγαλεῖα τῆς διὰ τῦ υἱῦ τῦ θεῦ σωτηρίας τῦ γένες τῶν ἀνθρώπων α). Διὰ τῦτο τὰς λόγες ἐκείνων σεβόμεθα ὡς λόγια θεῦ, ϗ κανόνα τῆς θεαρέςα ζωῆς.

Σημ. Β'. Σημεῖα τῦ ὅτι κατοικεῖ τῦ Πνεύματος ἡ χάρις εἰς τὸν Χριςιανὸν εἶναι οἱ ἑπόμενοι ἐννέα καρποί της, τὰς ὁποίας μᾶς παρέδωκεν ὁ θεῖος Παῦλος. α. Ἀγάπη. β. Χαρά. γ. Εἰρήνη. δ. Μακροθυμία. ε. Χρηςότης. ς. Ἀγαθωσύνη. ζ. Πίςις. η. Πραότης. θ. Ἐγκράτεια. (Γαλατ. 5, 22.)

§. ις'. Διὰ τῆς χάριτος καὶ ἐνεργείας τοῦ παναγίου Πνεύματος ἐκήρυξαν οἱ Ἀπόςολοι τὴν ἀλήθειαν τοῦ Εὐαγγελίου εἰς ὅλον τὸν κόσμον, καὶ συνήθροισαν ἀπὸ ὅλα τὰ ἔθνη μίαν Ἐκκλησίαν.

Σημ. Α'. Τὴν πεντηκοςὴν ἡμέραν μετὰ τὴν ἀνάςασίν τα ἐπλήρωσε τὴν πρὸς τὰς μαθητὰς ὑπόχεσίν τα ὁ ἀναλημφθεὶς ἤδη Σωτὴρ, ϗ τὰς ἔςειλε τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, τὰ ὁποία τῆς ἐπιφοιτήσεως πρῶτιςον σημεῖον ἐςάθη ἡ εἰς τὰς Ἀποςόλας διανομὴ τῶν διαφόρων γλωσσῶν β). Μετὰ τᾶτα δι εσκορπίσθησαν οἱ Ἀπόςολοι εἰς ὅλον τὸν κόσμον, ἄνθρωποι ὀλίγοι, ἀδύνατοι, πτωχοὶ, χωρὶς σοφίαν, ϗ εὐγλωττίαν, κηρύττοντες πίςιν καταφρονητικὴν πάσης ἡδυπαθείας, πλήρη θλίψεων ϗ διωγμῶν, ἐναντίαν ἐκ διαμέτρου εἰς τὰς παλαιὰς δόξας τῦ κόσμα, εἰς καιρὸν, ὅταν ἐπελάγιζεν ἡ ἁμαρτία εἰς ὅλον τὸ πρόσωπον τῆς

α) Β. Πέτρ. 1, 21. β) Λκ. Πραξ. 2.

Ακαδημία Αθηνών / Academy of Athens

προητοιμάσθη διὰ τῦ νόμυ α), καὶ ἐκηρύχθη διὰ τῦ Εὐαγγελίυ εἰς ὅλον τὸν κόσμον β). Εἰς ταῦτα δὲ συνίσταται ἡ ἁγία Γραφή· ἡ καθ' ἑαυτὸ λοιπὸν ὑπόθεσίς της εἶναι ὁ σωτὴρ τῦ κόσμυ ὁ Χριστός.

Σημ. Β'. Αἱ νομικαὶ θυσίαι δὲν εἶχον δύναμιν νὰ καθαρίσωσιν ἁμαρτίας γ)· ἐδιωρίσθησαν δὲ διὰ δύω αἰτίας, 1) διὰ νὰ γνωρίσῃ ὁ ἄνθρωπος ὅτι εἶναι ἁμαρτωλὸς ἐνώπιον τῦ Θεῦ, καὶ ἄξιος σφαγῆς, καθὼς τὸ θυόμενον ζῶον· εἰς σημεῖον τούτυ ἔθετον τὰς χεῖρας των ἐπάνω τῆς κεφαλῆς τῦ θύματος οἱ προσφέροντες τὴν θυσίαν δ)· 2) διὰ νὰ τυπωθῇ διὰ τῶν θυσιῶν ἡ μέλλυσα σφαγὴ τῦ ἀμώμυ, καὶ ἁγίας ἁμνῦ τῦ Ἰησῦ χριστῦ, ὅσις ἀπέθανεν ἐπὶ τῦ σταυρῦ διὰ τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν, καὶ διὰ τῆς ἐκχύσεως τῦ παναγίυ αὐτῦ αἵματος ἐκίνησεν εἰς οἶκτον τὸν διὰ τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν παροργισμένον ἐράνιον αὐτῦ πατέρα, καθὼς τὸ ἐκχυόμενον αἷμα τῶν θυμάτων κινεῖ πρὸς συμπάθειαν τὴν ἀνθρωπίνην καρδίαν. Τὰ λοιπὰ ἔθιμα τῶν Ἰουδαίων προεικόνιζον ὡσαύτως τῦ Εὐαγγελίυ τὴν χάριν· οἷον ἡ περιτομὴ τῆς σαρκὸς, τὴν διὰ τῆς χάριτος τῦ Χριστῦ περιτομὴν τῶν ἐπιθυμιῶν τῆς ἁμαρτίας· τὸ νομικὸν Πάσχα, τὸ Πάσχα τὸ ζωηφόρον [ἡμῶν, καὶ τὰ λοιπὰ ὡσαύτως ε).

Σημ. Γ'. Οἱ Ἀπόστολοι ἐπέμφθησαν ὑπὸ τῦ κυρίυ νὰ κηρύξωσι τὸ Εὐαγγέλιον εἰς ὅλυς τοὺς ἀνθρώπυς, διότι ὅλοι εἶχον χρείαν νὰ σωθῶσι πιστεύσαντες εἰς τὸν ἐράνιον Μεσίτην· καὶ ταύτην τὴν προσαγὴν ἐπλήρωσαν ἀκριβέστατα, περιελθόντες ἀλληλοδιαδόχως τὸν τετραπέρατον κόσμον, καὶ ἁρπάσαντες παντάχῦ ἀνεξάλειπτα ἴχνη τῆς σωτηρίυ πίστεως κατὰ τὴν προφητείαν τῦ Δαυὶδ ς).

α) Γαλατ. 3, 4. Ἑβρ. 7. 19. β) Μαρκ. 16, 15. Ματθ. 28, 19. γ) Ἑβρ. 10, 4. δ) Λευϊτικ. 4, 15. Ἐξοδ. 29, 10. 19. ἔθετον δὲ τὰς χεῖρας ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τῦ ζῶυ σημαίνοντες ὅτι ἐδέχετο αὐτὸ ἐπὶ τὴν κεφαλήν τυ τὰς, διὰ τὰς ὁποίας ἦσαν αὐτοὶ σφαγῆς ἄξιοι, ἁμαρτίας των. ε) Οἷον ὁ χαλκοῦς ὄφις εἰκόνιζε τὸν σταυρωθέντα σωτῆρα. Ἀριθμ. 21, 8. 9. Ἰωάνν. 3, 14, 15. ς) Ψαλμ. 19, 15 καὶ Ῥωμ. 10, 18.

ἁγίας εἰς βοήθειαν. Ἡ ἐπίκλησις τῦ Θεῦ διαφέρει πολὺ ἀπὸ τὴν τῶν ἁγίων· διότι ἐκείνη μὲν εἶναι βαθυτάτη ὑπόκλισις εἰς αὐτὸν, καὶ καθολικὴ ἐλπὶς εἰς τὴν θείαν τυ μόνην μεγαλωσύνην· ἡ δὲ τῶν ἁγίων ἐπίκλησις εἶναι ἕνωσις τῶν ἡμετέρων προσευχῶν μὲ τὰς προσευχὰς αὐτῶν, θεμέλιον ἔχυσα τὴν κραταιοτάτην τῦ σωτῆρος Χριςῦ πρὸς τὸν Θεὸν καὶ πατέρα τυ μεσιτείαν. Οὕτω καὶ οἱ ἅγιοι αὐτοὶ ἔτι ζῶντες προσηύχοντο ὑπὲρ ἄλλων, καὶ ἄλλοι ὑπὲρ αὐτῶν, ὡς οἱ πιςοὶ ὑπὲρ τῦ Πέτρου α) καὶ ἄλλοι δι' ἄλλυς β). Πολλῷ μᾶλλον προσεύχονται μετὰ θάνατον πλησιέςεροι ὄντες πρὸς Θεὸν, καὶ ἡνωμένοι μετ' αὐτῦ γ). Ἁμαρτάνυσι δὲ προφανέςατα ὅσοι ἀποδίδυσιν εἰς τὲς ἁγίυς τιμὴν ἰσόθεον, ἐλπίζοντες αὐτοῖς ἐπίσης, καθὼς καὶ εἰς τὸν Θεὸν διὰ δεισιδαιμονίαν μᾶλλον, παρὰ δι εὐλάβειαν, καὶ τιμῶντες τὰς εἰκόνας των περισσότερον πολλάκις, παρὰ τὴν τῦ Σωτῆρος. Ἡ μεταξὺ τῦ Θεῦ καὶ τῶν ἁγίων διαφορὰ εἶναι τόση, ὅση ἔπεται νὰ ἦναι μεταξὺ ἀπείρου Δημιυργῦ καὶ δημιυργήματος πεπερασμένυ. Ἡ μεγίςη τιμὴ, τὴν ὁποίαν ἐμπορῦμεν νὰ προσφέρωμεν εἰς τυς Ἁγίους, εἶναι τὸ νὰ σπυδάζωμεν νὰ μιμώμεθα τὴν ζωήν των, ἑορτάζοντες τὰς μνείας των χριςιανικῶς, καὶ ἐλπίζοντες εἰς τὸν Θεὸν, εἰς τὸν ὁποῖον ἤλπισαν καὶ αὐτοί.

Σημ. Γ'. Δύω κανόνες γενικοὶ χρησιμεύυσι πρὸς ἀποφυγὴν τῶν ἐναντίων εἰς ταύτην τὴν ἐντολὴν ἁμαρτημάτων· α. νὰ ἀποβάλλη τις ὅλας τὰς ματαίας προλήψεις, ὅσαι, ἢ ἐξ ἀνατροφῆς, ἢ ἐκ συναναςροφῆς, ἢ ἐξ ἀναγνώσεως ἐπιβλαβῶν βιβλίων, κατακρατῦσι τὴν ψυχήν τυ, ἀκολυθῶν ἀντὶ τύτων τὸν ὑγιῆ καὶ ὀρθὸν λόγον, καὶ ἀναχαθαίρων τὸ ὄμμα τῆς ψυχῆς διὰ μελέτης ὠφελίμων βιβλίων, καὶ συναναςροφῆς σοφῶν ἀνδρῶν· β. νὰ ὑποτάσσηται εἰς τὴν ἀλήθειαν τῆς ἀποκαλύψεως, ἀκολυθῶν καθ' ὅλα τὸν θεῖον λόγον, ὅςις εἶναι ὁ μόνος ἀσφαλὴς

α) Πράξ. 12, 5. β) Κορίνθ. 1, 1. Φιλίππ. 1, 4. γ) Ἀποκ. 11, 16.

τὸν Ἰησᾶν, ὡς ἀναγινώσκομεν (Ἀριθ. 27, 22 — 29.)· ἤτο δὲ ᾗ αὕτη τύπος τῆ μυσηρίᾳ τῆς ἡμετέρας ἱερωσύνης, ἤτοι τῆς διὰ χειροθεσίας καθιερώσεως τῶν λειτουργῶν τῆ Κυρίᾳ, ἥτις ἔλαβε τὴν ἀρχὴν ἐκ τῶν Ἀποστολικῶν ἀκόμη χρόνων, ᾗ ἀδιακόπως διέμεινε μέχρις ἡμῶν. Οὕτως ἀναγινώσκομεν χειροτονοῦντας τοὺς Ἀποστόλους (Πράξ. 14, 23.). „Χειροτονήσαντες δὲ αὐτοῖς πρεσβυτέρους κατ' ἐκκλησίαν προσευξάμενοι μετὰ νηστειῶν παρέθεντο αὐτοὺς τῷ Κυρίῳ·“ ᾗ Α. Τιμοθ. 5, 22. Ἐντεῦθεν ἕπεται α. ὅσοι δὲν καθιερώθησαν διὰ χειροθεσίας δὲν ἐμποροῦσι μήτε νὰ ἱερουργῶσι, μήτε νὰ διδάσκωσιν ἐπ' ἐκκλησίας· β. ὁ Χριστιανὸς χρεωστεῖ νὰ προσφέρῃ τιμὴν ᾗ σέβας πρὸς τοὺς ἀληθινοὺς ποιμένας τῆς ἐκκλησίας, ἐξαιρέτως δὲ πρὸς τοὺς κοπιῶντας: „Ἐν λόγῳ καὶ διδασκαλίᾳ“ (Α Τιμοθ. 5, 17.). „Ἵνα μετὰ χαρᾶς τοῦτο ποιῶσι ᾗ μὴ στενάζοντες“ (Ἑβρ. 13, 17.).

§. κζ'. Ὁ Γάμος εἶναι ἱερὰ τελετή, εἰς τὴν ὁποίαν ὁ ἱερεὺς συνάπτει δύω πρόσωπα ἄρσεν, καὶ θῆλυ εἰς γάμου κοινωνίαν, παρακαλῶν τὸν Θεὸν νὰ τοὺς εὐλογήσῃ.

Σημ. Α'. Εἰς ταύτην τὴν τελετὴν ἀνὴρ ᾗ γυνὴ θέλοντες νὰ συζευχθῶσιν ἐξ ἀγάπης πρὸς ἀλλήλους εἰς γάμον ἀκώλυτον ἀπὸ τοὺς νόμους, συνάπτονται γαμικῶς ὑπὸ τοῦ ἱερέως, ἐρχόμενοι εἰς τὴν ἐκκλησίαν, διὰ νὰ γίνεται ὁ γάμος ἐπὶ παρουσίᾳ πολλῶν μαρτύρων, ᾗ μ' ὅλην τὴν Κοινότητα παρακαλεῖ τὸν Θεὸν ὁ ἱερεὺς, διὰ νὰ χαρίζῃ εἰς αὐτοὺς ἀγάπην, ᾗ εἰρήνην, ᾗ καρπὸν κοιλίας. Διὰ ταύτης τῆς ἱεροτελεσίας γίνεται ὁ ἀμοιβαῖος ἔτος σύνδεσμος τῆς συμβιοτεύσεως τῶν ἀνθρώπων, εἰλικρινέστερος ᾗ σεμνότερος ἐνώπιον τῆς ἱερᾶς τραπέζης, ᾗ γίνεται τῷ ὄντι τίμιος ὁ γάμος, ᾗ ἡ κοίτη ἀμίαντος (Ἑβρ. 13, 14.). Δὲν ἐμπορεῖ δὲ νὰ διαμείνῃ ὁ σύνδεσμος ἔτος μεταξὺ εἰς περισσότερα πρόσωπα εἰ μὴ εἰς ἕνα ἄνδρα πρὸς μίαν γυναῖκα *)· διὰ τοῦτο ὁ Χριστιανικὸς νόμος δὲν συγχωρεῖ

*) Γενεσ. 2, 24. ᾗ ἔσονται οἱ δύω εἰς σάρκα μίαν.

Θρώπαν. Ἐπλανήθη λοιπὸν, ϗ δικαίως κατεκρίθη ὁ Ἄρειος ὀνομάσας κτίσμα τὸν ὑὸν τῦ Θεῦ, ϗ Θεύνα).

ΑΡΘΡΟΝ Γ'.

§. η'. Κατὰ τὸ γ'. ἄρθρον τοῦ συμβόλου ὁ υἱὸς καὶ λόγος τοῦ Θεοῦ ἦλθεν ἐξ οὐρανοῦ εἰς τὴν γῆν, καὶ ἐσαρκώθη ἐκ πνεύματος ἁγίου καὶ Μαρίας τῆς παρθένου β), Θεὸς ἀληθὴς, καὶ τέλειος ὑπάρχων, ἔγεινεν ἀληθὴς, καὶ τέλειος ἄνθρωπος ὁ Θεάνθρωπος Κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς γ), καὶ ἐφιλίωσε τὸν ἄνθρωπον μὲ τὸν Θεὸν δ).

Σημ. Α'. Ἡ ἐξ οὐρανῦ κατάβασις τῦ ὑῦ τῦ Θεῦ δὲν εἶναι μεταβολὴ τόπου, διότι ὡς Θεὸς εἶναι πανταχῦ παρών, ἀλλὰ δι' αὐτῆς φανερόνεται ἡ θέλησις τῦ νὰ προσλάβῃ τὴν ἀνθρωπότητα, εἰς τὴν ὁποίαν, ἀόρατος ὢν κατὰ τὴν Θεότητα, ἐπὶ τῆς γῆς ὤφθη ϗ τοῖς ἀνθρώποις συναναστράφη· ἐσαρκώθη δὲ διὰ τῆς παντοδυνάμε τοῦ ἁγίε πνεύματος συνεργείας ἐκ τῶν ἀχράντων αἱμάτων τῆς ἀειπαρθένε Μαρίας ὑπὲρ φύσιν, ϗ παναχράντως, ἐπειδὴ ϗ αὐτὴ ἡ δικαιοσύνη τε ἀπήτει νὰ ἦναι κεχωρισμένος ἀπὸ τῶν ἁμαρτωλῶν, ὅςις ἦλθε νὰ καθαρίσῃ τὸν κόσμον ἀπὸ τὴν ἁμαρτίαν ε).

Σημ. Β'. Εἰς τὴν ἐνανθρώπησιν τῦ ὑῦ τῦ Θεῦ ἡνώθη ἡ θεία φύσις μὲ τὴν ἀνθρώπινον ἀσυγχύτως εἰς μίαν ὑπόςασιν, ϗ ἔγεινεν ἓν θεῖον πρόσωπον ὁ Θεάνθρωπος Ἰησῦς, ὄχι δύω, ἀλλ' εἷς ϗ ὁ αὐτὸς ὑὸς τῦ Θεῦ, ϗ ὑὸς τῆς Μαρίας, δύω φύσεις ἔχων, ϗ δύω θελήσεις, κεχωρισμένας ἀπ' ἀλλήλων, ϗ ἀσυγχύτες. Διὰ τῦτο ἀλλοτε ἀναγινώσκομεν εἰς τὴν θείαν Γραφὴν ῥητὰ ἀνήκοντα εἰς μόνην αὐτῦ τὴν Θεότητα· οἷον „ὁ Χριςὸς, ὁ ὢν ἐπὶ πάντων Θεὸς εὐλογητὸς εἰς τὰς αἰῶνας ἀμήν," (Ἐπιςολ. Θ. 5.) ϗ „Θεὸς ἐφανερώθη ἐν σαρκὶ," (Α'. Τιμοθ. Γ', 16.) ϗ,

---

α) Βλ. ἐμπρ. Ἀρθρ. Θ'. σημ. β. §. ιζ'. 6) Ἰδὲ ὁ Παρθένος ἐν γαστρὶ ἕξει Ησ. 11, 12. ϗ Λυκ. 1, 2, 35. γ) Γαλατ. 4 4. δ) Εἷς Θεὸς, εἷς ϗ μεσίτης Θεῦ, ϗ ἀνθρώπων, ἄνθρωπος Χριστὸς Ἰησῦς. Α. Τιμοθ. 2, 5. ε) Ἑβρ. 7, 26.

ἀνδρὸς ἄλλως σοφῦ, ϗ πολυμαθεςάτυ, σκοντάψαντος ὅ-
μως εἰς πολλὰ περὶ τὸ δόγμα α) τῶν Μονοθελητῶν β)·
τῶν Εἰκονομάχων γ), ϗ ἄλλων πολλῶν, τὰς ὁποίας πε-
ριττὸν εἶναι νὰ ἀναφέρω κατὰ μίαν ἐκάςην. Μ' ὅλας ὅμως
τὰς διαφορὰς ταύτας, ἡ Ἐκκλησία πάντοτε μένει μία,
ϗ μία ἡ τῆς ἀληθείας ὁδὸς, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἀπεπλανήθη-
σαν ὅσοι ἔσμιξαν μὲ ἀλλοκότυς δόξας τὰ καθαρὰ, ϗ ἀ-
κίβδηλα τῆς πίςεως δόγματα. Εἰς τὰς ἡμετέρας καιρὰς
τέσσαρας μόνον κυρίας διαφορὰς περὶ τὸ δόγμα βλέπο-
μεν, μίαν τὴν τῶν Λατίνων δ)· δευτέραν τῶν Λεθηρα-
νῶν ε)· τρίτην τῶν Καλβινιςῶν ς), ϗ τετάρτην τῶν Ἀρ-
μενίων ζ).

α) Ὁ παράδοξος ὗτος ἄνθρωπος ἐγεννήθη τῷ 185 ἀπὸ Χρις῀, ἀπέ-
θανε δὲ τῷ 254 ἐτῶν 69 ἀναξίως τῆς πολλῆς τυ σοφίας, ϗ τῶν ὑ-
πὲρ τῆς πίςεως θαυμασίων ἀγώνων ϗ τῆς ἄλλης αὐτῦ ἐναρέτυ ζωῆς,
εἰς παραλόγυς τινὰς δοξασίας ἐκτραχηλιθεὶς, οἷον τέλος κολάσεως δογ-
ματίσας, ϗ δαιμόνων μετάνοιαν, ϗ σάρκα χωρὶς ψυχῆς λογικῆς
ἐπὶ τῆς τυ Κυρίυ ἐνανθρωπήσεως παραδεξάμενος, ϗ ἄλλα τοιαῦτα,
τὰ ὁποῖα ἔπειτα πολλάκις ῥυπαροί τινες ϗ ταραξίαι Μοναχοὶ ἀνεμάσ-
σησαν, ϗ Ὠριγενισαὶ ἀπὸ Ὠριγένυς ὠνομάθησαν. βλ. Ἐπιφάν. Αἱ-
ρεσ. 64, ϗ Εὐσεβ. Ἐκκλ. ἱςορ. ϛ', 15. β) Ἀπὸ Σεργίυ, Παύλυ,
Πύῤῥυ Κωνσαντινυπόλεως, ϗ Ὀνωρίυ Ῥώμης ἐπισκόπων, μίαν θέλη-
σιν, ϗ μίαν ἐνέργειαν ἐπὶ τῦ σωτῆρος Χρις῀ δογματιζόντων· ἀνε-
φάνησαν δὲ ὅτοι περὶ τὸ 630. (Βαρων. Χρονικ ἐτ 639 ἀριθ. 9.)
γ) Τῶν Εἰκονομάχων ἐξάρχοι ἦσαν Σισίνιος Πέργης ὁ Παςιλᾶς, ϗ Βα-
σίλειος Ἀντιοχείας ὁ Τρικάραβος, ἢ κατ' ἄλλυς Κωνσαντῖνος ὁ Νακολίας
ἐπίσκοπος, ἢ Λέων ὁ Ἴσαυρος ὁ κατὰ τὸ 716. ἀπὸ Χρις῀ βασιλευ-
σας εἰς Κωνσαντινύπολιν. βλ. Θεοφάν. Χρον. σελ. 267. Ζωναρ. Χρον.
15. σελ. 84. Κεδρην. σελ. 359. δ) Τὸ πασίδηλον σχίσμα τῆς Δυ-
τικῆς ἀπὸ τῆς Ἀνατολικῆς ἐκκλησίας πολλὰ πρότερον ἔτη κακυργῆσαν,
ὡς πληγή τις ἀνιατος, διερράγη τέλος τῷ 1054, ἐπὶ βασιλέως μὲν
Κωνσαντινυπόλεως Κωνσαντινυ τῦ Μονομάχυ, πατριάρχυ δὲ Μιχαὴλ
Κηρουλαρίυ, Πάπα δὲ Ῥώμης Λέοντος Θ'. βλ. Βαρων. Χρον. σελ.
1054. ἀρ. 23. Μελετ. ἐκκλ. ἱςορ. τομ. Β'. σελ. 402. ε) Ἀπὸ Λου-
θήρυ Μαρτίνυ μοναχῦ ἐκ Βιττεμβέργης τῆς Γερμανίας κατὰ τὸ 1520.
ἀκμάσαντος· κατὰ τὺς αὐτὺς χρόνους ἤκμαζε ϗ Ὑλδέριχος Ζβίγ-
γλιος εἰς Ἑλβετίαν ἀμφότεροι τῆς δυτικῆς Ἐκκλησίας ἀντίμαχοι δρι-
μύτατοι. Ἀδελ. Λαμπερ. Ἐκκλ. ἱςορ. 2, 12. ς) Ἀπὸ Ἰωάννυ τῦ
Καλβίνυ, ὀπαδῦ Ζβιγγλίυ, τὸ 1564. ἀποθανόντος. Σημειώσεως ἄξιον
ἐςὶ, ὅτι οἱ Λουθηρανοὶ ἐπραγματεύθησαν ἕνωσιν μετὰ τῶν Ἀνα-

φείδεσθε οἱ δύναμιν ἔχοντες νὰ τὰ ἐξαποστέλλητε καὶ εἰς τὸ Σχολεῖον δι' ἰδίας δαπάνης, διὰ νὰ παγιωθῶσιν εἰς τὴν ὀρθὴν διδασκαλίαν, τρέφοντες αὐτὰ πατρικῶς καὶ ἐλευθερίως, καὶ ἐνδύνοντες καὶ κατὰ σῶμα καὶ κατὰ ψυχήν. Ἄφετε τὰ παιδία, φίλοι πατέρες, ὁ Σωτὴρ σᾶς προσκάσσει *), ἀπολύσατέτα ὡς ἄκακα ἀρνία εἰς τῆς πίστεως τὴν ψυχοτρόφου βοτάνην, καὶ θρέψατέ τα μὲ τὸν λόγον καὶ τὴν θείαν παιδείαν, τῆς ὁποίας ἡ ἔλλειψις εἶναι μέγιστον ἐμπόδιον τοῦ νὰ ἑνόνωνται μετὰ τοῦ Θεοῦ καὶ δημιουργοῦ των. Ταῦτα μερικώτερον πρὸς τὰς ἱερὰς Κορυφάς σας, ὦ πνευματικοὶ ποιμένες τῆς πόλεως Σμύρνης, τῶν ὁποίων ἡ ἀρετὴ μὲ κάμνει νὰ ἐλπίζω ὅτι γρήγορα θέλει χρησιμεύσειν εἰς παράδειγμα καὶ πρὸς τῶν ἄλλων ὀρθοδόξων πόλεων τοὺς ἱερεῖς, καί τινες ἀπὸ Σᾶς θέλουσιν ἀναδειχθῆν ἱερώτατοι Βασύλαι, καὶ Ἀθηναγόραι νεώτεροι, σπουδάζοντες, ὡς ἐκεῖνοι τὸ πάλαι, φιλανθρώπως ἐντάμα καὶ φιλοθέως, πρὸς ἀνανέωσιν τῆς ἀρχαίας δόξης τῆς Ἐκκλησίας, νὰ κατηχῶσι τὰ τῶν χριστιανῶν παιδία, καὶ νὰ ἐμπνέωσιν εἰς αὐτὰ τὸ πρὸς τὴν ὀρθοδοξίαν βαθύτατον σέβας, τὸ πρώτιστον ἐμπόδιον τῆς διαφθορᾶς τῶν ἠθῶν.

Ταῦτα, ὦ φίλοι Σμυρναῖοι, δίκαιον ἔκρινα νὰ προτάξω πρὸ τῆς κατηχητικῆς ταύτης βίβλου· ἐκ τῆς ὁποίας ἐάν τι ὄφελος προέλθῃ, τούτου τὴν χάριν δίκαιος εἶναι ν' ἀπολαμβάνῃ ὁ φιλογενὴς ἐντάμα καὶ φιλόθεος Κύριος Ἠλίας Βαλλῆς, ὅστις ἀμιλλώμενος πρὸς τὴν γενναιότητα τῶν συνπατριωτῶν του καὶ συναρχόντων τοῦ Φιλολογικοῦ ἡμῶν Γυμνασίου ἐξώδευσε μ' ἐλευθέριον χεῖρα τὴν ἀναγκαίαν δαπάνην εἰς ἔκδοσιν τοῦ βιβλίου,

---

*) Ἄφετε τὰ παιδία ἔρχεσθαι πρός με, καὶ μὴ κωλύετε αὐτά. Μαρκ. 10, 14.

Ακαδημία Αθηνών / Academy of Athens

πονηροῦ. Ὅτι σοῦ ἐστὶν ἡ βασιλεία, καὶ ἡ δύναμις, καὶ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

Σημ. Τῆς Κυριακῆς προσευχῆς τὰ μέρη εἶναι τρία. α. Προοίμιον. β. Αἰτήματα. γ. Ἐπίλογος· θέλομεν λοιπὸν ὁμιλήσειν καθέκαστον αὐτῆς μέρος χωριστά.

ΑΡΘΡΟΝ Γ'.

Προοίμιον τῆς Κυριακῆς προσευχῆς.

§. δ'. Πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς.

Σημ. Α'. Δύω τινὰ μᾶς διδάσκει τὸ προοίμιον. α. Τίς εἶναι ὁ πρὸς τὸν ὁποῖον προσευχόμεθα, ὅτι δηλαδὴ εἶναι ὁ ὕψιστος Δημιουργὸς, καὶ Θεὸς τῶν ὅλων. β'. Ποῖος τις εἶναι θεωρούμενος ὡς πρὸς ἡμᾶς, ὅτι δηλαδὴ εἶναι πατὴρ ἡμῶν εὔσπλαγχνος, πλάσας μὲν ἡμᾶς ἐκ τοῦ μὴ ὄντος, καὶ προνοούμενος, καὶ διατρέφων φιλανθρώπως· ἀναπλάσας δὲ, καὶ ἀναγεννήσας διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ ὑιοθετήσας ἡμᾶς, καὶ ἀναδείξας κληρονόμους τῆς βασιλείας του α). Ἐκ τῶν δύω τούτων ἐννοιῶν δύω συμπεραίνονται χρεῖαι ἄφευκτα τῶν πιστῶν. α. Ὅτι οἱ πατέρες ἐπικαλούμενοι τὸν Θεὸν πρέπει νὰ ζῶσιν ἁγίως μετὰ πάσης ὑπακοῆς εἰς τὰς θείας αὐτοῦ ἐντολάς β). β. Ὅτι πρέπει νὰ τὸν ἐπικαλῶνται μὲ σέβας ὀφειλόμενον, καὶ μὲ ἀγάπην, καὶ θάρρος, ὁποῖον πατρὸς φιλοστοργοτάτου χρηστότης πρὸς υἱὸς εὐπειθεῖς δύναται νὰ ἐμπνεύσῃ.

Σημ. Β'. Ὁ Θεὸς εἶναι πανταχοῦ παρὼν, καὶ τὰ πάντα πληρῶν γ)· λέγεται δὲ ἐξαιρέτως ὅτι κατοικεῖ εἰς τοὺς οὐρανούς· διότι ἐνταῦθα δεικνύει τὰ ἐμφαντικώτατα σημεῖα τῆς θείας αὐτοῦ παῤῥησίας, καὶ δόξης. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Σωτὴρ ἐπρόσθετεν εἰς τὸ προοίμιον τὸ „ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς“ διὰ νὰ διεγείρηται εἰς τὰς προσευχομένους ἡ ἔννοια τῆς ἀπείρου τοῦ Θεοῦ παντοδυναμίας, καὶ μεγαλειότητος.

α) Α. Ἰωάν. 3, 1. καὶ Ῥωμ. 18, 17. β) Α. Ἰωάν. 3, 9. καὶ Α. Πέτρ. 1, 17. γ) Ἱερεμ. 23, 24.

Ακαδημία Αθηνών / Academy of Athens

Σημειωτήριον 97 ἐν θαλῶ δίοδος δώσω

Βιβλίον Ὀκτάβιον

τόμος Βιβλίου

Ἔτος 1855

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

Ακαδημία Αθηνών / Academy of Athens

καὶ τόμε σὲλι μαρῦ

γιωργὶς Μελαχρινῦ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

φίας, ϗ τὴν χάριν ἔχων τῦ θεῦ α). Δωδεκαετὴς γενόμενος κατέπληξε μὲ τὰς σοφὰς αὐτῦ ἐρωτήσεις τὲς ἐπιφανεςάτες διδασκάλες τῶν Ἰεδαίων, ὥςε ἐξίσαντο διὰ τὴν σύνεσίν τε ὅσοι τὸν ἤκεσον β). Εἰς δὲ τὸ τριακοςὸν ἔτος τε ἐβαπτίθη ὑπὸ τῦ μεγίςε τῶν προφητῶν ὅλων Ἰωάννε τῦ Ζαχαρίε, ϗ τῆς Ἐλισάβετ ᾗ, ὄχι διότι εἶχε χρείαν βαπτίσματος ὁ ἀναμάρτητος, ἀλλὰ διὰ νὰ ἁγιάσῃ μὲ τὴν παρεσίαν τε τὸ θεῖον τῦτο λετρὸν, τὸ ὁποῖον εἶχε προδιορίσειν εἰς καθαρισμὸν τῶν ἡμετέρων ἁμαρτιῶν· ϗ εὐθὺς μετὰ τὴν ἁγιωτάτην ταύτην πρᾶξιν, ἤνοιξε τὴν πηγὴν τῆς θείας αὐτῦ σοφίας, ϗ ἤρχισε νὰ κηρύττῃ παῤῥησίᾳ τὴν καθαρωτάτην αὐτῦ διδασκαλίαν, ποτίζων τῶν θνητῶν τὰς καρδίας μὲ τῶν ἀκηράτων αὐτῦ λόγων τὰ γλυκύτατα ῥεῖθρα. Ἔδειξε πῶς πρέπει νὰ λατρεύωμεν τὸν θεόν γ)· διώρισε τὴν ἀληθῆ, ϗ κυρίαν ἔννοιαν τῆς ἀρετῆς ϗ κακίας, ϗ ἀπέδειξεν ὅτι τὸ ἀληθὲς ϗ τῶν δύω δὲν πρέπει νὰ ζητῆται εἰς τὴν ἐπιφάνειαν, ἀλλ' εἰς τὲς λογισμὲς, ϗ τὰ βάθη τῆς καρδίας δ). Ἐσηλίτευσε τὴν αἰσχρὰν δεισιδαιμονίαν, ϗ τὴν ὑπόκρισιν ε). Ἐφανέρωσεν εἰς τί ὑφίσαται ἡ ἀληθὴς μακαριότης ς). Ἐδίδαξε τὲς ἀνθρώπες τὰ μέσα τῦ ν' ἀποκτῶσι τὴν θείαν χάριν ζ). Τὲς ἐβεβαίωσε περὶ τῆς μελλέσης ἀμοιβῆς τῶν ἀγαθῶν ϗ κακῶν η)· ϗ ἐκήρυξεν, ὅτι αὐτὸς εἶναι ὁ ἀπεσαλμένος σωτὴρ τῦ γένες τῶν ἀνθρώπων θ). Ὅλην τε ταύτην τὴν σωτηριωδεσάτην διδασκαλίαν ἐσερέωσε δὶ ὑπερφυεσάτων θαυμάτων, διὰ τῶν ὁποίων ἀπέδειξεν ἐν ταὐτῷ τὴν ἰδίαν θεότητα, ὥςε νὰ ἐκφωνῶσι θαυμάζοντες ὅσοι τὸν ἠκολέθεν, ὅτι ὐδέποτε ἐφάνη ὕτως ἐν τῷ Ἰσραήλ (Ματθ. 9. 33.). Τόσον δὲ ἰσχυρωτέρα ϗ δραςήριος ἐσάθη ἡ

α) Λυκ. 2, 40. β) Λυκ. 2, 46. γ) Ἰωάν 4, 24. δ) Μάρκ. 7, 5 — 23. ε) Ματθ. 23, 1, 33. ς) Ματθ 5, ϗ 6. μα τῦ πέμψαντός με ἵνα πᾶς ὁ θεωρῶν τὸν ὑὸν, ϗ πιςεύων εἰς αὐλαλῶν σοι. Ἰωάν 4, 26. ϗ πρὸς τὸν ἐκ γενετῆς τυφλὸν προσδιαλεγόμενος „ὁ λαλῶν μετὰ σῦ, εἶπεν, ἐκεῖνός ἐςιν ὁ ὑὸς τῦ θ. αὐτ. 9, 35 — 37. κτλ.

Ακαδημία Αθηνών / Academy of Athens

Η δήλωσις τῶν λόγων σου φωτίζει, καὶ συνετίζει νηπίους.

ψαλμ. 119, 130.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ